

**T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI**

ENFLASYON DÖNEMİNDE MALİ ANALİZ VE KARAR ALMA

145665

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Tez Danışmanı
Yrd.Doç.Dr. HALİS KALMIŞ**

**Hazırlayan
İlknur ESKİN**

Çanakkale 2004

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ' NE

İlknur ESKİN'e ait Enflasyon Döneminde Mali Analiz ve Karar Alma adlı çalışma, jürimiz tarafından İşletme Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan Prof.Dr. Engin ERDOĞAN

Üye Yrd.Doç.Dr. Nazan YELKİKALAN

Üye Yrd.Doç.Dr. Halis KALMIŞ

Üye Yrd.Doç.Dr. Mihal EROL

Üye Yrd.Doç.Dr. Mehmet ŞAHİN

ÖZET

Ekonomik bir olgu ve sorun olan enflasyon, iktisadi birim olan işletmeler üzerinde en önemli etkisi, ekonomik karar alma birimlerinin karşılaştığı belirsizliği artırmasıdır. Doğru karar alınması için, karar alıcıların karşılaştığı belirsizliklerin ortadan kaldırılması veya azaltılması gerekmektedir.

Çok hızlı değişen ve gelişen ekonomik hayatta, muhasebenin sunduğu bilgilerin önemi de artmaktadır. Yöneticiler, kararlar alırken ve geleceğe yönelik planlar yaparken muhasebenin sunduğu verileri kullanmak zorundadırlar. Ancak enflasyonist dönemlerde, paranın satın alma gücünün değişmesine rağmen muhasebe işlemlerinin nominal para birimi üzerinden izlenmesi ve kaydedilmesi, muhasebenin sunduğu verileri anlamsızlaştıracaktır. Bu dönemde hazırlanan mali tablolar kendisinden beklenen yararı sağlayamayacaktır.

İşletmenin mali durumu ve faaliyet sonuçlarına ilişkin analizlerin, mali tablolara dayandırılarak yapılması, mali tabloların işletme için ne kadar önem taşıdığını göstermektedir. Diğer taraftan enflasyonun etkilerinin yansıtılmadığı mali tablolara dayandırılarak alınan kararlar pozitif olmayacaktır. Bu nedenle, enflasyonun, muhasebenin sunduğu verilere ve dolayısıyla kararlara etkilerinin giderilmesi zorunlu hale gelmiştir. Enflasyonist ortamda, sağlıklı muhasebe verilerinin üretilmesi, kısmi düzeltme yöntemi ile değil, paranın satın alma gücündeki değişikliği kabul eden muhasebe modelleriyle mümkün olmaktadır.

Çalışmada enflasyonun işletmeler üzerine etkileri ve bu etkilerinin mali tablolarda giderilmesinin gerekliliği, önemi ve nasıl giderileceği üzerinde durulmuş ve konu, Akçansa Çimento Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi'nin 2000 ve 2001 yıllarına ait mali tabloları esas alınarak uygulanmıştır. Uygulamada, Genel Fiyat Düzeyi Muhasebe Modeli kullanılarak şirketin mali tabloları dönemin satın alma gücüne göre düzeltilmiş, düzeltilmiş ve tarihsel verilere mali analiz teknikleri uygulanarak farklılıklar ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

ABSTRACT

The effect of inflation, being an economical event and problem, on enterprises which are economic units is its causing an increase in the vagueness of facing economic decision units. To take right decisions, it needs to get over or decrease the vagueness faced by decision-makers.

In the fast changing and developing economic life, the importance of information presented by accounting is getting larger. Any manager has to take the data presented by the accounting into consideration while taking decisions concerning the future. However, although the purchasing power of the money changes in inflationist periods, recording and tracing the accounting transactions through the national current monetary unit would make the data presented by accounting meaningless. The financial statements prepared in this period would not provide any help.

Making the analysis related to the financial statement and activity results of the enterprise basing on financial statements shows how important are the financial statements for the enterprises. Decisions taken basing on financial statements on which the effects of the inflation is not reflected wouldn't be positive. Thus, the effects of the inflation on decisions and data provided by the accounting must be eliminated. In the inflationist atmosphere, producing healthy accounting information can be possible with accounting models accepting the changes in the purchasing power of the notional money, not with the partial correcting model.

In this study, it is focused on the effects of the inflation on enterprises, the necessity and importance of the elimination of these effects on financial statements and how to eliminate them. The issue was applied basing on the 2000-2001 financial statements of Akçansa Çimento A.Ş. In the application, financial statements of the company has been arranged according to the purchasing power of the national current money using General Price Level Accounting Model and the differences are tried to be put out applying financial analysis techniques to arranged and historical data.

İÇİNDEKİLER

Kısaltmalar Cetveli.....	xii
Tablo ve Şekiller Cetveli.....	xiii
Önsöz.....	xiv
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

MALİ ANALİZ VE KARAR ALMA

1. MALİ ANALİZ KAVRAMI.....	3
1.1. Mali Analizin Önemi.....	3
1.2. Mali Analizi Etkileyen Faktörler.....	4
1.2.1 Ekonomik Faktörler.....	4
1.2.2. İşletmenin Özelliği İle İlgili Faktörler.....	5
1.2.3. İşletme Yönetimi İle İlgili Faktörler.....	5
1.2.4. Muhasebe İle İlgili Faktörler.....	6
1.2.5.Mali Analize İlişkin Faktörler.....	6
1.3. Mali Analiz Bilgilerini Kullananlar.....	6
1.4 Mali Analiz Türleri.....	7
1.4.1. Analiz Yapanın Kimliğine Göre.....	7
1.4.1.1. İç Analiz.....	8
1.4.1.2. Dış Analiz.....	8
1.4.2 . Analizin Kapsamına Göre.....	8
1.4.2.1 Statik Analiz.....	8
1.4.2.2. Dinamik Analiz.....	9
1.4.3 Analizin Amacına Göre.....	9
1.4.3.1. Yönetim Analizi.....	9
1.4.3.2. Kredi Analizi.....	10
1.4.3.3 Yatırım Analizi.....	10

1.5. Mali Analiz Teknikler	11
1.5.1. Karşılaştırmalı Mali Tablolar Analizi (Yatay Analizi)	11
1.5.2. Yüzde Yöntemi İle Analiz (Dikey Analiz).....	12
1.5.2.1.Bilanço Analizi.....	13
1.5.2.2 Gelir Tablosu Analizi	13
1.5.3.Eğitim Yüzdeleri Yöntemi İle Analiz (Trend Analiz).....	13
1.5.3.1. Bilançoların Analizi	14
1.5.3.2. Gelir Tabloların Analizi	14
1.5.4. Oran Yöntemi İle Analiz	14
1.5.4.1 Oranların Seçimi	15
1.5.4.2. Oranların Sınıflandırılması.....	16
1.5.4.2.1. Likidite Oranları	16
1.5.4.2.1.1. Cari Oran	17
1.5.4.2.1.2. Likidite Oran (Asit – Test Oranı)	18
1.5.4.2.1.3. Nakit Oranı (Disponibilite Oranı)	19
1.5.4.2.1.4.Stok Bağımlılık Oranı	20
1.5.4.2.2. Mali Yapı Oranları	20
1.5.4.2.2.1.Borçların , Aktif Toplamına Oranı	21
1.5.4.2.2.2. Öz Kaynakların Aktif Toplamına Oranı.....	22
1.5.4.2.2.3. Öz Sermaye Borç Oranı	23
1.5.4.2.2.4. Kısa Vadeli Yabancı Kaynakların, Toplam Kaynaklara Oranı	23
1.5.4.2.2.5.Uzun Vadeli Yabancı Kaynakların Toplam Kaynaklara Oranı.....	24
1.5.4.2.2.6. İç Kaynaklar (Otofinansman Oranı).....	24
1.5.4.2.2.7.Duran Varlıkların Öz Kaynaklara Oranı	25
1.5.4.2.2.8. Duran Varlıkların Devamlı Sermayeye Oranı	25
1.5.4.2.2.9. Maddi Duran Varlıkların Öz kaynaklara Oranı.....	26
1.5.4.2.2.10. Maddi Duran Varlıkların Toplam Varlıklara Oranı	27
1.5.4.2.2.11. Dönen Varlıkların Toplam Varlıklara Oranı	27
1.5.4.2.2.12.Duran Varlıkların Dönen Varlıklara Oranı	27
1.5.4.2.3 Faaliyet (Etkinlik) Oranları	28
1.5.4.2.3.1.Stok Devir Hızı Oranları	28
1.5.4.2.3.1.1. Ticari İşletmelerde Stok Devir Hızı Oranı	28

1.5.4.2.3.1.2.Üretim İşletmelerinde Stok Devir Hızı Oranı	30
1.5.4.2.3.2.Alacak Devir Hızı Oranı	31
1.5.4.2.3.3.Alacakların Ortalama Tahsilat Süresi Oranı	33
1.5.4.2.3.4.Etkinlik Oranı.....	33
1.5.4.2.3.5. Hazır Değerler Devir Hızı	34
1.5.4.2.3.6. Net İşletme Sermayesi Devir Hızı Oranı.....	34
1.5.4.2.3.7. Dönen Varlıklar Devir Hızı Oranı.....	35
1.5.4.2.3.8. Duran Varlık Devir Hızı Oranı.....	36
1.5.4.2.3.9. Maddi Duran Varlıklar Devir Hızı Oranı	37
1.5.4.2.3.10.Toplam Aktifler Devir Hızı Oranı.....	37
1.5.4.2.3.11. Öz Sermaye Devir Hızı Oranı	38
1.5.4.2.3.12. Ticari Borçlar Devir Hızı Oranı	39
1.5.4.2.4. Kârlılık Oranları	40
1.5.4.2.4.1. Kâr İle Satışlar Arasındaki İlişkileri Gösteren Oranlar	40
1.5.4.2.4.1.1.Brüt Satış Kârı / Net Satışlar	40
1.5.4.2.4.1.2. Faaliyet Kârı / Net Satışlar	41
1.5.4.2.4.1.3.Olağan Kâr / Net Satışlar	41
1.5.4.2.4.1.4. Dönem Kârı / Net Satışlar	41
1.5.4.2.4.1.5. Net Kâr/ Net Satışla.....	r42
1.5.4.2.4.1.6.Faaliyet Giderleri/ Net Satışlar.....	42
1.5.4.2.4.2. Kâr İle Devamlı Sermaye Arasında İlişkiyi Gösteren Oranlar	43
1.5.4.2.4.3. Kâr İle Sermaye Arasında İlişkiyi Gösteren Oranlar.....	43
1.5.4.2.4.3.1.Net Kâr / Öz Sermaye	43
1.5.4.2.4.3.2. Faiz ve Vergiden Önceki Kârın, Kaynaklar Toplamına Oranı	44
1.5.4.2.4.3.3. Net Kârın Toplam Varlıklara Oranı	45
1.5.4.2.4.4.Ortaklara Yeterli Bir Kâr Payı Sağlanıp Sağlanmadığının Saptanmasında Kullanılan Oranlar	46
1.5.4.2.4.4.1.Fiyat Kazanç Oranı.....	46
1.5.4.2.4.4.2. Hisse Senetlerinin Plasman Oranı	46
1.5.4.2.4.4.3. Hisse Senetlerinin Defter Değeri Oranı.....	47
1.5.4.2.4.4.4. Piyasa Değeri – Defter Değeri Oranı.....	47

1.5.4.2.4.5.İşletme Kârının Mali Yükümlülükleri Karşılama Yeterliğini Ölçmede Kullanılan Oranlar.....	47
1.5.4.2.4.5.1.Faizleri Karşılama (Ödeme)Oranı.....	48
1.5.4.2.4.5.2.Sabit Giderleri Karşılama Oranı.....	48
1.5.4.2.4.5.3.Borçları Karşılama Oranı (Borç Servis Oranı).....	49
2.KARAR ALMA.....	50
2.1.Yönetim ve Karar Verme.....	50
2.2.Yönetim Bilgi Sistemi Ve Karar Alma.....	52
2.3. Karar Verme Süreci.....	54
2.4. Karar Tipleri.....	56
2.5. Mali Analiz ve Karar Alma.....	58
2.6.Enflasyon ve Karar Alma.....	61

İKİNCİ BÖLÜM

ENFLASYON VE ENFLASYONUN İŞLETMELER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

1. ENFLASYON KAVRAMI.....	63
1.1. Enflasyonun Artış Oranına Göre Enflasyon Türleri.....	63
1.1.1. İlmli Enflasyon.....	63
1.1.2. Yüksek Oranlı Enflasyon.....	64
1.1.3. Hiperenflasyon.....	64
1.2. Enflasyonun Kaynakları ve Kaynaklarına Göre Enflasyon Türleri.....	65
1.2.1. Talep Enflasyonu.....	65
1.2.2. Maliyet Enflasyonu.....	66
1.2.3.Beklenen Enflasyon.....	67
1.3. Enflasyonun Etkileri ve Maliyeti.....	68
1.3.1. Gelir Dağılımı , Tüketim ve Tasarruf Üzerindeki Etkileri.....	68
1.3.2.Kaynak Dağılımına Etkileri.....	69

1.3.3.Dış Dengeye Etkileri	70
1.3.4.Para ve Sermaye Piyasasına Etkileri	71
1.3.5. Kamu Gelirlerine Etkileri	72
2.ENFLASYONUN İŞLETMELER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ.....	75
2.1. Enflasyonun İşletme Faaliyetleri Üzerindeki Etkileri	76
2.1.1.İşletmenin Fonksiyonları Üzerindeki Etkileri	77
2.1.2. İşletme Sermayesi Üzerindeki Etkileri.....	78
2.1.3.Yatırımları Kararları Üzerindeki Etkileri	80
2.2.Enflasyonun Muhasebeye ve Mali Tablolara Etkileri	81
2.2.1. Enflasyonun Muhasebeye Etkileri	82
2.2.2. Enflasyonun Mali Tablolara Etkileri.....	84
2.2.2.1 Enflasyonun Bilanço Kalemlerine Etkileri	85
2.2.2.1.1. Enflasyonun Parasal Aktif Kalemler Üzerindeki Etkileri	85
2.2.2.1.1.1Kasa ve Bankalar.....	86
2.2.2.1.1.2.Tahviller	86
2.2.2.1.1.3.Alacaklar	87
2.2.2.1.1.4.Depozito ve Teminatlar	88
2.2.2.1.1.5.Gelir Tahakkukları	88
2.2.2.1.2. Enflasyonun Parasal Olmayan Aktif Kalemler Üzerindeki Etkileri	88
2.2.2.1.2.1. Stoklar	89
2.2.2.1.2.2. Maddi Duran Varlıklar	89
2.2.2.1.2.3. Amortismanlar.....	90
2.2.2.1.2.4. Maddi Olmayan Duran Varlıklar	91
2.2.2.1.2.5. İştirakçiler.....	92
2.2.2.1.2.6. Yabancı paralar.....	92
2.2.2.1.2.7. Peşin Ödenmiş Giderler	93
2.2.2.1.2.8. Verilen Avanslar	93
2.2.2.1.3 Enflasyonun Parasal Pasif Kalemler Üzerindeki Etkileri	94
2.2.2.1.3.1. Borçlar	94
2.2.2.1.4. Enflasyonun Parasal Olmayan Pasif Kalemler Üzerindeki Etkileri.....	94
2.2.2.1.4.1. Yabancı Para Birimi ile Ödenecek Borçlar	95
2.2.2.1.4.2. Alınan Avanslar.....	95

2.2.2.1.4.3. Gelecek Dönem Gelirleri	96
2.2.2.1.4.4. Öz Sermaye	96
2.2.2.2. Enflasyonun Gelir Tabloları Üzerindeki Etkileri	96
2.2.2.2.1. Enflasyonun Gelir Kalemlerine Etkileri	97
2.2.2.2.1.1. Satış Gelirleri	97
2.2.2.2.1.2. Faaliyet Dışı Gelirler	98
2.2.2.2.2. Enflasyonun Gider Kalemlerine Etkileri	99
2.2.2.2.2.1. Faaliyet Giderleri	99
2.2.2.2.2.2. Faaliyet Dışı Gider ve Zararları	100

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ENFLASYONUN MALİ TABLOLARA ETKİLERİNİN DÜZELTİLMESİ

1. ENFLASYONUN MALİ TABLOLAR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİNİ GİDEREN YÖNTEMLER	101
1.1. Kısmi Düzeltme Yöntemleri	101
1.1.1. Yeniden Değerleme	101
1.1.2. Maliyet Bedeli Artırımı	103
1.1.3. Yenileme Fonu	104
1.1.4. Yatırım İndirimi	105
1.1.5. LİFO (Son Giren İlk Çıkar) Stok Değerleme Yönetimi	105
1.1.6. Azalan Bakiyeler Usulü İle Amortisman	107
1.1.7. Alacak ve Borç Senetleri Reeskontu	108
1.1.8. Finansman Gider Kısıtlaması	109
1.2. Genel Düzeltme Yöntemleri	111
1.2.1. Altın Esası Yöntemi	112
1.2.2. Enflasyon Muhasebesi Yöntemleri	113
1.2.2.1. Genel Fiyat Düzeyi Muhasebesi	115
1.2.2.2. İkamet Maliyet Muhasebesi	117
1.2.2.3. Genel Fiyat - İkame Maliye Muhasebesi(Karma Yöntem)	119

2. GENEL FİYAT MUHASEBESİ YÖNTEMİNE GÖRE MALİ TABLOLAR

DÜZELTİLMESİ	121
2.1.Genel Fiyat Düzeyinin Ölçümü ve Endeks Seçimi	121
2.2.Düzeltilme Süreci	124
2.2.1. Mali Tabloların Enflasyona Göre Düzeltilmesinin Aşamaları	124
2.2.1.1 Bilançonun Düzeltilmesi	126
2.2.1.1.1. Parasal Varlıkların Düzeltilmesi	126
2.2.1.1.2. Parasal Kaynakların Düzeltilmesi	126
2.2.1.1.3. Parasal Olmayan Varlıkların Düzeltilmesi	127
2.2.1.1.3.1. Yabancı Para Cinsinden Olan Hesaplar	128
2.2.1.1.3.2. Amortismanına Tabii Varlıkların Düzeltilmesi.....	128
2.2.1.1.3.3. Mali Duran Varlıkların Düzeltilmesi	129
2.2.1.1.3.4. Stokların Düzeltilmesi.....	130
2.2.1.1.3.5. Yapılmakta olan Yatırımlar.....	132
2.2.1.1.4. Parasal Olmayan Kaynakların Düzeltilmesi.....	133
2.2.1.1.4.1. Yabancı Para Cinsinden Olan Hesaplar	133
2.2.1.1.4.2. Öz Sermaye	133
2.2.1.2. Gelir Tablosunun Düzeltilmesi	134
2.2.1.2.1. Gelir Kalemlerinin Düzeltilmesi	135
2.2.1.2.2. Gider Kalemlerinin Düzeltilmesi	136
2.2.1.3. Diğer Mali Tablolar.....	136
2.2.1.4. Satın Alma Gücü Kazancının Yada Kaybının Hesaplanması	137

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AKÇANSA A.Ş.'DE BİR UYGULAMA

1.METADOLOJİ.....	140
1.1.Çalışmanın Konusu	140
1.2. Çalışmanın Amaç ve Önemi	140
1.3. Çalışmanın Yöntemi.....	142

2 AKÇANSA A.Ş 'NİN TANITILMASI.....	143
3. AKÇANSA A.Ş. 'NİN MALİ TABLOLARININ DÜZELTİLMESİ	143
3.1.Kalemlerin Düzeltmesinde Kullanılacak Düzeltme Katsayısının Hesaplanması	144
3.2 Parasal ve Parasal Olmayan Kalemlerin Belirlenmesi	145
3.3.Bilançonun Düzeltilmesi.....	147
3.3.1. Hazır Değerlerin Düzeltilmesi	147
3.3.2. Menkul Kıymetlerin Düzeltilmesi.....	149
3.3.3. Kısa Vadeli Alacakların Düzeltilmesi.....	149
3.3.4.Diğer Kısa Vadeli Alacakların Düzeltilmesi.....	150
3.3.5. Stokların Düzeltilmesi.....	150
3.3.6. Diğer Dönen Varlıklar Hesabının Düzeltilmesi	152
3.3.7. Uzun Vadeli Ticari ve Diğer Alacakların Düzeltilmesi	152
3.3.8. Finansal Duran Varlıkların Düzeltilmesi	152
3.3.9. Maddi Duran Varlıkların Hesabının Düzeltilmesi	155
3.3.10. Maddi Olmayan Duran Varlıkların Düzeltilmesi.....	157
3.3.11. Diğer Duran Varlıkların Düzeltilmesi.....	157
3.3.12. Finansal Borçlar Hesabının Düzeltilmesi.....	157
3.3.13 Ticari Borçların Düzeltilmesi.....	158
3.3.14. Diğer Kısa Vadeli Borçların Düzeltilmesi	158
3.3.15. Alınan Sipariş Avansların Düzeltilmesi.....	159
3.3.16. Kısa Vadeli Borç ve Gider Karşılıklarının Düzeltilmesi	159
3.3.17. Uzun Vadeli Finansal Borçların Düzeltilmesi	159
3.3.18. Uzun Vadeli Borç ve Gider Karşılıklarının Düzeltilmesi	160
3.3.19. Öz Sermayenin Düzeltilmesi.....	160
3.4. Gelir Tablosunun Düzeltilmesi	161
3.5.Satın Alma Gücü Kayıp veya Kazancının Hesaplanması	166
4. AKÇANSA A.Ş 'NİN MALİ TABLOLARI ANALİZİ VE KARAR ALMA.....	172
4.1. Oran Analizi	172
4.1.1.Likitide Oranları	172
4.1.2.Mali Yapı Oranlar	173
4.1.3. Faaliyet Etkinlik Oranları.....	176
4.1.4.Kârlılık Oranları	178

4.2. Dikey Analiz ve Yorumu	187
4.3.Karşılaştırmalı Mali Tablolar Analizi	195
4.3.1.Karşılaştırmalı Bilançoların Analizi ve Yorumu	201
4.3.2.Karşılaştırmalı Gelir Tablolarının Analizi ve Yorumu	205
SONUÇ	209
KAYNAKÇA.....	212
EKLER.....	224

KISALTMALAR ÇETVELİ

a.g.e	: Adı geçen eser
a.g.m	: Adı geçen makale
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
FİFO	: İlk Giren İlk Çıkar Stok Değerleme Yöntemi
G.F.D.	: Genel Fiyat Düzeyi
G.V.K.	: Gelir Vergisi Kanunu
IAS	: Uluslararası Muhasebe Standartları
İMKB	: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
LİFO	: Son Giren İlk Çıkar Stok Değerleme Yöntemi
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
TMS	: Türkiye Muhasebe Standartları
TEFE	: Toptan Eşya Fiyat Endeksi
TÜFE	: Tüketici Fiyat Endeksi
V.U.K.	: Vergi Usul Kanunu
YBS	: Yönetim Bilişim Sistemi

Tablo ve Şekiller Cetveli

Tablo 1 Toptan Eşya Fiyatları Genel Endeksleri.....	144
Tablo 2 Parasal ve Parasal Olmayan Kalemler	145
Tablo 3 İştirakler	153
Tablo 4 Bağlı Ortaklıklar.....	154
Tablo 5 Diğer Finansal Duran Varlıklar.....	154
Tablo 6 Sabit Kıymetler.....	155
Tablo 7 Maddi Duan Kaynaklar	157
Tablo 8 Öz Sermaye	161
Tablo 9 Parasal Aktif Kalemler.....	166
Tablo 10Parsal Pasif Kalemler.....	167
Tablo 11Oran Analizi.....	181
Tablo 12Net Çalışma Sermayesi	202
Tablo 13Duran Varlık ve Devamlı Sermaye Tutarları.....	204
Şekil 1 – Yönetici Karar Verme İlişkisi.....	51
Şekil 2 – Muhasebede Bilgi Akışı.....	59

Tablo ve Şekiller Cetveli

Tablo 1 Toptan Eşya Fiyatları Genel Endeksleri.....	144
Tablo 2 Parasal ve Parasal Olmayan Kalemler	145
Tablo 3 İştirakler	153
Tablo 4 Bağlı Ortaklıklar.....	154
Tablo 5 Diğer Finansal Duran Varlıklar.....	154
Tablo 6 Sabit Kıymetler.....	155
Tablo 7 Maddi Duan Kaynaklar	157
Tablo 8 Öz Sermaye	161
Tablo 9 Parasal Aktif Kalemler.....	166
Tablo 10Parsal Pasif Kalemler.....	167
Tablo 11Oran Analizi.....	181
Tablo 12Net Çalışma Sermayesi	202
Tablo 13Duran Varlık ve Devamlı Sermaye Tutarları.....	204
Şekil 1 – Yönetici Karar Verme İlişkisi.....	51
Şekil 2 – Muhasebede Bilgi Akışı.....	59

ÖNSÖZ

Enflasyon, fiyatlar genel seviyesinde meydana gelen devamlı bir yükselme şeklinde kendini gösterir. Ekonomik bir gerçek olan enflasyon, günümüzün gittikçe globalleşen ekonomik düzeni içerisinde ulusal ve uluslararası işletmeleri etkilemektedir. Enflasyonun, mikro ekonomik yaklaşımla en küçük ekonomik birim olan işletmeleri olumsuz etkilemesi makro dengeleri de bozmaktadır.

Çalışmada, enflasyonun işletmenin mali yapısı ve yöneticilerin kararları üzerinde etkileri incelenmiştir. Enflasyonun işletmelerin ekonomik ve mali yapılarını bozduğu ve tüm işletme kararlarında kullanılan muhasebe verilerinin yararsız hale getirdiği varsayımı ile mali tablolar Genel Fiyat Düzeyi Muhasebe Modeli ile düzeltilmiştir. Amaç işletmenin varlık ve kaynak yapısını gerçek tutarı yansıtacak biçimde göstermek, fiktif kâr ile gerçek kârın birbirinden ayırılmasını sağlamak, mali tabloların dönemler arası ve işletmeler arası karşılaştırılmasını anlamlı kılmak ve mali tabloların gerçeğe yakın analiz sonuçlarıyla hesaplayarak sağlıklı kararlar alınmasını sağlamaktır.

Bu çalışma süresince beni yönlendiren, bana ışık tutan danışman hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Halis KALMIŞ'a, en değerli katkılarını esirgemeyen Sayın Öğr.Grv.Abdullah BERÇİN'e, AKÇANSA A.Ş. Planlama ve Kontrol Şefi Sayın Vahit SOLAK'a ve diğer tüm emeği geçenlere teşekkürlerimi borç bilirim.

GİRİŞ

Enflasyon, fiyatlar genel düzeyinde ortaya çıkan sürekli ve önemli bir artış olarak tanımlanabilir. Enflasyonist dönemlerde, mal ve hizmetlerin genel fiyat düzeyi yükselirken paranın satın alma gücünde azalmalar meydana gelmektedir. Bu nedenle enflasyon, paranın satın alma gücünün düşmesi olarak tanımlanmaktadır. Ekonomik, sosyal ve siyasal hayatı etkileyen enflasyon, işletmeler düzeyinde de önemli etkileri olmaktadır.

Enflasyonist dönemlerde işletmelerin, geleneksel muhasebe yöntemine uygun olarak, fiyat hareketlerini dikkate almadan, belirli faaliyet dönemleri itibariyle hazırladıkları mali tablolar, söz konusu dönemlerin gerçek durumunu göstermemektedir. Enflasyonun işletmeler üzerinde en önemli etkisi, işletme ile ilgili kararlar alınmasında dikkate alınan mali tabloların gerçeği yansıtmamasıdır. Bu durum, işletme ilgili karar birimini, ortakları, yatırımcıyı, kamuoyunu ve diğer ilgilileri yanıltarak, pozitif kararlar alınmasını engeller .

İşletme için hayati önem taşıyan söz konusu bilgilerin doğruyu yansıtmaması için, enflasyonun etkilerinin giderilmesi açısından mali tabloların yeniden düzenlenmesi zorunlu hale gelmiştir. Enflasyon muhasebesi uygulaması, mali tabloları homojen, diğer bir deyişle, karşılaştırılabilir hale getirmektedir. Bu durumda mali tablolar gerçek ve gerçeğe yakın bilgiler sunacak ve böylece hem işletme yöneticilerine hem de yurt içi ve yurt dışı yatırımcılara sağlıklı bilgiler üretilmiş olacak, onların sağlıklı analiz yapmalarına imkan verilerek, doğru karar vermeleri sağlanacaktır.

Bu doğrultuda, çalışmada enflasyon etkilerinin IAS-29, TMS-2 ve SPK Tebliği çerçevesinde mali tablolardan giderilmesi hakkında bilgi verilerek, mali tabloların güvenilir bilgi sunması ile ilgili uygulama yapılmıştır.

Çalışma dört ana bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde; mali analiz ve karar alma kavramları hakkında genel bilgiler verilmiş, mali analizin ve enflasyonun

kararlar üzerine etkileri açıklanmıştır. İkinci bölümde; enflasyon, enflasyonun maliyeti, enflasyonun makro ve mikro düzeyde işletmeler üzerindeki etkileri açıklanmıştır.

Üçüncü bölümde; enflasyonun mali tablolar üzerindeki etkilerini gideren kısmi ve genel düzeltme yöntemleri açıklanarak, Genel Fiyat Düzeyi Muhasebesi yöntemine göre mali tabloların düzeltilmesi açıklanmıştır.

Dördüncü bölümde; enflasyonun etkisinin giderilmesi açısından mali tablolar yeniden düzenlenmesi ve mali analize ilişkin Akçansa Çimento Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi'ne ait temel mali tablolara uygulama yapılmıştır. Şirketin 31 Aralık 2000 yılı dönem başı bilançosu ve 31 Aralık 2001 yılı dönem sonu bilanço ve gelir tabloları paranın satın alma gücünün değiştiği gerçeğinden hareketle TEFE yardımıyla, mali tablolarda yer alan ve farklı satın alma gücü olan para birimiyle ifade edilen değerler aynı satın alma gücü olan para birimiyle ifade edilmiştir. Enflasyona göre düzeltilmiş ve geleneksel muhasebe sisteminde düzenlenen tarihsel temel mali tablolara oran, dikey ve karşılaştırmalı mali tablolar analiz teknikleri uygulanarak, farklılıklar ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

MALİ ANALİZ VE KARAR ALMA

1. MALİ ANALİZ KAVRAMI

Mali (Finansal) analiz, bir işletmenin temel mali tablolarının, analiz teknikleri yardımıyla incelenerek, işletmenin likidite durumu, mali yapısı, varlıklarının kullanım verimliliği ve kârlılık düzeyi hakkında bir yargıya varma faaliyetlerinin bütünü olarak tanımlanabilir.¹

Mali analiz; bir işletmenin mali durumunun ve mali yönden gelişmesinin yeterli olup olmadığını belirlemek için, mali tablo kalemlerindeki değişikliklerin, kalemler arasındaki ilişkilerin, zaman içinde göstermiş oldukları eğilimlerin incelenmesi ve gerektiğinde belirlenen standart ve sektör ortalaması ile karşılaştırılarak yorumlanması faaliyetlerinin bütünü olarak tanımlanabilir.²

1.1. Mali Analizin Önemi

Mali analizle, işletmenin mali tablolarında yer alan kalemler arasında ilişki kurularak, bu ilişkilerin ölçülmesi, yorumlanması ve aynı endüstri kolundaki diğer işletmelerle karşılaştırması yapılmaktadır. Temel mali tablolar, bilanço ve gelir tablosundan oluşmaktadır. Bilanço ve gelir tablosu dışında kalan mali tablolar ise ek mali tablolarıdır.

---

¹ LAZOL, İbrahim: Mali Analiz ve Enflasyon Muhasebesi Uygulamaları, Bursa-2000, s.11.

² ÇABUK, A.ve İ.LAZOL: Mali Tablolar Analizi, Bursa-2000, s.137.

Mali Analizin amacı, işletmenin güçlü ve zayıf yanlarını ortaya çıkararak, işletme ile ilgili taraflara bilgi vermek, geleceğe yönelik sağlıklı kararlar alınmasını sağlamaktır.³

Günümüzde gelişen teknoloji ile artan üretim hacmi karşısında işletmelerin çalışma alanları da büyümüştür. Dolayısıyla işletme yöneticileri ve işletmeyle ilgilenen çevreler ortaya çıkan yapısal gelişmeler doğrultusunda daha fazla bilgiye ihtiyaç duymaktadır. Öte yandan sermaye piyasasındaki gelişmeler, kredi kurumların daha sağlam temellere dayanma gereksinimi ve vergi kanunlarının gereken şekilde uygulanması mali tabloların daha geniş boyutta kullanılmasına yol açarak, mali analizin önemini arttırmıştır.

1.2. Mali Analizi Etkileyen Faktörler

Mali analiz, bazı temel faktörlerin etkisi altındadır. Mali analizi yapan kişi, analiz yapma ve analiz sonuçlarını değerlendirme aşamasında, bu etkiyi dikkate almadığı takdirde, analiz çalışmasından başarılı sonuçlar alması mümkün değildir. Mali analizi etkileyen başlıca faktörler aşağıda açıklanmıştır.

1.2.1. Ekonomik Faktörler

Mali analizi etkileyen ekonomik faktörler, ekonomik konjonktür hareketleri ve paranın satın alma gücünde ki değişimlerdir. Mali analiz çalışması yapılırken, mali tabloların hangi ekonomik konjonktürde düzenlendiğinin bilinmesi gerekir. İşletmenin birden çok döneme ait mali tabloların yorumlanmasında, dönemlerin ekonomik konjonktür ve işletmenin çalıştığı daldaki konjonktür hareketleri incelenerek bunların işletmeye ve dolayısıyla mali tablolara etkilerinin belirlenmesi gerekir.⁴

---

³ LAZOL, İbrahim:a.g.e., s.11.

⁴ ERDOĞAN, Necmettin: Mali Tablolar Analizi, Ankara-1997, s.258.

Genel fiyat düzeyindeki değişmeler işletme faaliyetleri üzerinde etkisi büyüktür. Özellikle paranın satın alma gücünde meydana gelen düşmeler kısa dönemde işletmelerin yatırım yapma risklerinin artmasına, üretim maliyetlerinin yükselmesine ve faiz yükünün artmasına neden olurken, uzun dönemde işletmelerin muhasebe sistemlerini ve mali tablolarını anlamsızlaştırmaktadır. Öte yandan fiyatlar genel düzeyindeki yükselme, işletmelerin fiktif kârlar üzerinden vergilendirilmesine bunun sonucu olarak da işletme sermayesinin erozyona uğramasına, işletme faaliyetlerini aynı düzeyde sürdürmesini zorlaştırır.

1.2.2. İşletmenin Özelliği İle İlgili Faktörler

İşletmenin teknik yapısı, çalıştığı sektörün özellikleri, sektördeki değişmeler, mali analizi etkiler.

Günümüzde rekabet üstünlüğü sağlayan en önemli faktörler içinde kuşkusuz teknolojik değişimdir. İşletmenin yeni teknolojiler kullanması, maliyetlerinin düşürülmesini, kaliteli mamul üretilmesini ve üretim sürelerinin kısaltılmasını sağlar. Yeni üretim teknikleri kullanan bir işletmeyle, eski teknikleri kullanan etkin ve verimli çalışmayan işletmenin mali tablolarını aynı yaklaşımla değerlendirmemek gerekir.⁵

Mali tablolar analizinde işletmenin bulunduğu sektörün özellikleri ve sektördeki değişmelerde dikkate alınmalıdır.

1.2.3. İşletme Yönetimi İle İlgili Faktörler

Mali analiz sonuçlarını değerlendirirken işletme sahip ve yöneticilerin karakterleri, yetenekleri dikkate alınmalıdır. Yöneticilerin yetenek ve kararlarının mali tablolar üzerindeki etkisi bulunduğunu kabul ederek, analiz yapılmalıdır.⁶

⁵ ERDOĞAN, Necmettin: a.g.e., s.260.

⁶ ERDOĞAN, Necmettin: a.g.e., s.261.

1.2.4. Muhasebe İle İlgili Faktörler

Analizin temelini oluşturan mali tabloların muhasebenin temel kavramlarına ve genel kabul görmüş muhasebe standartlarına uygun olarak hazırlanması gerekir. Ancak bu standartlarda hazırlanan mali tablolarla işletmenin gerçek durumunu görebiliriz.

Ülkemizde 26.12.1992 tarih ve 21447 sayılı Resmi Gazetede “Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği” nin yayınlanmasıyla ülke genelinde standardizasyon sağlanabilmiştir.⁷ Tek düzen hesap planı işletmeler arası hesap birliğini sağlayarak, işletmelerin muhasebe, raporlama, analiz ve denetimini kolaylaştırmaktadır.

1.2.5. Mali Analiste İlişkin Faktörler

Mali analist, yüksek öğrenim görmüş, işletme konularında uzman, ülke ekonomisi ve sektörler arasında ilişkiyi kavrayabilen ve araştırmacı niteliğe sahip kişi olmalıdır.

1.3. Mali Analiz Bilgilerini Kullananlar

İşletmenin faaliyetleri ve faaliyet sonuçlarıyla işletme yöneticileri, sahipleri ve ortakları, çalışanları, devlet kuruluşları, kredi kuruluşları gibi işletme ile doğrudan veya dolaylı çıkarı olan kişi ve kurumlar ilgilenmektedir.

İşletme yöneticileri, sahipleri ve ortakları, çalışanlar işletmenin mali yapısını değerlendirmek ve gelecekteki durumu görebilmek için ilgilenirler.

---

⁷ Bu tebliğ kapsamına giren mükellefler Muhasebe Usul ve Esasları'na 1994 hesap döneminde uygulamaya başlamışlardır. <http://www.gelirler.gov.tr>.10.09.2002

Kredi kuruluşları, işletmenin kredileri nasıl değerlendirdiğini, kredileri nerelerde kullanacaklarını ve kredileri nasıl ödeyeceklerini bilmek isterler. Kredi kurumları işletmenin kredibilitesini değerlendirmek için mali tablolardan yararlanırlar.

Mevcut ve potansiyel yatırımcılar, işletmenin kazancı ve büyüme hızı ile ilgili olarak mali analizle ilgilenirler. Örneğin işletmenin hisse senetlerini elinde bulunduranlar, mali tabloları analiz ederek hisse senetlerini elde tutmaya ya da satmaya karar verebilir.

Devlet, vergiler almak için mali bilgilerle yakından ilgilidir. Devlet, işletmenin faaliyetlerini düzenlemek, vergi politikalarını belirlemek ve milli gelir ve benzeri istatistikleri tutmak için işletme hakkında bilgiye ihtiyaç duyar.

Halk, mali bilgiler ışığında işletmelerin genel durumları hakkında bilgi sahibi olur. Araştırmacılar, öğrenciler hazırlayacakları araştırmalar için mali tablolardan yararlanırlar.

1.4. Mali Analiz Türleri

Mali analiz, genel olarak üç grupta toplanır.

1.4.1. Analiz Yapanın Kimliğine Göre

Mali Tablolar analizi, analizi yapanın işletme içinde olup olmamasına göre, iki gruba ayrılır.

1.4.1.1. İç Analiz

İç Analiz, firma içindeki kişiler tarafından yapılır. İşletme yöneticilerinin, muhasebecilerinin, denetçilerinin yaptığı analiz türüdür. Analizi yapan kişi, işletmenin defterlerinden, kayıtlarından, dokümanlardan yararlanır.⁸

İç analizin temelini yönetim analizleri oluşturmaktadır. Bu analizle, işletmenin kârlılığı, verimliliği, ekonomik ve mali yapısını ölçmeye yönelik analiz teknikleri kullanılarak, işletmenin tüm faaliyetlerine ilişkin performans ölçülmektedir.⁹

1.4.1.2. Dış Analiz

Dış analizde, analizi yapan kişi firmanın çalışanı değildir.¹⁰ İşletmeye yatırım yapan yada yapmayı düşünen kişilerin, bankaların, yeminli mali müşavirlerin, bağımsız denetçilerin yapmış olduğu analizdir. Bu tür analiz işletmenin üçüncü kişilere kullanım amacıyla yayınladığı mali tablolar ve bunların dipnotlarında yer alan bilgilerden yararlanmak suretiyle yapılmaktadır.

1.4.2. Analizin Kapsamına Göre

Mali analiz, kapsadığı bilgilere göre ikiye ayrılır.

1.4.2.1. Statik Analiz

Statik analiz, zaman boyutunu dikkate almaksızın işletmenin tek bir dönemine ait mali tabloların analiz edilmesidir. Statik analizde, işletmenin bir dönemine ait mali tablolarda yer alan kalemler arasında ilişki kurularak,

⁸ AKGÜÇ, Öztin: Mali Tablolar Analizi, İstanbul –1995, s.15.

⁹ ÇABUK, A.ve İ.LAZOL: a.g.e., s.142.

¹⁰ AKGÜÇ, Öztin: a.g.e., s.15.

değerlendirme yapılmaktadır. Statik analizle, işletmenin cari dönemiyle ilgili önemli bilgiler edilmesine karşılık, diğer dönemler ile karşılaştırma imkanı vermemesi bu analizin en önemli eksikliğidir.¹¹

1.4.2.2. Dinamik Analiz

İşletmenin birden çok dönemlere ait mali tabloların analiz edilmesidir. Dinamik analiz, işletmenin belirli bir faaliyet dönemine ait bilgilerin geçmiş dönemlerle karşılaştırılarak, dönemler arası ilişkinin, eğilimin ve gelişmelerin görülmesini sağlar. Bu ise, dinamik analizin, statik analize göre üstünlüğünü göstermektedir.¹²

1.4.3. Analizin Amacına Göre

Mali analiz, analizin amacına göre üçe ayrılır.

1.4.3.1. Yönetim Analizi

İşletme yönetiminin başarı derecesini ölçen analizdir. Yönetim analizi ile, işletmenin hedeflerine ulaşıp ulaşılmadığı, ulaşılmadıysa nedenleri, işletme politikalarının oluşturulması, faaliyetlerin denetimi ve değerlemesi amaçlanır.¹³

İşletme yöneticisi, geçmiş ve mevcut durumu değerlendirerek, gelecek için daha iyi kararlar alabilme olanağını elde eder. Kararlar uygulanma noktasında, mali tablolar yardımıyla işletmenin aksaklıkları saptanabilmekte ve gerekirse kararlar düzeltilerek, doğru kararlar alınabilmektedir. Bu nedenle, mali tablolar analizi,

¹¹ ÇABUK, A.ve İ.LAZOL:a.g.e., s.139.

¹² ÇABUK, A.ve İ.LAZOL:a.g.e., s.139.

¹³ ERDOĞAN, Necmettin:a.g.e, s.267.

işletme yöneticisinin, işletmeyle ilgili çeşitli kararlar almasında temelini oluşturmaktadır.¹⁴

1.4.3.2. Kredi Analizi

İşletmenin likidite durumu ile borçlarını ödeme gücünü anlayabilmek için yapılan analizlerdir. Kredi analizleri, işletmeye kredi verenler, kredili mal satan firmalar ve işletmenin finans yöneticisi tarafından yapılmaktadır.¹⁵

Kredi analizleri, işletmenin mali yapısı ile borç ödeme gücünü ölçmeye yöneliktir. Bu nedenle dönen varlıklar ile kısa vadeli yabancı kaynaklar arasındaki ilişkiyi ölçen analiz teknikleri çok önemlidir. Kredi analizlerinde; dönen varlıkların yapısı, duran varlıkların yapısı, öz kaynakların ve yabancı kaynakların dengesi, alacak ve stok devir hızı ve işletmenin kârlılığı göz önüne alınmaktadır.¹⁶

Kredi analizi ile, kredi kuruluşları işletmeye verdikleri kredinin anapara ve faizi ile zamanında geri alma olanaklarını araştırırlar. Kredili mal satan firmaların amacı ise, mallar için sürüm olanağını sağlayabilmektir. Her iki grubun da ortak amacı işletmenin borç ödeme yeteneğini araştırmaktır.

1.4.3.3. Yatırım Analizi

İşletmenin sahipleri, ortakları ile işletmeye uzun vadeli kaynak sağlayan yada sağlamayı düşünen kişi ve kurumlarca yapılır.

Yatırım analizinin amacı gelecek dönemlerdeki kazanma gücünü tespit etmektir. İşletmenin ortakları veya işletmeye ortak olmayı düşünenler; işletmenin

---

¹⁴ AKDOĞAN, N.ve N.TENKER: Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri, Ankara-2001, s.516.

¹⁵ BEKTÖRE, S.B.ÇÖMLEKÇİ ve H.SÖZBİLİR : TekDüzen Hesap Planına Göre Mali Tablolar Analizi, Eskişehir- 2000, s.7.

¹⁶ ÇABUK, A.ve İ.LAZOL:a.g.e., s.141.

sürekliğini, yatırım güvencesini, kârlılığını, gelecek dönemlere ilişkin kazanma gücünü ve kâr dağıtım politikasını bilmek isterler. İşletmeye uzun vadeli kaynak sağlayanlar ve sağlamayı düşünenler, işletmenin kazanç gücünü, borçların zamanında ödenip ödenemeyeceğini, öz kaynak ve yabancı kaynak dağılımını öğrenmek isterler.¹⁷

1.5. Mali Analiz Teknikleri

Mali analiz teknikleri ile, belirli kurallara göre hazırlanan mali tablolar, kullanabilir bilgiler haline gelir. Temel mali tablolardaki bilgiler, çeşitli ölçüler kullanılarak karşılaştırma ve hesaplamalar yapılarak analiz edilmektedir. Mali tablolar analizinde kullanılan teknikler aşağıdaki başlıklar halinde incelenmiştir.

1.5.1.Karşılaştırmalı Mali Tablolar Analizi (Yatay Analizi)

Karşılaştırmalı mali tablolar analizi, işletmenin iki veya daha fazla dönemlerine ait mali tablolarda yer alan kalemlerin karşılaştırılması, değişikliklerin incelenmesi ve değerlendirilmesidir. Bu analizde, belirli dönemlere ait mali tablolarda yer alan kalemler arasında ilişki değil, bu kalemlerin zaman içinde göstermiş olduğu artış ve azalış incelenmektedir.¹⁸

Dinamik bir analiz türü olan karşılaştırmalı mali tablolar analizi, işletmenin zaman içinde gelişme seyri hakkında bilgiler verir. Analiz yardımıyla işletmenin geçmişteki ve bugünkü durumu görülerek, aradaki farklar tespit edilir, bu veriler ışığında işletmenin hedefleri öngörülür. Bu analiz yönteminin, işletmenin gelişme yönü hakkında görüş verecek verileri sağlaması, diğer analiz tekniklere göre üstünlüğünü göstermektedir.¹⁹

¹⁷ ÇABUK, A.ve İ.LAZOL:a.g.e., s.141.

¹⁸ AKDOĞAN, N.ve N.TENKER:a.g.e., s.519.

¹⁹ ATAMAN, Ü.ve R.HACİRÜSTEMOĞLU : Yöneticiler İçin; Muhasebe ve Finans Bilgileri, İstanbul 1999, s.124-125.

Karşılaştırmalı tablolar analizinde beklenen faydanın sağlanabilmesi için karşılaştırılacak dönemlerin aynı uzunlukta olması, mali tablolarda yer alan bilgilerin aynı muhasebe ilkelerine göre belirlenmiş olması, rakamların enflasyondan arındırılması gerekir.

Karşılaştırmalı tablolarda, iki dönemin analizi yapılıyorsa cari dönemin mali tabloları geçmiş dönemin mali tablolarıyla karşılaştırılmakta ve iki dönem arasındaki değişim tutar ve yüzde olarak ifade edilmektedir. Analizde ikiden fazla dönem karşılaştırılacaksa en önceki dönem baz alınmakta ve tüm karşılaştırmalar bu döneme göre yapılmakta yada her dönem, kendisinden önce gelen dönemle karşılaştırılmaktadır.²⁰

1.5.2.Yüzde Yöntemi İle Analiz (Dikey Analiz)

Yüzde yöntemi ile analiz, mali tablolarda yer alan her kalemin toplam içindeki payının yüzde olarak ifade edilmesidir. Analizde mali tablolarda yer alan her kalem hem kendi grubu içinde hem de genel toplam içinde yüzde olarak gösterilmektedir.²¹

Bu yöntemin diğer yöntemlere göre en büyük üstünlüğü mali tablolarda yer alan kalemlerin toplamdaki ağırlığını ortaya koyması ve sektördeki işletmelerle anlamlı karşılaştırma olanağını vermesidir.²²

Yüzde yöntemi analizi genellikle bilanço ve gelir tablosunda uygulanır. Yöntemde bir döneme ait mali tablolar analiz edildiği için statik bir analiz türüdür.

²⁰ AKDOĞAN, N.ve N.TENKER:a.g.e., s.519.

²¹ CEYLAN, Ali: İşletmelerde Finansal Yönetim, Bursa-2001, s.63.

²² ATAMAN, Ü.ve R.HACİRÜSTEMOĞLU: a.g.e., s.125.

1.5.2.1.Bilanço Analizi

Bilanço analizinde, bilanço toplamı yüz kabul edilerek her bilanço kaleminin toplamdaki payı hesaplanır. Aynı şekilde, alt grup toplamı yüz kabul edilerek, grubu oluşturan kalemlerin grup içindeki payı bulunur.²³ Örneğin kasa hesabının toplam varlık içindeki payı, hazır değerler grubunda ve dönen varlıklar toplamı içindeki ağırlığı bulunur.

1.5.2.2.Gelir Tablosu Analizi

Gelir tablosunun analizinde, net satışlar yüz kabul edilerek diğer kalemler net satışlara oranlanmaktadır. Aynı şekilde, gelir ve gider grup toplamı yüz kabul edilerek, grubu oluşturan kalemlerin grup içindeki payı hesaplanabilir. Gelir tablosunun yüzde analizinde yaygın kural tüm kalemlerin net satışa oranlanmasıdır. Ancak gelir tablosundaki kalemlerin grup içindeki payını gösteren ayrı tablolar düzenlenebilir.²⁴

1.5.3.Eğilim Yüzdeleri Yöntemi ile Analiz (Trend Analizi)

Eğilim yüzdeleri analizi mali tablolarda yer alan kalemlerin zaman içinde göstermiş olduğu eğilimleri inceleyen bir analiz türüdür. Bu yöntemde, bir yıl temel olarak kabul edilir ve değişim o yıla göre hesaplanır.

Dinamik bir analiz yöntemi olan eğilim yüzdeleri analizi, işletmenin mali tablolarda yer alan kalemlerinin dönemler arasındaki artış ve azalışı ve bu değişikliğin temel yıla kıyasla oransal önemini ortaya koyarak, sonuçlara varmamızı sağlar.²⁵ Bu analiz tekniği işletmenin çalışma süresinin ötesinde finansal durumunun

---

²³ AKGÜÇ, Özin: a.g.e., s.334.

²⁴ AKDOĞAN, N.ve N.TENKER:a.g.e., s.516.

²⁵ ATAMAN, Ü.ve R.HACİRÜSTEMOĞLU: a.g.e., s.12

analizidir; işletmenin gelişme olasılığı veya işletmenin finansal durumundaki kötüleşmeyi hesaplamak için kullanılır.²⁶

Mali tablolara eğilim yüzdeleri yöntemi uygulanabilmesi için inceleme döneminin uzun olması gerekir. Ayrıca temel yılın seçiminde, o yılın normal, olağanüstü etmenlerin olmadığı bir yıl olduğuna dikkat edilmelidir.

1.5.3.1. Bilançoların Analizi

Bilançoların eğilim yüzdelerine göre analizi, bilanço kalemlerinin baz yılına göre değişimi ve bu değişimin oransal önemini ve yönünü gösterir. Analizde öncelikle inceleme dönemlerine ait bilançoların gerçek değerlerinin bilinmesi gerekir. Daha sonra bu değerler baz yılının değerleriyle oranlanarak her kalemin eğilim yüzdeleri hesaplanır ve bilanço bu değerlere göre düzenlenir.²⁷

1.5.3.2. Gelir Tablolarının Analizi

Gelir tablolarının eğilim yüzdelerine göre analizinde, gelir tablosunda yer alan kalemlerin baz yılına göre eğilimi bulunur. Eğilim yüzdelerinin hesaplanabilmesi için de inceleme dönemlerine ait gelir tablolarının gerçek değerlerinin bilinmesi gerekir. Gelir tablosu değerlerinin bilançoda olduğu gibi baz yılının değerleriyle oranlayarak eğilim yüzdeleri hesaplanır ve gelir tablosu bu değerlere göre düzenlenir.²⁸

1.5.4. Oran Yöntemi İle Analiz

İngilizcede Ratio (Reşyo), fransızcada Ratio (Rasyo) olarak ifade edilen oran, matematik anlamı ile bir rakamın, diğer bir rakama bölümüdür. Bu bölüm, ya

---

²⁶ BRIGHAM, E.F.ve J.F.HOUSTON: Fundamentals Of Finacial Management, USA-1998, s.83.

²⁷ AKDOĞAN, N.ve N.TENKER:a.g.e, s.576.

²⁸ AKDOĞAN, N.ve N.TENKER:a.g.e, s.580.

bir kesir şeklinde, ya da bir yüzde şeklinde ifade edilir.²⁹ Mali tablolar analizinde en yaygın kullanılan tekniktir.

Oran yöntemi ile analiz, mali tablolarda yer alan bilgilerin oransal ilişkilerinin incelenerek işletmenin mali durumunun yorumlanmasıdır. "Rasyo yöntemi ile analiz" biçiminde adlandırılan bu yöntemde, hesap ve hesap grupları arasında matematiksel ilişkiler kurulmak suretiyle, işletmenin; ekonomik ve mali yapısı ile kârlılık, çalışma durumu hakkında bir yargıya ulaşılmaya çalışılmaktadır.³⁰

Mekanik ve düşünmeden yapılan oran analizi tehlikelidir; ama mantıklı olarak ve iyi bir hüküm kullanılırsa, işletmenin durumu ile ilgili faydalı bilgiler temin edilebilir.³¹ Diğer ifadeyle bu yöntemin amacı, mali tablolarda yer alan bilgilerin basit matematiksel ilişkisini göstermek değil, oranların yorumlanarak, işletmenin sorularına cevap verebilmesidir.

1.5.4.1 Oranların Seçimi

Oranların işletmenin faaliyetleri ve mali durumu hakkında yararlı bilgiler sağlayabilmesi bazı kıstaslara bağlıdır. Oranlar yöntemi ile analiz, işletme içinde hesaplanan oranlarla, işletmenin geçmiş dönemine ait oranlar ve işletmenin içinde bulunduğu endüstri oranlarla karşılaştırma imkanı vermelidir.³²

Oranlar analizinde işletmenin geçmiş dönemlerinde hesaplanan oranlarla, cari dönemde hesaplanan oranlar karşılaştırılarak olumlu ve olumsuz gelişmeler saptanmalıdır.

²⁹ ÇETİNER, Ertuğrul : İşletmelerde Mali Analiz, Ankara-2000, s.138.

³⁰ AKDOĞAN, N.ve N.TENKER: a.g.e., s.606.

³¹ BRIGHAM, E.F.ve J.F.HOUSTON: Fundamentals Of Financial Management, USA-1998, s.92.

³² AKGÜÇ, Öztin: a.g.e., s.346.

İşletmeler durumlarını değerlendirmek için kendi oranları ile endüstri oranlarını karşılaştırırlar. Endüstri oranları, endüstri dalında faaliyet gösteren tüm şirketlerin mali oranlarının ortalamasıyla bulunmaktadır.³³

1.5.4.2.Oranların Sınıflandırılması

Oranları, işletmenin mali yapısını değerlendirilmesinde kullanım biçimine göre gruplayarak aşağıdaki şekilde inceleyebiliriz.

1.5.4.2.1.Likidite Oranları

Likidite oranları, işletmenin kısa vadeli borçlarını ödeme gücünü ölçmek için kullanılmaktadır. Bu oranlarla işletmenin net işletme sermayesinin yeterli olup olmadığı, varlıkların kalitesi ve likiditesi tespit edilir.

Varlıkların kalitesi o varlığın satışa çıkarıldığı zaman gerçek değerini bulma olasılığını ifade etmektedir. Varlığın likiditesi ise, varlığın paraya çevrilmesindeki çabukluk ve kolaylık özelliğidir. Net işletme sermayesi, işletmenin dönen varlıkları ile kısa vadeli borçlar arasındaki olumlu farktır.³⁴

İşletme, kısa vadeli borçlarını ödeyebilmek için dönen varlıkları kullanır. Dönen varlıklar, işletmenin bir hesap döneminde paraya çevirmesi mümkün olan değerlerdir. İşletmenin kısa vadeli borçlarını ödeme gücünün tespitinde kısa vadeli borçlar ile dönen varlıklar arasında ilişki incelenmesi gerekir.

İşletmenin likiditesi, işletme sahipleri, yöneticileri ve kredi kuruluşları açısından çok önemlidir. Yöneticiler, işletmenin faaliyetlerini devam ettirebilmesi için işletmenin borçlarını değerlendirmek zorundadırlar. Kredi verenler ise işletmeye

³³ AKDOĞAN, N.ve N.TENKER: a.g.e., s.607.

³⁴ AKDOĞAN, N.ve N.TENKER: a.g.e., s.610.

verilen kısa vadeli borçları tahsil edememek gibi bir sorunla karşılaşmamak için likidite oranlarını kullanırlar.

1.5.4.2.1.1.Cari Oran

Cari oran, bilançoda yer alan dönen varlıkların kısa vadeli borçlara oranlanması sonucu hesaplanır.³⁵

Cari oran, işletmenin ödeme gücünü yansıtarak, işletmenin net işletme sermayesinin yeterli olup olmadığını ortaya koyduğu için, çalışma sermayesi oranı da denilmektedir. Cari oranın hesaplanmasında dönen varlıklardan, şüpheli alacak karşılığı, alacak senetleri reeskontu, stok değer düşüş karşılığı gibi düzeltici hesapların düşülmesi gerekir. Eğer bilanço net şekilde düzenlenmiş ise bu işlemlere gerek yoktur.³⁶

İşletmenin kısa vadeli borçlarını dönen varlıklarla emniyet marjı içinde ödeyebilme kabiliyeti arzulanır. İşletmenin içinde bulunduğu ekonomik yapıya ve sektörlere göre farklılık olmakla birlikte, bu oranın 2 olması yeterli görülmektedir.³⁷

Cari oranın yeterli olup olmadığını anlayabilmek için işletmenin yapısı, borçların dağılımı, dönen varlıkların gerçek değerine uygun değerlendirilip değerlendirilmediği gibi birçok unsur incelenmelidir. Örneğin; alacak devir hızı yüksek, yani alacaklarının tahsil süresi kısa olan bir işletme borçlarını ödemede zor duruma düşmeden düşük bir cari oranla çalışabilir.

Cari oranı, ülkenin gelişmişlik düzeyi de etkiler. Gelişmekte olan ülkelerde likidite çok yüksek olmadığı için bu ülkelerdeki işletmelerin cari oranı 1.5 düzeyi yeterli görülür. Gelişmekte olan ülkelerde, ticaret bankalarının kısa vadeli kredi verme

³⁵ BERK, Niyazi : Finansal Yönetim, İstanbul- 2000, s.39.

³⁶ AKGÜÇ, Öztin: Finansal Yönetim, İstanbul –1994, s.21-22.

³⁷ AKDOĞAN, N.ve N.TENKER: a.g.e., s.612.

eğiliminde olması, sermaye piyasasının gelişmemiş olması, çok sayıda sermaye şirketlerinin olmaması gibi sebeplerden dolayı işletmelerin kısa vadeli borçlanmaya yönelmesine, dolayısıyla cari oranın gelişmiş ülkelere göre düşük olmasına neden olur.³⁸ Genel fiyat düzeyi yüksek olan ülkelerde kısa vadeli borçların dönen varlıklarla karşılanması nedeniyle cari oran düşüktür.

1.5.4.2.1.2.Likidite Oran (Asit- Test Oranı)

Likidite oran, işletmenin likiditesini ölçmede kullanılan en iyi göstergedir. Bu oran cari oranı tamamlayan ve cari oranı daha anlamlı hale getirmektedir.

Likidite oran aşağıdaki gibi formüle edilir.³⁹

Likidite Oran = Dönen Varlıklar – Stoklar / Kısa Vadeli Borçlar veya

Likidite Oran= $\frac{\text{Hazır Değerler} + \text{Menkul Kıymetler} + \text{Alacaklar}}{\text{Kısa Vadeli Borçlar}}$

Oran hesaplanırken, paraya çevrilmesi uzun süre gerektiren stoklar dönen varlıklardan çıkartılarak, kısa vadeli borçlara oranlanır. Bu oran, stoklar paraya çevrilemese bile dönen varlıklar ile kısa vadeli borçları ödeyebilme gücünü gösterir.

Likidite oran ikinci formülle hesaplanışında, hazır değerler (Kasa, Banka ve diğer nakit değerler), menkul kıymetler ve alacakların toplamı, kısa vadeli borçlara oranlanmaktadır. Dönen varlıkların toplamından hem stoklar, hem de gelecek aylara ait gider ve gelirler çıkartılmaktadır. Bu durumda likidite oranı daha doğru sonuçlar verecektir.⁴⁰

Oranın genelde 1 olması yeterli sayılmaktadır. Ancak yeterlilik için stok devir hızının, alacakların tahsilat süresinin, likit değerlerin bileşimin, kısa vadeli borçların

³⁸ AKGÜÇ, Öztin: a.g.e., s.23.

³⁹ ÇABUK, A.ve İ.LAZOL: a.g.e.s, 190.

⁴⁰ AKDOĞAN, N.ve N.TENKER: a.g.e., s.613.

vadelerinin ve unsurlar itibariyle kısa vadeli borç ödemelerinde hangi dönen varlığın gerektiğinin daima göz önünde bulundurulması gerekir. Bu kriterleri iyi ve likidite oranı yüksek olan işletme kısa vadeli borçlarını ödeyebilme gücüne sahip demektir.⁴¹ Diğer taraftan likidite oranı 1 den küçük olan bir işletme, stoklarını süratle paraya çevirebiliyor ve kısa vadeli borçlarını zamanında ödeyebiliyorsa bunu işletmenin aleyhine yorumlamamak gerekir.⁴²

1.5.4.2.1.3.Nakit Oranı (Disponibilite Oranı)

Nakit oran, nakit ve nakit benzeri değerler toplamının kısa vadeli borçlara oranlanması ile hesaplanır. Bu oran aşağıdaki gibi formüle edilir.⁴³

Nakit Oran= Hazır Değerler/ Kısa Vadeli Borçlar

Hazır değerleri, kasa, banka ve hemen paraya çevrilmesi mümkün olan değerler oluşturur. Bu oran, cari oran ve likidite orana göre daha duyarlıdır. Çünkü işletmenin alacaklarını tahsil edememesi ve stoklarını paraya çevirememesi durumunda , kısa vadeli borçlarını hazır değerler ile karşılayabilme gücünü göstermektedir.

Nakit oranın 1 olması arzulanmaktadır. Bu hazır değerler ile kısa vadeli borçları karşılayabileceğini göstermektedir.⁴⁴ Oranın yüksek olması paranın atıl bırakıldığıнын göstergesidir. Bu durum ise paranın yatırıma dönüştürülmedi için gelir kaybına neden olmaktadır. Nakit oranın 0.20' nin altına düşmemesi önerilir.⁴⁵

⁴¹ ERDOĞAN, Necmettin: Mali Tablolar Analizi, Ankara-1997, s.311.

⁴² BERK, Niyazi :a.g.e., s. 40.

⁴³ CEYLAN, Ali: İşletmelerde Finansal Yönetim, Bursa-2001, s.43.

⁴⁴ ERDOĞAN, Necmettin: a.g.e., s.312.

⁴⁵ AKDOĞAN, N ve N.TENKER:a.g.e., s.615.

1.5.4.2.1.4. Stok bağımlılık Oranı

Stok bağımlılık oranı, likidite (asit-test) oranının düşük olması durumunda, kısa vadeli borçların geri ödenmesinde likit varlıkların dışında, stokların yüzde kaçının satılması gerektiğini göstermektedir. Bu oran borçların ödenmesinde stok satışının ne kadar olması gerektiğini ortaya koyar. Stok bağımlılık oranı aşağıdaki gibi formüle edilir.⁴⁶

$$\text{Stok Bağımlılık Oranı} = \frac{\text{Kısa Vadeli Borçlar} - (\text{Hazır Değerler} + \text{Menkul Kıymetler} + \text{Alacaklar})}{\text{Stoklar}}$$

Oranın paydasında yer alan stoklar kalemi, satışa hazır stokları göstermektedir.

1.5.4.2.2. Mali Yapı Oranları

Mali yapı oranları işletmenin öz kaynak ile yabancı kaynak arasındaki ilişkiyi inceler. Bilançonun pasif tarafı işletmenin yabancı kaynak ve öz kaynak dağılımını gösterir. Yani işletmenin öz kaynaklardan ve yabancı kaynaklardan yararlanma derecesini ifade eder.

Mali yapı oranları ile işletmenin öz kaynağının yeterli olup olmadığı, kaynak yapısı içinde yabancı ve öz kaynak dengesi, öz kaynak olarak yaratılan fonların ne tür dönen veya duran varlıklara yatırıldığı ölçülmektedir. İşletmenin finansal yapısının sağlamlığının ölçülmesi için, kaynak yapısının ve sermaye yeterlilik analizinin yapılması gereklidir.⁴⁷

⁴⁶ AKDOĞAN, N ve N.TENKER:a.g.e., s.616.

⁴⁷ BAKIR, H.ve G.SEVİL: Finansal Tablolar Analizi, Eskişehir 1996, s.164.

1.5.4.2.2.1. Borçların, Aktif Toplamına Oranı

Bu oran varlıkların yüzde kaçının kısa ve uzun vadeli borçlarla finanse edildiğini göstermektedir. Oran yabancı kaynakların toplam kaynaklar içindeki yüzdesini de ortaya koyar. Finansal kaldıraç oranı olarak da ifade edilen bu oranı aşağıdaki gibi formüle edebiliriz.⁴⁸

Finansal Kaldıraç Oranı = Toplam Yabancı Kaynaklar / Aktif Toplamı veya

Finansal Kaldıraç Oranı = Toplam Yabancı Kaynaklar / Pasif Toplamı

İşletmenin ortakları oranın yüksek olmasını arzular. Çünkü oranın yüksek olması yabancı kaynakların sermayeye oranla daha fazla olduğunu ifade eder. Bu durum da işletme finansal kaldıraçın olumlu etkisinden yararlanarak işletme kârlılığını artırıp, ortakların daha fazla kâr payı almalarını sağlar. İşletmeye kredi verenler ise oranın yüksek olmasını istemezler. Oranın yüksek olması, emniyet marjının düşük olduğunu ve alacaklarını tahsil edememe riskini gösterir. İşletme, yabancı kaynaklardan optimal düzeyde yararlanmalıdır. Çünkü işletmeye kredi verenler alacaklarını ortaklara göre öncelikli almaktadırlar. Ayrıca borçlara ödenen faizler vergi matrahında indirilebileceği için vergi avantajı sağlanmaktadır. Ancak belli noktadan sonra finansal risk arttığı için işletmenin yabancı kaynak bulma olanağı zorlaşmakta, bu da yabancı kaynak maliyetini artırmaktadır. Bu ise finansal kaldıraçın negatif etkisi "Kâr / Öz Kaynak" oranını azaltmaktadır. Bu sebeple ortaklar "Yabancı Kaynak/ Aktif Toplamı" oranının sermaye maliyetinin minimum olacağı noktada olmasını isterler.⁴⁹

Oranın % 50 olması uygun görülmektedir. Ancak enflasyon dönemlerinde işletmeler daha fazla borçlanma eğiliminde olduğu için, oranın yüksek olmasına neden olur.⁵⁰

⁴⁸ AKDOĞAN, N.ve N.TENKER: a.g.e., s.618.

⁴⁹ AKDOĞAN, N ve N.TENKER: a.g.e., s.618-619.

⁵⁰ ÇABUK, A.İ.LAZOL: Mali Tablolar Analizi, Bursa-2000, s.193-194.

1.5.4.2.2.2. Öz Kaynakların Aktif Toplamına Oranı

Öz kaynakların toplam aktife oranı, aktif toplamının yüzde kaçının işletme sahip ve ortakları tarafından finanse edildiğini göstermektedir. Öz kaynakların toplam pasife oranı ise öz kaynakların toplam kaynaklar içindeki yüzdesini ifade eder. Aşağıdaki gibi ifade edebiliriz.⁵¹

Öz Kaynaklar / Aktif Toplamı veya Öz Kaynaklar / Pasif Toplamı

Öz kaynakların toplam pasif içindeki payının yüksek olması işletmeye kredi verenler için güvence oluşturur. Ancak bu durum işletmenin düşük maliyetli yabancı kaynaklardan yararlanmadığını gösterir. Oysa işletme yabancı kaynaklardan optimal düzeyde yararlanarak öz sermaye kârlılığı oranını artırabilir. Burada önemli olan işletmenin kâr ve emniyet arasında dengeyi kurmasıdır. İşletme yatırımda kârlılık oranını arttırmak için emniyeti azaltabilir veya yatırımda emniyeti artırırken kârlılık oranını düşürebilir.⁵² Oranın düşük olması durumunda işletme daha fazla kârlar sağlayabileceği gibi, ekonomideki durgunluk dönemlerinde işletmenin borçlarını ödemesi zorlaşarak varlığını devam ettirebilmesi bile güçleşebilir.

Oranın % 50 civarında olması arzu edilir. Ancak ülkemizde öz sermaye sağlanmasındaki kurumsal güçlükler ve enflasyon nedeniyle işletmelerin borçlanma eğiliminde olması oranı %30 düzeyine düşürmektedir.⁵³

⁵¹ AKDOĞAN, N.ve N.TENKER: a.g.e., s.619.

⁵² AKGÜÇ, Öztin: Finansal Yönetim, İstanbul- 1994, s.33.

⁵³ ÇABUK, A.ve İ.LAZOL: a.g.e., s.137.

⁵³ AKDOĞAN, N.ve N.TENKER: a.g.e., s.620.

1.5.4.2.2.3. Öz sermaye Borç Oranı

Bu oran, öz kaynakların kısa ve uzun vadeli yabancı kaynaklar toplamına bölünmesi ile hesaplanmaktadır. Finansman oranı olarak da adlandırılan bu oran aşağıda gibi formüle edilir.⁵⁴

$$\text{Finansman Oranı} = \frac{\text{Öz kaynaklar}}{\text{Toplam Yabancı Kaynaklar}}$$

İşletmenin mali yapısını ortaya koyan bu oran öz kaynak ile yabancı kaynak arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Oranın 1 olması uygun görülmektedir. Oranın bir olması toplam kaynakların yarısının borçla yarısının da öz sermaye ile sağlandığını gösterir. Oranın birden küçük olması işletmeye kredi verenlerin, işletme sahip ve ortaklarına kıyasla işletmeye daha fazla yatırım yaptıklarını gösterir. Bu durumda işletme ağır bir faiz yükü altına girdiği için alacaklılar için güven teşkil etmez. İşletme, ekonomik durgunluk hallerinde böyle bir mali yapıya sahipse borçlarını ödeyemeyeceği gibi, sermayesinin tamamını kaybedebilir.⁵⁵

1.5.4.2.2.4. Kısa Vadeli Yabancı Kaynakların Toplam Kaynaklara Oranı

Bu oran kısa vadeli yabancı kaynakların, pasif toplamına (Öz kaynaklar+ Yabancı Kaynaklar) bölünmesi ile hesaplanmaktadır. İşletme varlıkların ne kadarlık bölümünün kısa vadeli yabancı kaynaklar ile finanse edildiğini gösterir. Oranı aşağıdaki biçimde gösterebiliriz.⁵⁶

$$\text{Oran} = \frac{\text{Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar}}{\text{Toplam Pasif}}$$

Bu oranın yüksek olması, aktiflerin büyük bir kısmının kısa vadeli yabancı kaynaklar ile finanse edildiğini gösterir. Üretim işletmelerinde genel kural olarak

⁵⁴ AKDOĞAN, N.ve N.TENKER: a.g.e., s.620.

⁵⁵ AKDOĞAN, N.ve N.TENKER: a.g.e., s.620.

⁵⁶ ÇABUK, A.ve İ.LAZOL: a.g.e., s.196.

oranın 0, 30'dan fazla olmaması istenir. Çünkü duran varlıkların kısa vadeli yabancı kaynaklar ile finanse edilmesinden kaçınılmaktadır.

Ülkemizde, işletmeler daha çok kısa vadeli yabancı kaynak kullandığı ve dönen varlıklar toplam varlıklar içinde büyük bir paya sahip olduğu için bu oran 0.30'u aşmaktadır.⁵⁷

1.5.4.2.2.5.Uzun Vadeli Yabancı Kaynakların Toplam Kaynaklara Oranı

Bu oran, uzun vadeli yabancı kaynakların, pasif toplamına (Toplam Kaynaklar) bölünmesi ile ifade edilir. Oranı aşağıdaki gibi hesaplayabiliriz.⁵⁸

Oran= Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar / Toplam Pasifler

Oran işletme varlıklarının yüzde kaçının uzun vadeli yabancı kaynaklar ile finanse edildiğini gösterir. Oranın yüksek olması işletmenin kullandığı kaynaklar arasında uzun vadeli yabancı kaynakların önemli ölçüde olduğunu göstermektedir. İşletmenin uzun vadeli yabancı kaynakları fazla kullanması, işletmenin faiz yükünü artırarak, ortaklarına dağıtılacak kâr payını azaltmaktadır. Bu durumda ise işletmeye uzun vadeli kredi verenler için emniyet marjı düşük olacaktır.

1.5.4.2.2.6.İç Kaynaklar (Otofinsman Oranı)

İşletmenin otofinansman yoluyla yaratmış olduğu fonların ölçülmesinde kullanılır. Otofinsman oranında yedekler ve yedek niteliğindeki karşılık ve fonlar toplamından birikmiş zararlar çıkartıldıktan sonra bulunan toplam ile ödenmiş sermaye arasında orantı kurulur. Oranın yüksek olması işletmenin durumunun iyi olduğunu gösterir. Oranı aşağıdaki gibi formüle edebiliriz.⁵⁹

⁵⁷ AKDOĞAN, N.ve N.TENKER: a.g.e., s.621.

⁵⁸ AKGÜÇ, Öztin : Finansal Yönetim, İstanbul- 1994, s.38.

⁵⁹ AKDOĞAN, N.ve N.TENKER:a.g.e., s.621-622.

Otofinansman Oranı = (Kâr Yedekleri) – (Birikmiş Zararlar) / Ödenmiş Sermaye

1.5.4.2.2.7.Duran Varlıkların Öz Kaynaklara Oranı

Bu oran işletmenin duran varlıklar toplamının öz kaynaklara bölünmesi ile ifade edilir.

Oran, duran varlıkların ne ölçüde öz kaynaklar ile finanse edildiğini gösterir. Bu oranın birden küçük olması istenir. Oranın birden büyük olması, duran varlıkların finansmanında öz sermayenin yanı sıra yabancı kaynak kullanıldığını gösterir.⁶⁰

1.5.4.2.2.8.Duran Varlıkların Devamlı Sermayeye Oranı

Bu oran duran varlıkların ne kadarlık kısmının uzun vadeli kaynaklar ile finanse edildiğini gösterir. Oran aşağıdaki gibi formüle edilir.

Oran = Duran Varlıklar / Devamlı Sermaye veya

Oran =Duran Varlıklar / (Öz Kaynaklar + Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar)

Oranın birden küçük olması istenir. Oranın birden büyük olması duran varlıkların finansmanında öz kaynak ve uzun vadeli yabancı kaynakların yanı sıra kısa vadeli yabancı kaynaklarında kullanıldığını gösterir. Bu durum finansmanda uygunluk ilkesine uymaz çünkü işletmenin kısa vadeli yabancı kaynaklarını, duran varlıkları ile derhal ödeyebilmesi mümkün değildir.⁶¹

⁶⁰ AKDOĞAN, N.ve N.TENKER:a.g.e., s.622.

⁶¹ ÇABUK, A.ve İ.LAZOL:a.g.e., s.199.

1.5.4.2.2.9.Maddi Duran Varlıkların Özkaynaklara Oranı

Oran, maddi duran varlıkların ne ölçüde özkaynaklar ile karşılandığını göstermektedir. Oranı şöyle gösterebiliriz:

$$\text{Oran} = \text{Maddi Duran Varlıklar} / \text{Öz Kaynaklar}$$

Oranın payında arazi, arsa, bina, makine teçhizat, taşıt araç ve gereçleri gibi maddi duran varlıklardan birikmiş amortisman düşülerek, maddi duran varlıkların net değeri yer almaktadır. Bu oranın anlamlı olabilmesi için maddi duran varlıkların büyük bir kısmını amorti etmiş işletmelerin, maddi duran varlıklardan birikmiş amortismanlar indirilmeden önceki değeri esas alınarak hesaplanmalıdır.⁶²

Oranın bir olması maddi duran varlıkların öz kaynaklar ile finanse edildiğini gösterir. Oranın birden büyük olması ise maddi duran varlıkların, bir kısmının borçlar ile karşılandığını gösterir. Bu oran değerlendirirken:⁶³

- İncelenen firmanın üretimde kullandığı üretim araçlarının bir bölümünü kiralanıp kiralanmadığı veya devletçe bir özendirme önlemi olarak sabit varlıkların sağlanıp sağlanmadığı,
- Duran varlıkların büyük bir bölümünün amorti edilip edilmediği,
- Duran varlıkların, bilançolarda tarihi maliyetlerle mi, yoksa yeniden değerlendirme sonucu güncel değerlerle mi gösterildiği,
- Duran varlıkların önemli bir bölümünü döviz kredileri ile finanse eden kuruluşlarda kur farklarının duran varlık maliyetine eklenip eklenmediği,
- Firmanın üretimde kullandığı teknolojinin niteliği,
- Firmanın yeni yatırımları olup olmadığı gibi etmenler, göz önünde tutulabilir.

⁶² AKGÜÇ, Öztin:Finansal Yönetim, İstanbul-1994, s.41.

⁶³ AKGÜÇ, Öztin:a.g.e., s.41.

İşletme, üretimde emek yoğun teknoloji kullanıyorsa, duran varlıkların aktifteki değerleri tarihi maliyetlere göre gösteriliyorsa bu oranın düşük olmasına neden olmaktadır. Ayrıca işletmenin duran varlıklarda yeni yatırımlara gitmesi ve yeniden değerlemenin yapılması bu oranın yükselmesine neden olur.⁶⁴

1.5.4.2.2.10.Maddi Duran Varlıkların Toplam Varlıklara Oranı

Bu oran, maddi duran varlıkların toplam varlıklar içindeki payını gösterir. Oranı aşağıdaki gibi ifade edebiliriz.

$$\text{Oran} = \text{Maddi Duran Varlıklar} / \text{Toplam Varlıklar}$$

Oranın hesaplanmasında maddi duran varlıklardan birikmiş amortisman düşülerek, net değeri yer almaktadır. Oranın düşük olması maddi duran varlıklara yatırımın fazla olduğunu göstermektedir.

1.5.4.2.2.11.Dönen Varlıkların Toplam Varlıklara Oranı

Bu oran, dönen varlıkların toplam varlıklar içindeki payını gösterir.Oranı aşağıdaki gibi ifade edebiliriz.

$$\text{Oran} = \text{Dönen Varlıklar} / \text{Toplam Varlıklar}$$

1.5.4.2.2.12.Duran Varlıkların Dönen Varlıklara Oranı

Bu oran, duran varlıkların ve dönen varlıkların toplam varlıklar içindeki dağılımını gösterir. Üretim işletmelerinde oranın bir olması, ticaret işletmelerinde ise oranın birden küçük olması arzu edilir. Oranı aşağıdaki gibi ifade edebiliriz.

---

⁶⁴ AKGÜÇ, Öztin:a.g.e., s.41.

Oran = Duran Varlıklar / Dönen Varlıklar

1.5.4.2.3.Faaliyet (Etkinlik) Oranları

İşletmenin varlıklarını ne ölçüde etkin ve verimli kullandığını ölçen oranlara faaliyet oranları, verimlilik oranları veya devir hızı oranları denilmektedir. Bu oranlar, satışlar ile aktif kalemler arasında ilişkiyi ortaya koyar.

1.5.4.2.3.1. Stok Devir Hızı Oranları

Stok devir hızı oranları, işletmenin bir hesap döneminde stokları kaç defa yenilediğini göstermektedir. Stok devir hızı oranları, üretim ve ticari işletmelerde ayrı hesaplanmaktadır.

1.5.4.2.3.1.1.Ticari İşletmelerde Stok Devir Hızı Oranı

Ticari işletmeler üretim faaliyetlerinde bulunmadıkları için stok kalemlerini satılmak üzere alınan ticari mallar oluşturmaktadır. Bu sebeple stok devir hızı oranı, ticari malın ne kadar hızla satışa çevrildiğini göstermektedir. Stok devir hızı oranı, satılan ticari mal maliyetinin ortalama ticari mal stokuna bölünmesi ile hesaplanmaktadır. Oranı aşağıdaki gibi hesaplayabiliriz.⁶⁵

Stok Devir Hızı = Satılan Ticari Mal Maliyeti / Ortalama Ticari Mal Stoku

Ortalama stok kaleminin bilinmesi mümkün olmadığı durumlarda ortalama stokların hesaplanması gerekir. Ortalama stok, dönem başı stok kalemi ile dönem sonu stok kaleminin toplamının ikiye bölünmesi ile bulunur. Oranı şöyle ifade edebiliriz.

Stok Devir Hızı = Satılan Ticari Mal Maliyeti / (D.bası stok + D.sonu stok)/ 2

---

⁶⁵ AKDOĞAN, N ve N.TENKER: a.g.e., s.625.

Yıl içinde stoklarda büyük dalgalanmalar görülüyorsa yukarıdaki şekilde hesaplanan ortalama stok yanıltıcı olabilir. Bu durumda ortalama stok, her ay sonundaki stok tutarının basit aritmetik ortalamasının alınması ile saptanacaktır.⁶⁶

Satılan mal maliyetinin doğru bir şekilde bulunamadığı durumlarda, net satış tutarı ortalama stoklara oranlanmaktadır. Ancak bu oranda pay satış fiyatı ile payda maliyetle ifade edildiği için doğruyu yansıtmamaktadır.⁶⁷

$$\text{Stok Devir Hızı Oranı} = \text{Net Satışlar} / \text{Ortalama Stok}$$

İşletmenin stok devir hızı oranı, işletmenin özelliklerine ve uygulanan satış politikasına göre farklılık gösterse de, oranın yüksek olması işletmenin iyi çalıştığının göstergesidir. Stok devir hızı yüksek olan işletmeler, daha fazla rekabet olanağına sahiptir. Bu işletmeler daha düşük bir fiyatla mal satarak satış hacmini genişletirler ve daha yüksek düzeyde kâr sağlayabilirler. Ancak stok devir hızının yüksek olması her zaman işletmenin yüksek kâr sağlayacağı anlamına gelmez. İşletme daha az kâr marjı ile çalışarak satış hacmini genişletmeyi tercih edebilir. Bu durumda işletmenin üretim, yönetim, pazarlama giderleri artacağı için işletmenin stok devir hızı artsa bile daha düşük düzeyde kâr elde edebilir.⁶⁸

Stok devir hızının düşük olması, başka bir ifade ile satış hacmine oranla fazla stok bulundurması; stokların depolama giderlerinin artmasına, tüketici tercihlerin değişmesi nedeniyle stoktaki malların demode olmasına neden olmaktadır. Stok devir hızının yüksek olması ise, stokların işletmenin satış hacmine göre yetersiz olduğunu gösterir. Böyle bir durumda işletme tüketicinin isteklerine zamanında cevap veremez.⁶⁹

⁶⁶ AKGÜÇ, Öztin: a.g.e., s.48.

⁶⁷ AKDOĞAN, N.ve N.TENKER: a.g.e., s.625.

⁶⁸ CEYLAN, Ali: a.g.e., s.55.

⁶⁹ AKDOĞAN, N.ve N.TENKER:a.g.e., s.626

İşletme için önemli olan stok devir hızının düşük yada yüksek olması değil, stok tutma ve tutmama maliyetinin asgari düzeyde korumasıdır. Ayrıca işletme stok devir hızı oranını değerlendirirken geçmiş dönem stok devir hızı oranlarını ve endüstride yer alan diğer işletmelerin stok devir hızı oranları ile karşılaştırma yapmalıdır.

İşletmenin stok devir hızı düşük yada yüksekse sağlıklı yorumlar yapılabilmesi için nedenlerin araştırılması gerekir. Stok devir hızının düşük olması; mal alışları veya üretimin satış olanaklarına göre ayarlanamaması, fiyat yükselişi beklentisi ile spekülatif amaçla stoklara yatırımın yapılması, yıl sonu stok değerinin yüksek gösterilmesi, tedarik güçlükleri olasılığı ile emniyet stokunun arttırılması, çeşitli nedenlerle pazara sunulamayan malların maliyet bedeli ile stoklara dahil edilmesi gibi nedenlere bağlıdır. Stok devir hızının yüksek olması ise; mal alışları ve üretimin, satış olanaklarına göre iyi planlanmamasından, işletmenin stok kalitesinin yüksek olmasından, yıl sonu stokunun ihtiyatlı bir şekilde düşük tutarda gösterilmesinden ve stokların yenilenmemesinden, stokların yetersiz olmasından, bilanço düzenlenirken stoklar arasında gösterilmesi gereken bazı kalemlerin bilançonun diğer kalemlerine dahil edilmesinden kaynaklanmaktadır.⁷⁰

1.5.4.2.3.1.2. Üretim İşletmelerinde Stok Devir Hızı Oranı

Üretim işletmeleri, üretim faaliyeti buldukları için, ilk madde ve malzeme, yarı mamul ve mamul olmak üzere üç tür stok mevcuttur. Bu nedenle üç tür stok türünün ayrı stok devir hızı oranları hesaplanır.

Mamul Stok Devir Hızı Oranı:

Mamul stok devir hızı oranı, mamul stoklarının ne kadar hızla satış hasılatına dönüştüğünü gösterir. Oran, satılan mamul maliyetinin ortalama mamul stoklarına bölünmesi ile ifade edilir. Ancak stoklar yıl içinde büyük dalgalanmalar gösteriyorsa,

---

⁷⁰ AKGÜÇ, Öztin:a.g.e., s.50-51.

ortalama stok her ay sonundaki stok rakamlarının basit aritmetik ortalamasının alınmasıyla hesaplanır.⁷¹

Mamul Devir Hızı Oranı = Satılan Mamul Maliyeti / Ortalama Mamul Stok

Yarı Mamul Stok Devir Hızı Oranı:

Yarı mamul stok devir hızı oranı, yarı mamulün ne kadar süre içinde mamul haline dönüştüğünü gösteren bir orandır. Üretim süreci hızlı olan işletmelerde yarı mamul stok hızı yüksek olmaktadır. Oran aşağıdaki şekilde formüle edilebilir.⁷²

Yarı Mamul Stok Devir Hızı Oranı = Üretim Maliyeti /Ortalama Yarı Mamul Stok

1.5.4.2.3.2.Alacak Devir Hızı Oranı

Alacak devir hızı veya alacakların paraya dönüşüm çabukluğu, alacakların tahsil kabiliyetini ve likiditesini gösteren bir ölçüdür. Alacak devir hızı oranı, bir hesap dönemindeki kredili satışlar tutarının, ticari alacaklar tutarına bölünmesi ile bulunur. Oran aşağıdaki şekilde formüle edilebilir.⁷³

Alacakların Devir Hızı Oranı = Kredili Net Satışlar Tutarı / Ticari Alacaklar

İşletmenin kredili satışları sonucunda ticari alacaklar doğduğundan, formülün paydasında kredili satışlar tutarının yer alması daha anlamlı olacaktır. Fakat kredili satışlar tutarının bilinmemesi durumunda net satış tutarı alınmaktadır.⁷⁴ Formülün

⁷¹ AKDOĞAN, N.ve N.TENKER:a.g.e., s.626.

⁷² AKDOĞAN, N.ve N.TENKER:a.g.e., s.626.

⁷³ CEYLAN, Ali: a.g.e., s.51.

⁷⁴ AKDOĞAN, N.ve N.TENKER: a.g.e., s.628.

paydasında yer alan ticari alacaklar, işletmenin esas faaliyetinden doğan senetli ve senetsiz, kısa ve uzun vadeli alacaklarını içermektedir.⁷⁵

İşletmenin yıl içinde alacakları büyük dalgalanmalar gösteriyorsa, kredili net satış tutarı ortalama alacak tutarına oranlanması ile alacak devir hızı oranı bulunur. Alacak devir hızı hesaplanırken şüpheli ve değersiz hale gelmiş alacaklarında, ticari alacaklar tutarında yer alması gerekir. Aksi takdirde, şüpheli ve değersiz hale gelen alacaklar ticari alacaklar tutarından indirilmesi formülün paydasını küçülteceğinden alacak devir hızı da artacaktır. Ayrıca oranın hesaplanmasında, satışlar kayıtlı değeri ile değerlendirildiğinden, hesaplamada tutarlılığın sağlanabilmesi için alacak senetleri de kayıtlı değeri ile değerlendirilmelidir.⁷⁶

Alacak devir hızı oranı yorumlanırken, işletmenin geçmiş yıllardaki ve sektördeki benzer işletmelerin alacak devir hızı oranları ile karşılaştırma yapılmalıdır. Alacak devir hızının yüksek olması etkin bir tahsilat politikası izlendiğinin göstergesidir. Ancak oranın standardın üzerinde olması, kredi satışlarda kısıtlamalara gidildiğinin veya kredili satış koşullarının ağırlaştırıldığı sonucuna ulaşılabilir. Bu durumda işletmenin satış hacmi düşeceğinden, kârlılık açısından işletmenin aleyhine olacaktır.⁷⁷

Alacak devir hızının düşük olması; işletme sermayesinin büyük bir kısmının alacaklara bağlandığını, alacakların tahsilinde güçlüklerle karşılaşıldığını, müşterilere kredili satışlarda olanaklar sağlandığını gösterir. Oranın düşük olması, etkin bir tahsilat politikası izleyemeyen işletmenin alacaklarının gelecekte şüpheli alacaklar haline gelme olasılığının da göstergesidir.

---

⁷⁵ AKGÜÇ, Öztin: Mali Tablolar Analizi, İstanbul –1995, s.380.

⁷⁶ AKGÜÇ, Öztin: a.g.e., s.380-381.

⁷⁷ AKGÜÇ, Öztin:a.g.e., s.382.

1.5.4.2.3.3.Alacakların Ortalama Tahsilat Süresi Oranı

Alacakların ortalama tahsilat süresi oranı, işletmenin alacaklarını kaç günde tahsil ettiğini gösterir. Oran, alacak devir hızı oranının 360 veya 365 güne bölünmesi suretiyle hesaplanır.⁷⁸

Alacakların Ortalama Tahsilat Süresi = 360 / Alacak Devir Hızı veya

Alacakların Ortalama Tahsilat Süresi = Ticari Alacaklar / (Kredili Satışlar / 360)

Alacakların ortalama tahsilat süresi oranı, iki formülün hesaplanmasında aynı sonucu vermektedir. Alacakların ortalama tahsilat süresinin kısa olması, işletmenin alacaklarını vadesinde tahsil ettiğini gösterir. Ortalama tahsilat süresinin fazla olması, işletmenin alacaklarını zamanında tahsil edemediğinin göstergesidir.

Bu oran değerlendirilirken işletmenin ticari borçlarını ödeme süresi de dikkate alınmalıdır. İşletme alacaklarını 50 günde tahsil ediyor fakat borçlarını 20 günde ödüyorsa uygun bir denge sağlayamamıştır. İşletmenin alıcılarına verdiği vade, satıcıların verdiği vadeden daha fazladır.⁷⁹

1.5.4.2.3.4.Etkinlik Oranı

Etkinlik oranı, alacakların devir hızı ile stokların devir hızını birlikte değerlendirmesidir. Oran, bir malın hammaddesinin alımından satışına, paraya dönüşümüne kadar geçen süreci göstermektedir. Oranın düşük olması etkinlik açısından olumlu yorumlanmaktadır. Bu oranı aşağıdaki gibi hesaplayabiliriz.⁸⁰

$$\text{Etkinlik Oranı} = \left[\frac{1}{\text{Alacak Devir Hızı}} + \frac{1}{\text{Stok Devir Hızı}} \right] \times 360 \text{ veya } 365$$

⁷⁸ AKDOĞAN, N.ve N.TENKER:a.g.e., s.629.

⁷⁹ AKDOĞAN, N.ve N.TENKER: a.g.e., s.630.

⁸⁰ AKGÜÇ, Öztin: Mali Tablolar Analizi, İstanbul –1995, s.385.

İşletmelerde alacak devir hızı ile stok devir hızının birlikte artması ticari hayatta genelde görülmemektedir. İşletmelerin satış hacmini artırmak için kredili satış olanaklarını genişletmeleri, kampanyalarla müşterilere cazip olanaklar sağlamaları stok devir hızını yükseltirken, alacak devir hızını düşürmektedir. Ya da piyasaların belirsiz olduğu dönemlerde kredili satışlarda kısıtlamaya gidilmesi, peşin satışların yapılması alacakların tahsilatını kolaylaştırırken, stok devir hızını düşürecektir.⁸¹

1.5.4.2.3.5.Hazır Değerler Devir Hızı

Nakit devir hızı oranı olarak da nitelendirilen bu oran, satışların hazır değerlere bölünmesi sureti ile elde edilir. Hazır değerler devir hızı oranı, hazır değerlerin kaç katı net satış yapıldığını gösterir. Oran, aşağıdaki şekilde formüle edilebilir.⁸²

$$\text{Hazır Değerler Devir Hızı Oranı} = \text{Net Satışlar} / \text{Hazır Değerler}$$

Oranla ilgili bir ölçü olmamakla birlikte, işletme geçmiş dönemlerle karşılaştırma yaparak değerlendirme yapabilir.

1.5.4.2.3.6.Net İşletme Sermayesi Devir Hızı Oranı

Bu oran, işletme sermayesinin etkinliğini belirlemede kullanılmaktadır. Oranı aşağıdaki şekilde hesaplayabiliriz.⁸³

$$\text{Net İşletme Sermayesi Devir Hızı Oranı} = \frac{\text{Net Satış Tutarı}}{\text{Ortalama Net İşletme Sermayesi}}$$

⁸¹ AKGÜÇ, Öztin: a.g.e., s.385.

⁸² ATAMAN, Ü.ve R.HACIRÜSTEMOĞLU: Yöneticiler İçin; Muhasebe ve Finans Bilgileri, İstanbul - 1999, s.133.

⁸³ BERK, Niyazi : Finansal Yönetim, İstanbul- 2000, s.47.

Net işletme sermayesi devir hızı oranı ile işletmenin alacak ve stok oranına göre, ne kadarlık işletme sermayesine ihtiyacı olduğu, dönen varlık tutarı ile kısa vadeli borçları ödeyebilme gücü saptanır.

Net işletme sermayesi devir hızı oranının düşük olması, stok ve alacak devir hızının yavaş olduğunu, aşırı net işletme sermayesine sahip olduğunu, işletmenin gereksiniminden fazla nakdi değerlere sahip olduğunu, işletme sermayesinin geçici yatırımlar için kullanıldığını gösterebilir.⁸⁴

Net işletme sermayesi devir hızı oranının yüksek olması ise, stok ve alacak devir hızının yüksek olduğunu, stok ve alacakların daha az tutarda işletme sermayesine ihtiyacı olduğunu, net işletme sermayesinin verimli olduğunu ortaya koyar. Ancak verimlilik ile kârlılık ayrı kavramlar olmadığı için bu oranı değerlendirirken kâr marjı da dikkate alınmalıdır.⁸⁵

Oran ile ilgili ölçü yoktur. İşletme önceki yıllardaki ve aynı endüstri kolundaki işletmelerin oranları ile karşılaştırma yapabilir.

1.5.4.2.3.7.Dönen Varlıklar Devir Hızı Oranı

Oran, net satışların dönen varlıklara bölünmesi sureti ile elde edilir. Oranı aşağıdaki gibi ifade edebiliriz.⁸⁶

$$\text{Dönen Varlıklar Devir Hızı Oranı} = \text{Net Satışlar} / \text{Dönen Varlıklar}$$

⁸⁴ AKGÜÇ, Öztin: a.g.e., s.386.

⁸⁵ AKDOĞAN, N.ve N.TENKER:a.g.e., s.631.

⁸⁶ ATAMAN, Ü.ve R.HACIRÜSTEMOĞLU: a.g.e., s.133

Oranın yüksek olması dönen varlıkların verimli kullanıldığını gösterir. Ancak değerlendirme yapılırken kârlılık oranı da izlenmelidir.⁸⁷ Oranın düşük olması ise, stok ve alacak devir hızının düşük olduğunun, dönen varlıklar payının yüksek olduğunun göstergesidir.

Dönen varlıklar devir hızı oranı ile ilgili standart yoktur. Oran, işletmenin özelliğine göre farklılık gösterir.

1.5.4.2.3.8. Duran Varlık Devir Hızı Oranı

Oran, net satışların duran varlıklara bölünmesi ile edilir. Duran varlıklarda aşırı değişim olduğunda ortalama alınmalıdır. Oranı aşağıdaki gibi hesaplayabiliriz.

$$\text{Duran varlık Devir Hızı Oranı} = \text{Net Satışlar} / \text{Duran Varlıklar}$$

Duran varlıklar devir hızı oranı, duran varlıkların verimliliğini ölçmektedir. İşletmenin duran varlıklara aşırı yatırım yapılıp yapılmadığını saptanmasında, kullanılan orandır. Oranın düşük olması veya geçmiş yıllara göre düşme eğilimi göstermesi, işletmenin atıl kapasite ile çalıştığını, duran varlıkların yeterince verimli kullanılmadığının göstergesidir. Oranın yüksek olması ise, kapasite kullanım oranının arttığını, duran varlıkların verimli kullanıldığını gösterir.⁸⁸

Duran varlıklar devir hızı oranı ile ilgili bir ölçü yoktur. Ancak büyük sanayi işletmelerinde oranın 2 olması arzulanmaktadır.

Duran varlıklar grubunda, maddi duran varlıklar, iştirakler, bağlı ortaklıklar, bağlı menkul kıymetler ve diğer duran varlıklar yer almaktadır. Bu nedenle, oranın hesaplanmasında, net satışlarla birlikte duran varlıkların elde bulundurulması nedeniyle

⁸⁷ BEKTÖRE, S.B.ÇÖMLEKÇİ ve H.SÖZBİLİR : Tek Düzen Hesap Planına Göre Mali Tablolar Analizi, Eskişehir- 2000, s.256.

⁸⁸ ÇABUK, A.ve İ.LAZOL: a.g.e., s.205.

sağlanan gelirlerin de dikkate alınması uygun görünmektedir. Oranı aşağıdaki gibi formüle edebiliriz.⁸⁹

$$\text{Duran Varlık Devir Hızı Oranı} = \frac{\text{Net Satışlar} + \text{İştirak Kazançları} + \text{Duran Varlık Faiz Gelirleri} + \text{Kira Gelirleri}}{\text{Duran Varlıklar}}$$

1.5.4.2.3.9.Maddi Duran Varlıklar Devir Hızı Oranı

Oran, net satışların maddi duran varlıklara bölünmesi ile elde edilir. Maddi duran varlıkların ne derece verimli kullanıldığını ölçmeye yarar. Oranı aşağıdaki şekilde formüle edebiliriz.⁹⁰

$$\text{Maddi Duran Varlıklar Devir Hızı} = \text{Net Satışlar} / \text{Maddi Duran Varlıklar (Net)}$$

Oranın düşük olması, işletmenin tam kapasite ile çalışmadığını göstermektedir. Oranın yüksek olması ise, maddi duran varlıkların etkin kullanıldığının göstergesidir.

Oran ile ilgili standart olmamakta birlikte, oranın büyük sanayi işletmelerinde 5 olması uygun görülmektedir.

1.5.4.2.3.10.Toplam Aktifler Devir Hızı Oranı

Aktif (varlık) devir hızı oranı, net satış tutarının aktif toplamına bölünmesi ile hesaplanır. Oranı aşağıdaki gibi formüle edebiliriz.⁹¹

$$\text{Toplam Aktifler Devir Hızı Oranı} = \text{Net Satışlar} / \text{Ortalama Toplama Aktifler}$$

⁸⁹ AKDOĞAN, N.ve N.TENKER: a.g.e., s.632

⁹⁰ ATAMAN, Ü.ve R.HACIRÜSTEMOĞLU: a.g.e., s.133

⁹¹ AKDOĞAN, N.ve N.TENKER: a.g.e., s.633.

Aktif devir hızı, bir işletmede aktif kullanımının bir ölçüsüdür. İşletmenin toplam varlıkları içinde duran varlıkların payı yüksek ise, aktif devir hızı düşüktür. Eğer toplam varlıklar içinde duran varlıkların önemsiz olduğu işletmelerde aktif devir hızı yüksektir.⁹²

Oran, varlıkların verimliliğini ölçmektedir. Aktif devir hızı oranı, işletmenin toplam varlıkları içinde duran varlıkların önemini ortaya koyar. İşletmenin aktif devir hızının artması kârlılığı artırır, riski azaltır. Bu ise, işletmenin tam kapasite ile çalıştığını göstermektedir.

1.5.4.2.3.11.Öz sermaye Devir Hızı Oranı

Öz sermayenin verimliliğini ölçen bu oran, net satışların öz sermayeye bölünmesi ile hesaplanır. Oranın paydasında yer alan öz sermaye, işletmenin yıl sonundaki öz sermaye tutarı olabileceği gibi, inceleme yılındaki ortalama öz sermaye tutarı da olabilir. Oranı aşağıdaki gibi formüle edebiliriz.⁹³

$$\text{Öz sermaye Devir Hızı Oranı} = \text{Net Satışlar} / \text{Ortalama Öz sermaye}$$

Öz sermaye devir hızının yüksek olması, işletmenin öz sermayeyi ekonomik ve verimli kullandığının göstergesidir. Fakat oranın normalin üzerinde olması, işletmenin öz sermayesinin yetersiz olduğunu, yabancı kaynaklardan yararlandığını gösterir. Oranın düşük olması ise, öz sermayenin etkin olarak kullanılmadığını ve sermayenin işletmenin iş hacmine göre fazla olduğunu gösterir.⁹⁴

Öz sermaye devir hızını yorumlarken, işletmenin geçmiş yıllar ve sektördeki benzer işletmelerin oranları ile karşılaştırma yapılması gerekir.

⁹² CEYLAN, Ali: a.g.e., s.58-59.

⁹³ AKDOĞAN, N.ve N.TENKER:a.g.e., s.634.

⁹⁴ ÇABUK, A.ve İ.LAZOL:a.g.e., s.206.

1.5.4.2.3.12. Ticari Borçlar Devir Hızı Oranı

Oran, ticari borçların bir yıl içinde kaç kez ödendiğini göstermektedir. Oranı aşağıdaki gibi hesaplayabiliriz.⁹⁵

$$\text{Ticari Borçlar Devir Hızı Oranı} = \text{Kredili Alımlar} / \text{Ticari Borçlar}$$

Kredili alımların saptanamadığı durumlarda oran aşağıdaki gibi hesaplanmaktadır.⁹⁶

$$\text{Ticari Borçlar Devir Hızı Oranı} = \text{Satışların Maliyeti} / \text{Ticari Borçlar}$$

Hesaplama, kredili alımlar sonucu oluşan kısa ve uzun vadeli ticari borçlar dikkate alınmaktadır. Diğer borçlar, alınan depozito ve teminatlar ticari borç tutarında yer almaz.

İşletmenin ticari borçları ortalama ödeme süresi aşağıdaki gibi hesaplanır.⁹⁷

$$\text{Ticari Borçları Ortalama Ödeme Süresi} = \text{Ticari Borçlar} \times 360 / \text{Kredili Alımlar}$$

İşletmenin ticari borçları ortalama ödeme süresinin uzaması, borç devir hızının yavaşlaması, alımlarda vadenin uzamasının, peşin ödemelerin azalmasının göstergesidir. Bu durumda işletme finansman olanağı yaratabilir. Ancak borç ödeme süresinin uzaması, işletmenin borçlarını ödeyememesinin de göstergesi olabilir. Oranın yorumlanmasında bu faktörler dikkate alınmalıdır.

---

⁹⁵ AKGÜÇ, Öztin: a.g.e., s.390.

⁹⁶ AKGÜÇ, Öztin: a.g.e., s.390.

⁹⁷ AKGÜÇ, Öztin: a.g.e., s.390.

1.5.4.2.4.Kârlılık Oranları

Kârlılık, birçok plan ve kararların net sonucudur. Bu nedenle incelenen kârlılık oranları, bir şirketin faaliyetleri hakkında ip uçları temin edilir.⁹⁸ Bu oranlar, işletmenin faaliyetleri sonucu hakkında bilgi vererek, yönetimin başarı derecesini ortaya koymaktadır.

Kârlılık oranları ile, işletmenin ölçülü ve yeterli kâr elde edip etmediği, faaliyetlerin etkinlik derecesi saptanmaktadır. İşletmenin elde ettiği kârın ölçülü ve yeterli kâr olup olmadığının saptanmasında, sermayenin alternatif maliyeti, ekonomik koşullar, sektördeki benzer işletmelerin ve geçmiş yılların kârlılık oranları, işletmenin planladığı kâr hedefi dikkate alınmalıdır.

1.5.4.2.4.1.Kâr İle Satışlar Arasındaki İlişkileri Gösteren Oranlar

Bu oranlar, gelir tablosundaki kalemler ile net satışlar arasındaki ilişkinin saptanmasında kullanılmaktadır.

1.5.4.2.4.1.1.Brüt Satış Kârı / Net Satışlar

Oran, net satışların yüzde kaçının brüt satış kârı (gayri safi kâr) olduğunu gösterir. İşletmenin brüt satış kârı, işletmenin faaliyet giderleri ile diğer giderleri karşıladıktan sonra doyurucu bir oranda dönem kârın kalıp kalmayacağını göstermektedir. Oranın yüksek olması işletmenin lehine yorumlanır.⁹⁹

$$\text{Oran} = \frac{\text{Brüt Satış Kârı}}{\text{Net Satışlar}}$$

⁹⁸ BRIGHAM, E.F.ve J.F.HOUSTON: Fundamentals Of Financial Management, USA-1998, s.79.

⁹⁹ BEKTÖRE, S.B.ÇÖMLEKÇİ ve H.SÖZBİLİR: a.g.e., s.261.

1.5.4.2.4.1.2.Faaliyet Kârı / Net Satışlar

İşletmenin, iş hacmi rantabilitesi hakkında bilgi veren oran, bir işletmenin esas faaliyetlerinde ne ölçüde kâr sağladığını göstermektedir. İşletmenin ana faaliyet konusunda başarı derecesini ortaya koyan oran, ne kadar yüksekse o kadar iyidir.¹⁰⁰

$$\text{Oran} = \text{Faaliyet Kârı} / \text{Net Satışlar}$$

1.5.4.2.4.1.3.Olağan Kâr / Net Satışlar

İşletmenin olağan faaliyetleri sonucunda sağladığı kârın yeterli olup olmadığının saptanmasında kullanılan orandır.¹⁰¹ Oran ile işletmenin faaliyet kârından sonra, diğer faaliyetlerden gelir ve kârlar, diğer faaliyetlerden gider ve zararlar ve finansman giderlerinin olağan kâra etkisi görülür.

$$\text{Oran} = \text{Olağan Kâr} / \text{Net Satışlar}$$

1.5.4.2.4.1.4.Dönem Kârı / Net Satışlar

Oran, işletme faaliyetlerinin vergi öncesi kârlılığını göstermektedir. Dönem kârın net satışların yüzde kaçını oluşturduğunu gösteren bu oran, ne kadar yüksek çıkarsa o kadar iyidir.¹⁰²

$$\text{Oran} = \text{Dönem Kârı} / \text{Net Satışlar}$$

¹⁰⁰ ATAMAN, Ü.ve R.HACİRÜSTEMOĞLU: a.g.e., s.135.

¹⁰¹ AKDOĞAN, N ve N.TENKER: a.g.e., s.635.

¹⁰² BEKTÖRE, S.B.ÇÖMLEKÇİ ve H.SÖZBİLİR: a.g.e., s.262.

1.5.4.2.4.1.5.Net Kâr / Net Satışlar

Oran, net kârın net satışlar içindeki yüzdesini göstermektedir. Oranın hesaplanmasında işletmenin ana faaliyetleri ve faaliyet dışı gelir ve giderleri dikkate alınmaktadır. Ayrıca sermaye işletmelerinde, ödenecek vergilerde dikkate alındığından vergi sonrası kârını göstermektedir.

İşletmenin uyguladığı çeşitli politika ve kararların sonuçlarını gösteren bu oran aşağıdaki gibi hesaplanmaktadır.¹⁰³

$$\text{Oran} = \text{Net Kâr} / \text{Net Satışlar}$$

1.5.4.2.4.1.6.Faaliyet Giderleri / Net Satışlar

Faaliyet giderlerinin net satışlar içindeki ağırlık derecesinin ölçülmesinde kullanılmaktadır. Diğer gider kalemleri de net satışlara oranlanarak hesaplama yapılabilmektedir.¹⁰⁴

$$\text{Oran} = \text{Faaliyet Giderleri} / \text{Net Satışlar}$$

1.5.4.2.4.2.Kâr ile Devamlı Sermaye Arasında İlişkiyi Gösteren Oranlar

Oranlar, devamlı sermayenin* verimliliğini ölçmektedir. Oranları aşağıdaki gibi formüle edebiliriz.¹⁰⁵

$$\text{Oran} = \text{Satışlar} / \text{Devamlı Sermaye veya Oran} = \text{Dönem Kârı} / \text{Devamlı Sermaye}$$

¹⁰³ ÇABUK, A.ve İ.LAZOL: Mali Tablolar Analizi, Bursa-2000, s.209.

¹⁰⁴ AKDOĞAN, N.ve N.TENKER: a.g.e., s.636.

¹⁰⁵ AKDOĞAN, N.ve N.TENKER: a.g.e., s.636.

* Devamlı sermaye, öz kaynaklarla uzun vadeli borçların toplamıdır.

1.5.4.2.4.3.Kâr ile Sermaye Arasında İlişkiyi Gösteren Oranlar

Oranlar, kâr ile sermaye arasında ilişkiyi analiz ederek, işletmenin yabancı ve öz kaynakları verimli kullanıp, kullanmadığı ölçmektedir.

1.5.4.2.4.3.1.Net Kâr / Öz Sermaye

Mali rantabilite olarak da adlandırılan bu oran, işletme sahip ve ortakları tarafından sağlanan sermayenin bir birimine düşen kâr oranını ortaya koymaktadır.

$$\text{Oran} = \text{Net Kâr} / \text{Öz Sermaye}$$

Formülün paydasında yer alan öz sermaye, dönem başı, dönem sonu, ortalama öz sermaye olabilir. Ancak işletmenin gerçek öz sermayesini yansıtması gerekir. Öz sermaye, net varlık toplamı ile borçlar arasındaki olumlu farktır. Formülün payında yer alan kâr ise, vergiden sonraki kârdır. Fakat vergiden önceki kâr tutarına göre de kârlılık oranı hesaplanmaktadır. Önemli olan hesaplanmanın hangi ölçüye göre yapıldığının belirtilmesidir.¹⁰⁶

Oranın yeterli olup olmadığının hesaplanmasında, öz sermayenin alternatif kullanım olanakları da dikkate alınmalıdır. Örneğin işletmenin Net Kâr / Öz Sermaye oranı % 20 ise ve işletme, sermayesini ticari faaliyette kullanma yerine başka alanlara kaydırarak daha fazla kâr sağlama olanağına sahipse, % 20'lik kârı yeterli görmemek gerekir.

Oranın gerçek hesaplanması aşağıdaki gibidir. Formül, 'Net Kâr / Net Satışlar' oranı yükseldikçe veya öz sermaye devir hızı arttıkça, 'Net Kâr / Öz sermaye' oranının da yükseleceğini ifade etmektedir.¹⁰⁷

¹⁰⁶ ATAMAN, Ü.ve R.HACIRÜSTEMOĞLU: a.g.e., s.136.

¹⁰⁷ CEYLAN, Ali: a.g.e., s.61.

$$\frac{\text{Net Kâr}}{\text{Net Satışlar}} \times \frac{\text{Net Satışlar}}{\text{Öz sermaye}} = \frac{\text{Net Kâr}}{\text{Öz Sermaye}}$$

1.5.4.2.4.3.2.Faiz ve Vergiden Önceki Kârın, Kaynaklar Toplamına

Oranı

Oran, işletmenin öz ve yabancı kaynaklarını ne ölçüde kârlı kullandığını göstermektedir. Ekonomik rantabilite oranı, işletme yatırımlarının finansmanında kullanılan öz ve yabancı kaynakların getirisini ölçmede kullanılmaktadır. Öz kaynağın getirisi vergiden önceki kârdır. Yabancı kaynakların getirisi ise faiz giderleridir. Hesaplama da faiz giderleri, vergiden önceki kârdan düşüldüğü için faiz giderleri, vergiden önceki kâra eklenmektedir. Ekonomik rantabilite olarak adlandırılan bu oranı, aşağıdaki gibi formüle edebiliriz.¹⁰⁸

$$\text{Ekonomik Rantabilite Oranı} = \frac{\text{Vergiden Önceki Kâr} + \text{Faiz Giderleri}}{\text{Öz Kaynaklar} + \text{Yabancı Kaynaklar}}$$

Oranın hesabında, yabancı kaynaklar toplamı yerine uzun vadeli yabancı kaynaklar da alınabilmektedir. Bu ise, öz kaynakların ve uzun vadeli yabancı kaynakların ne derece kârlı kullanıldığını göstermektedir. Devamlı sermayenin getirisi ölçülmektedir. Oranı aşağıdaki gibi hesaplayabiliriz.¹⁰⁹

$$\text{Ekonomik Rantabilite Oranı} = \frac{\text{Vergiden Önceki Kâr} + \text{Faiz Giderleri}}{\text{Öz Kaynaklar} + \text{Uzun Vad. Yab. Kaynaklar}}$$

Ekonomik rantabilite oranının, mali rantabilite oranından düşük olması gerekmektedir. Oranın mali rantabilite oranından yüksek olması, yabancı kaynaklardan yararlanma maliyetinin yüksek olduğunun göstergesidir.

¹⁰⁸ AKDOĞAN, N.ve N.TENKER: a.g.e., s.639.

¹⁰⁹ AKDOĞAN, N ve N.TENKER: a.g.e., s.638.

1.5.4.2.4.3.3.Net Kârın Toplam Varlıklara Oranı

Oran, varlıkların ne ölçüde kârlı kullanıldığını göstermektedir. Oranı, aşağıdaki gibi formüle edebiliriz.

$$\text{Varlıkların Kârlılığı} = \text{Net Kâr} / \text{Toplam Varlıklar (Net)}$$

Formülün payında yer alan net kâr, vergiden sonraki net kârdır. Hesaplama formülün payına vergiden önceki dönem kârı veya olağan kâr kalemi de alınabilir. İşletmenin ödediği faiz giderleri işletmenin yarattığı katma değer bir bölümünü oluşturduğu için faiz ve vergi önceki kârın, toplam varlıklara oranlanması daha anlamlı olacaktır.¹¹⁰ Diğer görüşe göre ise varlıkların kullanılması ile sağlanan olağan kârdan vergiler de indirildikten sonra vergiden sonraki olağan kârın, toplam varlıklara oranlanması daha anlamlı sonuç verecektir.¹¹¹

Varlıkların (yatırımın) kârlılığının analizi, diğer ifade ile dupont analizi, işletmenin başarı yapısını birçok yönden analiz etme olanağını vermektedir. Varlıkların kârlılığına, aktif devir hızı ile net kâr marjı etkili olmaktadır. Bunu formülle de ifade edebiliriz.

$$\text{Varlıkların Kârlılığı Oranı} = \frac{\text{Net Satışlar}}{\text{Aktif Toplamı}} \times \frac{\text{Net Kâr}}{\text{Net Satışlar}}$$

İşletmenin varlık kârlılığını artırabilmesi için net kâr marjını ve aktif devir hızını yükseltmesi gerekir. Bunların yükseltilmesi için; satışların maliyetlerinin, faaliyet giderlerinin ve diğer giderlerin kontrol edilmesi doğru mamul karması, doğru satış fiyatı, minimum iade ve satış iskonto sağlanarak net satışların artırılması net

¹¹⁰ AKGÜÇ, Öztin: a.g.e., s.395.

¹¹¹ AKDOĞAN, N.ve N.TENKER:a.g.e., s.640.

satışların toplam aktiflerden daha fazla artmasının sağlanması varlıklara yatırımın dengelenmesi ve atıl varlıkların bulunmaması gerekir.¹¹²

1.5.4.2.4.4.Ortaklara Yeterli Bir Kâr Payı Sağlanıp Sağlanmadığının Saptanmasında Kullanılan Oranlar

Bu grupta yer alan oranlarla, işletme sahip veya sahiplerinin yeterli düzeyde gelir elde edip edilmediği hesaplanmaktadır.

1.5.4.2.4.4.1.Fiyat Kazanç Oranı

Fiyat / Kazanç oranı, hisse senedi fiyatının hisse senedi başına düşen kâra bölünmesi ile bulunur. Oran, yatırımcıların işletmenin hisse başına kârına karşılık hisse senedi için kaç lira ödemek istediklerini göstermektedir. Bu oran işletmeden beklenenlerin göstergesidir. Oran, hisse senedi başına düşen kâr payı ile hisse senedi borsa fiyatı arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Yüksek fiyat/ kazanç oranının kabul edilmesi için, yatırımcıların, işletmenin hızlı büyüme potansiyeline inanmaları gerekir.¹¹³

Fiyat/ Kazanç Oranı = Hisse Senedi Fiyatı / Hisse Senedi Başına Düşen Kâr Payı

Oranı aşağıdaki şekilde de hesaplayabiliriz.

Fiyat/ Kazanç Oranı = Hisse Senedi Başına Düşen Kâr Payı / Hisse Senedi Fiyatı

1.5.4.2.4.4.2.Hisse Senetlerinin Plasman Oranı

Oran, dağıtılacak kâr payı tutarının, ödenmiş sermayeye bölünmesi ile elde edilir. Oranı aşağıdaki şekilde ifade edebiliriz.¹¹⁴

¹¹² LAZOL, İbrahim: Mali Analiz ve Enflasyon Muhasebesi Uygulamaları, Bursa –2000, s.64-65.

¹¹³ CEYLAN, Ali: a.g.e, s.61.

¹¹⁴ AKDOĞAN, N.ve N.TENKER: a.g.e., s.645.

Hisse Senedinin Plasman Oranı = Dağıtılacak Kâr / Ödenmiş Sermaye
 Hisse senetlerinin plasman değerinin bilinmesi, hisse senetlerinin maliyet bedeli veya borsa değeri (rayiç) ile karşılaştırma imkanı vermektedir.

1.5.4.2.4.4.3.Hisse Senetlerinin Defter Değeri Oranı

Oran, öz kaynaklar tutarının hisse senedi sayısına bölünmesi ile elde edilir. Hisse senetlerinin defter (nazari) değeri genellikle adi hisse senetlerinin değerini göstermektedir. Ancak işletmenin tedavülünde iki veya daha fazla hisse senedi grubu varsa defter değeri ayrı ayrı hesaplanmaktadır. Oranı aşağıdaki gibi gösterebiliriz.¹¹⁵

$$\text{Hisse Senedinin Defter Değeri} = \frac{\text{Öz Kaynaklar}}{\text{Hisse Senedi Sayısı}}$$

Hisse senetlerin defter değeri aktiflerin maliyet bedeline bağlı olduğu için, işletmenin ekonomik değerini yansıtmamaktadır.

1.5.4.2.4.4.4.Piyasa Değeri- Defter Değeri Oranı

İşletmenin menkul kıymetlerine yatırım yapan yatırımcıların önem verdiği bu oran, dolaşımda bulunan hisse senetlerinin piyasa değerlerinin, defter değerlerine oranlanması sonucu bulunmaktadır.¹¹⁶

$$\text{Oran} = \frac{\text{Hisse Senedi Borsa Değeri}}{\text{Hisse Senedi Defter Değeri}}$$

1.5.4.2.4.5.İşletme Kârının Mali Yükümlülükleri Karşılama Yeterliğini Ölçmede Kullanılan Oranlar

Bu kısımda yer alan oranlarla, işletme kârının borçları ve faizleri ödeyebilme gücü saptanmaktadır.

¹¹⁵ AKDOĞAN, N.ve N.TENKER: a.g.e., s.645.

¹¹⁶ BAKIR, H.ve G.SEVİL: Finansal Tablolar Analizi, Eskişehir- 1996, s.187.

1.5.4.2.4.5.1.Faizleri Karşılama (Ödeme) Oranı

Oran, işletmenin ödemek zorunda olduğu faizlerin kaç katı kazandığını göstermektedir. Diğer bir ifade ile oran, işletmenin faiz yükümlülüklerini geniş bir marj ile yerine getirecek yeterli kâr sağlayıp sağlamadığını göstermektedir. Faiz giderlerinin vergi matrahından indirilmesi nedeni ile oran aşağıdaki gibi hesaplanmaktadır.¹¹⁷

$$\text{Faizleri Karşılama Oranı} = \frac{\text{Vergiden Önceki Kâr} + \text{Faiz Giderleri}}{\text{Faiz Giderleri}}$$

Ancak gelir ve kurumlar vergi oranlarının yüksek olduğu durumlarda, faiz karşılama oranı aşağıdaki gibi de hesaplanmaktadır.¹¹⁸

$$\text{Faiz Karşılama Oranı} = \frac{\text{Kâr (Vergi sonrası) } + \text{Faiz Giderleri}}{\text{Faiz Giderleri}}$$

İşletmenin faiz yükünü karşılayamaması, işletmeye mali açıdan sorunlar yaratmaktadır. Faizleri karşılama oranının 4:1 veya 3:1 olması yeterli görülmektedir.

1.5.4.2.4.5.2.Sabit Giderleri Karşılama Oranı

İşletmenin sabit ödeme yükünün önemli tutara ulaştığı durumlarda bu oranın hesaplanması yararlı olacaktır. Özellikle finansal kiralama (Leasing) yoluyla makine, araç ve gereç sağlayan işletmeler, sabit giderleri karşılama oranını hesaplamaları daha doğru olacaktır. Oranı aşağıdaki gibi formüle edebiliriz.¹¹⁹

¹¹⁷ AKGÜÇ, Öztin: a.g.e., s.402.

¹¹⁸ BERK, Niyazi: a.g.e., s.53.

¹¹⁹ AKDOĞAN, N.ve N.TENKER: a.g.e., s.646.

$$\text{Sabit Giderleri Karşılama Oranı} = \frac{\text{Vergiden Önceki Kâr} + \text{Faiz Giderleri} + \text{Sabit Gid.}}{\text{Faiz Giderleri} + \text{Sabit Giderler}}$$

1.5.4.2.4.5.3. Borçları Karşılama Oranı (Borç servis Oranı)

İşletmenin, borçlarının ana para taksidi ve faiz toplamını o dönem faaliyetleri sonucunda yaratılan fon kaynakları ile ödeme gücünün tespitinde kullanılan orandır. Oranı aşağıdaki gibi formüle edebiliriz.¹²⁰

$$\text{Borç Karşılama Oranı} = \frac{\text{Net Kâr} + \text{Nakit Çıkışı Gerektirmeyen Gid.} + \text{Faiz Gid}}{\text{Ana para taksidi} + \text{Faiz Giderleri}}$$

Oranın payında yer alan net kâr, faiz giderleri ve nakit çıkışı gerektirmeyen kalemlerden önceki kârdır. Oranın paydasında ise, işletmenin yıllık borç tutarı (ana para + faiz giderleri) yer almaktadır.

Oran, işletmenin borç ödemeye ayıracağı fonlar ile ödeyeceği yıllık borç tutarını karşılaştırma imkanı vermektedir. Genel olarak oranın 2:1 olması yeterli görülmektedir. Ancak gelirleri istikrarlı olarak artmayan işletmelerin, borçları karşılama oranı daha yüksek olması arzulanmaktadır.

¹²⁰ AKGÜÇ, Öztin:a.g.e., s.402.

2. KARAR ALMA

Karar verme*, belirli bir hedefe ulaşabilmek için değişik alternatifler arasında seçim yapmaktır. Karar verme, sadece alternatifler arasında seçim değil, bir süreçtir. Bu bakış açısına göre, "karar verme, çeşitli amaçlar, bunlara ulaştıracak yollar, araçlar ve imkanlar arasında seçim ve tercih yapmakla ilgili zihinsel, bedensel ve duygusal süreçlerin toplamıdır."¹²¹ Bu tanımlar çerçevesinde karar verme sürecini çözümlenecek olursak; ulaşılması söz konusu olan bir amaç, bu amaca en uygun bir biçimde ulaştıracak araçlar, amaç ve araçların uygunluğunu kontrole yarayan ölçüt (standartlar), seçilen davranış biçimi sonucunda meydana gelecek istenecek ve istenmeyecek sonuçların karşılaştırılması, davranışa geçme veya geçmeme konusunda bir istek veya iradenin belirtilmesi gibi öğelerden oluştuğunu görürüz.¹²²

İyi, doğru ve yerinde verilen kararlar, örgütü her zaman başarıya götürür, hedeflenen amaçlara ulaşılmasını sağlar. Yanlış verilen bir karar, örgüte ek bir maliyet gideri yükleyebilir ve hatta örgütün ekonomik sistemde yok olmasına neden olabilir.¹²³

Çalışmanın amacı doğrultusunda, karar alma konusu genel hatlarıyla ele alınmış, daha çok enflasyonun işletmeler üzerindeki yarattığı sonuçlar ve bu sonuçların karar almaya etkileri açıklanmıştır.

2.1.Yönetim ve Karar Verme

İşletme yönetiminde karar verme, seçim yapmaktır. Yöneticinin, işletmede kişiler arası ilişkiler, bilgi toplama ve dağıtma, karar vermek gibi rolleri vardır.

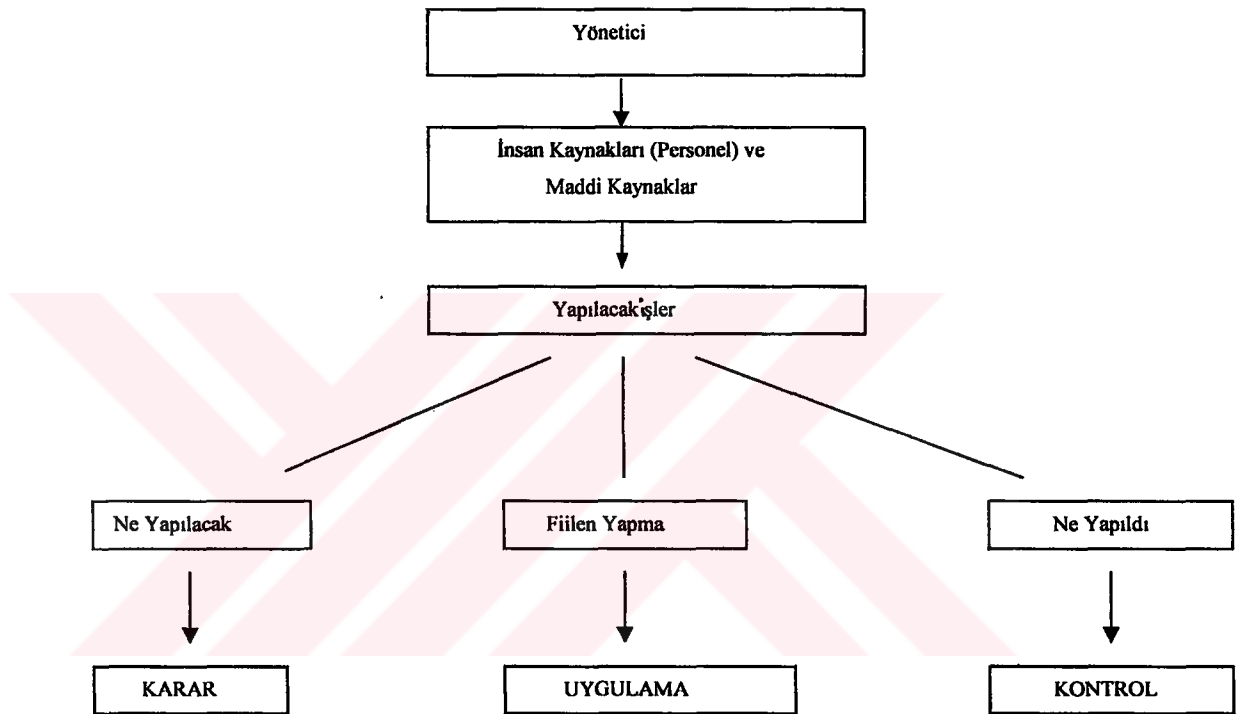
¹²¹ EREN, Erol: Yönetim ve Organizasyon, İstanbul –1996, s.129.

¹²² TOSUN, Kemal: İşletme Yönetimi, İstanbul- 1992, s.308.

¹²³ KOÇEL, Tamer: İşletme Yöneticiliği Yönetim ve Organizasyon, İstanbul-2001, s.48.

* Karar alma ile karar verme aynı anlamda kullanılmıştır.

Ancak "yöneticinin asli görevi karar vermektir. Çünkü yönetici sürekli olarak ne yapılacağına, kimin yapacağına, ne zaman, nerede ve nasıl yapılacağına karar vermek durumundadır. Karar verme, doğrudan ve hızlı yapılan küçük fikirlerle veya etkiye yönelik birkaç saniye süren bir olay da olsa planlamanın bir parçasıdır."¹²⁴ Kararın neden yöneticinin asli görevi olduğunu aşağıdaki şekil yardımı ile açıklayabiliriz.

Kaynak : KOÇEL, Tamer: İşletme Yöneticiliği Yönetim ve Organizasyon.
İstanbul- 2001, s.48.

Şekil 1 - Yönetici Karar Verme İlişkisi

Yönetimin temel işlevi amaçlara ulaşılması için etkin kararlar vermek ve onların yerine getirilmesini sağlamaktır. Bu nedenle karar verme mekanizmasının yer almadığı bir yönetim düşünülemez. Bu bakımdan yönetim, yapısal olarak insanlar ve

¹²⁴ KOONTZ, H.ve H.WEİHRİCH: Management,New York-1988, s.135.

onlara ilişkin eylemler, işleyiş mekanizması yönünden ise karar verme süreciyle ilgilidir.¹²⁵

Yönetici, organizasyonun amaçlarını gerçekleştirmek için maddi ve beşeri kaynakları en etkin şekilde kullanır. Günümüzde yöneticinin rolünün ve öneminin artmasıyla, kararı işi fiilen yapanın vermesi anlayışı hakimdir. Yetki devrinden çok daha kapsamlı olan bu yaklaşım, hangi kademedede bulursa bulunsun karar verme işinin bir seçim işi olduğunu belirtmektedir. Yönetimin seçim yapamaması kaynakların nasıl kullanılacağını bilinmiyor olmasındadır. Bu ise işletmeye maliyet unsuru olarak zaman kaybına neden olmaktadır. Dolayısıyla hem amaca ulaşma gecikmekte, hem de verilen kararın değerlendirilmesi yapılamamaktadır. Bu nedenle en "kötü karar bile kararsızlıktan iyidir" deyişi yönetim uygulamalarına yerleşmiş bulunmaktadır. Diğer taraftan verilen kararları uygulama izleyeceğinden, sonucu yöneticinin sorumluluğundadır.¹²⁶

2.2.Yönetim Bilgi Sistemi ve Karar Alma

Bir süreçten geçirilmiş anlamlı veriler toplamına verilen ad olarak bilgi, rasyonel bir karar vermek için gerekli bir araç ya da kaynaktır.¹²⁷ Bir organizasyonun başarılı olabilmesi için gerekli temel kaynaklardan birisi olan bilgi, günümüzde hızla değişen ve gün geçtikçe daha da karmaşık olan iş dünyası için önemli bir kaynaktır. Ancak bilginin yöneticiler ve/veya işletmeler açısından bir değer ifade edebilmesi için sınıflandırılmış, güncelleştirilmiş ve zamanında elde edilmiş olması gerekir. Yöneticilerin bilgi toplama, işleme ve analize harcadığı zamanı azaltmak, daha rahat çalışmalarını sağlamak amacıyla işletmelerde Yönetim Bilişim Sistemi kurulmuştur.¹²⁸

¹²⁵ YOZGAT, Uğur: Yönetimde Karar Verme Teknikleri, İstanbul-1994, s.7.

¹²⁶ KOÇEL, Tamer: İşletme Yöneticiliği Yönetim ve Organizasyon, İstanbul-2001, s.48-49.

¹²⁷ BAYRAKTAR, B.Bir:"Bilgi Sistemleri ve Yönetim Bilgi Sistemi Olarak Yüksek Performans Yönetim Modeli" http://www.isguc.org/ik_bilgi..22.04.2003.s.2.

¹²⁸ ÖZGEN, H.ve A.YALÇIN:"İşletmelerde Yönetim Bilişim Sistemi ve Yönetim Kararlarında Kullanılması", Eskişehir Anadolu Üniversitesi İ.İ.B.F.Dergisi, 1992, s.249.

Sistem yaklaşımında, bilgi genellikle elle veya otomatik olmak üzere iki yolla elde edilir. Çağımızda bilgi sistemi kavramından söz ederken, daha çok otomatik olarak elde edilen, diğer deyişle bilgisayar bazlı, bilgisayara dayalı bilgi sistemleri kastedilmektedir. Bilgisayara dayalı bir bilgi sistemi, insan, donanım, yazılım, veri ve prosedürlerden oluşan ve bilgi ihtiyacını gidermek isteyenlere bir sorumluluk yükleyen bir mekanizmadır.¹²⁹ Bu sistem, yönetim ve karar alma işlevlerini desteklemek üzere bilgi sunmaktadır.

Bu sistem, herşeyden önce yöneticilere karar almaları için gerekli olan işletme içi ve işletme dışı bilgileri istedikleri anda sağlayabilme olanağı getirmiştir. Böylelikle bir organizasyonda yöneticiler, YBS sayesinde planlama, yürütme ve kontrol faaliyetlerini daha hızlı ve daha gerçekçi bir şekilde yerine getirebilmektedir.¹³⁰

O halde yöneticiler, bu bilgiyi işleyerek, karar verecek, bu kararı uygulamaya aktarılacaktır. Karar sürecinde kullanılan bilgi ve bunu sağlayan sistem konusunda önemli diğer husus da işletmelerde verilen kararların hemen tamamı gelecek ile ilgili oldukları halde, bu kararların verilmesinde kullanılan bilgilerin büyük bir kısmının geçmişle ilgili bilgiler olmasıdır. O halde karar verici açısından önemli olan, karar vermede geleceğe dönük bilgiler kullanmaktır. Bu da çeşitli kalitatif ve kantatif tahmin yöntemlerinin kullanılmasıyla ilgilidir.¹³¹

Bilgi kişisel ve örgütsel kararların temelini oluşturur. Örgütsel hedeflere ulaşmak için tüm örgüt düzeylerinde bilgiye ihtiyaç duyulur. Ancak ihtiyaç duyulan bilginin türü, yapısı ve içeriği bu bilgiyi kullanan birimin işlevlerine göre farklılık gösterir. Örgütün alt düzeylerinde bulunan yürütmeden sorumlu yöneticilerin bilgi ihtiyaçları rutin, günlük, yürütme ile ilgili kararlar için olurken; orta düzey ve

¹²⁹ BAYRAKTAR, B.Bir: a.g.m., s.2.

¹³⁰ ÖZGEN, H.ve A.YALÇIN: a.g.m., s.249-250.

¹³¹ KOÇEL, Tamer:a.g.e, s.67-68.

özellikle üst düzey yöneticilerin bu ihtiyaçları uzun dönemli kararlar alma ve politikalar oluşturmada ortaya çıkar.¹³²

Karar almada, en önemli girdi olan bilgi işletme yöneticisi tarafından stratejik düzeyde ele alınması gereken hayati bir konu haline gelmiştir. Bunun en büyük nedeni bilginin karar sürecindeki belirsizliği azaltmasıdır.

2.3.Karar Verme Süreci

Karar verme, belirli bir başlangıç noktası olan ve buradan itibaren değişik iş, faaliyet veya düşüncelerin birbirini izlediği ve sonunda bir tercihin yapılması ile sonuçlanan işler topluluğu, süreçtir.¹³³ Karar verme süreci uygulama (düşünme), bilinç(şuur) ve iradeye dayanmakta ve böylece, amaç, yargılama, seçim ve uygulama gibi başlıca dört evre ve unsuru kapsamaktadır. Birincisi bir amacın varolması ve dolayısıyla çeşitli amaçlar arasında bir seçim yapılmış olmasını belirtir.İkincisinde, amaca ulaştıracak araçlar, yollar saptanır ve aralarında karşılaştırma yapılır; bu zihinsel sürecin ürünü bir hüküm (yargı) olup, seçim niteliği taşır. Son olarak uygulama vardır; bu evre, ya da unsur, kendisine özgü nitelik taşır.¹³⁴

Karar verme süreci ile ilgili değişik yaklaşımlar olmakla birlikte bu çalışmada genel kabul görmüş olan adımları açıklayacağız.

Amaç Belirleme veya Sorun Tanımlama

Hangi konuda olursa olsun, karar vermenin başlangıç amaç belirlemek ve sorun tanımlamaktır. Ancak bazılarında göre bu ikinci safhadır. Bu aşamada karar vericinin amaç belirlemeye gerek olduğunu kabul etmesi veya kendisine gelen bilgiler ve kaynaklar doğrultusunda bir sorun olduğunu algılaması gerekir.¹³⁵

---

¹³² BEDÜK, Aykut:"Bilgi Çağı, Örgütlerde Bilginin Önemi ve Bilgi Teknolojilerinin Örgütlere Sundukları Değişim ve Olanaklar", http://www.ceterisparibus.net/kongre/kocaeli_1.htm, 22.04.2003,s. 3

¹³³ KOÇEL, Tamer: a.g.e.s.51.

¹³⁴ TOSUN, Kemal: a.g.e., s.329.

¹³⁵ KOÇEL, Tamer: a.g.e., s.53.

Amaç ve Sorunları İrdeme, Öncelikleri Belirleme

Bu aşamada amaç ve sorunlar çeşitli açılardan irdelenerek belirlenerek, tanımlanmaktadır. Amaçlar gerekli aksiyonu işaret ediyor mu, elde edilmek istenen durum veya konum net olarak ifade edilmiş mi, ölçülebilir mi ve zaman ölçüsü konmuş mu gibi irdemeler yapılır. Sorunun tanımlanmasında ise, çeşitli sorular sorularak sorunun irdelenmesi yapılır. Sorunların sistematik olarak irdelenmesinde Pareto Analizi, Balık Kılçığı Tekniği, Sebep- Sonuç Analizi ve Akış Diyagramı gibi tekniklerden yararlanılır.¹³⁶

Çözüm Alternatiflerinin ve Seçeneklerin Belirlenmesi

Bu aşama belirlenen amacı gerçekleştirecek ve tanımlanan sorunu ortadan kaldıracak alternatiflerin oluşturulmasıdır. Alternatifleri geliştirme yeteneği, doğru olanı diğerinden seçmek kadar önemlidir. Yaratıcılık, araştırma ve sağduyu bir çok seçenekleri ortaya çıkarır. Ancak karar verici stratejik faktörleri ve limitleri göz önünde bulundurarak seçenekleri belirlemelidir.¹³⁷

Alternatiflerin oluşturulmasında en çok kullanılan yöntemlerden biri beyin fırtınasıdır. Daha çok grup halinde çalışmalarda kullanılan bu yöntem, özellikle yaratıcılığın önemli olduğu alternatif bulma, fikir ve öneri geliştirme safhasında kullanılabilir yöntemdir.¹³⁸

Geliştirilen Alternatif ve Seçeneklerin İrdelenmesi

Bu aşamada geliştirilmiş bulunan alternatif ve seçeneklerin irdelenmesi yapılarak, çeşitli açılardan değerlemeye tabi tutulur. Bu açılardan bazıları şunlardır:

- Teknik olarak uygulanabilirlik,
- Maliyeti (işgücü, malzeme, direkt, indirek vs),
- Sosyal açıdan arzu edilirligi,

¹³⁶ KOÇEL, Tamer:a.g.e.s., 61-63.

¹³⁷KOONTZ, H.ve H.WEİHRİCH: Management, New York-1988, s.136.

¹³⁸ KOÇEL, Tamer: a.g.e.s.64-65.

- Öngördüğü kaynakların miktarı,
- Başarı olasılığının derecesi,
- Uzun vade-kısa vade dengelerine etkisi,
- Değişik kişi ve grupların bekleyişlerine uygunluğu,
- Muhtemel sonuçları,

İşletme özelliklerine göre bunlara başka irdeme faktörleri ilave edilebilir.

Bu safhanın amacı alternatifler arasında uygulama ve başarı şansı yüksek olanları ön plana getirmektir.¹³⁹

Seçim Kriterleri Belirleme ve Seçim Yapma

Karar verme sürecinin son safhasını alternatifler arasında seçim yapma oluşturmaktadır. Alternatifler arasında seçim belirlenen kritere göre yapılır. Örneğin maliyet bir seçim kriteri belirlendiyse, bu durumda en düşük maliyeti olan alternatif belirlenir.¹⁴⁰

Ayrıca alternatifler arasında seçim yaparken yöneticiler deneyimler, tecrübe, araştırma ve analiz olmak üzere üç temel yaklaşım kullanırlar.¹⁴¹

2.4.Karar Tipleri

Karar verme durumu değişkenlerin nitelikleri, seçeneklerin ve sonuçların ortaya çıkış biçimine bağlı olarak farklılık taşır. Karar vermeyi, belirlilik, belirsizlik risk ortamında olmak üzere inceleyebiliriz

Belirlilik altında karar alma, türlü eylem seçeneklerinin uygulanmaları durumunda ortaya çıkacak sonuçların kesin olarak bilindiği karar alma durumudur.¹⁴²

¹³⁹ KOÇEL, Tamer: a.g.e.,s.66.

¹⁴⁰ KOÇEL, Tamer: a.g.e.,s.66-68.

¹⁴¹ KOONTZ, H.ve H.WEİHRİCH: a.g.e., s.140.

¹⁴² SEZEN, Kemal:" Karar Alma Problemleri ve Karar Ağacı Analizi", <http://iktisat.uludag.edu.tr/dergi/2/kemal/kemal22,.20.10.02,s.1>

Belirlilik ortamında her hangi bir kararın verilebilmesi için, karar vermede kullanılacak bütün uygun seçenekler ve bunların sonuçları tam olarak bilinmelidir. Karar vericinin gelecekle ilgili olarak tam doğru bir öngöründe bulunabiliyor olması gerekir. Ancak uygulamada karşılaşılan pek çok durumda bu mümkün değildir.¹⁴³

Risk ortamında karar almada, alınacak karara ilişkin değişik koşullar mevcuttur. Alınan kararın sonuçlanması belirli olasılıklara bağlıdır. Bu nedenle risk ortamında alınan kararın koşullarının değişmesi nedeniyle sık sık güncelleştirilmesi gerekir.¹⁴⁴

Risk ortamında karar vermek belirlilik ortamında karar vermektan daha zordur. Burada sınırlı bilgi, sınırlı deneyim ve her olası seçenek içinde çeşitli sonuçlar vardır. Orta ve alt düzey yönetim kararlarının çoğu risk ortamında alınır. Risk ile belirlilik ortamları arasındaki fark, bir durum yerine birden çok durum olması ve durumların olasılıklarının kesin hesaplanabilirliğidir. Bu nedenle, risk ortamında karar verme modeli stokastik olup olasılıklara dayanır.¹⁴⁵

Belirsizlik ortamında karar alma ise, yöneticilerin hangi amaçlara ulaşmak istediklerini bilmesi, ancak amaçlara ulaşmak için alternatiflerin geliştirilemediği, olasılıkların tahmin edilemediği durumudur.¹⁴⁶

Belirsizlik ortamında karar verme, en karmaşık tipte olanıdır. Çünkü tam belirsizlik durumunda, teknikler kullanılamaz duruma gelirler. Risk ortamında karar verme ile belirsizlik durumunda karar verme arasındaki en önemli fark, belirsizlik durumunda ortamların meydana gelebilmelerine ilişkin olasılıkların bilinmesidir. Belirsizlik durumunda karar vermede; karar verenler objektif ve subjektif olasılık dağılımlarından birini kullanırlar.¹⁴⁷

---

¹⁴³ YOZGAT, Uğur: Yönetimde Karar Verme Teknikleri, İstanbul-1994, s.20-21.

¹⁴⁴ EREN, Erol: a.g.e., s.131.

¹⁴⁵ YOZGAT, Uğur: a.g.e., s.24-25.

¹⁴⁶ EREN, Erol: a.g.e., s.131.

¹⁴⁷ YOZGAT.Uğur: a.g.e., s.37.

2.5. Mali Analiz ve Karar Alma

Muhasebenin nihai amacı ilgili tarafların kararlarında kullanabilecek bilgileri üretmek ve bu bilgileri sunmaktır. Muhasebe, bir işletmenin nasıl yönetildiğinin göstergesi olduğundan, muhasebe alanında çalışanlar için değil, işletmenin nasıl yönetildiğiyle ilgilenenler için var olduğu söylenebilir.¹⁴⁸

O halde gerek yönetimin başarısının ölçülmesi ve değerlemesi, gerekse gelecek yıla ait yönetim planlarının yapılmasında temel olacak verilerin sağlanması ve hatta tamamlanan süreye ait başarının önceden planlanan ile uygunluğunun araştırılması (kontrol) için öncelikle, yöneticilerin kararları ile şekil bulan ve işletmenin varlıkları ve kaynakları üzerinde para ile ifade edilebilen değişmelerin saptanması gerekir. İşte bu talebe cevap verecek olan araç muhasebedir ve burada yönetim-muhasebe ilişkisi başlar.¹⁴⁹ Bu bilgi akışı Şekil 2 de verilmiştir.

Yönetimin gelecekle ilgili faaliyetlerinde ve özellikle çeşitli seçeneklerle ilgili kararların alınmasında muhasebenin önemli bir rolü görülmektedir. Muhasebeden gelen bilgiler veya muhasebe verilerinin analizi yoluyla geliştirilen bilgiler çeşitli işletme kararlarının temelini oluşturmaktadır. İşletme sorunlarının çözümünde yöneticiler muhasebeden bir yönetim aracı olarak yararlanmaktadırlar. Diğer bir ifadeyle muhasebe bilgi ve verilerinden yararlanmadan yöneticilerin doğru ve anlamlı bir işletme kararına ulaşmaları olanak dışıdır.¹⁵⁰

Muhasebe sürecinin en son ürünü mali tablolarıdır. Muhasebenin tüm amacı, ekonomik karar almada yararlı olacak işletmeye ilişkin finansal bilgiyi sağlamaktır.¹⁵¹ Günümüz piyasa koşullarında yöneticilerin, şirketlerin rekabetçi

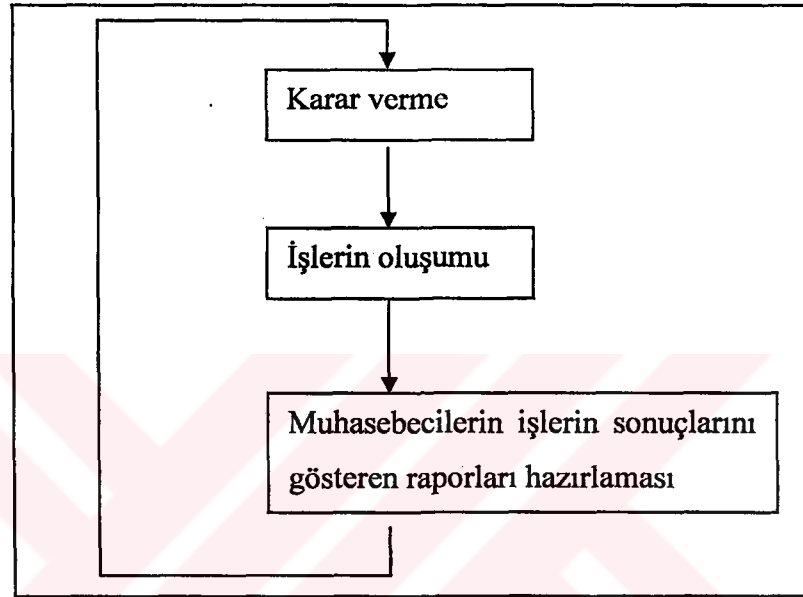
¹⁴⁸ CEMALCILAR, Özgül: "Muhasebenin Amaçlarına Ulaşmada Muhasebenin Kurumsal Yapısına Bağlılığın Gereği ve Önemi", Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi, Ocak 2003, sayı 8, s.2.

¹⁴⁹ CEMALCILAR, Ö.ve N.ERDOĞAN: Genel Muhasebe, İstanbul- 1997, s.6-7.

¹⁵⁰ YALKIN, Y.KOÇ: Genel Muhasebe İlkeler ve Uygulamalar, Ankara 2001, s.4-5.

¹⁵¹ ÖZCAN, Hüseyin: "Sağlıklı Mali Tablo Nasıl Elde Edilir?", Yaklaşım Dergisi, Haziran 2002, sayı114, s.228.

ortamda sağlıklı bir biçimde ayakta tutabilmesi ve beklenen büyümeyi sağlayabilmesi için, aynı piyasa koşullarında rekabet ettikleri diğer şirketleri incelemede, kendi durumlarını detaylı ve doğru şekilde analiz edebilmelerinde mali tablolar büyük önem arz etmektedir.¹⁵²

Kaynak: HORNGREN, C.T.; W.T.HARRISON, Accounting, Annotations by Betsy Willis and Becky Jones , Englewood Cliffs, N.J., Prentice Hall, 1992, s.3.

Şekil 2 - Muhasebede Bilgi Akışı

İşletmelerde mali analiz, işletmenin faaliyetlerinin başarılı ve etkinliğinin ölçülmesinde, işletme hedeflerine ne derecede ulaşıldığının belirlenmesinde, geleceğe yönelik planlar hazırlamak için, fiyat politikası ve ürün bileşimi belirlemede, işletmenin ödeme gücünün ve likiditesinin ölçülmesinde kullanılır.¹⁵³

¹⁵² CANOĞULLARI, Metin: "Mali Tablo Analizi, Nakit Akım Tablosunun Önemi", <http://www.makalem.com.29.05.2003>, (Activeline, Şubat 2003), s.1.

¹⁵³ KARABIYIK, Lale : " Enflasyonun Finansal Analiz ve Finansal Kararlar Üzerine Etkileri" <http://www.antmm.com/enflasyon.16.08.2002>, s.1.

Kararların alınmasında mali analiz bilgileri dayanak oluşturur. Yönetim likitide, mali yapı, faaliyet ve kârlılık oranları sonuçlarını analiz ederek işletmeye yön verir. İşletmenin vadesi gelen borçlarını ödeyip ödeyemeyeceğini ölçmede kullanılan likitide oranlarının yüksek olması paranın atıl durumda olduğunu gösterir. Likitidenin düşük olması ise, işletmenin kısa vadeli borçlarını zamanında ödeyemeyeceğini gösterir. Bu durumda yönetim, işletmenin vadesi gelen borçlarını ödeyebilecek düzeyde likit değerlerin olmasını ister. İşletmenin öz kaynak ve yabancı kaynak arasındaki ilişkiyi gösteren mali yapı oranları yönetime önemli bilgiler verir. Örneğin finansal kaldıraç oranının düşük olması işletmenin borçlanmanın olumlu etkisinden yararlanılmadığı gösterir. Kısa vadeli yabancı kaynakların toplam pasiflere oranı işletmenin varlıklarının yüzde kaçının kısa vadeli yabancı kaynaklarla finanse edildiğini gösterir. Bu oranın % 30'dan fazla olması duran varlıkların finansmanında kısa vadeli borçların kullanıldığını gösterir. Duran varlıkların kısa vadeli borçlarla finansmanı hiç istenmez. Faaliyet etkinlik oranları da yönetime varlıkların ne derece etkin ve verimli kullanıldığı ölçmede bilgiler verir. Stok devir hızını belirleyen yönetimin uyguladığı satış politikalarıdır. Yönetim daha az kâr marjı ile satış hacmini genişletmek isteyebilir. İşletme bilançolarında önemli bir paya sahip olan alacakların analiz edilmesi önem taşımaktadır. Alacak devir hızının zaman içinde artması alacakların tahsilinde bir sorun olmadığını, azalması ise tahsilatta bir sorun olduğunu gösterir. Yönetim alacakların devir hızını arttırmak için kredili satışlarda daha titiz davranabilir. İşletmenin faaliyetleri sonucu hakkında bilgi veren kârlılık oranları işletmenin yeterli kâr elde edip etmediğini gösterir. Bu oranların sonuçları doğrultusunda yönetim kararlar alır. Örneğin işletmenin ana faaliyet ve faaliyet dışı gelir ve giderleri dikkate alınarak hesaplanan "Net Kâr / Net Satışlar" oranının düşük olması durumunda yönetim gelirleri arttırıcı veya giderleri azaltıcı politikalar uygulayabilir.

2.6.Enflasyon ve Karar Alma

Ekonomideki istikrarsızlığın göstergesi olan enflasyon¹⁵⁴, işletmenin yapısını, izledikleri politikaları ve işleyişlerini olumsuz yönde etkileyeceği için yöneticilerin işletme faaliyetleri ile ilgili kararlar almasını zorlaştıracaktır. Bu sebeplerden dolayı işletme yönetimi, enflasyonun etkilerini dikkate alarak uygulayacakları politikaları şu şekilde özetleyebiliriz;

- İşletme öncelikle alacakların net bugünkü değerlerini yitirmesinden dolayı alacakların tahsilat süreleri kısaltılmalı, ödemeler uzun vadeye yayılmaya çalışılmalıdır. Bu dönemde kredili satışlarda kısıtlamaya gidilmesi, satışları düşüreceğinden satışların artırılması için çeşitli satış kampanyaları düzenleyerek, satış stratejileri geliştirilebilir.
- Borçlanma koşulları ve maliyetinin enflasyon seviyesi dikkate alınarak değerlendirilmesi, faiz riskinin özellikle dikkate alınması, piyasa kredibilitésinin daha geniş anlamda kullanması gerekir.¹⁵⁵ Bu dönemlerde yönetim daha dikkatli finansman politikası izlemelidir.
- İşletme nakit çıkışlarını karşılamak içinde stok devir hızını arttırabilir, alacakların tahsilat süresini kısaltabilir. Enflasyon ortamında kasada atıl para tutulmamalı, kullanılmayacak paralar dövize çevrilmelidir.
- Enflasyonist dönemlerde riskler ve belirsizlikler yönetimin orta ve uzun vadeli yatırımlardan kaçınmasına neden olur. Kısa vadede en çok getiri sağlayan yatırım araçlarına yönelme, ekonomide para talebini arttırır, faizleri yükseltir. Bu dönemlerde sabit yatırımların ertelenmesi, üretimi düşüreceği için bozulmuş olan arz talep dengesini daha da bozacaktır. Yatırımların azalması nedeni ile talepte meydana gelen daralma sonucu personel

¹⁵⁴ Enflasyon, enflasyonun etkileri ikinci bölümde detaylı olarak incelenecektir.

¹⁵⁵ ZALOĞLU, Mesut: " Enflasyon, Enflasyonun Mali Tablolara Etkileri ve Enflasyon Muhasebesi", Vergi Dünyası Dergisi, Mayıs 2002, sayı 249, s.172.

maliyetleri yükselecek, bu maliyetleri düşürmek içinde işçi çıkarımlarına gidilecektir. Tüm bu enflasyon davranışları, enflasyonu daha körükleyecektir. İşletme yönetimi, geleceğe yönelik, küresel pazarlarda alıcı bulacak, katma değer yaratan mal ve hizmet üretmelidir. Bu dönemlerde rekabet gücünü koruyabilmek için ölçek ekonomisini yakalamalı veya ekonomileri güçlü ülkelerin şirketleriyle birleşmelere gidilmelidir. Enflasyonun yarattığı problemlere rağmen, şirketin sistemde kendini yenileyerek sağlıklı bir işleyişe kavuşması, şirketi başarılı kılacaktır.

- Enflasyonist dönemlerde şirket kârlarının gerçeği yansıtmamasına rağmen, fiktif kârlar üzerinden kâr dağıtımı yapılması, sermayeyi erozyona uğratacaktır. Bu dönemlerde şirket kâr dağıtmamalı veya yönetim en az ölçüde kâr dağıtmanın yollarını aramalıdır.
- Enflasyon ortamında mali tabloların gerçeği yansıtmaması şirketin halka açılmasını zorlaştıracığı için yönetim düzeltilmiş mali tablolar hazırlatarak, yayınlatmalıdır. Şirket sermayesini, yönetimce uygun görülen miktarı halka açılma suretiyle satılması, ucuz finansman sağlayacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

ENFLASYON VE ENFLASYONUN İŞLETMELER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

1. ENFLASYON KAVRAMI

Enflasyon, cari fiyat düzeyinde toplam talebin toplam arzdan daha fazla olması demektir.¹ Bu durum, fiyatlar genel seviyesini yükseltecektir. Fiyatlar genel seviyesinin yükselmesi ise enflasyonu yaratacaktır. Bazı iktisatçılar, fiyatlar genel seviyesinin sürekli artışını enflasyon olarak tanımlamaktadır. Buna göre "enflasyon, bir ekonomide para miktarının, yine o ekonomideki mal ve hizmet miktarına nazaran daha fazla artması nedeniyle fiyatlar genel düzeyinde ortaya çıkan sürekli ve önemli bir artış olarak tanımlanabilir."² Ancak para miktarındaki artış ekonomideki mal ve hizmet miktarının artmasını sağlıyorsa, bu durum fiyatlar genel düzeyini yükseltmeyecektir.

1.1.Enflasyonun Artış Oranına Göre Enflasyon Türleri

Ekonomide yıllık fiyat artışı oranına göre enflasyonu üç düzeyde inceleyebiliriz.

1.1.1.İlımlı Enflasyon

Ekonomide fiyatlar genel düzeyi yavaşça yükseliyorsa ılımlı enflasyon söz konusudur.İlımlı enflasyon oranı tek rakamlıdır. Enflasyon oranı % 10'nun altındadır.Halkın, fiyatlara güveni sonsuzdur. Bu nedenle halk elinde para tutabilir, paralarını vadesiz mevduat veya düşük gelirli tasarruf hesaplarına yatırabilir.İnsanlar

¹ PARASIZ, İlker: İktisada Giriş, Prensipler ve Politikalar, Bursa-2000, s.363.

² PEKİN, Tevfik: Makro Ekonomi, İzmir -1993, s.49.

nominal koşullarda sözleşme yapmaktan çekinmezler.³ Bir başka ifade ile halk fiyat düzeyine güven duyduğu için sözleşmeleri enflasyona endekslemezler.

1.1.2.Yüksek Oranlı Enflasyon

Ekonomide fiyatlar iki yada üç rakamlı olarak yükseliyorsa yüksek oranlı enflasyon söz konusudur. Bazı iktisatçılar %10-%100 arasındaki enflasyona, bazıları %10-%200 arasındaki enflasyona yüksek oranlı enflasyon demektedir. Yüksek oranlı enflasyon da kendi içinde yüksek oranlı enflasyon, düşük oranlı enflasyon olarak ikiye ayrılmaktadır.⁴

Yüksek oranlı enflasyon ekonomide çok önemli sorunlar yaratmaktadır.Halk ve firmalar paranın değer kaybına karşı kendilerini koruyabilmek için parayı likit olarak tutmayarak, enflasyon üzerinde faiz getirisi garantili olan değerli kağıtlar ya da gayri menkul ve hatta dayanıklı tüketim malları satın alırlar.⁵ Yüksek enflasyonun hüküm sürdüğü ekonomilerde sözleşmeler fiyat endeksine veya dövizle endekslenmektedir.

1.1.3.Hiperenflasyon

Ekonomide fiyatlar genel düzeyinde ani ve sürekli artışlara hiperenflasyon adı verilmektedir. Hiperenflasyon da genellikle fiyat artışları % 50'lerin üzerindedir.Bu ölçü kesin olmamakla birlikte, önemli fiyat artışların sürekli olması dolaşımdaki parayı tahrip ederek, yabancı paraların yerli paranın yerine almasına neden olmaktadır.

³ GÖKDERE, A.C.İŞÖZ.E.OKTAY.ve diğerleri:İktisadın İlkeleri.(Bölüm 23.İlker Parasız).Ankara-1996.s598.

⁴ GÖKDERE, A.C.İŞÖZ.E.OKTAY.ve diğerleri: a.g.e.,s598.

⁵ DİNLER, Zeynel: İktisada Giriş.Ekin Kitabevi, Bursa-1997, s.405.

Eğer ılımlı enflasyon kontrol altına alınmazsa, bunun üst basamağı olan hiper enflasyona geçiş kolay olur. Ani yükselişler gösteren hiperenflasyon da insanların bu yeni koşullara adapte olma fırsatı yoktur.⁶ Hiperenflasyonun nedenleri şunlardır:⁷

- Mali ve parasal disiplinden uzaklaşarak ciddi anlamda kamu maliyesi dengelerin bozulmuş olması,
- Bütçe açıklarının aşırı boyutlara ulaşmış olması ve bunun sonucunda ortaya çıkan hızlı ve kontrolsüz parasal genişleme.

Hiperenflasyonla mücadele etmek oldukça güç olmakla birlikte anti-enflasyonist politikalar ile hiperenflasyon kısa dönemde düşürülebilir.

1.2.Enflasyonun Kaynakları ve Kaynaklarına Göre Enflasyon Türleri

Enflasyonun kaynaklarına göre incelenmesindeki amaç, enflasyonla mücadelede hangi politika araçlarına önem vereceğini ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda enflasyonu talep enflasyonu, maliyet enflasyonu ve beklenen enflasyon olarak üç grupta inceleyebiliriz.

1.2.1.Talep Enflasyonu

Talep enflasyonu, bir ekonomideki nominal gelirin (parasal gelirin) o ekonomideki reel gelirden (üretilen mal ve hizmetten) daha fazla artması halinde görülen enflasyon şeklidir.⁸ Talebin fazla olmasından kaynaklanan bu enflasyon arzın talebi karşıladığı noktada sona erecektir.

⁶ EĞİLMEZ, Mahfi: " On Sustainable Inflation", <http://www.mahfiegilmez.nom.tr>.22.11.2003,s.1.

⁷ AKTAN, Ç.Can: Hastalığın Adı: Hiperenflasyon, [http:// www.canaktan.org/ekonomi/ekonomik_hastaliklar/hiperenflasyon](http://www.canaktan.org/ekonomi/ekonomik_hastaliklar/hiperenflasyon).27.01.2003,s.1.

⁸ PEKİN, Tekin:a.g.e., s.50.

Talep enflasyonu toplam talebin toplam arzı aşması veya arzın yetersiz olmasından kaynaklanmaktadır. Talep enflasyonunun nedenleri doğru bir şekilde tespit edilmesi gerekir. Talep enflasyonunu besleyen kaynaklar şunlardır:⁹

- Kamu harcamaları açık bütçelerle, devletin patrimon ve vergi gelirleri dışındaki gelirleriyle finanse edilebilir.
- Devlet para politikasını gelişen bir ekonominin likidite ihtiyacını karşılamaktan daha ileri götürebilir.
- Kredi hacmi kaydi para yaratmış olabilir.
- Toplam yatırımlar toplam tasarrufları aşmış olabilir.

Tüm bu etmenler fiyatlar genel düzeyinin yükselmesine neden olur. Bu durum müteşebbislerin, üreticilerin ve tüccarların gelirlerini artırır. Dolayısıyla harcamalar artarak, toplam talep yükselir ve enflasyon kendi kendini besler. Talep enflasyonunun diğer nedeni de toplam arzda azalmadır. Toplam arzda azalmalar ise, doğal sebeplerden, devletin ekonomiye müdahale etmesi sonucu işletmelere oluşturduğu yüklerden kaynaklanmaktadır.

Talep enflasyonunu engellemek için mali ve parasal disiplin sağlanarak açık finansmana son verilmeli, para arzındaki artışlar kontrol altına alınmalıdır. Toplam arz artırılarak, piyasa ekonomisi üzerinde mali yükler azaltılmalıdır.¹⁰ Ayrıca halkın beklentileri enflasyonu güçlendirip, toplam talebi arttırdığı için halkın enflasyon beklentileri kırılmalıdır.

1.2.2.Maliyet Enflasyonu

Maliyet enflasyonu, tam istihdam ortamında, talep artışı ve emek verimliliğinde bir artış olmaksızın üretim girdilerinin herhangi bir ya da birden fazla bileşeninde (işçilik ücretleri, hammadde fiyatları, vb.) meydana gelen artışların

⁹ TÜRK, İsmail: Maliye Politikası, Ankara-1999, s.83.

¹⁰ AKTAN, Ç.Can: Hastalığın Adı:Talep Enflasyonu,http:// www.canaktan.org/ekonomi/ekonomik-hastaliklar/talep-enf.27.01.2003,s.1.

sonucunda ortaya çıkan enflasyon türüdür.¹¹ Maliyet enflasyonunda, fiyatlar maliyet artışından dolayı yükseltilmektedir. Maliyet enflasyonunun nedenleri şunlardır:

- Sendikaların baskısıyla ücret artışları ve bu ücret artışın üretimde produktiviteyi arttırmaması,
- İthal edilen hammadde ve ara malların fiyatlarının yüksek olması ve bunun ülke ekonomisine yansiyarak, fiyat artışına neden olması,
- Faizlerin yüksek olması,
- İşletmelerin vergi yükünün ağır olması (gümrük vergilerin aşırı yüksekliği),
- Eksik rekabet koşulları ve tekelci yaklaşım,
- Devalüasyon.

Maliyet enflasyonu yaklaşımı, ücret artışlarının işgücü verimliliğindeki artışlara eşit oranda tutulabilmesi üzerinde durmaktadır; çünkü bu türden ücret artışları fiyat artışlarına yol açmayacaktır.¹²

Maliyet enflasyonunu engellemek için işletmelerin üzerindeki mali yükler azaltılmalı, kamu borçlarına disiplin getirilmeli ve faiz oranları aşağı çekilmeli, dış ticaret bilançosunda denge gözetilmelidir.¹³

1.2.3.Beklenen Enflasyon

Bir ekonomide fiyatlar genel düzeyi belirli bir süre sürekli olarak aynı oranda artıyorsa bu enflasyona beklenen enflasyon denir. Beklenen enflasyona "süredurum", " öngörülen", " temel" ya da "çekirdek enflasyon" oranı adı verilmektedir.¹⁴

¹¹ KAYGUSUZ, Murat: "Maliyet Enflasyonu ve Türkiye'de Maliyet Enflasyonun Nedenleri", http://www.ceterisparibus.net/arsiv/m_kaygusuz2.doc, 04.02.2003, s.8.

¹² FRIEDMAN, İ.S.(Çev.Haluk F.Gürsel): Enflasyon Dünyayı Saran Bunalım, İktisadi Yayınlar, İstanbul -1981, s.33.

¹³ AKTAN, Ç.Can: Hastalığın Adı: Maliyet Enflasyonu, [http:// www.canaktan.org/ekonomi/ekonomik_hastaliklar/maliyet-enf.](http://www.canaktan.org/ekonomi/ekonomik_hastaliklar/maliyet-enf.), 27.01.2003,s.1.

¹⁴ GÖKDERE, A.C.İŞÖZ.E.OKTAY ve diğerleri:İktisadın İlkeleri.(Bölüm 23.İlker Parasız).Ankara-1996,s.602.

Beklenen enflasyonun hakim olduğu ekonomilerde işçi ve işveren temsilcileri çalışanlarla ilgili sözleşmeleri, kamu otoriteleri para ve maliye politikalarını faiz oranlarını bu yerleşmiş enflasyon oranına göre ayarlamaktadır. Beklenen enflasyon tek rakamlı, ılımlı bir enflasyon ise halkın beklentisi de bu doğrultuda ise yıllarca devam etmektedir.

1.3.Enflasyonun Etkileri ve Maliyeti

Enflasyonun etkileri, fiyatlar genel düzeyinin sürekli olarak yükselmesi, malların fiyatlarını ve bireylerin gelirlerini etkileyip etkilemediğine göre değişir. Enflasyonun etkileri beklenen enflasyon ve beklenmeyen enflasyona göre farklılık gösterir. Beklenen enflasyonda, ekonomik birimler fiyat artışlarına göre kendilerini ayarladıkları için daha az etkilenmektedir. Beklenmeyen enflasyonda ise ekonomik birimlerin fiyat artışlarını önceden öngörmesi çok zor olduğu için enflasyondan daha fazla etkilenmektedir.¹⁵

Enflasyonun nedenlerini ve etkilerini bir değişkene veya değişkenler grubuna indirgenememekle birlikte, enflasyonun makro düzeyde etkileri temel olarak, beş grupta incelenecektir.

1.3.1.Gelir Dağılımı, Tüketim ve Tasarruf Üzerindeki Etkileri

Ekonomik sistemin temel yapısını tüketim ve tasarruf kavramları oluşturmaktadır. Tüketim, ekonomide üretimi teşvik ederek, büyümeyi sağlar. Tasarruf ise gelirin harcanmayan kısmını gösterir. Bir ekonomide iç tasarruf hacmi oluşan zorunlu ve gönüllü tasarrufların toplamına eşittir. Enflasyon dönemlerinde genel fiyat düzeyinin yüksek olması bakımından mahiyeti itibariyle zorunlu bir tasarruftur. Çünkü, yükselen genel fiyat seviyesi oranında aynı gelirle tüketiciler daha az mal ve hizmet satın alabileceklerdir. İlimli bir enflasyon milli gelirin kişiler arasında dağılımını, genellikle, girişimci veya iş adamları sınıfı lehine değiştirir. Bu

¹⁵ PARASIZ, İlker: İktisada Giriş, Prensipler ve Politika, Bursa-2000,s.370.

sınıfın tasarruf meyli yüksektir.¹⁶ Enflasyon dönemlerinde zengin daha zengin, fakir daha fakir olarak sınıflar arasında denge bozulur.

Enflasyon, sabit gelirlerin aleyhine çalışmaktadır. Bu grubun gelirleri fiyat düzeyindeki artışlara uyum sağlayamadığı için satın alma güçleri azalır. Öte yandan enflasyona göre gelirlerini ayarlayabilen gruplar için enflasyon kayıp değil, kazançtır.

Enflasyon döneminde sabit gelirliler tasarruf düzeyini koruyamayarak, önceki tasarruflarını da tüketmeye başlarlar. Hatta reel olarak gelirlerinin azalması bu grubun borçlanma yoluyla ilerideki tasarruflarını tüketmesine neden olur. Ekonomideki toplam tasarruf hacmini azalması, yatırımların azalmasına neden olacaktır. Bu ise reel sektörün faaliyetlerini yavaşlatmasına hatta durdurmasına neden olabilir.¹⁷

Enflasyon, kişi ve grupların tasarruflarını değerlendirme biçimini de etkilemektedir. Enflasyon döneminde kişi ve kurumlar geleceğe yönelik yatırımlardan uzaklaşarak, spekülâtif yatırımlara yönelmektedir. Bu durum ülke ekonomisinde yeni iş olanaklarını azaltarak, işgücü verimini engellemektedir.

1.3.2.Kaynak Dağılımına Etkileri

Enflasyon döneminde tasarruf eğiliminin değişmesi, yatırımların prodüktife alanlar yerine spekülâtif alanlara kayması ekonomide kaynak dağılımının bozulmasına neden olmaktadır. Enflasyon döneminde yatırımların uzun süre tamamlanması nedeniyle sermaye hasıla oranı yükselir.(sermaye hasıla oranı ile milli gelirden 1 ünitelik bir artışın sağlamak için kaç ünitelik yatırım yapılması gerektiğini kast olunur.) Ekonomide yatırımların uzun süre tamamlanamamasının sebebi enflasyon

¹⁶ TÜRK, İsmail: a.g.e., s.86.

¹⁷ ALPTEKİN, A.Ercan: " Enflasyon II",Yaklaşım Dergisi,yıl 10, sayı 118,,2002.s.76.

döneminde yaşanan belirsizlik ve istikrarsızlık, üretim maliyetlerinin yüksek olmasıdır.

Enflasyon döneminde mali kesimin işletmelere orta ve uzun vadeli kredi verme olanağı azalmıştır. Mali sistemde tasarrufların birikmemesi, birikse dahi bankacılık kesiminin piyasaya olan güvensizliği, vadelerin düşmesi, faiz oranlarının paraya olan talepten dolayı artması nedeniyle yatırımlara aktarılamaz.¹⁸ İş dünyasındaki belirsizlik, spekülasyon kazancın cazip olması, yatırımların azalmasına ve kurumların faaliyet dışı gelirlerinin artmasına neden olmaktadır.

Enflasyon, ekonominin ticaret ve ödeme bilançolarını aleyhe çevirdiğinden, dışardan dış ödeme güçlüğü dolayısıyla ithal edilemeyen mallar ülke içersinde üretilmeye başlanır ve böylece uluslararası rekabetten uzak, enflasyon ekonomisi kurallarına göre faaliyette bulunan hantal endüstriler, kaynak israfına neden olur.¹⁹

1.3.3.Dış Dengeye Etkileri

Ekonomide paraya olan talebin artması milli paranın değerini arttırarak faizleri yükseltecektir. Makro düzeyde bu değişim, dış dengeyi de olumsuz yönde etkilemektedir. "Dış ödemeler bilançosu ya da dengesi, bir ülkede yerleşik kişilerin belirli bir dönem boyunca yabancı ülkede yerleşik kişilerle yaptıkları tüm ekonomik işlemlerin sonucunu gösteren sistematik bir kayıt biçiminde tanımlanır."²⁰

Ekonomide enflasyon ve buna bağlı olarak milli paranın aşırı değerlenmesiyle iç talep artacaktır. Ayrıca ekonomide genel fiyat düzeyi artarken, kurların yeterince yükselmesine izin verilmemesi milli paranın aşırı değerlenmesini sağlar. Bu durumda ihracatta bulunmak pahalı, ithalatta bulunmak ucuz olacaktır. Enflasyon ekonomide ithalat talebini uyarıcı etki yapmaktadır. Bunun dış ticaret açısından manası ticaret

¹⁸ ALPTEKİN, A.Ercan: a.g.m., s.77.

¹⁹ DİNLER, Zeynel: a.g.e., s.413.

²⁰ SEYİDOĞLU, Halil: Uluslararası İktisat, İstanbul-1999, s.384.

bilançosu açığının meydana gelmesi veya yapısal özellikleri gereği ticaret bilançoları açık gösteren ekonomilerin dış ticaret açıklarının artmasıdır.²¹ Dış açıkların artması döviz rezervlerini azaltacaktır. Döviz sorunu nedeniyle ithalatın yapılamaması ihracatın ve üretimin düşmesine neden olabilecektir. Sonuçta dış açıkların kapatılabilmesi için paranın değeri zorunlu olarak enflasyona paralel düşürülecektir. Devalüasyon yapılmasındaki amaç milli paranın yabancı paralara göre değerini düşürerek ihracatı artırma ve ithalatı azaltmadır. Ancak devalüasyon, enflasyonun dış ticaret dengesi üzerinde yarattığı olumsuz etkiyi ortadan kaldırırken, ülkenin dış borçları üzerinde olumsuz etki yaratacaktır. Öte yandan devalüasyonun yapılması, ithal malların ve özellikle ithal girdilerin fiyatlarının artmasına neden olur ki, bu da enflasyonun daha da şiddetlenmesi sonucunu doğurur.²²

1.3.4. Para ve Sermaye Piyasasına Etkileri

Para piyasası kısa vadeli fon arz ve talebin karşılaştığı piyasalardır. Enflasyon dönemlerinde milli paraya olan talep faiz hadlerini yükseltir. Faiz hadlerinin yükselmesi ve mevduatlarının azalması sonucu bankaların topladıkları mevduatların maliyetini artıracaktır. Bu durumda Merkez Bankasının kaynakları reeskont faizleri nedeniyle daha yüksek maliyetli olacaktır. Enflasyon dönemlerinde kredi kısıtlamalarına başvurulur, kanuni karşılıklar artırılır dispoñibilite oranları yükseltilir. Enflasyonun hızının yükseldiği dönemlerde bankaların açtıkları kredilerin de değeri yükselir, açılan kredilerden tahsili gecikenlerin sayıları artar şüpheli alacaklarda bir artış meydana gelir.²³ Bankaların ödenmiş sermayeleri yeni şube açma ve kredi vermede yetersiz olduğundan sermayelerini artırmak zorunda kalırlar. Enflasyon döneminde bankaların bilanço kârları ödenmiş sermayeye göre yetersiz kaldığı için bankacılık sistemi gelişemez.

²¹ TÜRK, İsmail: a.g.e, s.88.

²² DİNLER, Zeynel: a.g.e, s.413.

²³ TÜRK, İsmail:a.g.e, .s.92

Enflasyon döneminde mali piyasalarda yaşanan sorunlar nedeniyle toplum enflasyonun etkilerinden korunmak amacıyla tasarruflarını kıymetli madenlere ve dövize yatırırlar. Bu durumda ise bankaların mevduat yapısı değişerek, milli paranın yerini döviz alacaktır.

Sermaye piyasaları uzun vadeli fon arz ve talebin karşılaştığı piyasalardır. Alt bir piyasa olan tahvil ve bono piyasasında faiz oranlarının enflasyonist ortamlarda sürekli artmasından dolayı işlem hacmi düşüktür. Bu dönemde faizlerin yüksek olması nedeniyle tahvilin değeri düşecek, spekülatif kazançlar cazip hale gelecektir. Tasarruf sahipleri uzun vadeli yatırımlardan uzaklaşacak, hatta ellerindeki hisse senetlerini de elden çıkaracaklardır. Sermaye piyasasındaki bu olumsuz gelişmeler yabancı yatırımcıların yatırım yapmasını engelleyecektir. Öte yandan şirket kârların enflasyon döneminde gerçeği yansıtmaması, ortaklarını enflasyondan koruyamaması şirketlerin halka açılmasını zorlaştıracaktır. Sermaye piyasasında yatırım yapanların sermaye ve temettü kazancı hakkındaki olumsuz düşünceleri ekonominin uzun vadeli fon havuzunu çürütürerek, sermaye birikimini önleyecektir.²⁴

Sosyal güvenlik kurumları fonları enflasyon döneminde reel değerini koruyamadığı için yasalarla verilmiş olan fonksiyonlarını yerine getiremez ve etkin çalışamazlar.

1.3.5.Kamu Gelirlerine Etkileri

Kamu gelirlerinin kamu harcamalarını karşılayamaması durumunda bütçe ya da kamu kesimi açığı meydana gelmektedir. Hükümetler kamu kesimi açığının finansmanında; para basımı (emisyon), borçlanma (iç ve dış) ve vergiler gibi temel araçlardan yararlanmaktadırlar.

Kamu açığının finansmanında kullanılan en önemli araçlardan biri emisyondur. Merkez bankası kanalıyla para basılarak reel gelir elde edilebilir.

---

²⁴ ALPTEKİN, A.Ercan: a.g.m., s.79-80.

Literatür de buna senyoraj geliri denilmektedir. Ancak para basımıyla elde edilen para miktarı, reel büyüme sonucu halkın reel para talebinden büyükse enflasyona neden olmaktadır. Enflasyonda enflasyon vergisini yaratmaktadır. Halk gelirinin daha az kısmını harcayarak farkı ek olarak devlete ödemektedir. Bu durumda devlet enflasyon vergisi ile finanse edilmektedir. Reel üretimin sabit olduğu durumda, enflasyon vergisi gelirini şöyle ifade edebiliriz:²⁵

$$\text{Enflasyon Vergisi Geliri} = \text{Enflasyon Oranı} \times \text{Reel Parasal Taban}$$

Enflasyonun yüksek olduğu dönemlerde devletin elde edeceği enflasyon vergi oranı yükselecektir. Ancak uzun dönemde devletin enflasyon vergi hasılatı düşer. Çünkü yüksek enflasyon döneminde halkın elinde ve bankada da az para tutması reel parasal tabanı düşürmektedir. Öte yandan enflasyon nedeniyle devlet iç borçlarını daha ucuza ödeyerek, özel kesimden kamu kesime kaynak aktarma imkanını yaratmaktadır.

Enflasyon, devlete vergi açısından gelir artırıcı unsur olurken diğer yandan gerçek kazanç üzerinden vergilendirilmeyi engelleyerek vergi adaletsizliğine ve bu durum kayıt dışı ekonominin oluşmasına neden olmaktadır.

Enflasyon, gelir vergisi mükelleflerini de etkilemektedir. Gelir vergisi, mükelleflerin gelirlerine isabet eden dilimlere göre hesaplanmaktadır. Diğer ifadeyle mükellefin gelir düzeyi arttıkça vergi oranı yükselir. Enflasyon döneminde vergilendirilecek gelir nominal olarak yükseleceğinden, gelir üst dilimden vergilendirilecektir. Buna dilim yanılması denilmektedir. Enflasyonun artan oranlı tarife yapısına dayalı gelir vergisine etkisi ise, mükelleflerin nominal gelirlerinin enflasyon nedeniyle artması, özellikle düşük gelir gruplarının marjinal vergi oranlarını artırarak, gelirin belli düzeyin üzerine çıkmasından sonra artan oranlılık

---

²⁵ PARASIZ, İlker: Enflasyon, Kriz, Ayarlamalar, Bursa-2001, s.25.

etkisi kalkmakta ve tarife düz oranlı bir yapıya dönüşmektedir.²⁶ Ayrıca nominal miktar olarak belirlenen muafiyet, istisna ve indirimlerin zaman içinde enflasyondan dolayı erimeleri nedeniyle vergi dışı kalması gereken gelir gruplarının vergilendirilmesine ya da mevcut vergi yükünün artmasına neden olmaktadır.²⁷

Enflasyon kurumlar vergisi mükelleflerini de çeşitli yollardan etkilemektedir. Faiz gelirleri ve giderleri enflasyona endekslenmemesi nedeniyle gerçek tutarı yansıtmamaktadır. Enflasyon döneminde seçilen stok değerlendirme yöntemi satılan malların maliyetini değiştireceğinden işletmenin ödeyeceği vergiyi de etkilemektedir. Enflasyon mükelleflerin bazen lehine bazen aleyhine sonuçlar doğursa da mükelleflerin tamamının vergi yasaların öngörmediği vergi yükü ile vergilendirilmesine neden olmaktadır.

Advoleorem uygulanan dolaylı vergiler, yani belirli bir tutara oran uygulanarak alınan vergi gelirleri enflasyondan etkilenmez. Bu tür vergilerin en iyi örneği Katma değer vergisidir. Enflasyonla Katma değer vergisi arasında doğrusal bir ilişki vardır. Enflasyon oranı arttıkça vergi gelirleri artar. Spesifik uygulanan dolaylı vergiler ise enflasyon nedeniyle düşmektedir. Bu tür vergiler maktu şekilde alınır. Örneğin Akaryakıt ve Tüketim vergisi 27.01.2000 tarihli 4503 sayılı kanunla maktu vergilenme esasına geçilmesi akaryakıt fiyatlarının etkilenmemesi nedeniyle reel vergi gelirlerinde azalma olacaktır. Ancak maktu tutarlarının sürekli yenilenmesiyle bu etki giderilebilir.²⁸

Enflasyonun vergi sistemi üzerinde olumlu etkileri kadar olumsuz etkileri de vardır. Bu etkiler arasında uzun dönemli sonuçları açısından en önemli olanı vergilerin ödenmesi için kanunlarda yaralan ödeme sürelerine bağlı olarak,

²⁶ YÜCE, Mehmet: "Enflasyon Muhasebesi ve Bu Bağlamda Türk Vergi Sisteminde Yer Alan Düzenlemeler", <http://www.basarm.com.tr/dergi/99-06/a/enflasyonmuhasebesi>, 16.08.2002, s.2.

²⁷ ENGİN, İsmail: "Enflasyonun Vergi Etkisi", <http://www.dergi.i.i.b.f.gazi.edu.tr.02.10.2003>, s.19.

²⁸ KULU, Bahattin: "Enflasyonun Vergi Yükleri Üzerindeki Etkisi ve Ortaya Çıkan Sonuçlar", Vergi Dünyası Dergisi, sayı 227, 2000, s.37-38.

enflasyonun vergi gelirlerinin reel değerinde azalmaya yol açmasıdır. Bu olumsuz etki, literatürde "Tanzi Etkisi" olarak adlandırılmaktadır.²⁹ Enflasyonun vergi gelirlerindeki olumsuz etkisi özellikle gelir ve servet üzerinde alınan vergilerde önem arz etmektedir. Bu tür vergilerde, verginin tahakkuk ile tahsil süreci arasındaki zaman farkı verginin reel değerini kaybettirmektedir.

Enflasyonun, vergi sistemine diğer en önemli etkisi de kayıt dışı ekonomiyi teşvik etmesidir. Mükellefler, enflasyonun sermayelerini ve kârlarını eritmelerini engellemek için en kolay yol olan vergi kaçırmaya başvurmaktadırlar. Bu da enflasyonun ekonomide ve toplumda açtığı en büyük yaradır.³⁰

2. ENFLASYONUN İŞLETMELER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Fiyatlar genel düzeyinin önemli ve sürekli artması şeklinde tanımlanan enflasyon, makro düzeyde etkilerinin yanı sıra iktisadi birim olan işletmelere de önemli etkileri olmaktadır.

Enflasyon işletmelerin yapısını, izledikleri politikaları ve işleyişlerini olumsuz yönde etkiler. Bu etkilenmenin derecesi, enflasyonun hızına, üretilen mal ve hizmetlerin talep elastikiyetine, nispi fiyatlardaki değişmeye, teknolojik gelişmelere,

---

²⁹ GÜRBÜZER, Selma: "Enflasyonun Vergi Gelirlerinin Reel Değeri Üzerindeki Etkisi (Tanzi Etkisi)", [http:// www.treasury.gov.tr/makaleler/](http://www.treasury.gov.tr/makaleler/) (Hazine Dergisi, Temmuz 1997, sayı 7), s..2.

³⁰ TUNÇER, Mehmet: "Enflasyon- Vergi Uyumu İlişkisi ve Türkiye", Vergi Dünyası Dergisi, yıl 21, sayı 247, 2002, s.156.

bu gelişmelerin ekonomiye uygulanma hızına ve işletmenin borçtan yararlanma derecesine bağlıdır.³¹

Enflasyon, geleneksel muhasebe standartlarına göre hazırlanan mali tabloları tahrip ederek gerçeği yansıtmaktan uzaklaştırmaktadır. Bu durum yönetimde başarı değerlemesi yapılmasını engellemektedir. Enflasyon döneminde maliyetlerin yükselmesi üretilen malların kalitesini düşürecektir. Verimlilik düşecek, işletme kaynakları eriyecektir. Enflasyonist dönemde, kredili satışlardaki kısıtlamalar satışları düşürecektir. Yabancı kaynak bulmada sıkıntılar ve tüm bu olumsuzluklar işletmenin üretimini düşürerek ekonomik gelişmeyi engelleyecektir.

Enflasyonun işletmeye etkileri işletmenin bulunduğu sektöre göre değişmektedir. Sınai işletmeleri teknoloji yoğun işletmeler olduğu için duran varlıklara yatırım daha fazladır. Sınai işletmelerde duran varlıklara yatırımın fazla olması nedeniyle amortisman giderleri de fazla olur ve bu durum vergi matrahını düşürür. Ayrıca parasal olmayan varlıklar enflasyonun olumsuz etkisinden bir derece arındırılabilir. Enflasyonist dönemde, parasal varlıklara yatırım yapan işletmelerin zararı büyük olurken, parasal olmayan varlıklara yatırım yapan işletmelerin enflasyondan etkilenme derecesi daha az olacaktır.

Enflasyonun işletmeler üzerinde etkileri, işletme faaliyetlerine ve mali tablolara etkileri olmak üzere iki grupta incelenecektir.

2.1.Enflasyonun İşletme Faaliyetleri Üzerine Etkileri

Enflasyon işletme faaliyetlerinin planlanması, değerlendirilmesi ve hesaplanmasında karmaşaya neden olur, belirsizliklere yol açar. Enflasyonun işletme faaliyetlerine etkileri; işletmenin fonksiyonları üzerinde etkileri, işletme sermayesi üzerindeki etkileri ve yatırım kararları üzerinde etkileri olmak üzere üç grupta incelenecektir.

---

³¹ UMAN, Nuri: Enflasyon Muhasebesi, İstanbul-2002, s.9.

2.1.1.İşletmenin Fonksiyonları Üzerindeki Etkileri

Enflasyon, işletmenin üretim maliyetlerinin artmasına neden olmaktadır. Ekonomide genel fiyat düzeyinin yükselmesi ve akabinde paraya olan talebin artması hammadde maliyetlerini yükseltecektir. Özellikle üretimi dışarıya bağımlı işletmelerin hammadde maliyetlerini kontrol etmesi imkansızdır. İşletmeler hammadde fiyatlarının yükselmesi ve hammadde tedarikinin güçlenmesi nedeniyle gereğinden fazla stok yapma ihtiyacı duyarlar. Ekonominin istikrarlı olduğu dönemlerde işletmeler stok bulundurma ve bulundurmama maliyetlerini hesaplayarak stok politikasını belirlerken, enflasyon döneminde bütün bu hesaplar elimine edilerek likit değerler stoklara yatırılır. Enflasyon döneminde işletmelerin reel değerlerini koruması nedeniyle stok ve diğer parasal olmayan varlıklara yönelmesi, paranın el değiştirme hızını artırarak, stok devir hızını düşürmekte ve enflasyonun daha da hızlanmasına neden olmaktadır.³²

İşletmelerin enflasyon döneminde stoklara ve diğer parasal olmayan varlıklara aşırı yatırım yapması enflasyondan doğan satın alma gücü kayıplarını yok ederken, diğer taraftan faaliyet kârını düşürmektedir. İşletmelerin enflasyon nedeniyle emniyet stoklarını arttırması, işletme sermayesi gereksinimi yaratarak, likidite ihtiyacını doğurmaktadır. Öte yandan fiyat yükselmeleri nedeniyle işletmelerin üretim yaptıkları malları piyasaya arz etmemeleri ve talebin karşılanmaması nedeniyle stoktaki malların fiyatlarının yükselmesi işletmeleri tekrar mal satın almaya iterek, kısır bir döngü yaratacaktır.³³

İşletmeler fiyatların istikrarlı döneme girdiği zaman, parasal varlıklar ile parasal olmayan varlıklar arasında dengeyi kurması çok zordur. Çünkü işletmeler enflasyon döneminde aşırı yatırım yaptıkları stokları elden çıkartmak isteyecekler ve bu durum mali kayıplara neden olacaktır.

---

³² UMAN, Nuri: a.g.e, s.12.

³³ UMAN, Nuri: a.g.e., s.12-13.

Enflasyonist dönemlerde, ücretlerin saptanmasında geçmiş veya gelecek enflasyon oranı göz önüne alınmaktadır. Gelecek dönemlerin enflasyon oranının tespiti tahmine yönelik olduğu için işletmenin kaybına neden olabilir.

İşletmelerin enflasyon dönemlerinde optimum üretim miktarını saptamaları güçtür. Enflasyonist dönemlerde işletmelerin aşırı stok yatırımları, üretim sürecinde stokların yerine koyma değerinin hesaplanmasını zorlaştırır. Bu ise işletmelerin gerçek maliyetleri bulmalarını engelleyerek, kârı sağlayacak satış fiyatı tespitini güçleştirir. Sonuç olarak enflasyonun yarattığı olumsuzluklar işletmenin üretim hızını keserek, toplam arz miktarını azaltacağından enflasyonun devam etmesine neden olacaktır.³⁴

Enflasyonist dönemlerde, sabit gelirlilerin reel olarak gelirlerinde azalma, işletmelerin ise satın alma gücü kaybına uğramamak için kredili satış olanaklarının azaltmaları işletmelerin satışlarını azaltacaktır.

2.1.2. İşletme Sermayesi Üzerindeki Etkileri

İşletme sermayesi, firmanın kısa süreli, normal olarak bir hesap döneminde paraya çevrilebilir ekonomik değerlere yaptığı yatırımı ifade eder.³⁵ İşletmenin bilançosunda yer alan toplam dönen varlıklar işletme sermayesini göstermektedir. İşletme sermayesi (çalışma-döner), firmanın tam kapasite ile çalışabilmesi, üretime kesintisiz devam edebilmesi, iş hacmini genişletebilmesi, yükümlülüklerini karşılayamama (likidite) riskini azaltması, kredi değerliliğini artırması, olağanüstü durumlarda mali yönden zor durumlara düşmemesi, faaliyetlerini kârlı ve verimli bir şekilde yürütebilmesi açılarından büyük önem taşımaktadır.³⁶ İşletmeler için hayati önem taşıyan işletme sermayesi yönetiminde fiyatlardaki artışlar, sıkı para

³⁴ UMAN, Nuri: a.g.e., s.13.

³⁵ AKGÜÇ, Öztin: Finansal Yönetim, İstanbul- 1994, s.206.

³⁶ AKGÜÇ, Öztin: a.g.e., s.205.

politikaları sonucu kredilerin kısılması, faiz oranlarının yükselmesi dikkate edilmesi gereken hususlardır.

Enflasyon dönemlerinde sürekli yükselen fiyatlar, firmaların işletme sermayelerini aşındırmakta, erozyona uğratmakta ve firmalarda çoğu kez beklentiler üzerinde işletme sermayesi gereksinimi yaratmaktadır. Enflasyonun işletme sermayesine etkileri şöyle özetlenebilir:³⁷

- Enflasyon dönemlerinde firmaların günlük olağan faaliyetlerini yürütebilmek, ödemelerini zamanında yapabilmek için gereksinim duydukları para tutarı artmaktadır. Diğer bir deyişle enflasyon, firmaların işlem güdüsü (muamele saiki) ile bulundurmak gereğini duydukları para tutarını yükseltmektedir.
- Firmaların, artan veya reel olarak artmasa dahi enflasyon etkisiyle artmış gözüken satışları, müşteriye bağlı mal değerini, diğer deyişle ticari faaliyetten doğan alacaklarını genişletmektedir.
- Enflasyonun firmaların emniyet stoklarını artırmaya zorlaması.

Enflasyon, işletme sermayesi gereksinimini etkilemekle birlikte, bu etki enflasyonun türüne göre değişmektedir. Talep enflasyonu dönemlerinde satış olanaklarının genişletilmesi, alacakların ortalama tahsilat sürelerinin düşürülmesi stokların devir hızının yükseltilmesi işletme sermayesi gereksinimini ılımlı hale getirecektir. Ancak ekonomik durgunluk içinde fiyat artışları veya ekonomik durgunluk içinde sürekli fiyat artışları işletme sermayesi gereksinimi arttıracaktır.

Enflasyonist dönemde işletme yönetiminin üç noktada karar vermesi gerekmektedir. Bunlar: Alacaklar, nakit durumu ve stok, borçlardır. İşletme öncelikle alacaklarını enflasyon nedeniyle net bugünkü değerini kaybetmesinden dolayı nakde çevirmelidir. Enflasyon dönemlerinde faiz oranlarının artması işletmenin kredi olanaklarını daraltacaktır. Bu dönemlerde işletmenin borç yapısı da önem teşkil

---

³⁷ AKGÜÇ, Öztin:a.g.e., s.212.

etmektedir. İşletmenin borçları kısa vadeli veya yabancı para birimine ait ise nakit sıkıntısı yaşayacaktır. Nakit çıkışlarını karşılamak üzere işletme stok devir hızını arttırabilir, alacaklarının tahsilat süresini kısaltabilir veya borçlarını yeniden yapılandırabilir.³⁸

2.1.3.Yatırım Kararları Üzerindeki Etkileri

Yatırım kavramı genellikle, gelecek dönemlerde oldukça uzun süre devam edebilecek yarar sağlama bekleyişiyle, kaynak ayrılması (tahsisi yapılması) anlamında kullanılmaktadır.³⁹ Yatırım kararları işletmenin nakit akımlarını doğrudan etkiledikleri için piyasa değerini doğrudan etkileyen faktörlerin başında gelmektedir. Yatırım kararları alınırken alternatifler iyi incelenmeli ve etüde çalışmaları yapılmalıdır. Zira değişen ve gelişen ekonomide yatırım kararları almak işletmeler için büyük bir risk taşıırken, enflasyon dönemlerinde bu risk daha da artmaktadır.

Kesinlik arz etmeyen koşullarda alınan yatırım kararlarına enflasyonun etkisi de eklenince karmaşık bir karar durumu ortaya çıkmaktadır. Fiyat değişimleri, projelerin yapılabilirlik analizini güçleştirmektedir. Enflasyonist ortamlarda yatırım kararları değerlendirirken, enflasyonun olmadığı durum ile farkların ortadan kaldırılması gerekir.⁴⁰ Bu amaçla enflasyon dönemlerinde yatırım kararları alınırken özellikle çözülmesi gereken sorunlar:⁴¹

- Gelecekteki piyasa fiyatlarının tahmini
- Yatırım projelerinin değerlendirilmesinde, sağlanacak para girişlerinin, sabit fiyatlarla mı yoksa cari fiyatlarla mı dikkate alınacağı

³⁸ ALPTEKİN, Ercan: " Enflasyonun İşletmeler Üzerindeki Etkileri", Maliye Postası Dergisi, yıl 23, sayı 522, 2002, s.49.

³⁹ AKGÜÇ, Öztin: a.g.e., s.320.

⁴⁰ BERK, Niyazi : Finansal Yönetim, İstanbul –2000, s.238.

⁴¹ AKGÜÇ, Öztin: a.g.e., s.384.

- Değerlendirmede kullanılacak iskonto haddinin belirlenmesi, olarak ortaya konulabilir.

Enflasyonun meydana getirdiği belirsizlik ortamının yarattığı risk (enflasyon riski, kâr riski, faiz riski), girişimcilerin büyük ve uzun vadeli yatırımlar yerine tesis süresi kısa ve kendini süratle geri ödeyen darboğaz giderici, tevsii, modernizasyon yatırımının yeğlenmesine neden olmaktadır. İşletmeler, enflasyonun yaratmış olduğu belirsizlik riskini azaltmayı amaçladıklarından uzun vadeli yatırımlar yapmamaktadırlar.⁴²

Enflasyonun türü yatırım kararlarını etkilemektedir. İlimli enflasyon dönemlerinde borçlanmanın maliyeti düşük olacağından işletmeler, kapasite artırımına yönelik veya tevsii yatırımlara yapacaklardır. Bu dönemde işletmeler kısa vadeli kredi kullanarak kısa vadeli yatırımlara yönelirler. Öte yandan enflasyonun yüksek olduğu dönemlerde işletmelerin yatırım kararlarını almaları zor olduğu gibi bu devreden önce alınan yatırım kararları işletmeleri çok büyük zorluklarla karşı karşıya getirecektir. Çünkü bu dönemde yaşanan talep yetersizliği, faizlerin yüksek olması, likidite sıkıntısı işletmeleri güç durumda bırakacaktır.

2.2.Enflasyonun Muhasebeye ve Mali Tablolara Etkileri

Enflasyonun en önemli etkisi, ölçü birimi olan paranın değerindeki değişimdir. Bu sebepten dolayı enflasyondan en fazla etkilenen bilim dalı muhasebedir. Muhasebenin ve muhasebenin sunduğu raporların para değerindeki değişimlerin yansıtılmaması doğru ve gerçeğe uygun bilgi sunulmasını engeller.

---

⁴² YÜCE, Mehmet: " Enflasyon Muhasebesi ve Bu Bağlamda Türk Vergi Sisteminde Yer Alan Düzenlemeler", <http://www.basarm.com.tr/dergi/99-06/a/enflasyonmuhasebesi>, 16.08.2002, s.3.

2.2.1.Enflasyonun Muhasebeye Etkileri

Muhasebenin, ilgili kişilere sağlıklı, güvenilir ve karşılaştırabilir bilgiler sunabilmesi için evrensel muhasebe ilkeleri geliştirilmiştir. Ülkemizde Muhasebe Sistemi Genel Tebliğinde yer alan ilkeler; sosyal sorumluluk, kişilik, işletmenin sürekliliği, dönemsellik, parayla ölçülme, maliyet esası, tarafsızlık ve belgelendirme, tutarlılık, tam açıklama, ihtiyatlılık, önemlilik ve özün önceliği kavramlarıdır. Bu ilkelerden parayla ölçülme ve maliyet esası kavramı konumuz açısından önemlidir.

Sosyal sorumluluk kavramı, muhasebenin görevini yerine getirmede sorumluluğunu belirterek, muhasebenin amacını ve kapsamını ifade etmektedir.⁴³ Muhasebe görevini yerine getirirken dürüst ve tarafsızca işletmenin mali durumunu ve faaliyet sonuçlarını yansıtmalıdır. "Tam açıklama kavramı, mali tabloların, bu tablolardan yararlanacak kişi ve kuruluşların doğru karar vermelerine yardımcı olacak ölçüde yeterli, açık ve anlaşılır olmasını ifade eder"⁴⁴ Tarafsızlık kavramı da, muhasebe kayıtlarının gerçek durumunu yansıtan ve usulüne uygun olarak objektif belgelerle düzenlenmesini ve muhasebe kayıtlarına esas alınacak yöntemlerin seçilmesinde tarafsız ve önyargısız davranılması gerektiğini ifade eder. "Ancak bu üç kavram, enflasyonist dönemlerde "parayla ölçülme" ve "maliyet esası" kavramlarının işlevlerini yitirmelerine bağlı olarak muhasebede üretilen ve sunulan bilgilerin sağlıklı, güvenilir ve karşılaştırabilir olma özelliklerinin kaybolması sonucunda kendilerinden beklenen işlevleri yerine getirememektedir."⁴⁵

İşletmelerde oluşan değer hareketlerinin izlenmesi, sınıflandırılması, kaydedilmesi ve tablolar halinde sunulup yorumlanması olarak tanımlayabileceğimiz muhasebenin dayandığı temel varsayımlardan biri ölçü birimi olarak kullandığı

⁴³ YALKIN, Y.KOÇ: Genel Muhasebe İlkeler ve Uygulamalar, Ankara- 2001, s.25.

⁴⁴ AKDOĞAN, N.ve O.SEVİLENGÜL: T.M.S.ile Uyumlu Tekdüzen Muhasebe Sistemi Uygulaması, Ankara-2000, s.7.

⁴⁵ ULUSAN, Hikmet: Enflasyonun Finansal Tablolar Üzerine Etkileri ve Türkiye'de Uygulanan Vergisel Önlemler,(Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi, İstanbul 2001, s.11.

paranın değerinin değişmediği; başka bir deyişle paranın aynı satın alma gücüne sahip olduğudur.⁴⁶ Ancak işletmelerin enflasyonist dönemlerde, paranın sabit kaldığı "lira liradır" varsayımına göre muhasebe işlemlerini yürütmesi muhasebe sistemini anlamsızlaştıracaktır.

Maliyet esas kavramı; para, alacaklar ve maliyetlerinin belirlenmesi mümkün veya uygun olmayan diğer kalemler hariç, işletmeler tarafından edinilen varlık ve hizmetlerin muhasebeleştirilmesinde bunların elde edilme (tedarik, satın alım) maliyetlerinin esas alınmasını öngörür.⁴⁷ Enflasyon dönemlerinde, paranın değerindeki değişimler karşısında, varlıkların mali tablolarda tarihi maliyetlerle yer alması gerçeğini yansıtmayacaktır.

Çeşitli kuruluşların yayımladıkları mali tabloların aynı esaslara göre düzenlemelerini ve dolayısıyla kolayca anlaşılabilirliklerini içeren "karşılaştırma" ve "kolayca anlaşılabilirlik" ilkeleri ile değişik tarihlere ilişkin olarak ama aynı kurallar çerçevesinde hazırlanan mali tabloların birbirleriyle mukayese edilebilmelerini öngören "tutarlılık" ilkeleri geleneksel muhasebe esasında ancak dar ve sınırlı kapsamlarıyla uygulanabilmektedir. Buna göre mali tablolar gerçekleşmiş tutarlara göre düzenlenmekte, subjektif unsurlardan etkilenmemekte ve dolayısıyla herkes tarafından kolayca anlaşılmaktadır. Ancak mali tablo kalemlerinin tarihi değerlerle ifade edilmeleri bunların değişik satın alma gücüne sahip para birimleri ile gösterilmelerini içerir ki bu da mali tabloları okuyan için anlaşılması güç ve yanıltıcı bilgilerin sunulması demektir.⁴⁸

İhtiyatlılık kavramı, muhasebe olaylarında temkinli davranılması, tarafsız bir muhakeme ile işletmenin karşılaştırabileceği risklerin ve belirsizliklerin göz önünde

⁴⁶ UMAN, Nuri: a.g.e., .s.16.

⁴⁷ KİŞHALI, Y.D.YILMAZCAN ve S.İŞIKLILAR: Enflasyon Muhasebesi Yöntemler ve Standartlar, İstanbul-2002, s.22.

⁴⁸ BALAMİR, Yeni: 29 Nolu Uluslararası Muhasebe Standardı Açısından Yüksek Enflasyonist Ekonomilerde Mali Raporlama ve Bir Vak'a Çalışması, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul 1995,s.78.

tutulması gereğini anlatır.⁴⁹ Bu kavram, işletmeyi gelecekteki belirsizliklerden koruma özelliği taşır. Ancak enflasyonist dönemlerde işletmeyi etkileyecek unsurların dikkate alınmaması ve sonuçta bu dönemlerde gerçekleşen kâra gerçek kâr ya da zarar demenin mümkün olmaması, bu kavramın özünü korumasına engel teşkil edecektir.

2.2.2.Enflasyonun Mali Tablolara Etkileri

Fiyatların sürekli olarak arttığı dönemlerde finansal tablolarda değişik tarihlerde yapılmış işlemler sonucu oluşan veriler, farklı satın alma gücündeki para birimi ile ifade edilmiş olacağından finansal tablolardaki bilgileri anlamsız hale getirmektedir.⁵⁰

Enflasyonist dönemlerde, paranın değerinin değişmesi, mali tabloların homojenliğinin bozulmasına neden olmaktadır. Bu dönemde hazırlanan mali tablolar kendisinden beklenen yararı sağlayamamaktadır.

Enflasyonun mali tablolara etkisi incelenirken, mali tablolar kalemleri parasal ve parasal olmayan kalemler olarak ayrılmaktadır. Bu ayrımdaki kriter, bu kalemlerin fiyat hareketlerini izleyip izlemediklerini dikkate alınmasıdır.⁵¹ Parasal kalemler, paranın değerindeki değişmeler karşısında nominal değerlerini aynen koruyan ancak satın alma güçleri düşen kalemlerden oluşur. Bu kalemler, enflasyonun yarattığı olumsuzluğu veya dengesizliği üzerinde barındırmaz, enflasyonist etkiyi gizler. Parasal olmayan kalemler, paranın değerindeki değişmeler karşısında nominal değerleri değişen, ancak satın alma güçleri aynı kalan

⁴⁹ SEVİLENGÜL, Orhan: T.M.S.ile Uyumlu Genel Muhasebe, Ankara-2001, s..27.

⁵⁰ HACİRÜSTEMOĞLU, R.C.İBİŞ ve G.Gökçen: Beşyüz Büyük Sanayi İşletmesinde Enflasyon Muhasebesi Uygulama Araştırması, İstanbul-1999, s..5.

⁵¹ HACİRÜSTEMOĞLU, Rüstem: Enflasyon Muhasebesi Uygulamaları (Türkiye Muhasebe Standardı- 2: Yüksek enflasyon Dönemlerinde Finansal Raporlama), İstanbul-1997, s.19.

kalemlerden oluşur. Bu kalemler ise, enflasyonun yarattığı olumsuzluğu üzerinde taşır, enflasyonist etkiyi gizlemez.⁵²

Enflasyonun, bilanço ve gelir tablosu kalemlerine etkisi ve bu etkinin sonuçları aşağıdaki şekilde incelenmeye çalışılmıştır.

2.2.2.1.Enflasyonun Bilanço Kalemlerine Etkileri

Bilanço, bir işletmenin belli bir anda sahip olduğu varlıklarla, bu varlıkların sağladığı kaynakları bir düzen içinde gösterir.⁵³ Dönen varlıklar ve duran varlıklar bilançonun aktifinde, borçlar ve öz kaynaklar bilançonun pasifinde yer alır.

2.2.2.1.1.Enflasyonun Parasal Aktif Kalemler Üzerindeki Etkileri

Bu kalemler, fiyat hareketleri ne olursa olsun nominal değerlerini aynen korumakta, ancak satınalma güçlerini kaybetmektedirler. Örneğin fiyat hareketleri ne olursa olsun 50 milyon TL.'lik bir alacak vadesinde yine 50 Milyon TL.olarak tahsil edilecektir. Ancak 50 milyon TL.'lik bir alacağın doğduğu andaki satın alma gücü ile, tahsil edileceği andaki satın alma gücü arasında kuşkusuz fark olacaktır.⁵⁴

Parasal aktifler, faiz oranı ile ters bir ilişki içindedir. Modern finans teknikleri, parasal kalemlerin enflasyondan meydana gelen tesirlerini ölçmede net bugünkü değeri yansıtan formüller kullanmaktadır. Bu formüllerde faiz oranı ve vade, temel değişken olarak belirlenmektedir. Faiz oranı enflasyonist devirlerden artacağından, işletmenin nakit akışları da azalacaktır. Bir diğer ifade ile enflasyon ne kadar şiddetli ise, işletmenin likit aktiflerindeki erozyon da o denli şiddetlidir⁵⁵

⁵² ALPTEKİN, Ercan: "Enflasyonun Finansal Tablolara Etkisi I", Maliye Postası Dergisi, yıl 23, sayı 524, 2002, s.48.

⁵³ LAZOL, İbrahim: Mali Analiz ve Enflasyon Muhasebesi Uygulamaları, Bursa-2000, s.1.

⁵⁴ AKDOĞAN, N.ve N.TENKER: Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri, Ankara-2001, s.690.

⁵⁵ ALPTEKİN, A.Ercan: " Enflasyonun Finansal Tablolara Etkisi-II", Maliye Postası Dergisi yıl 23, sayı 525, 2002, s.52.

2.2.2.1.1.1.Kasa ve Bankalar

İşletmenin faaliyet dönemi içinde kullandığı nakit, nakit niteliğinde posta havaleleri ve çekler, bankadaki mevduatlar fiyat hareketleri karşısında nominal değerleri aynı kaldığı halde, gerçek değerleri, yani satın alma güçleri fiyat hareketlerinin tersi olan bir yönde değişmektedir.⁵⁶ Bilançoda nominal değerleri üzerinden gösterildiklerinden değer kaybına uğrarlar.

Daha öncede bahsedildiği gibi, parasal aktifler içinde yer alan kasa ve bankalar faiz oranları ile ters bir ilişki içinde olduklarından enflasyondan olumsuz şekilde etkileneceklerdir.

İşletmelerin, enflasyondan korunmak amacıyla para stoklarını eritmeleri fiktif kârı ortaya çıkaracaktır. Pasif yapıda kârın artmasına ve yüksek vergi ödenmesine neden olur. İşletmeler, enflasyonist dönemlerde elde ettikleri gelirleri örtülü kazanç olarak gizleme yoluna giderler.

2.2.2.1.1.2.Tahviller

İşletmelerin yatırım yapmak amacıyla aldığı özel ya da kamu sektörüne ait tahviller, fiyat hareketlerinde duyarlıdır. "Borç senetleri olan tahviller, para değerindeki düşmelere karşı (altın, kur, fiyat indeksleri gibi ölçülerle) garanti edilmemişler ise; enflasyonist fiyat hareketlerinden olumsuz yönde etkilenirler."⁵⁷ Eğer tahviller, döviz ya da fiyat endeksine bağlanmışsa parasal olmayan değerler olarak işlem görür. Diğer durumlarda parasal olarak kabul edilir.⁵⁸

Tahviller, sabit getiri varlıklar olduğu için, enflasyon dönemlerine faiz hadlerinin yükselmesi, tahvillerin değerinin düşmesine neden olur.

⁵⁶ TUAN, Kadir: Yönetim Muhasebesi, Ankara- 1979, s.321.

⁵⁷ AKDOĞAN, Nalan: Enflasyon Muhasebesi, Ankara- 1980, s.18.

⁵⁸ UMAN, Nuri: a.g.e., s.67.

2.2.2.1.1.3.Alacaklar

Enflasyon dönemlerinde borçlular kazanır, alacaklılar kaybeder. Alacak olma unsuru daima beraberinde bir riski barındırır. Parayı elde tutmanın değeri, kuşkusuz başkasının kullanımına bırakmaktan daha iyidir.⁵⁹ Bunların enflasyondan etkilenme durumları, kasa ve bankalar hesabında olduğu gibidir. Alacakların enflasyondan etkilenme derecesi senetli ve senetsiz olma durumuna göre değişir.

Senetli alacakların, enflasyondan etkilenme derecesi vadeleri ile ilgilidir. Kuşkusuz vadeleri uzun süre içeren senetli alacakların değer kaybı daha yüksek olacaktır. İşletmeler, fiyatların yüksek olduğu dönemlerde bu senetlerin oluşturacağı değer kayıplarından kurtulmak için bunları iskonto ettirerek riski bankalara kaydırmak isterler. Ancak, bankalar enflasyon dönemlerinde ya senetleri iskontoya kabul etmezler, ya da daha yüksek bir oran üzerinden kabul ederler ki bu oran fiyatlar genel düzeyindeki artış oranından düşüğe bankalara bu konuda pek çok müracaat olur.⁶⁰

Senetsiz alacakların ise vadeleri kısa ve dönme çubukları fazla olduğundan görünüşte fiyat hareketlerinin bunlar üzerindeki etkisinin az olacağı düşünülebilir. Ancak senetsiz alacaklar bir bütün olarak ele alındığında bu düşünce geçerli değildir. Çünkü işletmelerin kredili satış yapmak zorunda kalmaları senetsiz alacakların süreklilik kazanmasına yol açar. Başka bir ifadeyle, tahsil edilen bir alacağın yerini kredili satış sonrası başka bir alacağın alması toplam alacağı değiştirmekle birlikte, alacakların bilançoda sürekli yer almasına sebep olur. Bu nedenle kısa vadeli özelliği taşıyan senetsiz alacaklar kredili satışlar dolayısıyla uzun vadeli alacak olma özelliği kazanır.⁶¹

⁵⁹ ALPTEKİN, A.Ercan: a.g.e., s.53.

⁶⁰ TUAN, Kadir: a.g.e., s.325.

⁶¹ AKDOĞAN, Nalan: Enflasyon Muhasebesi, s.17., TUAN, Kadir:Yönetim Muhasebesi, s.325.

Senetsiz alacaklarda, fiyat hareketlerine duyarlıdırlar. Senetsiz alacaklar, enflasyon döneminde nominal değerlerini korurken, gerçek değerlerini koruyamazlar. Ancak geleneksel muhasebe sisteminde bu kayıpların muhasebeleştirilmemesi sonucu zararlar olduğundan az, kârlar olduğundan daha fazla gözükmektedir.

2.2.2.1.1.4. Depozito ve Teminatlar

Depozito ve teminatlar, şarta bağlı alacaklardan olup, bazı olayların olması veya olmaması durumlarına göre gerçek alacak haline dönüşürler. Depozito ve teminatlar da işletmeye nominal değerleri üzerinden geri verileceğinden, enflasyon dönemlerinde işletmeler değer kaybına uğramalarına neden olur.

2.2.2.1.1.5. Gelir Tahakkukları

Gerçekleşmesine karşın henüz tahsil edilebilir durumda olmayan gelirlerin, dönem gelirleri arasında gösterilmesinde yararlanılan gelir tahakkukları hesabı, işletmenin bir alacağını temsil etmesi bakımından parasal değerler arasında yer alır. Gelir, tahakkuk ettiği nominal değer üzerinden tahsil edileceğinden, tahsil işleminin gerçekleşeceği ana kadar oluşacak fiyat artışlarından etkilenecek ve alacaklar olduğu gibi, gerçek değerinde fiyat artış oranına göre kayıplar olacaktır.⁶²

2.2.2.1.2. Enflasyonun Parasal Olmayan Aktif Kalemler Üzerinde Etkileri

Parasal olmayan aktifler, parasal aktiflerin aksine nominal değerleri değişen, satın alma güçleri aynı kalan kalemlerdir. Bu kalemler bilançoda maliyet değerleri ile yer aldıklarından enflasyonda gerçek değerlerinin altında görüldüğünden analiz yapan kesimi yanıltmaktadır.⁶³

⁶² AKDOĞAN, Nalan: a.g.e., s.18.

⁶³ HACİRÜSTEMOĞLU, Rüstem: Enflasyon Muhasebesi Uygulamaları (Türkiye Muhasebe Standardı- 2: Yüksek enflasyon Dönemlerinde Finansal Raporlama), İstanbul-1997, s.20.

2.2.2.1.2.1.Stoklar

Parasal olmayan aktifler arasında yer alan stoklar, geleneksel muhasebede maliyet fiyatı ile değerlendirilmesi, enflasyonist dönemlerde işletmenin yanlış sonuçlara ulaşmasına neden olmaktadır. " Stokların satın alınması veya üretilmesi ile satışı arasında geçecek zaman aralığı ne kadar uzun olursa, ortaya çıkacak görüntü kâr tutarı da o kadar fazla olacaktır."⁶⁴ Şöyle ki: Fiyat artışlarından önce alınan mal, fiyat artışlarından dolayı daha yüksek fiyata satılması sonucu kâr oluşur; ancak satılan bu malı aktife girdiği maliyet fiyatı ile tekrar almak mümkün değildir. Bu durum işletmenin faaliyet kârının yanlış değerlendirilmesine neden olur. Diğer önemli sorun da stok değerlendirme yönteminin seçimidir. Çünkü stok değerlemesinde yapılan bir hata dönem kârını etkilemektedir."Örneğin FIFO yöntemi uygulanmış ise, dönem sonu stok değeri yüksek gösterilecek ve mal satış kârı fiyat artışlarından doğan kârları da içerecektir. Böylece dönem kârı gerçekten daha fazla gözükecektir. LİFO yöntemi uygulanmış ise, dönem sonu stok değeri, piyasa fiyatlarının çok altında bulunacak ve işletmenin gerçek mali durumunu ifade etmeyecektir."⁶⁵

Fiyat hareketlerinin stoklar ve dolayısıyla işletme üzerine olan etkisi stokların dönüşüm hızına, stoklara yapılan yatırımların aktif içindeki görsel büyüklüğüne, stokların kâr hadlerine ve nihayet fiyatlar genel düzeyindeki değişmelerin oransal değerlerine bağlıdır.⁶⁶ Enflasyon dönemlerinde, stok devir hızı düşük, stokların aktifteki payı yüksek ve kâr marjı düşük ise işletme üzerinde olumsuz etki büyük olacaktır, tersi durumda ise stokların işletmeye olumsuz etkisi olmayacaktır.

2.2.2.1.2.2.Maddi Duran Varlıklar

Geleneksel muhasebenin, maddi duran varlıkları diğer varlıklar gibi bilançoda maliyet değeri ile göstermesi, işletmenin gerçek mali durumu yansıtmasını

---

⁶⁴ AKDOĞAN, Nalan: a.g.e., s.12.

⁶⁵ ÇETİNER, Ertuğrul: İşletmelerde Mali Analiz, Ankara-2000, s.197-198.

⁶⁶ TUAN, Kadir:a.g.e., s.326-327.

engellemektedir. Duran varlıkların fiyat hareketleri karşısında maliyet fiyatı ile işlem görmesi aşağıdaki sonuçların doğmasına yol açmaktadır:⁶⁷

- Duran varlıklar bilançoda tarihsel maliyetlerle yer aldıkları için işletmenin varlıkları gerçekte olduğundan daha az görünecektir.
- Duran varlıklara ilişkin olarak ayrılan amortismanlar ve gelirler aynı satın alma gücüne sahip olan para birimiyle ifade edildikleri için işletmenin elde etmiş olduğu kâr gerçekte olduğundan daha fazla görünecektir.
- Amortismanlar duran varlıkların tarihsel maliyetleri üzerinden hesaplandıkları için bunların yenilenmeleri gerektiğinde birikmiş olan amortisman fonları bu iş için yeterli olmayacaktır.
- Fiyat hareketlerinin olduğu bir dönemde duran varlıklara sahip olan işletmeler ile söz konusu varlıkları kiralayan işletmeler arasında kârlılığın hesaplanması bakımından farklar belirecektir.

Amortismanına tabi olmayan maddi duran varlıklara (boş arsa ve arazi) enflasyonun etkisi ise ancak satılmaları halinde görülmektedir. Bu durumda, varlığın satış fiyatı, bilançodaki maliyet değerinden fazla olacağından fiktif kârlar oluşacaktır.

Enflasyonist etkiler, bu varlıkların büyüklüğüne, işletmenin yer aldığı sektöre, üretim veya ticaret işletmesi olup olmadığına, fiyat hareketlerinin şiddetine ve duran varlıkların kullanma süresinin uzunluğuna bağlı olacaktır.⁶⁸

2.2.2.1.2.3.Amortismanlar

Genel olarak duran varlıklara yatırılmış olan sermayenin geri alınmasında kârla birlikte kendini gösteren amortisman, bu açıdan hem kaynak yaratılması ve hem de duran varlığın yenilenmesine olanak sağlaması bakımından önem taşıyan bir

---

⁶⁷ TUAN, Kadir: a.g.e., s.327-328.

⁶⁸ ALPTEKİN, A.Ercan: a.g.m., s.55.

finansman aracı olarak ortaya çıkmaktadır.⁶⁹ Makro ve mikro açıdan özel bir öneme sahip olan amortismanlar, enflasyon dönemlerinde bu işlevlerini yerine getirememektedir. "Şöyle ki; fiyat yükselmeleri sonucunda, duran varlıkların piyasa değerleri yükseleceğinden, normal kullanma ömrü ve hurda değeri doğru olarak saptansa bile, birikmiş fonlar, yerlerine yenilerini konmasına olanak vermemektedir. Diğer taraftan işletme, üretim gücünü koruyamadığından dağıtılan kârlar; gerçek bir kârı temsil etmeyecek ve amortismanlar da işletme sonuçlarını düzeltme görevini yapamayacaktır."⁷⁰ Enflasyon dönemlerinde, geleneksel muhasebenin hesaplamalarına göre, duran varlıklara yatırılan sermayenin geri alınarak kaynak yaratılmasının güç olması ve kârın olması gerekenden fazla görünmesi nedenlerinden dolayı makro açıdan sağlıklı bir sermaye piyasası tabanının oluşmasına engel teşkil etmektedir.

2.2.2.1.2.4.Maddi Olmayan Duran Varlıklar

İlk kuruluş giderleri, sermaye artırma giderleri, tahvil ihraç giderleri, hisse senedi ve emisyon giderleri ile benzeri nitelikteki fiktif kalemlerin satış değerleri bulunmadığı için, hiçbir zaman paraya dönüştürülemez. Maddi olmayan bu fiktif duran varlıkların fiyat hareketlerinden etkilenmeleri iki şekilde olur. Fiyatların yükseldiği dönemlerde bilançoda olduklarından daha düşük görünürler. Diğer yandan kanunlarda gösterilen süre içinde itfa edilecekleri için nominal değerleri üzerinden ayrılan amortismanları işletmenin faaliyet sonuçlarının doğru olarak hesaplanmasını önlemek suretiyle fiktif kâr dağıtımına sebep olur.⁷¹

Markalar, imtiyazlar, ihtira beratları, alameti farikalar, şerefiye, kira hakları gibi paraya çevrilebilen maddi olmayan duran varlıkların para değerindeki değişimlerden etkilenmeleri kaçınılmazdır. Enflasyon döneminde bu varlık öğelerin

---

⁶⁹ KAYNAK, Harun: " Amortisman Kavramı ve Amortisman Ayırmanın Gerekliliği", Maliye Postası Dergisi, yıl 21, sayı 473, 2000, s.58.

⁷⁰ AKDOĞAN, Nalan:a.g.e., s.21.

⁷¹ TUAN, Kadir: a.g.e., s.332.

bilançoda maliyet değerleri ile gösterilmeleri ve maliyet tutarları üzerinden ayrılan amortisman tutarlarının yetersiz kalması, görüntü kârların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.⁷²

2.2.2.1.2.5.İştirakler

Bilançoda mali duran varlıklar arasında yer alan bu kalemin özelliği, geçici bir yatırım olmayıp diğer şirketlerin yönetiminin ve ortaklık politikalarının belirlenmesine katılmak üzere edinilen hisse senetlerinden oluşmaktadır.⁷³

Gerek iştirak payları, gerekse iştirak senetleri sabit değerler olduğu gibi bilançolarda, edinildikleri tarihteki maliyet değeri ile gösterilirler ve fiyat hareketlerinden etkilenirler. Geleneksel muhasebe ilkelerine bağlı kalan işletmelerin, fiyatların yükseldiği dönemlerde görüntü kâr dağıtmalarına bağlı olarak, nominal kâr payları sürekli olarak artacağından, iştirak senetlerinin piyasa değerleri de kâr paylarının kapitalizasyonuna bağlı olarak artacaktır.⁷⁴ Böyle bir durumda hisse senetlerin reel değerleri aynı kaldığı halde nominal değerleri artacağından gerçeği yansıtmayacaktır.

2.2.2.1.2.6.Yabancı Paralar

Yabancı paralar ve yabancı işletmelerden alacaklar parasal olmayan değerlerdir. Bu değerler, genel fiyat hareketlerinden doğrudan etkilenmezler. Ancak dövizin ait olduğu ülkede fiyatlar genel düzeyi değişirse değeri değişir. Geleneksel muhasebe ilke yöntemleri, kurda oluşan değişmeyi yükselme sırasında kâr, düşme sırasında ise zarar olarak kabul etmek suretiyle gerçeği yansıtmayan kayıtlara neden olmaktadır.⁷⁵ Geleneksel muhasebenin, yabancı ülkedeki genel fiyat yükselmelerini

⁷² AKDOĞAN, Nalan: a.g.e.,s.11.

⁷³ AKDOĞAN, N.ve N.TENKER: Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri, Ankara-200,.s.95.

⁷⁴ AKDOĞAN, Nalan:.a.g.e., s.13.

⁷⁵ AKDOĞAN, Nalan: a.g.e., s.14.

dikkate almadan işlem yapması işletme sonuçlarının gerçeği yansıtmasını engel teşkil etmektedir.

2.2.2.1.2.7. Peşin Ödenmiş Giderler

İşletmelerin içinde bulunduğu hesap döneminde geleceğe ilişkin yapmış olduğu ödemelerin izlendiği hesaptır. Parasal olmayan varlık olan bu kalem, hizmetten yararlanma hakkının istenebildiği durumda geçerli olacaktır.⁷⁶ Aksi takdirde bu hesap parasal olmayan değerler arasında yer almaz. Peşin ödenmiş giderler kalemi, varlıklar toplamındaki payı düşük olduğundan enflasyonist etkide azdır.

2.2.2.1.2.8. Verilen Avanslar

Mal ve hizmet isteme hakkını temsil eden ve normal olarak mal ve hizmet maliyetine dönüşecek olan önceden verilmiş para ve benzeri değerleri oluşturan avans hesabı, herhangi bir fark ödemediği bir mal veya hizmet isteme hakkını vermesi durumunda, parasal olmayan varlıklar arasında yer alacaktır. Gelecek bir tarihte alınacak mal ve hizmetin bedeli o günkü fiyatla ödenmiş olduğundan, malın teslim alındığı veya hizmetten yararlandığı zamanda söz konusu malın veya hizmetin cari fiyatı ile önceden ödenen fiyatı arasındaki fark kadar bir değer artışı olacaktır.⁷⁷ Bu farkların, geleneksel muhasebede dikkate alınmaması nedeniyle fiktif kârlar oluşmaktadır. Diğer önemli bir husus da verilen avansın yalnızca belirli tutardaki bir parayı temsil etmesi durumunda parasal varlıklar arasında yer almasıdır. Çünkü fiyat yükselmelerinin mal ve hizmet maliyetine eklenmesi nedeniyle, söz konusu malın aynı fiyattan isteme olanağı bulunmamaktadır.

---

⁷⁶ ALPTEKİN, A.Ercan:a.g.m., s.56.

⁷⁷ AKDOĞAN, N.ve N.TENKER: a.g.e., s.690.

2.2.2.1.3.Enflasyonun Parasal Pasif Kalemler Üzerindeki Etkileri

Parasal pasif kalemler, işletmenin üçüncü kişilere karşı olan vadeli, vadesiz, senetli senetsiz tüm yükümlülüklerini içermektedir.⁷⁸

2.2.2.1.3.1.Borçlar

Borçlar, kısa vadeli veya uzun vadeli olsun, kayıtlı değerleri üzerinden ödeneceğinden, işletmenin reel borç yükü ödeme tarihine kadar azalmakta bu da işletmenin öz sermayesinde artış yaratmaktadır. Çünkü işletme satın alma gücü yüksek iken aldığı bir değeri, ileri bir tarihte aynı nominal değerle ancak enflasyondan dolayı satın alma gücü düşüken ödemektedir.⁷⁹ Ancak enflasyonun gelir yaratıcı etkisi orta ve uzun vadeli borçlarda daha fazla görülmektedir. Çünkü orta ve uzun vadeli borçların dönme çubuğu çok az olduğundan, para değerindeki değişmelerden daha fazla etkilenecek, borcun gerçek değerleri azalacağından, işletmeler bu yönde kazanç sağlayacaktır.

Parasal pasif kalemleri, parasal aktif kalemlerinden fazla olan işletmeler; enflasyonda kârlı olurken, parasal aktif kalemleri parasal pasif kalemlerinden fazla olan işletmeler zararlı olacaktır. Kuşkusuz bu kazanç ve kayıpların büyüklüğü, alacakların ve borçların devir hızına yani vadelerine ve fiyatlar genel düzeyindeki artış oranına bağlı olacaktır.⁸⁰

2.2.2.1.4.Enflasyonun Parasal Olmayan Pasif Kalemler Üzerindeki Etkileri

Bu grupta, yabancı para birimi ile ödenecek borçlar, alınan avanslar, gelecek dönem gelirleri ve öz sermaye hesapları yer almaktadır.

⁷⁸ AKDOĞAN, Nalan: a.g.e., s.22.

⁷⁹ YÜKÇÜ, S.ve S.ÖZKAN: Enflasyon Muhasebesi, Yaklaşım Yayınları, Ankara 2003, s.20.

⁸⁰ AKDOĞAN, Nalan: a.g.e., s.22.

2.2.2.1.4.1.Yabancı Para Birimi ile Ödenecek Borçlar

Döviz kuru değişmediği sürece yabancı para birimi ile ödenecek borcun nominal değerinde değişme olmaz. İşletme, borcunu satın alma gücü azalmış para birimiyle ödediği için kazançlı çıkacaktır. Ancak "fiyatlar genel düzeyinin değiştiği dönemlerde yabancı paralar ile ödenecek olan borcun işletmenin sonuçları üzerindeki etkisi döviz kurlarının değişip değişmemesine, fiyatlar genel düzeyindeki değişimin göresel büyüklüğüne ve nihayet borçlanmak suretiyle sağlanan fonların gerçek (reel) ya da nakdi (nominal) değerli varlıkların elde edilmesinde kullanılmış olmasına göre değişir."⁸¹

2.2.2.1.4.2.Alınan Avanslar

Bu hesap, yapılan anlaşmanın özelliğine göre değerlendirilir. "Eğer alınan avansla, bir hizmetin yapılması veya bir malın teslimi taahhüt edilmiş ve geçen zaman süresi içerisinde oluşacak fiyat artışlarından alıcının sorumlu tutulmayacağı kabul edilmiş ise, alınan avansların parasal olmayan pasif kalemler arasında düşünülmesi gerekir. Aksi halde, yani fiyatlar genel düzeyindeki değişmelerin alıcıya yansıtılması olanağının var olması halinde alınan avanslar parasal değerler arasında yer alacaktır."⁸² Alınan avansın parasal olmayan pasif kaleminde yer alması durumunda, fiyatlar genel düzeyindeki yükselmeler mal ve hizmetin maliyetine yansdığı halde taahhüt edilen tutarda verilmesi, işletmenin kaybı olacaktır. Ancak bu kayıp, alınan avansın aktifteki kullanım biçimine, aktifteki değerlerin fiyatlarında oluşacak değişimin büyüklüğüne göre değişecektir.

---

⁸¹ TUAN, Kadir:a.g.e., s.334.

⁸² AKDOĞAN, Nalan: a.g.e., s.20-21.

2.2.2.1.4.3. Gelecek Dönem Gelirleri

Gelecek dönemlere ait gelirlerin peşin tahsil edilmesi, fiyatlar genel düzeyinin yüksek olduğu dönemlerde işletme için bir kazançtır. Ancak bu kazanç, peşin tahsil edilmiş gelirlerin kullanım biçimine bağlıdır.

2.2.2.1.4.4. Öz Sermaye

Öz sermaye kalemlerinin fiyat hareketlerinden etkileniş dereceleri, bunların aktifte kullanım biçimine ve aktifteki değerlerin fiyat hareketlerinden etkileniş durumuna bağlıdır. Eğer işletme, daha çok aktif kalemlere yoğunlaşmış ise, enflasyon ortamında öz kaynaklarında giderek azalma olacak, parasal olmayan aktif kalemlere yoğunlaşmışsa bu varlıklarda enflasyonla birlikte değer kazanacaklarından öz kaynaklarında fazla değişme olmayacaktır.⁸³ Diğer bir ifadeyle öz sermayenin parasal olmayan aktif kalemlere yatırılması, enflasyon dönemlerinde bu kalemlere değer kazandıracığından, öz sermayeyi olumlu etkileyecektir.

2.2.2.2. Enflasyonun Gelir Tablosu Üzerindeki Etkileri

Gelir tablosu, işletmenin belli bir dönemde elde ettiği gelire, bu gelirleri elde etmek için katlandığı maliyet ve giderleri, sonuçta oluşan dönem net kâr veya zararını belli bir düzen içinde gösterir.⁸⁴

Kâr – Zarar rakamlarını, firmaların başlıca hangi amaçlar için hesapladıkları ve kullandıkları şöyle belirtilebilir.⁸⁵

- Firmanın faaliyet sonucunu, bir hesap döneminde yaratılan öz kaynağı ve sermayedarlarca yatırılan fonların getirisini, kârlılık oranını ortaya koymak,

⁸³ YÜKÇÜ, S.S.ÖZKAN: Enflasyon Muhasebesi, Yaklaşım Yayınları, Ankara 2003, s.21.

⁸⁴ LAZOL, İbrahim: Mali Analiz ve Enflasyon Muhasebesi Uygulamaları, Bursa-2000, .s.8.

⁸⁵ AKGÜÇ, Öztin: Mali Tablolar Analizi, İstanbul-1995, s.195-196.

- Firmanın izleyeceği, yatırım, pazarlama, üretim, finansman, personel ve diğer işletme politikalarına ilişkin kararlar almak,
- Firmanın kâr dağıtım politikası veya firma sahiplerinin işletmeden çekebilecekleri değerlerin tutarı konusunda bir ölçü oluşturmak,
- Firmaya gerek sermaye gerek kredi şeklinde kaynak sağlayan kişi ve kuruluşlara, bu konuda alacakları kararlara temel oluşturacak veriler sağlamak,
- Firmanın, hukuki şekline göre, gelir veya kurumlar vergisi matrahını belirlemek.

Gelir tablosunun kendisinden beklenen işlevlerini yerine getirebilmesi için sunduğu bilgilerin gerçek ve güvenilir olması gerekir. Enflasyonist dönemlerde, giderlerin maliyet değeri üzerinden, gelirlerin güncel değerler üzerinden hesaplanması, gelir tablosundan beklenen yararını engel teşkil etmektedir. Enflasyonun gelir ve gider kalemlerine etkisi aşağıdaki şekilde incelenmeye çalışılmıştır.

2.2.2.2.1.Enflasyonun Gelir Kalemlerine Etkileri

Gelir tablosunda yer alan gelir kalemleri, ana faaliyet gelirleri ve faaliyet dışı gelirleri olmak üzere iki kalemden oluşmaktadır.

2.2.2.2.1.1.Satış Gelirleri

İşletmenin ana uğraş konusu olan mal veya hizmetlerin satışlarından ortaya çıkan satış gelirleri, fiyatların yükseldiği dönemlerde, mal ve hizmetlerin birim satış fiyatlarındaki artışa paralel olarak artacaktır. Ancak bu artışın gerçek olup olmadığı, satılan mal miktarının ve paranın satın alma gücündeki kayıpların hesaba katılmasıyla saptanabilir.⁸⁶

---

⁸⁶ AKDOĞAN, Nalan: a.g.e., s.24.

Enflasyonist ortamda, fiyatların sürekli artmasından dolayı işletmenin döneme ilişkin satış tutarlarında, geçmiş yıllara göre önemli artışlar olduğu görülebilir. Bu da, menfi tesirlerin izole edilmemesi halinde olumlu izlenim verebilir.⁸⁷

2.2.2.2.1.2.Faaliyet Dışı Gelirler

İşletmenin ana uğraş konusu olan mal ve hizmetlerin satışlarından elde ettikleri gelirler dışında, diğer faaliyetlerden elde ettikleri gelirlerdir.

İştirak Gelirleri : Enflasyonist dönemlerde, işletmeler fiktif kârları dağıtmalarından dolayı, ortaklara dağılan kârlar nominal olarak artacağından, iştirak senetlerinin piyasa değerleri de kâr paylarının kapitalizasyonuna bağlı olarak artacaktır. Bu artışın gerçek artış olarak değerlendirilmesi için, iştiraklerin cari değerinin fiyatlar genel düzeyindeki artıştan daha fazla olması gerekmektedir.

Kambiyo Kârları : Enflasyonist dönemlerde yüksek kur artışları, elindeki plasman fazlasını değerlendirmeye çalışan işletmenin daha yüksek kâr elde etmesini sağlayacaktır. Halbuki gelir olarak veya kâr olarak adlandırılan bu kavram, sadece enflasyondan meydana gelen değer kaybını göstermektedir.⁸⁸ Enflasyonist dönemlerde reel geliri göstermeyen kambiyo kârları, dönem kârını da artırmaktadır.

Duran Varlıkların Satışından Elde Edilen Gelirler : Geleneksel muhasebede, duran varlıkların ve birikmiş amortismanların maliyet değeri üzerinden işlem görmesi nedeniyle, bu varlıkların satış tutarı ile net muhasebe değeri arasındaki fark kâr olarak görülecektir. Enflasyonist dönemlerde, duran varlıkların ve birikmiş amortismanların cari değerleri dikkate alınmadan hesaplanan kârın gelir tablosunda yer alması gerçeği yansıtmayacaktır.

---

⁸⁷ ALPTEKİN.A.Ercan: " Enflasyonun Finansal Tablolara Etkisi III", Maliye Postası Dergisi, yıl 23, sayı 526, 2002, s.58.

⁸⁸ ALPTEKİN.A.Ercan: a.g.m., s.60.

2.2.2.2.2.Enflasyonun Gider Kalemlerine Etkileri

Gelir tablosunda yer alan gider kalemleri, ana faaliyet giderleri ve faaliyet dışı giderleri olmak üzere iki kalemden oluşmaktadır.

2.2.2.2.2.1.Faaliyet Giderleri

Satışların maliyeti, işletmelerin faaliyet yapısına göre farklılık taşır. Ticari işletmeler üretim faaliyetlerinde bulunmadıkları için stok kalemlerini satılmak üzere alınan ticari mallar oluşturmaktadır. Dönem başı stoku ile net alışlar toplamından, dönem sonu stokunun çıkarılmasıyla bulunan satılan malın maliyeti, enflasyonist dönemlerde gerçeği yansıtmamaktadır. Çünkü stoklar maliyet değeri ile gösterildiğinden fiyat artışları dikkate alınmamakta, maliyetler olduğundan az görülmektedir. Bu da satış kârının yüksek olması sonucunu çıkarmaktadır.

Üretim işletmelerinde ise satılan malın maliyetinin saptanabilmesi için direkt ilk madde ve malzeme, işçilik giderleri, genel üretim giderleri, dönem başı ve dönem sonu yarı mamul stokları ile mamul stoklarının bilinmesi gerekir. Ticaret işletmelerin stok kalemlerinde olduğu gibi stokların maliyet değeri üzerinden hesaplanması, hem maliyetleri düşük gösterecek, hem de kârın olduğundan daha fazla çıkmasına neden olacaktır. Diğer taraftan işçilik giderlerinin de maliyet değeri üzerinden hesaplanması, maliyetlerin olduğundan daha az görünmesine neden olmaktadır. "Genel üretim giderleri arasında yer alan tamir- bakım, ısıtma ve aydınlatma, endirekt malzeme giderleri fiyat değişikliklerini yakından izledikleri için, maliyetler içinde gerçek değerle yer alırlar ve fiktif kâra neden olmazlar."⁸⁹

Genel üretim giderleri arasında görüntü kârlara neden olan en önemli kalem kuşkusuz amortisman giderleridir. Geleneksel muhasebe ilkelerine göre ayrılan amortisman giderleri, duran varlıkların cari maliyetleri göz önünde bulundurmadan

---

⁸⁹ LAZOL, İbrahim: a.g.e., s.117.

maliyet bedeli üzerinden hesaplanacağından, yetersiz kalacak ve fiktif kârların oluşmasına neden olacaktır.⁹⁰

Enflasyonist dönemlerde, araştırma geliştirme giderleri, pazarlama satış ve dağıtım giderleri ile genel yönetim giderleri fiyat hareketlerini yakından takip ettiğinden sonuç hesaplarına fazla etkileri yoktur. Ancak amortisman giderlerinin daha öncede bahsettiğimiz gibi sonuç hesaplarına etkisi kaçınılmaz.

2.2.2.2.2. Faaliyet Dışı Gider ve Zararlar

İşletmenin ana faaliyet konusu ile ilgili olamayan giderler ve zararlarıdır. Bu giderler fiyat hareketlerinden değişik şekilde etkilenecek fiktif kârlara sebep olmaktadır. Örneğin duran varlık satış zararları, geleneksel muhasebe ilkelerine göre saptandığından olması gerekenden daha az görülmektedir. Faiz giderleri değişmez oranlar üzerinden ödendiğinden, enflasyon dönemlerinde işletmelerin kazançlı çıkmalarına neden olmaktadır.⁹¹

---

⁹⁰ AKDOĞAN, Nalan: a.g.e., s.27.

⁹¹ AKDOĞAN, Nalan: a.g.e., s.28.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ENFLASYONUN MALİ TABLOLARA ETKİLERİNİN DÜZELTİLMESİ

1.ENFLASYONUN MALİ TABLOLAR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİNİ GİDEREN YÖNTEMLER

Enflasyonun, geleneksel muhasebenin sunduğu verilere etkilerinin giderilmesi amacıyla düzeltme yöntemleri kullanılmaktadır. Temelde kısmi ve genel düzeltme yöntemleri olarak ikiye ayrılır. Kısmi düzeltme yöntemleri, geleneksel muhasebenin ilke ve kurallarını terk edilmeden yapılan, enflasyonun etkilerinin çok az giderebilen yöntemlerdir. Genel düzeltme yöntemleri ise, paranın satın alma gücünün düştüğü gerçeği ile mali tabloların tüm kalemlerinin düzeltilmesi amacını taşır.

1.1.Kısmi Düzeltme Yöntemleri

Kısmi düzeltme yöntemleri, bir yada bir grup bilanço kalemlerinin düzeltilmesine yönelik olduğundan, enflasyonun mali tablolar üzerindeki etkilerini bir ölçüde giderebilmektedir. Kısmi önlem niteliğinde olan bu yöntemler, aşağıdaki başlıklar halinde incelenecektir.

1.1.1.Yeniden Değerleme

Vergi Usul Kanununun mükerrer 298.maddesi gereği olarak "Bilanço esasına göre defter tutan gelir ve kurumlar vergisi mükellefleri (imtiyazlı şirketler hariç, kolektif, adi komandit ve adi şirketler dahil) amortismanına tabii iktisadi kıymetleri ve bu kıymetler üzerinden ayrılmış olup bilançoların pasifinde gösterilen amortismanları her hesap dönem sonu itibariyle yeniden değerleyebilir."

Yeniden değerlendirme; iktisadi işletmeler bünyesinde geçmiş yıllarda iktisap edilmiş amortisman konusu iktisadi kıymetlerin değerlerinin, para değerindeki düşüşe paralel olarak günün rayiç değerlerine çıkarılmasını öngören bir düzenlemeyi ifade etmektedir.¹ Yeniden değerlendirme, maddi duran varlıkların bilançoda cari değerler ile yer almasını, amortismanların cari değerler üzerinden hesaplanmasını sağlamaktadır. "Gelir tablosundaki satışların maliyeti içindeki amortismanlar yeni değerler üzerinden ayrıldığı için maliyetler gerçek değerlerine yakın saptanarak enflasyon kârları elimine edilir."² Bu ise enflasyon kârlarının vergilendirilmesini engelleyerek, öz sermayenin korunmasını ve sermaye piyasasının gelişimini sağlamaktadır.

Yeniden değerlendirme uygulamasının başlıca yararları şunlardır; öz kaynak teminini mümkün kılmak, eski ve yeni kurulan işletmeler arası rekabette maliyet ayarlaması nedeniyle düzenleyici rol oynamak, mali tabloların daha gerçekçi biçimde düzenlenmesine olanak sağlamak, işletmelerde bozulan öz kaynak-yabancı kaynak dengesinin yeniden kurulmasına yardımcı olmak, işletmelerin tahvil çıkarma ve borçlanma kapasitelerini artırmak ve sermaye piyasasının gelişmesine katkıda bulunmaktır.³ Yeniden değerlendirme sonucu meydana gelen değer artış fonlarının sermayeye ilave edilmesi, işletmelerin öz sermayesini yükselterek, işletmelerin kredi değerini artıracaktır.

Yeniden değerlendirme, enflasyonun işletmelere olumsuz etkilerini kısmen gideren bir yöntemdir. Çünkü bu yöntemin bir takım eksiklikleri ve eşitsizlikleri vardır. Yeniden değerlendirme yöntemi Vergi Usul Kanunu hükümlerine göre, sadece Bilanço Usulüne tabi kurumlar ve şahıs işletmelerine mahsustur. Bu hüküm dışında kalan işletme defteri tutan işletmeler yeniden değerlemeden yararlanamazlar. Oysa,

¹ ELELE, O.ve M.ARABACI: " İktisadi İşletmelere Dahil Amortisman Konusu Kıymetlerin Yeniden Değerlemesi", Vergi Dünyası Dergisi, sayı 268, Aralık 2003, s.195.

² HACIRÜSTEMOĞLU, Rüstem: Enflasyon Muhasebesi Uygulamaları, İstanbul-1997, s.44.

³ AVCILAR, Z ve A.K.TUAN: "Enflasyonun Mali Tablolar Üzerindeki Etkilerini Gideren Muhasebe Yöntemleri ve Ülkemizde Uygulamalar", Çukurova Üniversitesi İ.İ.B.F.Dergisi, 1996, s.134.

işletmelerin bütünü, aynı enflasyon yükü altında yaşamaktadırlar.⁴ Yöntemin diğer önemli eksikliği ise sadece amortisman tabi iktisadi kıymetler ile bunlar üzerinden ayrılmış amortisman karşılıkları ile sınırlı tutulmasıdır. Yeniden değerlendirme yönteminin, iktisadi kıymetlerde amortisman süresi dolduktan sonra oluşacak değer kayıplarını giderebilmesinin mümkün olmaması, diğer eksikliğidir. Yani yeniden değerlendirme, iktisadi kıymetin amortisman süresiyle sınırlı olduğu için enflasyonun neden olduğu kayıpları amortisman süresince giderebilmektedir.

Bilanço aktifinde yer alan nakit, alacak, emtia stoku gibi kalemler için yeniden değerlendirme uygulaması yapılamaz.⁵

1.1.2.Maliyet Bedeli Artırımı

Gelir Vergisi Kanununun 38.maddesi 3946 ve 4108 hükümlerine göre "Gayrimenkullerin ve menkul kıymetlerin alım satımı ile devamlı olarak uğraşanlar hariç olmak üzere, bilanço esasına ve işletme hesabı esasına göre defter tutan mükelleflerin iktisap tarihinden itibaren en az iki tam yıl süre ile işletmelerinde kayıtlı olan gayrimenkul, iştirak hisseleri ve amortisman tabi diğer iktisadi kıymetlerin elden çıkarılmasında maliyet bedeli, bunların elden çıkarıldığı ay hariç olmak üzere DİE tarafından belirlenen toptan eşya fiyatları endeksindeki artış oranında artırılarak tespit edilir." Bilanço esasına göre defter tutan mükellefler tarafından artırılan maliyet bedeline tekabül eden kazançlar, bilançonun pasifinde özel bir fon hesabında gösterilir. Bu fon, sermayeye ilavesi dışında, herhangi bir işlem yapıldığında o yılın kazancına dahil ederek, vergilendirilmektedir.

Yeniden değerlendirme yönteminin amortisman süresi ile sınırlı olması ve iştirak hisselerinin yeniden değerlemesinin yapılamaması maliyet bedeli artırımı yöntemini

⁴ KURDOĞLU, Nusret: " Enflasyon Dönemi Muhasebe İşlemleri Yeniden Değerleme ve M.A.F", Maliye Postası Dergisi, Mart 2000, s.73.

⁵ TUNCER, Selahattin: "Türk Vergi ve Usul Kanunları İçinde Enflasyon Muhasebesiyle İlgili Uygulama Örnekleri-I", Yaklaşım Dergisi, Nisan 2002, s.16.

zorunlu kılmıştır. "Maliyet bedeli artırımı, amortisman konusu iktisadi kıymetlerin amortisman süresi dolduktan sonra enflasyon nedeniyle oluşacak değer kayıplarını giderme imkanı sağlar."⁶ Bu sebeple yeniden değerlendirme ve maliyet bedeli artırımı yöntemleri birbirlerini tamamlayan yöntemlerdir.

Maliyet bedeli artırımı, enflasyon dönemlerde işletmelerin gayrimenkullerin, iştirak hisseleri ve amortismanına tabi diğer iktisadi kıymetlerini elden çıkartmaları durumunda ortaya çıkacak fiktif kârların ödenmesini önlemeyi amaçlamaktadır. "Maliyet bedeli artırımının diğer avantajı, işletmelerin atıl duran varlıkların öncelikle nakde dönüşmesini sağlayarak, işletmelerin öz kaynaklarını güçlendirme fırsatı yaratır ve enflasyonun sermayelerini erozyona uğratmalarına karşı önlem aldırır."⁷

1.1.3.Yenileme Fonu

Vergi Usul Kanunu'nun 328.ve 329. maddelerine göre"Bilanço usulüne göre defter tutan mükellefler, satılan amortismanına tabi iktisadi kıymetin yenilenmesi, işin mahiyetine göre gerekli görülür veya bu hususta işletmeye idare edenlerce karar verilmiş ve teşebbüse geçilmişse bu durumda satıştan ortaya çıkan kâr, yenileme giderlerini karşılamak üzere, pasifte geçici bir hesapta en fazla üç yıl süreyle tutulabilir. Her ne sebeple olursa olsun bu süre içinde kullanılmamış olan kârlar üçüncü yılın matrahına eklenir. Üç yıldan önce işin terki, devri veya işletmenin tasfiyesi halinde bu kârlar o yılın matrahına eklenir."

Enflasyon dönemlerinde, ayrılan amortismanların duran varlıkların yenilenmesini sağlayamamasından dolayı, yenileme fonu uygulaması amortismanına tabi iktisadi kıymetlerin yenilenmesinde teşvik unsuru taşımaktadır. "Bu işlevini de amortismanına tabi iktisadi kıymetlerin satışından doğan kârın aynı yılda değil, fonun

---

⁶ AKYOL, M.Emin: "Yeniden Değerleme, Maliyet Artış ve Yenileme Fonlarının Karşılaştırılması", Maliye Postası Dergisi, Mayıs 2000, s.82

⁷ HACİRÜSTEMOĞLU, Rüstem:a.g.e., s.57

amortisman yoluyla mahsubu tamamlanıncaya kadar geçen sürede vergilendirilmesi yoluyla yerine getirmektedir."⁸

Enflasyon ortamında yenileme fonu oluşturulması işletmelerin gelecekte duran varlık yenilemeleri için yardımcı olmakta, vergi erteleme dolayısıyla otofinansman olanağı sağlamaktadır.⁹ Yenileme fonu, kısmen enflasyonun yarattığı fiktif kârların vergilendirilmesini engellemektedir.

1.1.4.Yatırım İndirimi

Gelir Vergisi Kanunu'nun ek birinci maddesine göre Dar mükellefiyete tabi olanlar dahi Yatırım indirimi, yatırım harcamalarının belli bir tutarının, gelir veya kurumlar vergisi matrahından düşülmesine imkan veren, sonuçta vergi istisnası sağlayan bir destek unsurudur. Yatırım indiriminden, teşvik belgesi için müracaat tarihinden sonra yapılan harcamalar yararlanır. Yatırımcının müteakip vergilendirme döneminde yapmayı öngördüğü harcamalar da indirimden yararlanabilir. Yapılan yatırım harcamalarının ilgili yıl kazancından indirilmeyen kısmı, izleyen yıllarda yeniden değerlendirme oranında artırılarak dikkate alınır. Dar mükellefiyete tabi olanlar dahil, ticari veya zirai kazançları üzerinden vergiye tabi mükelleflerin (adi ortaklıklar, kollektif ve adi komandit şirketler ile kurumlar vergisi mükellefleri dahil), yatırım indiriminden faydalanması kabul edilmiş bulunan yatırımları kapsamında yaptıkları ve bir sonraki yıl yapmayı öngördükleri yatırım harcamaları bölümde yazılı şartlar dahilinde ilgili kazançlarından indirilir.

1.1.5.LİFO (Son Giren İlk Çıkar) Stok Değerleme Yöntemi

Vergi Usul Kanunu'nun 274.maddesinde yapılan değişikliğe göre "Mükellefler satın aldıkları veya imal ettikleri emtianın maliyet bedelini LİFO

---

⁸ AKYOL, M.Emin: " Yeniden Değerleme, Maliyet Artış ve Yenileme Fonlarının Karşılaştırılması" Maliye Postası Dergisi, Mayıs 2000, s.85

⁹ HACİRÜSTEMOĞLU, Rüstem.: a.g.e., .s.48

yöntemini uygulamak suretiyle de tespit edebilirler. Bu yöntemi seçenler en az beş yıl süre ile bu yöntemden vazgeçemezler" şeklindedir.

Stoka son giren malların ya da madde ve malzemelerin ilk önce satılacağı veya üretime sevk edileceği varsayımına dayanan stok değerlendirme yöntemidir.¹⁰ Bir başka ifade ile satılan malların dönemin en son satın alınan mallardan oluştuğunu varsaymaktadır.¹¹ Son giren ilk çıkar yönteminde, en son zamandaki satın alma maliyetleri satışların maliyetine aktarırken, daha eski zamanda katlanılmış olan satın alma maliyetlerinin stoklarda görülmesi, satın alma maliyetlerinin yüksek olduğu dönemlerde stokların maliyetini düşürürken, satışların maliyetini düşürecektir. Bu şekliyle cari maliyetlerle cari hasılatı karşılaştıran bu yöntemde brüt satış kârı daha düşük raporlanmakta ve böylece vergi tasarrufu sağlanmaktadır.¹² Bu açıdan yöntem, fiziki mal akışına uygun olmaması ve enflasyonun yüksek olduğu dönemlerde stok değerlerini maliyetin altında yansıtması yönlerinden cazip bulunmamaktadır.¹³

LİFO, enflasyon dönemlerinde satılan ve üretilen maliyetleri yüksek çıkartarak, kârları düşüren ve fiktif kârları elimine eden yöntemdir. Ancak "bu yöntem, özellikle ortalama maliyet ve FİFO yöntemlerine göre net gelirin daha doğru hesaplaması sonucunu doğurmakla birlikte, stoklarda kalan mamuller gerçek stok maliyetlerini yansıtmayacağından, net işletme sermayesi, cari oran, likidite oranı ve stok devir hızı gibi işletmenin kısa vadeli ödeme gücünü göstergesi olan oranlarla sapmalara yol açacaktır."¹⁴ LİFO yönteminin beş yıl süreyle kullanılması

¹⁰ DEMİR, Şeref: "US GAAP, IAS ve Muhasebe Sistemimizde Stok Değerleme Ölçü ve Yöntemleri", Yaklaşım Dergisi, Eylül 2000, s.142

¹¹ TUNCER, Selahattin: "Türk Vergi ve Usul Kanunları İçinde Enflasyon Muhasebesiyle İlgili Uygulama Örnekleri-II"Yaklaşım Dergisi, Mayıs 2002, .s.13

¹² ERDEN.S.Aziz:"Lifo ve Getirdikleri"Kocaeli Üniversitesi İ.İ.B.F.Dergisi, 1997, sayı 1, s.11-12

¹³ ÖZYER.M.Ali.: "Stok Değerleme Yöntemleri Maliyet Bedeli ve LİFO", Yaklaşım Dergisi, Nisan 2000, s.71

¹⁴ KIRKULAK, Berna: "LİFO (Son Giren- ilk Çıkar) Yöntemi ile Stok Değerleme", Maliye Postası Dergisi , Mayıs 1999, s.65.

zorunluluğu, girdi fiyatlarının düşme eğilimi gösterdiği dönemlerde başlangıçtaki yararını zarara çevirecektir.

Vergi Usul Kanunu hükümlerine göre, dönem sonu stoklarını son giren ilk çıkar yöntemine göre değerleyen veya amortismanına tabi iktisadi kıymetlerini yeniden değerlemeye tabi tutan mükelleflerin, işletmede kullandıkları yabancı kaynaklara ilişkin faiz, komisyon, vade farkı, kâr payı, kur farkı ve benzeri adlar altında yaptıkları giderler ve maliyet unsurları toplamına (yatırım maliyetine eklenenler hariç) indirim oranının uygulanması suretiyle bulunacak kısmın % 25'i gider yazılamaz.¹⁵ LİFO yöntemini uygulayan mükelleflerin finansman giderlerinin bir kısmını vergiden düşemeyecek olması, bu yöntemde göz önünde tutulması gereken önemli bir husustur.

1.1.6.Azalan Bakiyeler Usulü İle Amortisman

Hızlandırılmış amortisman de denilen bu amortisman yöntemi, Vergi Usul Kanunu'nun mükerrer 315.maddesi gereğince bilanço esasına göre defter tutan mükelleflerden dileyenler, amortismanına tabi iktisadi değerlerini, azalan bakiyeler üzerinden amortisman usulü ile yok edebilirler.

Bu usulün tatbikinde,

- Her yıl üzerinden amortisman hesaplanacak değer, evvelce ayrılmış olan amortismanlar toplamının tenzili suretiyle tespit olunur.
- Bu usulde uygulanacak amortisman nispeti % 40' ı geçmemek üzere normal amortisman nispetinin iki katıdır.
- Bu usulde amortisman süresi normal amortisman nispetlerine göre hesaplanır.Bu sürenin son yılına devreden bakiye değer, o yıl tamamen yok edilir

Bu yöntem amortismanına tabi duran varlıkların ilk yıllarda daha yüksek oranlarda amortismanına tabi tutma imkanın vermektedir.Böylece, para değerindeki düşme olduğu dönemlerde duran varlıklar için daha yüksek tutarlarda amortisman

¹⁵ HACİRÜSTEMOĞLU, Rüstem:a.g.e., .s.59.

ayrılabilirliğinden, dönem sonunda nominal kâr içindeki enflasyon kârının payı azaltılabilecektir.¹⁶

Azalan Bakiyeler Usulü, duran varlıkların daha kısa sürede amorti edilmesini sağlamaktadır. "Bu yöntemde ilk yılda yüksek amortisman ayrılması surcetiyle başlangıçta ödenecek verginin bir kısmının sonraki yıllara aktarma olanağının sağlanmasıyla hem işletmelere fon kaynağı sağlamakta, hem de duran varlıkları yoğun işletmelerde enflasyona karşı koruyucu olmaktadır."¹⁷

1.1.7.Alacak ve Borç Senetleri Reeskontu

Alacakların ve borçların nasıl değerlendirileceği Vergi Usul Kanunu'nun 281.ve 285.maddelerinde yer almaktadır. Bu maddeler gereğince vadesi gelmemiş alacak ve borçların reeskonta tabi tutulması, isteğe bağlıdır. Ancak tercih hakkını kullanan mükellefler hem alacaklarını hem de borçlarını reeskonta tabi tutmak zorundadırlar. Öte yandan bankalar, bankerler ve sigorta şirketleri, alacak ve borçlarını Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'nın resmi iskonto oranı veya işlemdeki faiz oranıyla reeskonta tabi tutmaları zorunludur. Reeskont uygulaması yapabilmek için:¹⁸

- Alacak veya borç senedi, işletmenin varlıkları (aktif) arasında yer almalıdır.(tahsile veya teminata verilmiş olması uygulamaya engel teşkil değildir.)
- Alacak ve borç, senede bağlı olmalıdır.

¹⁶ AVCILAR, Z.ve A.K.TUAN: "Enflasyonun Mali Tablolar Üzerindeki Etkilerini Gideren Muhasebe Yöntemleri ve Ülkemizde Uygulamalar", Çukurova Üniversitesi İ.İ.B.F.Dergisi, 1996, s132.

¹⁷ HACİRÜSTEMOĞLU, Rüstem: a.g.e., s.44-46.

¹⁸ ALPTEKİN, A.Ercan: "Alacak ve Borçların Değerlemesi" , Maliye Postası Dergisi, Mayıs 2000, s.65.

- Senet belirli bir vadeyi içermelidir.(Değerleme günü itibariyle de vadenin varlığı gerekmektedir.)
- Alacak veya borç senedi, hasılat hesaplarına yansıyan bir hukuki ilişkiden kaynaklanmaktadır.

Alacak ve borç senetleri reeskontundan amaç, senede bağlı alacak ve borcun değerleme günü itibariyle net değerinin tespiti ve dolayısıyla dönem kâr- zararının tespitinde, bulunan net alacak ve borç senedi tutarının dikkate alınmasını sağlamaktır. Diğer bir ifade ile reeskont, dönemsellik ilkesi gereği olarak alacak ve borç senetleri ile ilgili cari döneme ait olmayan hasılat (kâr) ve maliyet (zarar) tutarlarının kanunun öngördüğü şekilde hesaplanarak ilgili (vadenin isabet ettiği) vergilendirme dönemine aktarılması işleminden ibarettir.¹⁹

Reeskont işlemiyle vadesi gelmemiş senede bağlı alacakların ve borçların değerleri, değerlendirme günün kıymetine getirilir. Vade farkından kaynaklanan gelir ve gider, gelir ve gider hesaplarına kaydedilerek dönemin kârından düşülür. Çünkü söz konusu gelir ve gider enflasyonun etkisinden oluşmaktadır. Reel gelir ve gider değildir.

1.1.8.Finansman Gider Kısıtlaması

Gelir Vergisi Kanunu'nun gider kabul edilmeyen ödemeler başlığını taşıyan 41.maddesine eklenen 8 nolu bent ile maddenin kapsamı genişletilmiştir. Buna göre, Vergi Usul Kanunu hükümleri gereğince, dönem stoklarını son giren ilk çıkar yöntemine göre değerleyen veya amortismanına tabi iktisadi kıymetlerini yeniden değerlemeye tabi tutanların, işletmede kullandıkları yabancı kaynaklara ilişkin faiz, komisyon, vade farkı, kâr payı, kur farkı ve benzeri adlar altında yaptıkları giderler ve maliyet unsurları toplamına (yatırımın maliyetine eklenenler hariç) belirlenecek indirim oranının uygulanması suretiyle bulunacak meblağın yüzde 25'i kanunen kabul

¹⁹ AKYOL, M.E.ve M.KÜÇÜK: Mali Konular Işığında Tekdüzen Hesap Planı Uygulaması.Maliye Postası, Kasım 1999, seri :1, cilt:1 , 122/3

edilmeyen finansman gideri sayılacaktır. Ayrıca Kurumlar Vergisi Kanunu'nun kabul edilmeyen indirimler başlıklı 15.maddesine eklenen 13 numaralı bentte göre bankalar, sigorta şirketleri ve finansal kurumlar gider kısıtlaması uygulamayacaktır.

Bu düzenlemelerle; işletmeleri enflasyonist etkilere karşı koruyan, yeniden değerlendirme veya LİFO müessesinden yararlanan mükelleflerin kullandıkları yabancı kaynaklara ait maliyetlerin yol açtığı matrah erozyonunun önlenmesi amacıyla, finansman giderlerinin bir kısmı, dönem mali kârının tespitinde kanunen kabul edilmeyen gider olarak değerlendirilmek suretiyle vergiye tabi tutulmuştur.²⁰

Bu uygulamanın amacı, enflasyon dolayısıyla oluşan fiktif giderlerin vergi matrahlarını aşındırmasının önlenmesi ve böylece giderlerin enflasyondan arındırılmış gerçek tutarlar üzerinden indirilmesidir.²¹

Ancak Vergi Usul Kanunu, Gelir Vergisi Kanunu ve Kurumlar Vergisi Kanunu'nda değişiklikler yapan 5024 sayılı Kanun, 30.12.2003 tarih, 25332 sayılı Resmi gazetede yayınlanarak, 01.01.2004 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir. Bu kanuna göre, değişiklik yapılan düzenlemeler şunlardır:²²

Vergi Usul Kanunu'ndaki Değişiklikler:

- Stok değerlemede LİFO yöntemi kaldırılmıştır.
- Yeniden değerlendirme uygulaması kaldırılmıştır.
- Amortisman uygulamalarındaki 5 yıllık yasal süre kaldırılmakta ve faydalı ömre göre amortisman ayrılması öngörülmüştür. Enflasyon düzeltilmesinin yapılacağı dönemlerde üzerinden amortisman

²⁰ ÇELİK, Abdullah: "Finansman Gider Kısıtlaması", Yaklaşım Dergisi, Mart 2003, s.70.

²¹ AKSOY, H.Ümit: "Bir Dönem Sonu İşlemi Olarak Finansman Gideri Kısıtlaması Uygulaması", Maliye Postası Dergisi, Aralık 2001, s.48.

²² Vergi Usul Kanunları Sirküleri/2, 5024 sayılı Vergi Usul Kanunu, Gelir Vergisi Kanunu ve Kurumlar Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, <http://www.gelirler.gov.tr>. 05.01.2004

hesaplanacak değer, amortismanına tabi iktisadi değer kıymetin düzeltilmiş değerinden daha önce ayrılmış olan amortismanların toplamının, taşınmış değerlerini indirmek suretiyle saptanan değerdir.

- Vergi Usul Kanunu'nun 280.Maddesinin son fıkrası hükmü kaldırılmıştır.

Gelir Vergisi Kanunu'nda Yapılan Değişiklikler:

- Yatırım indirimi, istisna tutarının endekslenmesi hükmü getirilmiştir.
- Yıllara yaygın inşaat ve onarım işlerinde gider dağıtımına ilişkin değişiklikler öngörülmüştür.
- Ticari kazançların saptanmasında maliyet bedeli artırımı uygulaması kaldırılmıştır.
- LİFO yöntemini uygulayanlara veya yeniden değerleme yapanlara uygulanan finansman gider kısıtlaması kaldırılmıştır.

Kurumlar Vergisi Kanunu'nda Yapılan Değişiklikler:

- Kurumlar Vergisi mükelleflerinden LİFO yöntemini uygulayanlara veya yeniden değerleme yapanlara uygulanan finansman gider kısıtlaması kaldırılmıştır.

1.2.Genel Düzeltme Yöntemleri

Kısmi düzeltme yöntemlerinin, mali tablo kalemlerinin bir veya birkaçını düzeltilmesine yönelik olması, kalıcı çözüm yöntemleri sunamaması ve enflasyonun işletmelere olumsuz etkilerini giderici özelliğe sahip olmaması nedeniyle genel düzeltme önlemlerinin alınması gerektiği düşünölmüştür.

Bu önlemler, paranın değerinin önemli ölçüde değiştiğini (yüksek enflasyonu) kabul etmekte ve bu nedenle de geleneksel muhasebenin bu gerçeği kabul etmeyen

ilkelerini önemli ölçüde değiştirmektedir.²³ Bu yöntemlerin amacı, mali tablolar kalemleri üzerindeki etkilerin kaldırılmasıdır.

1.2.1. Altın Esası Yöntemi

Yöntemin temelini, bilançonun bütün kalemlerinin altın para ya da altına bağlı yabancı bir para cinsinden ifade edilmek suretiyle yeniden düzenlenmesi oluşturmaktadır. Böylece bilançoların homojenliği sağlanmaktadır. Düzeltme yapıp bilançolar homojen hale getirildikten sonra, crtesi yıl yalnızca paranın yeni değerine göre yapılacak bir düzeltme, amacın gerçekleşmesine yetecektir.²⁴

Altın esasına göre düzeltme yöntemi, periyodik veya sürekli olarak uygulanabilir. Periyodik uygulamada, mali tablolar geleneksel muhasebe ilkelerine uygun olarak düzenlenmekte ve düzeltme işlemleri belirli dönemlerde yapılmaktadır. Bu yöntemin sürekli uygulanmasında ise, kıymetli hareketler muhasebe kayıtlarına geçirilirken, aynı zamanda diğer bir sütuna da altın karşılığı ile kaydedilmektedir. Cari para ile yapılmış işlemlerin, altın para ile karşılığı altının borsa değeridir. Çift sütunlu muhasebe adı da verilen bu yöntem ile, muhasebe dönemi sonunda biri geleneksel muhasebe ilkelerine göre hazırlanmış "kağıt para bilançosu" diğeri altın esasına göre düzenlenmiş "altın para bilançosu" olmak üzere iki bilanço hazırlanmaktadır. Böylece enflasyonist dönemlerde işletmenin mali yapısı hakkında sağlıklı bilgi alınmaktadır.²⁵

Ancak yöntemi uygulamanın birtakım güçlükleri ve sakıncaları vardır. "Altının değerini belirleyen etkenlerle, firmanın varlıklarının değerlerini belirleyen etkenlerinin farklı olması ve altının değerinin çeşitli etkenlere bağlı olarak sürekli dalgalanmalar göstermesi nedeniyle, bu yöntemin günümüzde uygulanma alanı

²³ UMAN, Nuri: Enflasyon Muhasebesi, İstanbul-2002, s.34

²⁴ UMAN, Nuri: a.g.e., s.36

²⁵ UMAN, Nuri: a.g.e., s.36

bulunmamaktadır."²⁶ Bazı firmalar ise, günümüzde bu yöntemden esinlenerek, mali tablolarını döviz bazında düzenlemektedir.

1.2.2.Enflasyon Muhasebesi Yöntemleri

Enflasyon muhasebesi, fiyat değişmelerini işletme varlık ve borçlarına yansıtan bir sistemdir. Bu sistem, enflasyonun işletme varlık ve borçları üzerindeki etkileri gidermek ve işletme sonuçlarına gerçek değerleriyle hesaplanmasını sağlamak amacıyla geliştirilmiştir.²⁷ Geleneksel muhasebenin, mali tabloları enflasyonist etkilerden giderememesi nedeniyle geliştirilen enflasyon muhasebesi, geleneksel muhasebeyle birlikte yürütülmektedir.

Enflasyon muhasebesi kavramı, maliyet muhasebesi, banka, vergi muhasebesi vs uzmanlık muhasebelerinde olduğu gibi özel ihtisas gerektiren işletme türleri ile muhasebe konuları için uygulanacak yöntemleri değil, genel muhasebenin dayandığı temel ilkelerden biri olan parayla ölçülme kavramının enflasyon nedeniyle işlevinin yitirmesi sonucu bu işlevinin yeniden tesisine yönelik bir çözümlenmeyi ifade eder. Dolayısıyla, enflasyon muhasebesi, bir uzmanlık muhasebesi değil, genel muhasebenin bazı durumlarda ortaya çıkan yetersizliklerinin giderilmesine yönelik tedbirlerdir.²⁸ Enflasyon muhasebesi, enflasyonun işletme sonuçları üzerindeki olumsuz etkileri gidererek, işletme sonuçlarının gerçeği göstermesini olanak veren bir araçtır, enflasyonu önleyen bir araç değildir.

Enflasyonun mali tablolar üzerindeki bozucu etkisini ortadan kaldırmak amacıyla enflasyon muhasebesi uygulanmaktadır. Enflasyon muhasebesi uygulaması çok çeşitli faydalar sağlar.Bunlar:²⁹

²⁶ AKDOĞAN, Nalan: Enflasyon Muhasebesi, Ankara-1980, .s.88.

²⁷ AVCILAR, Z.ve A.K.TUAN: a.g.m., .s135.

²⁸ YÜCE, Mehmet:"Enflasyon Muhasebesi ve Bu Bağlamda Türk Vergi Sisteminde Yer Alan Düzenlemeler", [http:// www.basarm.com.tr/dergi/99-06/a/enflasyonmuhasebesi](http://www.basarm.com.tr/dergi/99-06/a/enflasyonmuhasebesi), 16.08.2002, s.4.

²⁹ ÇELİK, Celal: "Enflasyonun Mali Tablolar Üzerine Etkileri ve Enflasyon Muhasebesi", Vergi Dünyası Dergisi, Eylül 2000, s.83.

- Gelir vergisi ve kurumlar vergisinin daha adil bir şekilde toplanmasını sağlar.
- Belge düzeninin oturtmasını sağlar.
- İşletmelerin uzun vadeli planlar yapmasını sağlar. İşletmelerin enflasyon riskini azaltır.
- İç ve dış sermaye çevrelerine güven verir. Türkiye'ye giren yabancı sermaye miktarında artışa yol açar. Çünkü yabancı sermaye Türkiye'ye getirdiği sermayenin enflasyon dolayısıyla erimeyeceğini bilir.
- İşletmeler açısından öz kaynak ve yabancı kaynaklar aleyhine olan dengesizliği ortadan kaldırır. Vergi yasalarımızın mevcut haline göre, sermayeleriyle ilgili olarak faiz ve kur farkları hesaplanıp gider yazılma imkanına sahip değilken, borçlar için kur farkının gider olarak yazılması, bazı işletmelerin sermaye arttırmak yerine ortaklarından yabancı para cinsinden borç almalarına neden olmaktadır. Bu durum mükellefler arasında adaletsizliğe yol açmaktadır. Enflasyon muhasebesi bu adaletsizliği ortadan kaldırmaktadır.
- Enflasyon muhasebesi sayesinde muhasebe maliye için tutuluyor olmaktan çıkar. İşletmeler daha sağlıklı planlar yapar, ekonomide daha verimli yatırımlar yapılabilir, böylece hatalı yatırımların önüne geçilmiş olur.

Günümüze kadar çeşitli değişiklikler geçirerek, önce Uluslararası Muhasebe Standartlarından 6 No'lu standart (Değişken Fiyatlar karşısındaki Muhasebe Uygulamaları), daha sonra 15 No'lu standart (Değişen Fiyat Seviyelerinin Etkileri) ve son olarak 29 No'lu standart (Hiperenflasyonlu Ekonomilerde Mali Raporlama) ile Türkiye Muhasebe Standartları 2, enflasyon ortamını tanımlamış ve raporlama kurallarını koymuştur.³⁰ Ancak Türkiye Muhasebe Standartları'nın uygulama zorunluluğunun getirilmemesi, ülke genelinde uygulanmamasına neden olmuştur. Yüksek enflasyon dönemlerinde mali tabloların hazırlanmasına ilişkin usul ve esasları belirlemeyi amaçlayan Sermaye Piyasası Kurulu, Yüksek Enflasyon Dönemlerinde Mali Tabloların Düzeltilmesine İlişkin Usul ve Esaslar Tebliği'ni

³⁰ AZIZOĞLU, Kaan: "Enflasyon Muhasebesinin Gerekliliği" Vergi Dünyası Dergisi, Mayıs 1998, s.83.

28.11.2001 tarih 24597 sayılı Resmi Gazete'de yayınlayarak yürürlüğe girmiştir. Bu tebliğde yer alan bazı hataları düzeltmek amacıyla Sermaye Piyasası Kurulu tarafından iki tebliğ daha yayınlanmıştır.³¹ Bununla birlikte Vergi Usul Kanununda Değişiklik yapan 5024 sayılı kanun, mali tabloların enflasyondan arındırılması suretiyle vergileme üzerindeki enflasyondan kaynaklanan olumsuzluğu gidermeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda 5024 sayılı Kanun ikili bir yaklaşım getirmiştir. Süreklilik arz eden ve düzeltme işlemine ilişkin ana esasların belirlendiği hükümler Vergi Usul Kanun'un mükerrer 298'nci maddesinde; 31.12.2003 tarihli mali tabloların düzeltilmesine ilişkin hükümler ise Geçici 25'inci maddesinde yer almaktadır.³²

Nispi ve genel fiyat hareketlerinin ayrı ayrı ya da birlikte dikkate alınmasına göre üç tip enflasyon muhasebesi yöntemleri ortaya çıkmıştır:³³

- Genel Fiyat Düzeyi Muhasebesi,
- İkame Maliyet Muhasebesi,
- Genel Fiyat- İkame Maliyeti Muhasebesi.

1.2.2.1.Genel Fiyat Düzeyi Muhasebesi

Genel fiyat düzeyi muhasebesinde, genel fiyat endeksi (toptan eşya endeksi, tüketici fiyatları endeksi ya da milli gelir fiyat deflatörü gibi) yardımıyla, mali tablolarda farklı satın alma gücü ile yer alan değerlerin, belirli tarihteki satın alma gücü ile ifade edilmesi yöntemin esasını oluşturmaktadır. Başka bir deyişle, finansal raporların bugünkü para değerine göre ayarlanmasını ve hesapların bugünkü para birimine göre belirtilmesini esas alan bir yöntemdir. Böylece, mali tabloların homojenliği sağlandığı gibi, sermayenin satın alma gücü cinsinden korunması ve

³¹ 17.01.2002 Tarih Seri: XI, No:23; 18.02.2003 Tarih Seri:XI, No:24 nolu Tebliğler

³² 328 Sıra No'lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliğ Taslağı, <http://www.gelirler.gov.tr>19.01.2004

³³ UMAN, Nuri:a.g.e., s.38

parasal değerleri elde bulundurmaktan dolayı ortaya çıkan kayıp ve kazançların (enflasyon kayıp ve kazancının) mali tablolarında yer alması da mümkün olmaktadır.³⁴

Yeni bir muhasebe sistemi olmayan bu sistem, geleneksel muhasebe ilkelerine göre üretilmiş ancak, fiyat düzeyindeki değişmelerin etkilerini muhasebe bilgileri üzerine yansıtacak yöntemleri kullanmaktadır. Bu iki muhasebe sistemi arasındaki en önemli fark, kullandıkları ölçü biriminin nitelikleridir. Geleneksel muhasebe ölçü birimi olarak paranın nominal değerini kullanırken, bu yeni model ölçü birimi olarak paranın satın alma gücünü veya reel değerini kullanmaktadır. Bu modelin genel ilkesi enflasyon vardır ve muhakkak gözönünde alınmalıdır şeklinde özetlenebilir.³⁵

Genel fiyat düzeyi muhasebesi, enflasyonun işletmenin faaliyet sonuçlarını ciddi bir şekilde nasıl etkilediğini göstermesi bakımından anlamlı ve fiyatların değiştiiği bir ortamda tarihi maliyetler muhasebesinin söz konusu yetersizliklerini göstermemesi bakımından da muhasebe alanında yararlı bir gelişmeyi temsil etmektedir.³⁶

Genel fiyat düzeyi muhasebesi, geleneksel muhasebenin düzenlemiş olduğu mali tablolara ve sağladığı verilere dayanmaktadır. Bu nedenle bu sistemin uygulanabilmesi için;³⁷

- Geleneksel muhasebe tarafından düzenlenmiş en az son iki yılın mali tablolarına,
- Genel fiyat endeksine ve bu endeks yardımı ile elde edilen düzeltme katsayılarına,

³⁴ UMAN, Nuri: a.g.e., s.38.

³⁵ DOĞAN, Zeki: "Enflasyon Ortamında Bir İşletmenin Gerçek Kârlılığının Ölçülmesi", D.E.U. İ.B.F.Dergisi, 1996,s.70.

³⁶ YÜKSEL, Ahmet: a.g.e., s.70-71.

³⁷ UMAN, Nuri: a.g.e., s.38.

- Duran varlıklar, amortismanlar, sermaye değışiklikleri, stok hareketleri ve gelir tablosunda yer alan kalemler gibi parasal olmayan değerler ile ilgili ayrıntılara gereksinim vardır.

Genel Fiyat düzeyi muhasebe sisteminde, her dönem sonunda toptan eşya da tüketici fiyat endekslerinden biri kullanılarak düzeltilmektedir. Fiyatlar genel düzeyindeki değışmelerin, mali tablolardaki etkileri net olarak görebilmek için bilançodaki kalemler parasal ve parasal olmayan değerler olarak ayrılmaktadır.

Genel fiyat düzeyi muhasebesinin enflasyonist dönemde paranın değeri sürekli değıştiği için yetersizliği vurgulanmaktadır. Genel Fiyat Düzeyi Muhasebesi'nde kullanılan endeks özel fiyat hareketlerini yansıtmamaktadır.³⁸ Ayrıca " bu uygulamada parasal olmayan değerlerin kazanç ve/ veya kayıpları, muhasebenin gerçekleşme ilkesi gereği sadece parasal olmayan değerlerin satılması veya elden çıkarılması halinde dikkate alınmaktadır. Nakdi değerler, herhangi bir düzeltilme işlemine tabi tutulmamaktadır. Maliyeti yüksek bir uygulama olduğundan, ancak enflasyonun % 5-10 arasında seyrettiği ekonomilerde kullanılması önerilmektedir."³⁹

Çalışmamızda, enflasyonun mali tablolar üzerindeki etkilerini gidermek amacıyla Genel Fiyat Düzeyi Muhasebe modelini kullanacağımızdan, ileriki bölümde tüm ayrıntıları ile ele alınacaktır.

1.2.2.2. İkame Maliyet Muhasebesi

Cari maliyet muhasebesi olarak da anılan ikame maliyet muhasebesi, genel fiyat düzeyi muhasebe modeline göre bilançonun enflasyondan etkilenme derecesi üzerinde daha ayrıntılı durmaktadır.

³⁸ YÜKSEL, Ahmet: a.g.e., s.74.

³⁹ AZİZOĞLU, Kaan: " Enflasyon Muhasebesinin Gerekliliği", Vergi Dünyası Dergisi., Mayıs 1998, s.84.

Enflasyonun bütün mal ve hizmetlerin fiyatlarını aynı derecede etkilememesi dolayısıyla enflasyonun işletmenin varlıkları üzerindeki etkilerini, genel bir indeks tam olarak yansıtamayabilmektedir. Çünkü, işletmeler, daha çok, belirli mal ve hizmetlerin fiyatlarındaki değişmelere karşı daha duyarlıdır.⁴⁰ İşte işletmeler üzerinde nispi fiyat hareketlerinin önemli etkilerinin olması ve genel fiyat düzeyi muhasebesinin de bu tip fiyat hareketlerini sınırlı şekilde dikkate alması nedeniyle bazı yazarlar ikame maliyet muhasebesinin uygulanması gerektiği görüşündedirler.⁴¹

Bu nedenlerle geliştirilen model, işletmelerin karşılaştığı özel fiyat değişmelerine dayanan bir sistemdir ve işletmenin genel satın alma gücünden çok, özel satın alma gücünün devam ettirilmesi amacını gütmektedir. Bu yöntem finansal sermayenin devamından çok, fiziksel kapasitenin veya faaliyet kapasitesinin devam ettirilmesiyle ilgilenmektedir.⁴²

Bu yöntemde, muhasebede cari maliyet esas alındığı zaman, firmanın üretim gücünün korunduğu savunulmakta; firmanın ancak varlıklarını ikame edebilecek düzeyin ötesinde gelir sağladığı takdirde, kârlı kabul edilmesi gerektiği ileri sürülmektedir.⁴³

Bu yöntemde kârın tespiti, tarihi maliyetler muhasebesine nazaran iki önemli üstünlük taşımaktadır. Bunlardan ilki, cari maliyet muhasebesi cari hasılatlarla, bu hasılatın elde edilmesi için hasılatın gerçekleştiği zamanda kullanılan kaynakların cari maliyetleri ile karşılaştırmasıdır. İkinci olarak yöntemin toplam kârı iki unsura ayırmasıdır. Bunlar faaliyet kârı ve elde tutma kazançlarıdır. Faaliyet kârı, dönem hasılatından, bu hasılatın elde edilmesinde kullanılan varlıkların ikâme maliyetinin

⁴⁰ KORKUSUZ, Mehmet: "Enflasyon Muhasebesi Neden Gereklidir", http://www.vergidegundem.com/03_makale/a_makale, 16.08.2002, s.6.

⁴¹ UMAN, Nuri: a.g.e., s.39.

⁴² AVCILAR, Z. ve A.K.TUAN: a.g.m., s.136.

⁴³ UMAN, Nuri: a.g.e., s.39.

çıkartılmasıyla elde edilmektedir. Elde tutma kazançları, enflasyon döneminde değer artışı gösteren fiziksel varlıkların elde tutulması sonucu sağlanan kazançlardır.⁴⁴ Ayrıca bu yöntem tarihi maliyetler muhasebesine göre, stoklarla ilgili bilgileri daha gerçekçi verebilmektedir.

Cari maliyetin saptanması için pazar bilgilerine ihtiyaç duyulması ve bu bilgilerle ulaşılamaması durumunda kişisel yargılar ve yaklaşık değerlerin kullanılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu da yöntemin kişisel yargılara dayanmasına neden olduğundan, taraflı bir düzeltme yapılmış olacaktır. Bir diğer olumsuz tarafı ise, paranın satın alma gücündeki değişimler dikkate alınmadığından, işletmelerin parasal değerlere sahip olmaktan dolayı elde ettiği kayıp ve kazancın bilinmemesidir.⁴⁵ Ayrıca, bu yöntemde işletmeler tarafından cari maliyet tekdüzen olarak belirlenmediğinden, finansal tabloların mukayese edilebilirliği olanağı ortadan kalkmaktadır.⁴⁶

1.2.2.3.Genel Fiyat- İkame Maliyet Muhasebesi (Karma Yöntem)

Bu model, hem genel hem de nispi fiyat hareketlerinin tüm etkilerinin muhasebeye yansıtılması için, genel fiyat düzeyi muhasebesi ile cari maliyet muhasebesinin birlikte kullanılmasını öneren entegre bir yöntemdir. Bu yöntemin "en iyi enflasyon muhasebesi" yöntemi olduğunu ileri sürenlerin yanında, bu iki sistemin birleştirilmemesi gerektiğini savunanlarda vardır.⁴⁷

Enflasyonun ekonomide görece (nispi) fiyatları değiştirdiği, belirli malların fiyatlarının genel fiyat hareketlerinden farklı bir değişim gösterdiği, bu nedenle stokların ve sabit değerlerin yeniden değerlendirilmesinde yerine koyma maliyetinin

⁴⁴ YÜKSEL, Ahmet: a.g.e., s.92-93.

⁴⁵ AZIZOĞLU, Kaan: "Enflasyon Muhasebesinin Gerekliliği", Vergi Dünyası Dergisi, Mayıs 1998, s.84.

⁴⁶ YÜCE, Mehmet: "Enflasyon Muhasebesi ve Bu Bağlamda Türk Vergi Sisteminde Yer Alan Düzenlemeler", [http:// www.basarm.com.tr/dergi/99-06/a/enflasyonmuhasebesi](http://www.basarm.com.tr/dergi/99-06/a/enflasyonmuhasebesi), 16.08.2002, s.6.

⁴⁷ UMAN, Nuri: a.g.e, s.40.

esas alınmasının, enflasyonun etkilerinin ölçülmesi yönünde daha doğru sonuçlar verdiği; buna karşılık kasa-bankalar, alacaklar, kısa ve uzun vadeli borçlar için genel fiyat endeksindeki değişmelerin kullanılmasının, daha pratik ve uygun olacağı ileri sürülmektedir.⁴⁸ Yani enflasyonun tüm etkilerini hesaplayabilmek için yeniden değerlendirme, stoklar ve sabit değerler için cari maliyet muhasebesinin, diğer kalemler için genel fiyat düzeyi muhasebesinin, entegre yöntemin ise iki yöntemin ayrı ayrı kullanılmasından daha iyi sonuçlar vereceği önerilmektedir.

Bu yöntemin düzeltme işleminde, ilk önce finansal tablolardaki bütün kalemler yeniden değerlendirilerek ikame maliyetleri belirlemekte, yani özel fiyat değişiklikleri dikkate alınarak düzeltme yapılmakta, sonra düzeltilmiş tablolar genel fiyat düzeyine göre yeniden düzeltilmektedir. Böylece, cari gelir ve cari maliyet uyumu sağlanmış ve genel fiyat değişimlerine göre düzeltilme yapılmasıyla da para birimi standart hale getirilmiş olmaktadır.⁴⁹

Genel fiyat düzeyi muhasebesi, fiyatların değiştiği ortamda paranın da değeri sürekli değiştiği için yetersiz ölçümlenmektedir. Cari maliyet muhasebesi ise, fiyatlar özel seviyesindeki artışları ele aldığı anda yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle günümüzde görüş birliğine varılan bir metoda ulaşamamıştır. Enflasyon muhasebesi modelinin seçiminde enflasyonun tipi ve hızı, ülkenin ekonomik, sosyal ve kültürel yapısı rol oynamaktadır.⁵⁰

---

⁴⁸ AKGÜÇ, Öztin: Mali Tablolar Analizi, İstanbul-1995, s.482.

⁴⁹ AVCILAR, Z.ve A.K.TUAN: a.g.m.,s.136.

⁵⁰ HACİRÜSTEMOĞLU, Rüstem: "Enflasyon Muhasebesi" Vergi Dünyası Dergisi, Temmuz 1993, s.54.

2.GENEL FİYAT MUHASEBESİ YÖNTEMİNE GÖRE MALİ TABLOLARIN DÜZELTİLMESİ

IAS – 29 ve TMS –2, tarihi maliyetlere göre düzenlenmiş geleneksel mali tabloların hesap dönemi sonunda genel fiyat endeksi ile düzeltilerek, paranın satın alma gücüne göre düzeltilmesini önermektedir. Sermaye Piyasası Kurulu, Sermaye Piyasası Kanunu'na tabi işletmelerin mali tablolarını paranın bilanço günündeki cari satın alma gücünü esas alarak düzenleyeceğini belirtmiştir.⁵¹ 5024 Sayılı Kanun, bilanço esasına göre defter tutan gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin 1 Ocak 2004 tarihinden itibaren mali tablolarını enflasyon düzeltmesine tabi tutacaklarını ifade etmiştir.⁵²

Genel fiyat düzeyi modeline göre düzeltmelerin yapılabilmesi için ilk önce mali tablo kalemlerinin parasal ve parasal olmama niteliklerine göre ayrılması ve bu ayırmadan sonra da fiyat endeksiyle paranın satın alma gücüne göre ifade edilmesi gerekir.İkinci aşamada satın alma gücü kazancı veya kaybı hesaplanır.

2.1.Genel Fiyat Düzeyinin Ölçümü ve Endeks Seçimi

Fiyat endeksleri, para değerindeki değişiklikleri en iyi biçimde ölçen endekslerdir.⁵³ Fiyat endeksleri, belirli bir para miktarı ile satın alınabilecek hizmet ve malların tutarlarını temsil eden, satın alma gücündeki değişiklikleri ölçen endekslerdir.⁵⁴ Fiyat endeksleri temelde özel veya genel fiyat endeksleri olmak üzere ikiye ayrılır. Aynı nitelikteki bu iki endeksin fiyatlardaki değişmelerin etkisini mali tablolara yansıtmak üzere kullanılması, daha öncede ifade edildiği gibi, ayrı

⁵¹ SPK'ndan Yüksek Enflasyon Dönemlerinde Mali Tabloların Düzeltilmesine İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Tebliğ (Seri XI, No: 20), [http:// www.spk.gov.tr](http://www.spk.gov.tr), 09.09.2002

⁵² Vergi Usul Kanunu, Gelir Vergisi Kanunu ve Kurumlar Vergisi Kanununa Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (5024 Sayılı Kanun), [http:// www.gelirler.gov.tr](http://www.gelirler.gov.tr),05.01.2004

⁵³ AKDOĞAN, Nalan: a.g.e., s.92.

⁵⁴ KULU, M.Bahattin: "Enflasyon Muhasebesi ve Mali Tablolar Üzerinde Uygulanması", Yaklaşım Dergisi, Kasım 2000, s.71.

muhasebe modellerinin geliştirilmesinin nedeni olmuştur.⁵⁵ Genel fiyat düzeyi muhasebesi, enflasyonun mali tablolar üzerinde oluşturduğu etkiyi gidermek amacıyla mali tabloların genel fiyat düzeyi ile düzeltilmesini öngören modeldir.

Genel fiyat endeksleri, ekonomideki mal ve hizmetlerin fiyat hareketlerini bir bütün olarak temsil eden endekslerdir.⁵⁶ Genellikle her ülkede, genel fiyat düzeyini ölçmek için: TEFE, TÜFE, Milli Gelir Deflatörü olmak üzere üç tip fiyat endeksi kullanılmaktadır. Fiyat endeksleri genel olarak belirli bir dönemde seçilmiş mal ve hizmetlerin fiyatlarının ağırlıklı ortalaması olarak ifade edilmekle birlikte, üç fiyat endeksine göre bulunan değerler farklı çıkmaktadır. Bunun nedeni ise, her bir fiyat endeksinin genel fiyat düzeyindeki değişiklikleri tahmin etmek için oluşturdukları mal ve hizmet sepetindeki kalemler bileşiminin farklı olmasıdır. Fiyat endekslerinden TEFE, ülke ekonomisindeki üretim faaliyetlerinde yer alan malların sektör itibariyle fiyat değişimlerini ölçer ve genel olarak satışa konu olan malların fiyatlarındaki değişimin göstergesi olarak ifade edilir. TÜFE, belirli bir dönemde belirli bir kitle tarafından satın alınan mal ve hizmetlerden oluşan bir sepetin maliyetini zaman içinde karşılaştırarak fiyat değişikliklerini ölçer. TÜFE, tüketici fiyatlarında dolayısıyla tüketicinin satın alma gücünde zamanla ortaya çıkan değişimlerin bir göstergesi olarak kullanılır.⁵⁷

Milli gelir deflatörü ise, bir ülkede üretilen bütün mal ve hizmetlerin fiyatlarını içeren karma bir endekstir. Bu endeks paranın satın alma gücündeki değişimlerin en iyi yansıtan endeks olarak kabul edilmektedir. Ancak bu endeksin geç yayınlanması, çoğu hallerde aylık ya da üç aylık değerleri gösteren serilerin yokluğu nedeniyle, genellikle diğer iki endeksten biri kullanılmaktadır.⁵⁸

---

⁵⁵ YÜKSEL, Ahmet: a.g.e,s.30.

⁵⁶ YÜKSEL, Ahmet: a.g.e,s.30.

⁵⁷ ULUSAN, Hikmet: Enflasyonun Finansal Tablolar Üzerine Etkileri ve Türkiye'de Uygulanan Vergisel Önlemler, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi, İstanbul 2001, s.67.

⁵⁸ UMAN, Nuri: a.g.e.s.55.

Paranın satın alma gücündeki değişiminin saptanmasında TEFE veya TÜFE' den hangisi kullanılacağı konusunda farklı görüşler vardır. Ancak önemli olan seçilen endeksin güvenilir ve nitelikli olmasıdır. Endekslerin güvenilirliğini ve niteliklerinin yüksek olduğunu belirleyen unsurlar:⁵⁹

- a) Kullanılacak endeks geniş kapsamlı olmalı, fiyat endeksi ekonomide üretilen mal ve hizmetlerin olanak ölçüsünde büyük bir kısmını içermelidir.
- b) Endeks, bütün mal ve hizmetlerin fiyatlarında oluşan dalgalanmaları doğru bir biçimde yansıtabilmelidir.
- c) Geçmiş yıllara ilişkin bilgileri de içeren endeks dizilerine sahip olunmalıdır.
- d) Fiyat endeksi kolay ve çabuk bir biçimde hazırlanarak, kullanıcıların emrine düzenli olarak sunulmalıdır.

IAS 29 "Hiper Enflasyonlu Ekonomilerde Mali Raporlama" standardında mali tabloların fiyat düzeyindeki değişikliklere göre düzenlenmesinde tüketici veya toptan eşya fiyat endeksi olması konusunda bir tercih belirtmemekte ve paragraf 37 de sadece "genel fiyat endeksi olması" gerektiğine işaret etmektedir. Ülkemizde 1997 yılında yayınlanan "Yüksek Enflasyon Dönemlerinde Finansal Raporlama" adlı 2 nolu Türkiye Muhasebe Standardı'nın 26'ncı maddesinde mali tabloların düzeltilmesinde, genel satın alma gücündeki değişimleri yansıtan D.İ.E.'nin Türkiye geneli için yayınlamış olduğu toptan eşya fiyat endeksinin kullanılacağı belirtilmiştir. Sermaye Piyasası Kurulu'nun, 2001 yılında yayınladığı "Yüksek Enflasyon Dönemlerinde Mali Tabloların Düzeltilmesine İlişkin Usul ve Esaslar Tebliği" nin (Seri: XI, No:20) 8'nci maddesinde Sermaye Piyasasına tabi işletmelerin mali tablolarını paranın bilanço günündeki cari satın alma gücünü esas alınarak düzenleyeceği ifade edilmiştir. Bu maddede açıkça belirtilmemekle birlikte, genel fiyat düzeyi muhasebe modelinin kullanılması ve bu modelde fiyat endeksi TEFE kullanıldığı için, TEFE' nin kullanılması gerektiği sonucuna varılır. Diğer taraftan 30 Aralık 2003 Tarihinde yayınlanan 5024 sayılı kanun, kazançlarını bilanço esasına göre tespit eden gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerin mali tabloları enflasyon düzeltilmesinde TEFE'nin kullanılacağını belirtmiştir.

---

⁵⁹ YÜKSEL, Ahmet: a.g.e., s.31 ; AKDOĞAN, Nalan:a.g.e., s.93.

Bu çalışmada, genel fiyat endeksi yardımıyla, farklı para birimiyle ifade edilen ve mali tablolarda yer alan değerler aynı para birimiyle ifade edilmeye çalışılacak.

2.2. Düzeltme Süreci

Mali tabloların genel fiyat düzeyine göre düzeltilmesinde iki değişik uygulama vardır. Birinci uygulamada, düzeltme, bilançoda tüm varlık ve kaynak hesaplarının, gelir tablosunda ise gelir ve gider kalemlerinin aynı para birimi ile düzeltilmesi sağlanır. Ancak bu uygulama, enflasyondan doğan satın alma gücü kazanç ve kayıpların dönem kârı üzerindeki etkilerini dikkate almaz. İkinci uygulamada ise, hem bilanço hem de gelir tablosu verileri dönem sonundaki paranın değeri ile ifade edilir ve enflasyonun ortaya çıkardığı satın alma gücü kazanç ve kayıpları dikkate alınarak gelir tablosunda gösterilir.⁶⁰

Çalışmada, mali tabloların analizinden beklenen yararın tam sağlanabilmesi için satın alma kazanç ve kayıplarını dikkate alan tam düzeltme yöntemi uygulanacaktır. Mali Tabloların düzeltilmesi ile ilgili açıklamalar IAS 29, TMS 2 ve SPK Tebliği çerçevesinde yapılmıştır.

2.2.1.Mali Tabloların Enflasyona Göre Düzeltilmesinin Aşamaları

Mali tabloların, fiyatlar genel seviyesindeki değişmelerin etkisini yansıtmak üzere izlenecek yollar genel olarak aşağıdaki gibi özetleyebiliriz.⁶¹

I.Aşama: Geleneksel muhasebece hazırlanmış en az son iki yılın mali tabloları (bilanço, gelir, nakit akım, satılan mal maliyeti gibi tabloların) sağlanarak kullanılacak düzeltme endeksin belirlenmesi ve düzeltme katsayılarının hesaplanması.

⁶⁰ AKDOĞAN, N.ve N.TENKER: Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri, Ankara-2001, s.712-713.

⁶¹ UMAN, Nuri: a.g.e., s.51-64.

II.Aşama: Bilançoda yer alan parasal ve parasal olmayan kalemlerin saptanması.

III.Aşama: Cari yılın bütün parasal olmayan değerlerin analiz edilmesi ve bunların aktife giriş tarihlerinin saptanması.

IV.Aşama: Cari yılın gelir tablosundaki bütün gelir, gider, kazanç ve kayıplar, dağıtılan kârlar ile dağıtılmamış kârdaki değişmelerin ne zaman ortaya çıktığının ve sonuçlara dahil edildiğinin saptanması.

V.Aşama: Parasal olmayan bütün kalemler cari para birimiyle yeniden ifade edilir.Parasal olmayan kalemler, dönem sonu fiyat endeksinin, bu parasal olmayan kalemlerin elde edildiği tarihteki fiyat endeksine bölünmesi ile bulunan düzeltme katsayısı ile çarpılarak düzeltilir.

VI.Aşama: Dönem sonu bilançosundaki parasal kalemler, cari para birimi ile ifade edildiğinden ayrıca düzeltme işlemi yapılmaz. Dönem başı parasal kalemler, dönem sonu para değeriyle ifade edilmedikleri için, düzeltme yapılarak cari para birimi ile ifade edilmeleri gerekir.

VII.Aşama: Dönem sonu bilançosu ve gelir tablosunda parasal olmayan kalemler cari para birimiyle ifade edildikten sonra, "cari ya da düzeltilmiş maliyet değerinden düşük olanı ile değerlendirme" kuralı uygulanmalıdır. Parasal olmayan kalem, geleneksel muhasebede cari değeri ile gösterilmişse, enflasyon muhasebesinde ayrıca düzeltilmemektedir. Diğer taraftan, tarihi maliyetle gösterilen parasal olmayan kalemler, enflasyon muhasebesi kuralına göre düzeltilmekte; ve düzeltilmiş maliyet değerleri cari değerinden yüksek ise, söz konusu kalem cari değeri ile yer almaktadır.

VIII.Aşama: Parasal değerleri elde bulundurma kayıp veya kazancı hesaplanmalıdır.

IX.Aşama: Bir önceki dönemin mali tabloları cari yılın satın alma gücü değeriyle ifade edilmelidir. Bu düzeltme işlemiyle dönemler arasında karşılaştırma yapılabilir.

2.2.1.1.Bilançonun Düzeltilmesi

Enflasyona göre bilançonun düzeltilmesinde öncelikle parasal ve parasal olmayan kalemlerin saptanması gerekir. Daha sonra, cari yılın parasal olmayan bilanço kalemlerinin aktife giriş yılı saptanır, ayrıntılı analiz edilir ve bu kalemler düzeltme katsayıları ile çarpılarak paranın satın alma gücüne göre ifade edilir.

2.2.1.1.1.Parasal Varlıkların Düzeltilmesi

Parasal varlıklar, dönem sonu bilançosunda cari para birimi ile ifade edildiklerinden, ayrıca düzeltmeye tabi tutulmamaktadır. Ancak dönem başı bilançosundaki parasal varlıklar, dönem sonu endeks dönem başı endeks katsayısına göre düzeltilmek suretiyle, dönem sonundaki liranın satın alma gücüne göre ifadeleri sağlanmış olmaktadır.⁶²

Dönem Başı Bilançosunda;

$$\text{Parasal Varlıklar} \times \frac{\text{Dönem Sonu Fiyat Endeksi}}{\text{Dönem Başı Fiyat Endeksi}}$$

2.2.1.1.2.Parasal Kaynakların Düzeltilmesi

Parasal kaynaklar, parasal varlıklar gibi fiyat hareketleri karşısında nominal değerleri aynı kaldığı halde, satın alma güçleri düşmektedir. Parasal kaynaklar, dönem sonunda cari para birimi ile ifade edildiklerinden ayrıca düzeltmeye tabi

---

⁶² AKDOĞAN, N.ve N.TENKER: a.g.e., s.714.

tutulmazlar. Parasal varlıklardaki gibi, dönem başı bilançosunda yer alan parasal kaynakların düzeltilmesi gerekir.

Dönem Başı Bilançosunda;

$$\text{Parasal Kaynaklar} \times \frac{\text{Dönem Sonu Fiyat Endeksi}}{\text{Dönem Başı Fiyat Endeksi}}$$

2.2.1.1.3.Parasal Olmayan Varlıkların Düzeltilmesi

Parasal olmayan varlıklar, nominal değerleri değişen, satın alma güçleri aynı kalan varlıklardır. Parasal olmayan varlıklar, bilançoda maliyet değeri ile yer aldıklarından, dönem sonu fiyat endeksinin, bu parasal olmayan varlıkların elde edildiği tarihteki fiyat endeksine bölünmesi ile bulunan düzeltme katsayısı ile çarpılarak düzeltilir. Bu düzeltme işlemi, dönem başı ve dönem sonu bilançosunda yer alan parasal olmayan kalemler için yapılır.⁶³

$$\text{Parasal Olmayan Varlıkların Tarihi Değeri} \times \frac{\text{Dönem Sonu Fiyat Endeksi}}{\text{Varlığın İşletmeye Girdiği Tarihteki Fiyat Endeksi}}$$

Yedinci aşamada ifade ettiğimiz gibi, tarihi maliyetle gösterilen parasal olmayan varlıklar, genel fiyat düzeyine göre düzeltilmekte ve düzeltilmiş maliyet değerleri cari değerinden yüksek ise, söz konusu varlık cari değeriyle yer almaktadır.

Geleneksel muhasebe bilançosunda, tarihi maliyetler ile yer alan parasal olmayan varlıklar, muhasebe sistemimizde düzeltme işlemleri özellik taşıması nedeniyle yabancı para cinsinden olan hesaplar, amortismanına tabi varlıklar, mali duran varlıklar, stoklar ve yapılmakta olan yatırımlar hesapları incelenecektir.

⁶³ AKDOĞAN, N.ve N.TENKER: a.g.e., s.714.

2.2.1.1.3.1.Yabancı Para Cinsinden Olan Hesaplar

Yabancı para cinsinden olan hesapların düzeltilmesi ile ilgili olarak SPK Tebliğinin 7. maddesinde "parasal olmayan kalemler içinde yer alan ancak, cari değerleri ile değerlendirilen yabancı para, kıymetli madenler, hisse senetleri ve menkul kıymetler gibi kalemler ile getirileri veya anaparaları enflasyon endekslenmiş olan varlık ve yükümlülükler, parasal kâr veya zararın hesaplanmasında parasal kalemler gibi işleme tabi tutulur" ifadesi yer almaktadır. Bu konuyla ilgili olarak TMS-2'nin 7. maddesinde yabancı paralı varlık hesaplarının, cari değeri ile gösterildiklerinden düzeltme işlemine tabi tutulmayacağı belirtilmiştir. Standardın aynı maddesinde menkul kıymet portföyünde bulunan hisse senetleri borsa değerine göre değerlendirilenler ile dövize endeksli varlık hesapları bilançoda cari değerleriyle yer aldıklarından düzeltme yapılmayacağı ifade edilmiştir.

2.2.1.1.3.2.Amortisman Tabii Varlıkların Düzeltilmesi

Amortisman tabii ve yeniden değerlendirme kapsamında bulunan varlıklar, elde edilme tarihleri ve elde edilme maliyetleri esas alınarak düzeltme yapılır.⁶⁴ Varlığın maliyetine ilave edilmiş finansman giderleri, kur farkları ve yeniden değerlendirme değer artışı varlığın enflasyona göre düzeltilmemiş mali tablolarındaki kayıtlı tutarından düşülür.⁶⁵ Standardın 13.maddesinde belirtildiği üzere varlıkların finanse edilmesinde kullanılan kredilerden doğan kur farkları ve finansman giderleri yüksek enflasyon ortamında finansal tablolar düzeltilirken varlıkların elde edilme tarihinden sonra maliyetlere yüklenmişse kur farkları ve finansman giderleri elimine edilerek değerlendirme dışına bırakılır. Aynı madde de varlığın elde edilene kadar, yani aktifleştirme tarihinden önce maliyetlere yüklenmiş finansman giderlerinin ve kur farklarının enflasyon üzerinde kalan reel kısmı enflasyona göre düzeltileceği belirtilmiştir.

⁶⁴ Türkiye Muhasebe Standartları Tebliği 2, 8.madde, <http://www.turmod.org>, 08.09.2002

⁶⁵ Enflasyon Muhasebesi (Hazırlayan: Pricewaterhouse Coppers),Capital Dergisi Eki.,Aralık 2002,s.22.; SPK Tebliği 11.madde.

Amortismanına tabi varlıkların düzeltme işleminin yapılabilmesi için varlıkların maliyet değerinin ve bunlara ait birikmiş amortismanların bilinmesi gerekir. Ancak yıllar itibariyle bir çok varlığın elde edildiği, hizmetten çıkarıldığı, satıldığı durumlarda bu bilgilere ulaşıma olanağı yoksa, düzeltmelerin yapılması uzun zaman, yoğun ve güç bir çalışma gerektirebilir. Bu gibi durumlarda genel fiyat düzeyi muhasebesinin hedeflerine zarar vermeyecek bir yaklaşım içinde geliştirilmiş kestirme yöntemleri kullanma olanağı vardır. Amortismanına tabi duran varlıkların ve bunlara bağlı birikmiş amortismanların düzeltilmesinde kullanılan kestirme yöntemde öncelikle varlıkların ortalama yaşı tespit edilir. Amortismanına tabi duran varlıkların ortalama yaşı, dönem sonu birikmiş amortismanların, dönemin amortisman giderlerine bölünmesi ile saptanır. Bulunan ortalama yaş, amortismanına tabi duran varlıkların alındığı tarih varsayılarak, dönem sonu endeks bu tarihteki endekse bölünmesi ile düzeltme katsayısı bulunur. Daha sonra amortismanına tabi duran varlıkların ve bunların birikmiş amortismanları düzeltme katsayısı ile çarpılarak düzeltme işlemi yapılır.⁶⁶

2.2.1.1.3.3.Mali Duran Varlıkların Düzeltilmesi

Bağlı menkul kıymetler içindeki ortaklık payları, iştirakler, bağlı ortaklıklar gibi parasal olmayan kalemlerin bilançoda tarihi değeri ile gösterilmeleri durumunda, bu kalemlerin tarihi maliyetleri, kalemlerin işletme aktifine girdiği tarihten bilançonun düzenlediği tarihi kadar geçen sürede genel fiyat endekslerinde meydana gelen değişimlere göre hesaplanan katsayılar uygulanarak düzeltilir. Dönem sonundaki borsa değeri ile gösterilen tüm menkul kıymetler ile dönem sonu kur değeriyle ifade edilen yabancı paralı aktif ve pasif kalemler ayrıca düzeltme işlemine tabi tutulmaz.⁶⁷

SPK tebliğinin 13.maddesinde belirtildiği üzere borsa rayici ile değerlendirilmemiş iştirakler, bağlı ortaklıklar, bağlı menkul kıymetler ve hisse senetleri

⁶⁶ YÜKSEL, Ahmet: a.g.e., s.62-64.

⁶⁷ TMS-2 10.madde

maliyet bedelinden; yeniden değerlendirme değer artış fonu gibi fonların sermayeye eklenmesi nedeniyle elde edilen tutarlar, kur farkları dahil finansman giderleri indirildikten sonra kalan tutarları dikkate alınarak düzeltme işlemine tabi tutulur. Yapılan düzeltme işleminde, sermaye artırımının tescil tarihi dikkate alınır.

İştiraklerin ve bağlı ortaklıkların değerlemesinde öz kaynak yöntemini uygulayan işletmelerde enflasyon ortamında bağlı ortaklık ve iştiraklerin net aktifler ile faaliyet sonuçları üzerindeki işletme payının doğru olarak hesaplanabilmesi için iştirak ve bağlı ortaklıkların bilanço ve gelir tablosu enflasyona göre bu standarttaki esaslar doğrultusunda düzeltilir ve pay tutarı düzeltilmiş finansal tablolara göre hesaplanır. Eğer bağlı ortaklıklar ve iştirakler finansal tabloları yabancı para birimi ile ifade edilmesi durumunda, bu tablolar dönem sonu kurundan ulusal para birimine çevrilir.⁶⁸

2.2.1.1.3.4.Stokların Düzeltilmesi

Parasal varlık olmayan stokların maliyetine dahil edilen kur farkları ve finansman giderleri çıkarıldıktan sonra kalan maliyet değeri, düzeltme işlemine tabi tutulur. Yarı mamul ve mamul stoklarının düzeltilmesinde, bunların yarı mamul veya mamul hale gelme tarihleri değil, maliyete dahil edilen unsurların aktife ilk giriş tarihleri dikkate alınır.⁶⁹

Düzeltilme işlemlerinin yapılabilmesi için söz konusu stokların aktife giriş tarihlerinin ve tutarlarının bilinmesi gerekir. Ancak geleneksel muhasebede stok değerlendirme yöntemlerine göre farklı stok değerleri ve satılan malın maliyeti elde edildiği için bu uygulamada kolay olmamaktadır. Stokların değerlemesinde kullanılan yöntemler, stokların elde edildikleri tarihin belirlenmesini ve sonuç olarak düzeltilmiş stok değeri ve satılan mallar maliyetini etkileyeceğinden stokların ve

⁶⁸ TMS-2 , 12.madde; International Accounting Standards, Financial Reporting in Hyperinflationary Economies, Understanding IAS 29, 20. paragraf, [http:// www.pwcglobal.com](http://www.pwcglobal.com), 20.05.2003

⁶⁹ SPK Tebliği 12.madde; IAS-29 15.paragraf.

satılan mallar maliyetinin enflasyona göre düzeltilmesinde bu stok değerlendirme yöntemleri ayrı ayrı düşünülmelidir.⁷⁰

FİFO "ilk giren ilk çıkar" yönteminde satılan ya da üretime verilen stokların ilk alınan partilerden olduğu ve dönem sonunda kalan stokların ise; son alınan partilerden oluştuğu kabul edilmektedir. Satışların maliyeti ise, ilk alım veya üretim partilerinden oluşur. Buna göre, stok devir hızlarını da dikkate alınarak uygun düzeltme katsayısı tespit edilir.⁷¹

LİFO"son giren ilk çıkar" yönteminde, satılan ya da üretime verilenlerin en son partilerden, yıl sonu stokların ise en eski alışlardan oluştuğu kabul edilmektedir. Buna göre, yıl içinde stokların artması ya da azalması düzeltme yöntemini etkileyecektir.⁷²

LİFO yönteminde stoklar azalmadığı zaman, satılan malın maliyetini teşkil eden mallar, en son alınan partilere aittir. Yıl sonunda stoklar azalıyorsa, satılan malların bir kısmı dönem başı stoklardan geliyor demektir. Dönem başı stoklar birkaç yılın alışlarının birikmesi olabilir. Eğer bu konuda kesin bilgiler mevcut değilse, satılan mal maliyetinin dönem sonu stoku çıkarıldıktan sonra geri kalan kısmı, alımların yıl içinde dengeli dağıldığı takdirde, yıl ortalaması düzeltme katsayısı ile düzeltilebilir.⁷³

Ağırlıklı ortalama yöntemi ise, birkaç parti mal arasında hangilerinin elimizde stok olarak kaldığının ayırt edilmesinin güç olduğunda başvurulmaktadır.⁷⁴ Bu

⁷⁰ ULUSAN, Hikmet: Enflasyonun Finansal Tablolar Üzerine Etkileri ve Türkiye’de Uygulanan Vergisel Önlemler, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi, İstanbul 2001, s.76.

⁷¹ KARAPINAR, A.ve K.GÜRDAL: Enflasyon Muhasebesi, Tesmer Yayın No :54, Ankara-2003, s.58.

⁷² UMAN, Nuri: a.g.e, s.70.

⁷³ UMAN, Nuri:a.g.e., s.70.

⁷⁴ YÜRÜDÜ, H.İbrahim: Enflasyon Etkisinin Giderilmesi Açısından Mali Tabloların Yeniden Düzenlenmesi, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul 1995,s.40.

yöntemde firmanın satılabilir mal maliyetine dönem başı stokunun ve dönem içi alışlarının aynı girdiği varsayılmaktadır. Satılabilir mal maliyeti, dönem başı stoku ile yıl içi alışların toplamına eşittir. Alışların yıl içinde dengeli dağıldığı varsayıldığına göre, herhangi bir yıl sonunda dönem sonu stoku en az yarım yıl önce alınmıştır. Dönem sonu stoklarının esas yaşı, alışların dağılımına ve stokların devir hızına bağlıdır.⁷⁵

Yoğun olarak işlem gören stoklar ile ilgili düzeltme katsayılarının saptanmasında; stok değerlendirme yöntemine bağlı olarak dönem sonu stoklarının ortalama maliyetine eşit veya en yakın alım maliyetinin gerçekleştiği ayın, stokların alım tarihi olarak kabul edilmesi gibi toplu yöntemler kullanılabilir. Bu yöntemlerin mali tabloların gerçeği dürüst bir şekilde yansıtmasını engellemeyecek şekilde seçilmesi ve takip eden dönemlerde tutarlı bir şekilde uygulanması zorunludur.⁷⁶

2.2.1.1.3.5.Yapılmakta Olan Yatırımlar

Yapılmakta olan yatırımların düzeltilmesinde, tamamlama veya yüzde oranın olmak üzere iki farklı yöntem kullanılır.

Tamamlama yöntemi kullanıldığında, yapılmakta olan işler hesabında yapılan iş için fiili harcamalar toplanmakta ve bu hesaplarda yer alan her değer hesabına alındığı tarihe göre düzeltilmesi yapılmaktadır.

Gelir, yüzde oranına göre tamamlama yöntemine göre elde edildiği zaman, yapılmakta olan işler hesabı bir alacak hesabı olarak düşünülmeli ve parasal varlık olarak kabul edilmelidir. Bu durumda düzeltme yapılmayacağından, alacak üzerinden "elde bulundurma kaybı" hesaplanırken, bu hesaptaki tutarlar da diğer alacaklara katılmalıdır.⁷⁷

⁷⁵ UMAN, Nuri: a.g.e., s.71.

⁷⁶ SPK tebliği 12.madde, 2.paragraf.

⁷⁷ UMAN, Nuri:a.g e., s.71.

Yapılmakta olan yatırımların düzeltilmesi ile ilgili olarak TMS-2 9.maddesinde "elde edildikleri tarihten bilançonun düzenlendiği tarihe kadar geçen sürede genel fiyat endekslerinde meydana gelen gelişmeler dikkate alınarak yeniden değerlendirilir" ifadesi yer almaktadır.

2.2.1.1.4.Parasal Olmayan Kaynakların Düzeltilmesi

Parasal olmayan kaynaklar, parasal olmayan varlıklar gibi genel fiyat düzeyindeki artışlar karşısında satın alma güçleri aynı kalan, nominal değerleri değişen kaynaklar oldukları için bilançoda maliyet değeri ile yer alırlar. Bilançoda gerçek değeri ile yer almayan parasal olmayan kaynakların düzeltme işlemi, dönem sonu fiyat endeksinin, parasal olmayan kaynakların elde edildiği tarihteki fiyat endeksine bölünmesi ile bulunan düzeltme katsayısı ile çarpımı ile yapılır.

$$\text{Parasal Olmayan Kaynakların Tarihi Değeri} \times \frac{\text{Dönem Sonu Fiyat Endeksi}}{\text{Kaynağın İşletmeye Girdiği Tarihteki Fiyat Endeksi}}$$

2.2.1.1.4.1.Yabancı Para Cinsinden Olan Hesaplar

Yabancı paralı kaynak hesapları, yabancı paralı varlık hesapları gibi bilançoda cari değerleri ile yer aldıklarından düzeltme işlemine tabi tutulmamaktadır.

2.2.1.1.4.2.Öz Sermaye

Genel fiyat düzeyi muhasebesinin esas amacının, sermayenin satın alma gücü cinsinden korunması olduğunu bahsetmiştik. Bu nedenle ödenmiş sermayenin düzeltilmesi yöntemin doğal sonucudur. Sermaye nakit olarak konmuşsa veya dağıtılmamış kârlar, hisse senetleri ihraç sermayeye eklenmişse bu hesabın düzeltilmesi için sermaye artırımının ödendiği veya tescil edildiği tarihteki düzeltme

katsayısı esas alınır. Eğer nakit dışındaki varlıklar sermaye olarak konmuşsa, söz konusu değerlerin aktife giriş tarihlerindeki düzeltme katsayısı esas alınır.⁷⁸

SPK tebliğinin 14.maddesinde belirtildiği üzere, Öz sermaye kalemlerinin düzeltilmesinde; yeniden değerlendirme değer artış fonu gibi enflasyon nedeniyle işletmelerin oluşturmalarına izin verilen fonların sermayeye ilave edilmesi, ortakların öz sermayeye katkısı olarak dikkate alınmaz. Bu tür fonlar, sermayeden ve öz sermayeden indirilir. Yedek akçelerin ve dağıtılmamış kârların sermayeye ilave edilmesi ortaklar tarafından konulan sermaye olarak dikkate alınır. Bu madde uyarınca belirlenen ve daha önce sermayeye katılmış öz sermaye kalemlerinin düzeltilmesinde, sermaye artırımının tescil tarihi veya sermaye artırımına mahsuben ödenen tutarların tahsil tarihi esas alınır. Sermayeye ilave edilmiş olsun veya olmasın, emisyon primlerin düzeltilmesinde ise tahsil tarihleri dikkate alınır.

Dönem içinde ödenen temettü varsa, temettü tutarı hissedarların kâr payına hak kazandığı tarihteki düzeltme katsayısı dikkate alınarak enflasyona göre düzeltilir ve enflasyona göre düzeltilen dağıtılmamış kârlar rakamından düşülür. Net dönem kârı/ zararı ise, temettü ödemesini de dikkate almak kaydıyla cari dönem ile önceki dönem birikmiş kârları arasındaki farktan oluşur.⁷⁹

2.2.1.2.Gelir Tablosunun Düzeltilmesi

Enflasyona göre gelir tablosunun düzeltilmesinde, sürecin IV.aşamasında belirttiğimiz gibi gelir tablosundaki bütün gelir, gider, kazanç ve kayıplar, dağıtılan kârlar ile dağıtılmamış kârdaki değişmelerin ne zaman ortaya çıktığı ve sonuçlara dahil edildiğinin saptanması gerekir. Daha sonra uygun katsayılar ile çarpılarak paranın bilanço günündeki satın alma gücü cinsinden ifade edilir.

⁷⁸ UMAN, Nuri.a.g.e., s.78.

⁷⁹Enflasyon Muhasebesi,(Hazırlayan: Pricewaterhouse Coppers),Capital Dergisi Eki,Aralık 2002,s.27.

Gelir tablosunun bütün kalemleri parasal olmayan değerlerdir. Bu kalemlerin enflasyona göre düzeltilmesinde IAS-29, TMS-2 ve SPK Tebliği açıklamaları dikkate alınacaktır.

2.2.1.2.1.Gelir Kalemlerinin Düzeltilmesi

Gelir tablosunun en önemli kalemlerinden olan satış gelirlerinin düzeltilmesi için, satışların ne zaman ve ne kadar yapıldığının bilinmesi gerekir. Bu bilgilerin elde edilmesi ve buna göre düzeltme yapılması çok zaman alıcı ve maliyetli olacağından, satışların yıl içinde dengeli dağıldığı varsayımı ile satışlar yıl ortalaması endeksi ile düzeltilebilmektedir.⁸⁰ SPK Tebliği'nin 15.maddesi, düzeltme işleminin bu şekilde yapılabilmesi için gelir kalemlerinde gerçekleşen hareketlerin mevsimlik etki göstermemesi ve tüm döneme eşite yakın şekilde dağıldığının varsayılabilmesi için yeterli gerçeklerin varlığına bağlı olduğunu belirtmektedir.

Ancak enflasyona göre düzeltilmiş verileri aylık veya üçer aylık dönemler itibari ile elde etmek isteyen firmalar, bu düzeltmeleri aylık veya üçer aylık ortalamalara göre yapabilirler. Her ayın sonundaki endeks dönem sonu, bir önceki ayın endeksi dönem başı, ikisinin ortalaması ise aylık ortalamayı verecektir.⁸¹

Parasal olmayan varlıkların satışından ortaya çıkan kâr veya zararlar, genel fiyat düzeyine göre tekrar hesaplanır ve gelir tablosunda düzeltilmiş değerleri ile gösterilir.⁸² Öncelikle, satışa konu olan varlığın net defter değeri ve satış fiyatı, bilanço tarihindeki paranın satın alma gücüne göre ifade edilir. Daha sonra, düzeltilmiş satış fiyatıyla net defter değeri arasındaki fark alınarak düzeltilmiş satış kârı ve zararı hesaplanır.⁸³

⁸⁰ UMAN, Nuri:a.g.e.,s.80 ; TMS-2 Madde 17; SPK Tebliği Madde 15

⁸¹ AKDOĞAN, N.ve N.TENKER:a.g.e., .s.722.

⁸² TMS 2 18. madde.

⁸³ ULUSAN, Hikmet.:Enflasyonun Finansal Tablolar Üzerine Etkileri ve Türkiye'de Uygulanan Vergisel Önlemler, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi, İstanbul 2001, s.84-85.

2.2.1.2.2.Gider Kalemlerinin Düzeltilmesi

Amortisman ve itfa payları, aktiflerin düzeltilmiş değeri üzerinden hesaplanacağı için, ayrıca düzeltme işlemine tabi tutulmaz.⁸⁴

Satılan mallar maliyetinin, enflasyona göre düzeltme işlemi için üç ayrı kalemin ayarlanması gerekmektedir. Dönem başı envanter, alışlar ve dönem sonu envanter genel fiyat düzeyindeki değişikliklere göre düzeltilmesinden sonra, düzeltilmiş değerler üzerinden tekrar satılan mallar maliyeti hesaplanır.⁸⁵

Parasal olmayan varlıkların satışından ortaya çıkan zararlar, gelir kalemlerinin düzeltilmesi kısmında belirtildiği gibi, genel fiyat düzeyine göre tekrar hesaplanır ve gelir tablosunda düzeltilmiş değerleri ile gösterilir.

Dönem içinde yapılan tahakkuklarda ise, işletmeler isterlerse tutarı dönem sonunda kesinleşecek veya dönem sonunda ortaya çıkan verilere göre yeniden hesaplanacak vergi karşılığı, kıdem tazminatı karşılığı gibi karşılıkları dönem sonunda oluşan nihai tutarları itibariyle dikkate alınır. Bu durumda, karşılıkların dönem içinde ayrılan kısmi tutarları, tahakkuk tarihleri dikkate alınarak ayrıca düzeltme işlemine tabi tutulmazlar.⁸⁶

2.2.1.3.Diğer Mali Tablolar

SPK Tebliği'nin 30.maddesinde nakit akım tablosu ve satışların maliyeti tablosunun tebliğ hükümleri çerçevesinde paranın satın alma gücü cinsinden ifade edilmek üzere düzeltme işlemine tabi tutulacağı belirtilmiştir.

⁸⁴ TMS-2 16.Madde; SPK Tebliği 16.Madde.

⁸⁵ KULU, M.Bahattin: " Enflasyon Muhasebesi ve Mali Tablolar Üzerinde Uygulanması", Yaklaşım Dergisi, Kasım 2000, .s.73.

⁸⁶ SPK Tebliği 18.Madde.

TMS-2'nin 23.maddesinde de düzeltilmiş nakit akış tablosunun hazırlanmasında bilanço tarihindeki ölçü birimine göre ifade edilmiş dönem başı ve dönem sonu bilançoları ve düzeltilmiş gelir tablosu verilerinin kullanılacağı ifade edilmiştir.

Bu nedenle işletmenin bilanço, gelir tablosu, satışların maliyeti ve nakit akım tablosu, paranın satın alma gücü cinsinden ifade edilmek üzere düzeltme işlemine tabi tutulur.

2.2.1.4.Satın Alma Gücü Kazancının Yada Kaybının Hesaplanması

Genel fiyat düzeyi muhasebesinin en önemli sonuçlarından biri, belki de en önemlisi, işletmenin parasal varlıkları elde bulundurmaktan dolayı uğradıkları kayıplarla, borçlu olmaktan dolayı elde ettikleri kazancı düzeltilmiş gelir tablosunda açık olarak göstermesidir. Böyle gelir ya da gider kaybı geleneksel muhasebenin hazırladığı gelir tablosunda yer almamaktadır.⁸⁷

IAS-29, TMS-2 ve SPK Tebliğinde "Enflasyon dönemlerinde, parasal varlık veya parasal borçların fiyat düzeylerine bağlanmadığı ortamda, parasal borçlardan fazla parasal varlık bulunduran işletmeler satın alma gücü kaybına uğrar. Diğer taraftan parasal varlıklardan fazla parasal borcu olan işletmeler ise satın alma gücü kazanır"⁸⁸ şeklinde ifade edilmiştir. Bu kazanç ve kayıplar belirtilen esaslar çerçevesinde hesaplanarak, gelir tablosunda net parasal pozisyon kârı (zararı) hesabında gösterilir.

---

⁸⁷ UMAN, Nuri: a.g.e., .s.81.

⁸⁸ IAS-29 27.Paragraf; TMS-2 20.Madde; SPK Tebliği 20.Madde

Satın alma gücü kazancının veya kaybının hesaplama yöntemi TMS-2 ve SPK Tebliğinde belirtilmiştir. Bu hesaplama yöntemine göre aşağıdaki işlemler yapılmaktadır;⁸⁹

a) Dönem başı bilançosunun verilerinden yararlanarak dönem başı düzeltilmiş parasal varlıklar ile düzeltilmiş parasal pasif kalemler arasındaki fark saptanır.

b) Söz konusu farka, dönem içinde yapılan ve net parasal kalemlerde artış yaratan olayların düzeltilmiş tutarları eklenir. Net parasal kalemlerde artış yaratan olaylara örnek olarak, satışları, gelir kalemlerini, parasal olmayan varlıkların azalışından sağlanan girişleri, parasal olmayan pasif kalemlerdeki artışlardan sağlanan girişleri gösterebiliriz. Satışlar ya peşin ya da kredili olarak yapılmaktadır. Gerek kasa hesabı gerekse alacaklar hesabı parasal varlık kalemlerinden olduğuna göre, satışlar gerçekleştikçe parasal varlıklarda artışlar olacak demektir. Bu nedenle satışlar kaleminin düzeltilmiş tutarı, net parasal varlıklarda artış yaratan olaylar toplamı içinde yer alacaktır. Gelir tablosundaki gelir unsurları, parasal olmayan varlıklardaki azalışlar ve parasal olmayan pasif kalemlerdeki artışlarda da durum aynıdır.

c) Bulunan toplamdan dönem içinde gerçekleşip de parasal kalemlerde azalış yaratan olayların düzeltilmiş tutarları çıkartılır. Net parasal kalemlerde azalışa yol açan kalemler; alışlar, harcamayı gerektiren gider kalemleri, bazı durumlarda parasal olmayan varlık unsurlarındaki artışlar veya parasal olmayan pasif kalemlerdeki azalışlardır. Parasal kalemlerin hesabında net alacaklardan hareket edilmesi durumunda, dönem içinde ayrılan karşılık giderleri ve reeskont faiz giderlerinin de burada azalış yaratan kalem olarak dikkate alınması gerekecektir. Ancak parasal kalemlerin hesabında brüt alacaklardan hareket edilmesi durumunda karşılık giderleri ve reeskont faiz giderleri dikkate alınmaz.

---

⁸⁹ AKDOĞAN, N.ve N.TENKER: a.g.e., s.726-727.

d) Daha sonra bulunan fark ile, dönem sonu net parasal varlıklar karşılaştırılır. Dönem sonu parasal varlıklar ve parasal pasif kalemler esasen dönem sonu parası ile belirttiklerinden ayrıca bir düzeltmeye tabi tutulmamaktadır. İkisi arasındaki fark, parasal kalemler nedeni ile ortaya çıkan satın alma gücü kazanç ve kayıplarını yansıtmaktadır. Dönem sonunda elde bulundurması gereken net parasal varlıklar, dönem sonundaki net parasal varlıklardan büyük ise satın alma gücü kaybı, dönem sonunda elde bulundurması gereken net parasal borçlar, dönem sonundaki net parasal borçlardan büyük ise satın alma gücü kaybı var demektir.

Yani dönem sonu "**net parasal varlıklar = dönem başı net parasal varlık+dönem içinde ortaya çıkan net parasal varlıklardaki artışlar- Net parasal varlıklardaki azalışlar**" eşitliği söz konusudur. Genel fiyat düzeyi muhasebesinde ortaya çıkan fark, satın alma gücü kazancı veya kayıplardan kaynaklanmaktadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AKÇANSA A.Ş'DE BİR UYGULAMA

1. METADOLOJİ

Akçansa A.Ş'nin mali tablolarına enflasyonun etkilerini gidermek amacıyla genel fiyat düzeyi muhasebe yöntemi kullanılarak, tarihsel ve düzeltilmiş tablolara analiz teknikleri uygulanmış ve karar almaya etkileri ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

1.1. Çalışmanın Konusu

Enflasyon, fiyatlar genel seviyesinde meydana gelen devamlı bir yükselme olarak tanımlanır. Enflasyon, geleneksel muhasebe ilkelerine göre hazırlanmış mali tabloların (bilanço, gelir, fon akım, satılan mal maliyeti vb.tablolar) gerçeği yansıtmasına engellemektedir. Bu durum işletmelerin geleceğe yönelik plan programlarını zorlaştırırken, doğru kararlar almasını engellemektedir. Bu nedenle çalışmanın konusu, işletmenin mali durumu ve faaliyet sonuçlarının enflasyon etkisinden arındırılarak, kalemlerin karşılaştırılabilirliğini sağlamak ve ilgili bilgi kullanıcıların doğru karar almalarını sağlamaktır.

1.2. Çalışmanın Amaç ve Önemi

İşletme yöneticileri mali bilgiler ışığında, işletme faaliyetlerinin başarı ve etkinlik derecesini ölçerek, işletme hedeflerine ne derecede ulaşıldığına, geleceğe ait planlar hazırlamada, üretilecek mal ve hizmetler, üretim miktarı, izlenecek fiyat politikası konusunda, işletmenin ödeme gücünün ve likiditesinin ölçülmesinde, işletme faaliyetlerini kontrol ve değerlemede kararlar alırlar.

Ekonomik, sosyal ve siyasal hayatı etkileyen enflasyon, firmalar düzeyinde de önemli etkileri olmaktadır. Enflasyonun işletmeler üzerindeki olumsuz etkileri,

işletme ile ilgili kararlar alınmasında dikkate alınan mali tabloların gerçeği yansıtmaması şeklinde kendini gösterir. Bu durum, firma ile ilgili karar birimini, ortakları, yatırımcıyı, kamuoyu ve diğer ilgilileri yanıltır, yanlış kararlar almalarına, geleceğe yönelik verilecek kararlarda yanılmalara, yanlış kâr dağıtım politikasının uygulanmasına neden olur.

Enflasyonun işletmeler üzerine etkisi, enflasyonun hızına, varlık yapısına, varlıkların devir hızına, üretilen mal ve hizmetlerin talep esnekliğine, nispi fiyatlardaki değişmeye, teknolojik gelişmelere ve bu gelişmelerin ekonomiye uygulama hızına, işletmenin finans yapısına, borçtan yararlanma derecesine ve faiz yüküne bağlıdır. Enflasyon döneminde öz kaynaklarla kurulmuş bir işletme, borçla kurulmuş bir işletmeye nazaran daha çok zarar görürken, sabit kıymet yatırımları daha fazla olan işletmeler, daha az olan işletmelere göre daha fazla olumsuz etkilenmektedir.

Enflasyon döneminde, işletmelerin üretim maliyetlerinin yükselmesi, kredi limitlerinin azalması nedeniyle, işletmeler üretim ve satış hacmini koruyabilmek için daha fazla işletme sermayesine ihtiyaç duyarlar. İşletmeler, parasal varlıkların sürekli değer kaybetmesi nedeniyle, ellerindeki likidite ve parasal fonları parasal olmayan değerlere ve stoklara yatırmak isterler. Bu durum, işletmenin aktifleri içinde parasal olmayan değerlerin ve stokların artmasına, likit değerlerin azalmasına, iki grup arasındaki dengenin bozulmasına neden olur. Enflasyonist ortamda, işletmelerin likidite sıkıntısı borç para bulmayı güçleştirir. İşletmeler yüksek faizlerle, kısa vadeli borçlanabilmektedirler. İşletmelerin artan fon ihtiyaçlarını dış kaynaklardan sağlanması yabancı kaynak, öz kaynak dengelerinin bozulmasına yol açar.

Enflasyonun işletmelerin ekonomik yapısına olan etkileri şöyle sıralanabilir; enflasyon:

- İşletmelerde likit ve likit olmayan varlıklar arasındaki dengenin bozulmasına,
- İşletmelerin aşırı şekilde borçlanmasına, dolayısıyla öz kaynak yabancı kaynak dengesinin bozulmasına,

- İşletmelerin uygun olmayan finansman aracı kullanmalarına,
- İşletmelerin ağır finansman yükü altına girmelerine,
- İşletmelerin likidite sıkıntısı çekmelerine,
- Alacakların tahsilinin güçlenmesine,
- Fon yetersizliği ve hammadde yokluğu nedeniyle üretimin kısılıp işsizliğin artmasına neden olmaktadır.

Geleneksel muhasebe sistemi, enflasyonun işletmelere olumsuz etkilerini giderememekte, işletmelerin finansal riskleri, yatırım yapma risklerinin artmasına, fiktif kârlarının vergilendirilmesine, öz sermayenin satın alma gücü ve potansiyelinin korunması imkanını yok ederek, işletme sermayesinin erozyona uğramasına neden olur.

Çalışmada, enflasyonun mali tablolar üzerindeki etkisini gidermek amacıyla Genel Fiyat Düzeyi Muhasebe modeli kullanılacaktır. Enflasyonun varlığını kabul eden bu yöntemde, paranın satın alma gücünün değiştiği gerçeğinden hareketle genel fiyat endeksi (TEFE, TÜFE veya Mili Gelir Fiyat Deflatörü) yardımıyla, farklı para birimiyle ifade edilen ve finansal tablolarda yer alan değerler aynı para birimiyle ifade edilmeye çalışılır.

Konunun önemi doğrultusunda, çalışmanın amacı, enflasyonun işletmelerin mali tabloları üzerindeki etkilerinin giderilerek karar alıcıların doğru kararlar almasını sağlamaktır.

1.3.Çalışmanın Yöntemi

Çalışmanın konusu ve amacı doğrultusunda, ilgili literatürün taranması ile oluşturulan teorik alt yapı örnek alınan AKÇANSA A.Ş.'nin mali tablolarına (bilanço, gelir, fon akım, satılan mal maliyeti vb.tablolar) uygulanarak sonuçlar ortaya konulacaktır.

2.AKÇANSA A.Ş.'NİN TANITILMASI

Akçansa Çimento Sanayi ve Ticaret A.Ş., Sabancı Holding ile Belçikalı CBR Grubu ortaklığında Akçimento ve Çanakkale Çimento'nun birleşmesi sonucu, 1 Ekim 1996 tarihinden itibaren faaliyete başlamıştır.Akçansa'nın %79.44 hissesine Sabancı Holding ve CBR Grubu eşit oranda sahiptir, kalan %20.56'sı İMKB'de halka arz edilmiştir.

Klinker, çimento ve hazır beton konusunda Marmara ve Ege Bölgesi'nde faaliyet gösteren Akçansa'nın, Büyükçekmece ve Çanakkale'de iki çimento fabrikası ile Ambarlı, Aliğa ve Yeni Karamürsel'de olmak üzere toplam üç çimento terminali bulunmaktadır. İştiraki olan Betonsa şirketiyle 1998 yılı Haziran ayında birleşmesi sonucunda, Marmara ve Ege Bölgesi'ne yayılmış toplam 25 hazır beton tesisinde 'Betonsa' markasıyla hizmet vermektedir. Ayrıca sahip olduğu Agregasa ve Akçansa taşımacılık şirketleri ve ortağı olduğu Karçimsa Çimento şirketleri ile de faaliyetlerini geniş bir alanda sürdürmektedir.

3. AKÇANSA A.Ş.'NİN MALİ TABLOLARININ DÜZELTİLMESİ

Enflasyonun şirketin mali tabloları üzerindeki etkilerinin giderilmesinde genel fiyat düzeyi muhasebesi yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemde mali tablolarda yer alan kalemlerin düzeltilmesinde esas alınan düzeltme katsayısının hesaplanması gerekir.

3.1.Kalemlerin Düzeltmesinde Kullanılacak Düzeltme Katsayısının Hesaplanması

Düzeltme katsayılarının hesaplanması için geçmiş dönemlerde gerçekleşen birikimli enflasyon oranlarının bilinmesi gerekir. Aşağıda DİE'nin toptan eşya fiyatları genel endeksleri tablo olarak verilmiştir.

Tablo 1 Toptan Eşya Fiyatları Genel Endeksleri

TOPTAN EŞYA FİYATLARI GENEL ENDEKSLERİ (1994 =100)									
AYLAR	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
OCAK	61.9	148.5	244.8	435.8	839.1	1258.6	2094	2686.8	5157.4
ŞUBAT	66.7	159	259.1	462.8	877.4	1301	2179.3	2757.6	5289.5
MART	71.4	167.8	277.3	490.7	912.7	1352.9	2246.8	3035	5387.9
NİSAN	91.7	176.4	299.7	517.9	949.3	1424.4	2300.5	3470.8	5485.5
MAYIS	99.5	179.7	312.1	544.8	980.2	1469.9	2339.5	3689.6	5508.4
HAZİRAN	102.2	182	320.6	563.4	995.5	1496.5	2346.4	3795.6	5572.0
TEMMUZ	104.7	186.1	328.2	593.1	1020.7	1556	2370.5	3920.6	5720.7
AĞUSTOS	108	190.3	340.6	624.6	1045.3	1606.8	2393	4059.5	5842.8
EYLÜL	112.8	199.1	358	663.7	1101.2	1700.8	2448.3	4276.7	60224.6
EKİM	119.8	206.5	377.6	708	1146.8	1780.1	2516.7	4564.5	6213.3
KASIM	126.6	213.8	396.9	747.6	1185.7	1852.7	2577.2	4755.5	6314.3
ARALIK	134.7	223.1	412.5	787.7	1215.1	1979.5	2626	4951.7	6478.8

Akçansa A.Ş.'nin ekte verilen 31.12.2000 ve 31.12.2001 mali tablolarında yer alan parasal ve parasal olmayan kalemlerin düzeltilmesinde yararlanılacak düzeltme katsayıları aşağıdaki gibi hesaplanmıştır.

$$\text{Parasal varlık ve kaynakların Düzeltme Katsayısı} = \frac{2001 \text{ Aralık Endeks}}{2000 \text{ Aralık Endeks}} = \frac{4951.7}{2626}$$

$$= 1.8856$$

3.2. Parasal ve Parasal Olmayan Kalemlerin Belirlenmesi

Düzeltilme işlemine başlamadan önce AKÇANSA A.Ş'nin 31 Aralık 2001 yılı bilançosunda yer alan kalemler parasal ve parasal olmayan kalemler olarak belirlenmiştir.

Tablo 2 Parasal ve Parasal Olmayan Kalemler

AKÇANSA A.Ş'NİN PARASAL VE PARASAL OLMAYAN KALEMLERİ		
HESABIN ADI	PARASAL	PARASAL OLMAYAN
A.Hazır Değerler		
1.Kasa	X	
2.Bankalar	X	
3.Diğer Hazır Değerler	X	
B.Menkul Kıymetler		
3.Kamu Kes.Tahvil, Senet ve Bonl.	X	
C.Kısa Vadeli Ticari Alacaklar		
1.Alıcılar	X	
2.Alacak Senetleri	X	
3.Verilen Depozito ve Teminatlar	X	
4.Diğer Kısa Vadeli Alacaklar	X	
5.Alacak Reeskontu (-)	X	
6.Şüpheli Alacaklar Karşılığı (-)	X	
D.Diğer Kısa Vadeli Alacaklar		
2.İştiraklerden Alacaklar	X	
3.Bağlı Ortaklıklardan Alacaklar	X	
4.Kısa Vadeli Diğer Alacaklar	X	
6.Şüpheli Alacak Karşılığı (-)	X	
E.Stoklar		
1.İlk Madde ve Malzeme		X
2.Yarı Mamuller		X
3.Ara Mamuller		X
4.Mamuller		X
8.Verilen Sipariş Avansları		X

F.Diğer Dönen Varlıklar	X	
A.Uzun Vadeli Ticari Alacaklar		
3.Verilen Depozito ve Teminatlar	X	
B.Diğer Uzun Vadeli Alacaklar		
4.Uzun Vadeli Diğer Alacaklar	X	
C.Finansal Duran Varlıklar		
3.İştirakler		X
6.Bağlı Ortaklıklar		X
9.Diğer Finansal Duran Varlıklar		X
D.Maddi Duran Varlıklar		
1.Arazi ve Arsalar		X
2.Yerüstü ve Yer altı Düzenleri		X
3.Binalar		X
4.Makine, Tesis ve Cihazlar		X
5.Taşıt Araç ve Gereçleri		X
6.Döşeme ve Demirbaşlar		X
7.Diğer Maddi Duran Varlıklar		X
8.Birikmiş Amortismanlar (-)		X
9.Yapılmakta Olan Yatırımlar		X
10.Verilen Sipariş Avanslar		X
E.Maddi Olmayan Duran Varlıklar		
2.Haklar		X
4.Diğer Maddi Olmayan Duran Varlıklar		X
F.Diğer Duran Varlıklar	X	
A.Finansal Borçlar		
1.Banka Kredileri	X	
B.Ticari Borçlar		
1.Satıcılar	X	
3.Alınan Depozito ve Teminatlar	X	
4.Diğer Ticari Borçlar	X	
C.Diğer Kısa Vadeli Borçlar		
1.Ortaklara Borçlar	X	
3.Bağlı Ortaklıklara Borçlar	X	
4.Ödenecek Giderler	X	
5.Ödenecek Vergi, Harç ve Diğer Kes.	X	
7.Kısa Vadeli Diğer Borçlar	X	
D.Alınan Sipariş Avansları		X

E.Borç ve Gider Karşılıkları		
1.Vergi Karşılıkları	X	
2.Diğer Borç ve Gider Karşılıkları	X	
A.Finansal Borçlar		
1.Banka Kredileri	X	
E.Borç ve Gider Karşılıkları		
1.Kıdem Tazminatı Karşılıkları	X	
ÖZ SERMAYE		
A.Sermaye		X
B.Sermaye Taahhütleri (-)		X
C.Emisyon Primi		X
D.Yeniden Değerleme Değer Artışı		
1.Duran Varlıklarda Değer Artışı		X
2.İştiraklerdeki Değer Artışı		X
E.Yedekler		
1.Yasal Yedekler		X
2.Statü Yedekleri		X
3.Özel Yedekler		X
4.Olağanüstü Yedekler		X
5.Maliyet Artış Fonu		X
6.Diğer Olağanüstü Yedekler		X
F.Net Dönem Kârı		X

3.3.Bilançonun Düzeltilmesi

Akçansa A.Ş'nin bilançoları, enflasyona göre düzeltme işleminde 31 Aralık 2000 yılı dönem başı, 31 Aralık 2001 yılı dönem sonu olarak dikkate alınmıştır. Bilanço kalemlerinin 31 Aralık 2001 yılının para değeriyle düzenlenmesi aşağıdaki gibidir.

3.3.1.Hazır Değerlerin Düzeltilmesi

AKÇANSA A.Ş'nin 31.12.2000 tarihli bilançosunda hazır değerleri oluşturan kasa, bankalar ve diğer hazır değerler dönem sonu para değeriyle ifade edilmedikleri için, düzeltme yapılarak cari para birimi ile ifade edilmeleri gerekir.

Kasa Hesabının Düzeltilmesi : Şirketin 31.12.2000 tarihli bilançosunda kasa hesabının bakiyesi 3.672.000.000.-TL gözükmetedir. Bu tutarın 101.000.000 TL' lik kısmı USD'dır.Buna göre düzeltme işlemi aşağıdaki gibi yapılabilir.

	Tarihsel Değeri	Düzeltilme	Enflasyona Göre
	2000	Katsayısı	Düzeltilmiş Değerler
Kasa			6.949.412.650
TL Kasası	3.571.000.000	x 1.8856	6.733.477.600
Döviz Hesapları			
USD Kasası ¹	150	x 1.439.567	215.935.050
(150 USD)			

Bankalar Hesabının Düzeltilmesi : Şirketin 31.12.2000 tarihli bilançosunda banka hesabının bakiyesi 1.982.128.000.000.-TL gözükmetedir. Buna göre düzeltme işlemi aşağıdaki gibidir.

	Tarihsel Değeri	Düzeltilme	Enflasyona Göre
	2000	Katsayısı	Düzeltilmiş Değerler
Bankalar			4.172.478.881.442
TL Hesap	292.091.000.000	x 1.8856	550.766.789.600
Döviz Hesapları			
USD Hesapları	2.515.792, 69	x 1.439.567	3.621.652.135.365
(2.515.792, 69 USD)			
EURO ²	47, 28	x 1.268.115	59.956.477
(47, 28 EURO)			

Diğer Hazır Değerlerin Düzeltilmesi : Şirketin 31.12.2000 tarihli bilançosunda 1.607.089.000.000.- TL gözükken diğer hazır değerlerin enflasyona göre düzeltme işlemi aşağıdaki gibidir.

¹ T.C.Merkez Bankası 31.12.2001 USD alış 1.439.567 TL'dir. <http://www.tcmb.gov.tr/kurlar>

² T.C.Merkez Bankası 31.12.2001 EURO alış 1.268.115 TL'dir. <http://www.tcmb.gov.tr/kurlar>

	Tarihsel Değeri 2000	Düzeltilme Katsayısı	Enflasyona Göre Düzeltilmiş Değer
Diğer Hazır Değerler	1.607.089.000.000	x 1.8856	3.030.327.018.400

3.3.2.Menkul Kıymetlerin Düzeltilmesi

Menkul Kıymetler grubu içersinde yer alan Kamu Kesimi Tahvil, Senet ve Bonoları hesabı dönem sonu para değeriyle ifade edilmek için düzeltilme işlemi yapılır.

	Tarihsel Değeri 2000	Düzeltilme Katsayısı	Enflasyona Göre Düzeltilmiş Değerler
Kamu Kes.Th.Sen.B.	3.796.322.000.000	x 1.8856	7.158.344.763.200

3.3.3.Kısa Vadeli Ticari Alacakların Düzeltilmesi

Bu grupta yer alan kalemlerin enflasyona göre düzeltilme işlemleri aşağıdaki gibidir:

	Tarihsel Değeri 2000	Düzeltilme Katsayısı	Enflasyona Göre Düzeltilmiş Değerler
Alicılar			26.601.548.872.085
TL	11.528.369.000.000	x 1.8856	21.727.892.586.400
Yab.Para	3.378.555 USD	x 1.439.567	4.863.656.285.685
Alacak Senetleri	11.249.565.000.000	x 1.8856	21.212.179.764.000
Ver.Dep.ve Tem.	402.000.000	x 1.8856	758.011.200
Diğ.Kısa Vad.Tic.Al.	89.397.000.000	x 1.8856	168.566.983.200
Alacak Senetleri Reesk.(-)	(492.106.000.000)	x 1.8856	(913.915.073.600)
Şüpheli Al.Karşılığı (-)	(1.523.638.000.000)	x 1.8856	(2.872.971.812.800)
Toplam Alacaklar			44.196.166.744.085

3.3.4.Diğer Kısa Vadeli Alacakların Düzeltilmesi

Bu grupta yer alan kalemlerin düzeltme işlemi aşağıdaki gibidir:

Şirket bağlı ortaklarından 5.728.363.000.000.-TL tutarında yabancı paralarla temsil edilen alacağı bulunmaktadır.

	Tarihsel Değeri 2000		Düzeltilme Katsayısı	Enflasyona Göre Düzeltilmiş Değerler
Bağlı Ort.Al.	8.527.331USD	X	1.439.567	12.275.664.305.677
Diğ.Kısa Vad.Al.	729.373.000.000	X	1.8856	1.375.305.728.800
Şüp.Diğ.Al.Karş. (-)	(713.000.000)	X	1.8856	(1.344.432.800)
Toplam				13.649.625.601.677

3.3.5.Stokların Düzeltilmesi

Şirket stoklarını ağırlıklı ortalama maliyet yöntemine göre değerlemektedir. Dolayısıyla dönem sonu stoklarının maliyetinin yoğunlaşması ortalama endeks kadar olacaktır. Bu nedenle 2001 dönem sonu stokları ortalama endekse ve dönem başı stokları da dönem başı endeksine göre düzeltilecektir. Ayrıca stoklar grubunda "direkt" ve "endirekt malzeme" ayrımı yapılmamıştır.

$$\text{Dönem başı Stok Düzeltme Katsayısı} = \frac{2001 \text{ Aralık Endeks } 4951.7}{2000 \text{ Aralık Endeks } 2626} = 1.8856$$

$$\text{Dönem sonu Stok Düzeltme Katsayısı} = \frac{2001 \text{ Aralık Endeks } 4951.7}{2001 \text{ Ort.Endeks } 3830.3} = 1.2928$$

(Milyon TL)	D.Başı Stok 2000	D.Sonu Stok 2001
D.İlk Madde ve Malzeme	9.669.609	22.183.229
Yarı Mamuller	470.329	710.505
Ara Mamuller	761.015	5.659.862
Mamuller	957.445	1.812.023

Dönem sonu stoklarının düzeltilmesi:

	Tarihsel Değeri 2000		Düzeltilme Katsayısı	Enflasyona Göre Düzeltilmiş Değerler
D.İlk Madde ve Malzeme	22.183.229.000.000	x	1.2928	28.678.478.451.200
Yarı Mamul	710.505.000.000	x	1.2928	918.540.864.000
Ara Mamul	5.659.862.000.000	x	1.2928	7.317.069.593.600
Mamul	1.812.023.000.000	x	1.2928	2.342.583.334.400
Toplam	30.365.619.000.000			39.256.672.243.200

Dönem başı stoklarının düzeltilmesi:

	Tarihsel Değeri 2000		Düzeltilme Katsayısı	Enflasyona Göre Düzeltilmiş Değerler
D.İlk Madde ve Malzeme	9.669.609.000.000	x	1.8856	18.233.014.730.400
Yarı Mamul	470.329.000.000	x	1.8856	886.852.362.400
Ara Mamul	761.015.000.000	x	1.8856	1.434.969.884.000
Mamul	957.445.000.000	x	1.8856	1.805.358.292.000
Toplam	30.365.619.000.000			23.360.195.268.800

Verilen Sipariş Avansları Hesabının Düzeltilmesi : Şirketin 31.12.2000 ve 31.12.2001 yılı bilançolarında yer alan verilen sipariş avanslarının enflasyona göre düzeltme işlemi aşağıdaki gibidir:

	Tarihsel Değeri		Düzeltilme Katsayısı	Enflasyona Göre Düzeltilmiş Değerler
2001 Verilen Sipariş Avansları	236.864.000.000	x	1.2928	306.217.779.200
2000 Verilen Sipariş Avansları	164.768.000.000	x	1.8856	310.686.540.800

3.3.6.Diğer Dönen Varlıklar Hesabının Düzeltilmesi

Bu grubun düzeltme işlemi aşağıdaki gibidir:

	Tarihsel Değeri 2000		Düzeltilme Katsayısı	Enflasyona Göre Düzeltilmiş Değerler
Toplam	2.760.732.000.000	x	1.8856	5.205.636.259.200

3.3.7.Uzun Vadeli Ticari ve Diğer Alacakların Düzeltilmesi

Bu grupta yer alan değerlerin düzeltme işlemi aşağıdaki gibidir:

	Tarihsel Değeri 2000		Düzeltilme Katsayısı	Enflasyona Göre Düzeltilmiş Değerler
Verilen Dep.ve Teminatlar	47.077.000.000	x	1.8856	88.768.391.200

	Tarihsel Değeri 2000		Düzeltilme Katsayısı	Enflasyona Göre Düzeltilmiş Değerler
Uzun Vad.Diğ.Alacakl.	318.086.000.000	x	1.8856	599.782.961.600

3.3.8.Finansal Duran Varlıkların Düzeltilmesi

Parasal olmayan varlıklar içinde yer alan bu gruptaki kalemlerin enflasyona göre düzeltme işlemi aşağıdaki gibidir :

İştirakler Hesabının Düzeltilmesi : İştirakler hesabının dökümü ve düzeltme işleminde 2000 yılı başlangıç yıl olarak kabul edilmiştir.

İştirakler	2000 Yılından Devir	2001 Yılı
Enerjisa	9.754.131.000.00	9.754.131.000.000
Çimsa	1.684.800.000.000	1.684.800.000.000
Liman İşl.A.Ş.	124.995.000.000	124.995.000.000
Arpaş	32.000.000.000	32.000.000.000
Oralitsa	16.450.000.000	16.450.000.000

Atlaş	10.888.000.000	10.889.000.000
Hobim Bilgi Hizm.	5.800.000.000	96.252.000.000
Toplam	11.629.064.000.000	11.719.517.000.000

Tablo 3 İştirakler

	TARİHSEL	DÜZELTME	
İŞTİRAKLER	DEĞERLER	KATSAYISI	MİLYON TL
2000'DEN DEVİR	9.754.131	1.8856	18.392.389
2001	-	-	-
ENERJİSA	9.754.131		18.392.389
2000'DEN DEVİR	1.684.800	1.8856	3.176.859
2001	-	-	-
ÇİMSA	1.684.800		3.176.859
2000'DEN DEVİR	124.995	1.8856	235.691
2001	-	-	-
LİMAN İŞL.A.Ş.	124.995		235.691
2000'DEN DEVİR	32.000	1.8856	60.339
2001	-	-	-
ARPAŞ	32.000		60.339
2000'DEN DEVİR	16.450	1.8856	31.018
2001	-	-	-
ORALİTSA	16.450		31.018
2000'DEN DEVİR	10.888	1.8856	20.530
2001	1	1.2928	1
ALTAŞ	10.889		20.531
2000'DEN DEVİR	5.800	1.8856	10.936
2001	90.452	1.2928	116.936
HOBİM	96.252		129.283
TOPLAM			22.046.110

	Tarihsel Değeri 2000	Düzeltilme Katsayısı	Enflasyona Göre Düzeltilmiş Değerler
İştirakler Serm.Tah.(-)	18.186	x 1.8856	34.291

Bağlı Ortaklıklar Hesabının Düzeltilmesi : Bağlı ortaklıklar hesabının düzeltme işleminde 2000 yılı başlangıç yıl olarak kabul edilmiştir.

Tablo 4 Bağlı Ortaklıklar

BAĞLI ORTAKLIKLAR	TARİHSEL DEĞERLER	DÜZELTME KATSAYISI	DÜZELTİLMİŞ DEĞER
2000'DEN DEVİR	1.141.143	1.8856	2.151.739
2001	1.673.552	1.2928	2.163.568
AGRESA	2.814.695		4.315.307
2000'DEN DEVİR	714.000	1.8856	1.346.318
2001	-	-	-
KARÇİMSA	714.000		1.346.318
2000'DEN DEVİR	56.457	1.8856	106.455
2001	-	-	-
AKÇANSA TAŞIMACILIK	56.457		106.455
TOPLAM	3.585.152		5.768.080

Diğer Finansal Duran Varlıklar Hesabının Düzeltilmesi : Diğer Finansal Duran Varlıklar hesabının düzeltme işleminde 2000 yılı başlangıç yıl olarak kabul edilmiştir.

Tablo 5 Diğer Finansal Duran Varlıklar

DİĞER FİNANSAL DURAN VARLIKLAR	TARİHSEL DEĞERLER	DÜZELTME KATSAYISI	MİLYON TL
2000 Diğ.Fin.Dur.Var.	64.528.000.000	1.8856	121.673.996.800
2001 Diğ.Fin.Dur.Var.	65.118.000.000	1.2928	84.184.550.400

3.3.9. Maddi Duran Varlıkları Hesabının Düzeltilmesi

Maddi duran varlıkların enflasyona göre düzeltme işleminde 2000 yılı başlangıç yılı varsayılmıştır. Bununla birlikte maddi duran varlıkların edinim tarihi bilinmediği için edinim tarihindeki endeks yerine ortalama endeks dikkate alınarak düzeltme katsayısı hesaplanmıştır. Düzeltme işlemi aşağıdaki gibidir:

Tablo 6 Sabit Kıymetler

SABİT KIYMETLER 2001			
	TARİHSEL DEĞERLER	DÜZELTME KATSAYISI	MİLYON TL
2000'DEN DEVİR	940.924	1.8856	1.774.206
2001	262.740	1.2928	339.670
ARAZİ ARSALAR			2.113.876
2000'DEN DEVİR	14.187.120	1.8856	26.751.233
2001	-817.119	1.2928	-1.056.371
YERÜSTÜ YER ALTI			25.694.862
2000'DEN DEVİR	25.520.421	1.8856	51.892.506
2001	-890.267	1.2928	-1.150.937
BİNALAR			50.741.569
2000'DEN DEVİR	81.168.635	1.8856	153.051.578
2001	-5.068.826	1.2928	-6.552.978
MAKİNE			146.498.600
2000'DEN DEVİR	9.252.750	1.8856	17.446.985
2001	-1.197.900	1.2928	-1.548.645
TAŞIT			15.898.340
2000'DEN DEVİR	3.007.086	1.8856	5.670.161
2001	-42.502	1.2928	-54.947
DÖŞEME			5.615.214
2000'DEN DEVİR	3.405.443	1.8856	6.421.303
2001	1.593.547	1.2928	2.060.138
DIĞ.M.D.V.			8.481.441
TOPLAM			255.043.902

	TARİHSEL DEĞERLER	DÜZELTME KATSAYISI	MİLYON TL
2000'DEN DEVİR	82.489.997	1.8856	155.543.138
2001	105.605	1.2928	136.526
BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR (-)			155.679.664

Verilen Sipariş Avansları Hesabının Düzeltilmesi : 31.12.2000 ve 31.12.2001 bilançolarında yer alan bu hesabın enflasyona göre düzeltme işlemi aşağıdaki gibidir:

	Tarihsel Değeri		Düzeltilme Katsayısı	Enflasyona Göre Düzeltilmiş Değerler
2000 Verilen Sipariş Avsl.	473.921.000.000	x	1.8856	893.625.437.600
2001 Verilen Sipariş Avsl.	508.558.000.000	x	1.2928	657.463.782.400

Yapılmakta Olan Yatırımlar Hesabının Düzeltilmesi : Yapılmakta olan yatırımlar kaleminin genel fiyat düzeyi yöntemine göre düzeltilmesinde tamamlanma yöntemi kullanılmıştır. İşletmenin 2001 yılında yaptığı yatırımların yıl içerisinde düzenli olarak dağıldığı varsayılmış, düzeltme katsayısı olarak 2001 yılı ortalaması kullanılmıştır.³ Yapılmakta olan yatırımların dökümü düzeltmesi aşağıdaki gibidir:

Yatırımlar	Tarihsel Değeri		Düzeltilme Katsayısı	Enflasyona Göre Düzeltilmiş Değerler
Çanakkale Fabrika				
İdame Yatırımlar	6.759	x	1.2928	8.738
Büyükçekmece Fabrika				
İdame Yatırımlar	675.201	x	1.2928	872.900
Hazır Beton				
İdame Yatırımlar	6.000	x	1.2928	7.757
TOPLAM	687.960			889.395
2000 Yap.Ol.Yat.Top.	3.587.934	x	1.8856	6.765.408

³ Düzeltme Katsayısı = $\frac{2001 \text{ Aralık Ayı Endeksi}}{2001 \text{ Ortalama Aylık Endeks}} = \frac{4951.7}{3830.3} = 1.2928$

2001 Ortalama Aylık Endeks 3830.3

3.3.10.Maddi Olmayan Duran Varlıkların Düzeltilmesi

Parasal olmayan varlıklar içersinde yer alan bu kalemin enflasyona göre düzeltme işleminde 2000 yılı başlangıç yılı olarak varsayılmıştır.

Tablo 7 Maddi Olmayan Duran Varlıklar

MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR MİLYON TL	TARİHSEL DEĞER	DÜZELTME KATSAYISI	DÜZELTİLMİŞ DEĞER
2000'DEN DEVİR	73.894	1.8856	139.335
2001	-25.719	1.2928	-33.250
HAKLAR	48.175		106.085
2000'DEN DEVİR	56.166	1.8856	105.907
2001	-11.554	1.2928	-14.937
DİĞER MADDİ OLM.D.V.	44.612		90.970
TOPLAM	92.787		197.055

3.3.11. Diğer Duran Varlıkların Düzeltilmesi

Bu kalemin enflasyona göre düzeltme işlemi aşağıdaki gibidir:

	Tarihsel Değeri		Düzeltilme Katsayısı	Enflasyona Göre Düzeltilmiş Değerler
2001 Diğer Duran Varlıklar	292.069.000.000	x	1.2928	377.586.803.200
2000 Diğer Duran Varlıklar	302.095.000.000	x	1.8856	569.630.332.000

3.3.12.Finansal Borçlar Hesabının Düzeltilmesi

Şirketin 31.12.2000 tarihli bilançosunda finansal borçların bakiyesi 12.858.098.000.000 TL'dir. Şirket 19.000.000 USD ve 33.022.000.000 TL ihracat döviz kredisi almıştır. Enflasyona göre düzeltme işlemi aşağıdaki gibidir:

	Tarihsel Değeri		Düzeltilme	Enflasyona Göre
	2000		Katsayısı	Düzeltilmiş Değerler
USD Kredi	19.000.00USD ⁴	x	1.446.510	27.483.690.000.000
TL Kredi	302.095.000.000	x	1.8856	62.266.283.200
Toplam				27.545.956.283.200

3.3.13. Ticari Borçların Düzeltilmesi

Ticari Borçlar grubunda yer alan satıcılar, alınan depozito ve teminatlar ve diğer ticari borçlar hesaplarının enflasyona göre düzeltme işlemi aşağıdaki gibidir.

Ticari Borçlar	Tarihsel Değeri		Düzeltilme	Enflasyona Göre
	2000		Katsayısı	Düzeltilmiş Değerler
Satıcılar	11.292.670.000.000	x	1.8856	21.293.458.552.000
Dep.ve Tem.	307.709.000.000	x	1.8856	580.216.090.400
Diğ.Ticari Borçl.	96.399.000.000		1.8856	181.769.954.400
Toplam	12.344.639.000.000			22.055.444.596.800

3.3.14. Diğer Kısa Vadeli Borçların Düzeltilmesi

Diğer kısa vadeli borçlar kaleminde yer alan ortaklara borçlar, ödenecek giderler, ödenecek vergi, harç ve diğer kesintiler ve kısa vadeli diğer borçlar hesaplarının enflasyona göre düzeltme işlemi aşağıdaki gibidir.

Diğer K.V. Borçlar	Tarihsel Değeri		Düzeltilme	Enflasyona Göre
	2000		Katsayısı	Düzeltilmiş Değerler
Ortaklara Borçlar	66.645.000.000	x	1.8856	125.666.000.000
Ödenecek Giderler	171.263.000.000	x	1.8856	322.934.000.000
Öd.Verg.Harç.ve Diğ.	955.785.000.000	x	1.8856	1.802.228.000.000
K.V.Diğ.Borçlar	384.821.000.000	X	1.8856	725.618.000.000
Toplam	3.153.262.000.000			2.976.446.000.000

⁴ T.C.Merkez Bankası 31.12.2001 USD satış 1.446.510 TL'dir. <http://www.tcmb.gov.tr/kurlar>

3.3.15. Alınan Sipariş Avanslarının Düzeltilmesi

Türkiye uygulamalarında siparişler genel olarak sabit fiyattan yapıldığı için “Alınan Sipariş Avansları” Parasal değerler içinde değerlendirilmiştir. Kalemin düzeltme işlemi aşağıdaki gibidir:

Diğer K.V. Borçlar	Tarihsel Değeri 2000		Düzeltilme Katsayısı	Enflasyona Göre Düzeltilmiş Değerler
Alınan Sipariş Av.	248.610	x	1.8856	468.779

3.3.16. Kısa Vadeli Borç ve Gider Karşılıklarının Düzeltilmesi

Bu kalemde yer alan Vergi Karşılıkları ve Diğer Borç ve Gider Karşılıkları hesaplarının enflasyona göre düzeltme işlemi aşağıdaki gibidir:

Borç ve Gid.Karş	Tarihsel Değeri 2000		Düzeltilme Katsayısı	Enflasyona Göre Düzeltilmiş Değerler
Vergi Karşılıkları	1.607.265	x	1.8856	3.030.659
Diğ.Borç.ve Gid.Karş.	769.515	x	1.8856	1.450.997
Toplam	2.376.780			4.481.656

3.3.17. Uzun Vadeli Finansal Borçların Düzeltilmesi

Bu kalemde yer alan Banka Kredileri hesabının düzeltme işlemi aşağıdaki gibidir.

Finansal Borçlar	Tarihsel Değeri 2000		Düzeltilme Katsayısı	Enflasyona Göre Düzeltilmiş Değerler
Banka Kredileri	207	x	1.8856	390

3.3.18.Uzun Vadeli Borç ve Gider Karşılıklarının Düzeltilmesi

Şirketin uzun vadeli borçlarında, borç ve gider karşılıkları kaleminde yer alan kıdem tazminatı karşılıkları hesabının düzeltme işlemi aşağıdaki gibidir.

Uzun Vad.Borçlar	Tarihsel Değeri 2000	Düzeltilme Katsayısı	Enflasyona Göre Düzeltilmiş Değerler
Borç ve Gid. Karşılıkları			
Kıdem Tazm. Karşılıkları	5.594.616	x 1.8856	10.549.207

3.3.19.Öz Sermayenin Düzeltilmesi

Öz sermaye kalemlerinin düzeltilmesinde; yeniden değerlendirme değer artış fonu gibi fonlar sermayeden ve öz sermayeden indirilmiştir. Yedekler ortaklar tarafından konulan sermaye olarak dikkate alınmıştır.

ÖZ SERMAYE

Sermaye	38.051.573.000.000
Yeniden Değerleme Değer Artışı	76.138.132.000.000
<i>Duran Varlıklardaki Değer Artışı</i>	70.723.201.000.000
<i>İştiraklerdeki Değer Artışı</i>	5.414.931.000.000
Yedekler	6.711.360.000.000
<i>Yasal Yedekler</i>	4.026.875.000.000
<i>Statü Yedekleri</i>	35.000.000
<i>Özel Yedekler</i>	930.438.000.000
<i>Olağanüstü Yedekler</i>	1.303.794.000.00
<i>Maliyet Artış Fonu</i>	450.218.000.000
TOPLAM	120.901.065.000.000

Öz sermaye kaleminin enflasyona göre düzeltme işlemi aşağıdaki gibidir:

Tablo 8 Öz Sermaye

ÖZ SERMAYE	TARİHSEL DÜZELTME		MİLYON TL
	DEĞERLER	KATSAYISI	
2000'DEN DEVİR	38.051.573	1.8856	71.749.486
2001	-	-	-
SERMAYE	38.051.573		71.749.486
2000'DEN DEVİR	3.900.276	1.8856	7.354.360
2001	126.599	1.2928	163.667
YASAL YEDEKLER	4.026.875		7.518.027
2000'DEN DEVİR	35	1.8856	66
2001	-	-	-
STATÜ YEDEKLER	35		66
2000'DEN DEVİR	501.371	1.8856	945.385
2001	429.067	1.2928	554.698
ÖZEL YEDEKLER	930.438		1.500.083
2000'DEN DEVİR	39.957	1.8856	75.343
2001	1.263.837	1.2928	1.633.888
OLAĞANÜSTÜ YEDEKLER	1.303.794		1.709.231
KAR 2000	2.531.981	1.8856	4.774.303
Maliyet Artış Fonu 2000	120.687	1.8856	227.567
2001	329.531	1.2928	329.531
TOPLAM	450.218		557.098

3.4.Gelir Tablosunun Düzeltilmesi

Enflasyona göre gelir tablosunun düzeltilmesinde, gelir tablosundaki bütün gelir, gider kalemlerinin yıl içersinde düzenli olarak dağıldığı varsayılmıştır. Aşağıdaki düzeltme katsayıları kullanılmıştır.

$$\text{Düzeltilme Katsayısı} = \frac{\text{2001 Aralık Ayı Endeksi}}{\text{2000 Ortalama Aylık Endeksi}} = \frac{4951.7}{2369.85} = 2.0895$$

$$\text{2000 Ortalama Aylık Endeksi} = 2369.85$$

$$\text{Düzeltilme Katsayısı} = \frac{\text{2001 Aralık Ayı Endeksi}}{\text{2001 Ortalama Aylık Endeksi}} = \frac{4951.7}{3830.3} = 1.2928$$

31 Aralık 2000 yılı gelir tablosunun düzeltme işlemi aşağıdaki gibidir:

Brüt Satışlar	Tarihsel Değeri 2000		Düzeltilme Katsayısı	Enflasyona Göre Düzeltilmiş Değerler
Yurtiçi Satışlar	91.313.947	x	2.0895	190.800.492
Yurtdışı Satışlar	30.110.141	x	2.0895	62.915.140
Diğer Satışlar	3.614.276	x	2.0895	7.552.030
Toplam	125.038.364			261.267.662
Satışlardan İndirimler(-)	Tarihsel Değeri		Düzeltilme Katsayısı	Enflasyona Göre Düzeltilmiş Değerler
Satış İskontoları (-)	(4.189.011)	x	2.0895	(8.752.938)
Diğer İndirimler (-)	(2.524.220)	x	2.0895	(5.274.358)
Toplam	(6.713.231)			(14.027.296)
	Tarihsel Değeri		Düzeltilme Katsayısı	Enflasyona Göre Düzeltilmiş Değerler
Satışların Maliyeti (-)	(106.909.699)	x	2.0895	(223.387.816)
Faaliyet Giderleri (-)	Tarihsel Değeri		Düzeltilme Katsayısı	Enflasyona Göre Düzeltilmiş Değerler
Paz.Sat.Dağ.Giderl.(-)	(1.570.678)	x	2.0895	(3.281.932)
Gen. Yön.Giderl. (-)	(9.477.532)	x	2.0895	(19.803.303)
Toplam	(11.048.210)			(23.085.235)

Diğ.Fal.Gelir ve Kârlar	Tarihsel Değeri		Düzeltilme Katsayısı	Enflasyona Göre Düzeltilmiş Değerler
İşt. Temettü Gelirleri	1.240.059	x	2.0895	2.591.103
Bağlı Ort.Tem.Gelirl.	222	x	2.0895	464
Faiz ve D.Temettü G.	3.468.286	x	2.0895	7.246.984
Faal.İlg.Diğ.Gel.ve Kârl.	7.769.974	x	2.0895	16.235.361
Toplam	12.478.541			26.073.912

Diğ.Fal.Gid. ve Zar.(-)	Tarihsel Değeri		Düzeltilme Katsayısı	Enflasyona Göre Düzeltilmiş Değerler
	(6.264.817)	x	2.0895	(13.090.335)

Finansman Giderl.(-)	Tarihsel Değeri		Düzeltilme Katsayısı	Enflasyona Göre Düzeltilmiş Değerler
K.V. Borçlanma Gid.(-)	(1.742.313)	x	2.0895	(3.640.563)
U.V. Borçlanma Gid.(-)	(656.461)	x	2.0895	(1.371.675)
Toplam	(2.398.774)			(5.012.238)

Olağan. Gelir ve Kârlar	Tarihsel Değeri		Düzeltilme Katsayısı	Enflasyona Göre Düzeltilmiş Değerler
Konusu Kalm.Karşılıkl.	1.301.858	x	2.0895	2.720.232
Ön.Dönem Gelir ve Kârl.	96.919	x	2.0895	202.512
Diğ.Olğ.Gelir ve Kârlar	357.937	x	2.0895	747.909
Toplam	1.756.714			3.670.653

Olağ. Gider ve Zararl.(-)	Tarihsel Değeri		Düzeltilme Katsayısı	Enflasyona Göre Düzeltilmiş Değerler
Çalışm.Kısım Gid.Zarıl.(-)	(892.509)	x	2.0895	(1.864.898)
Önc.Dön.Gid.ve Zarıl.(-)	(195.395)	x	2.0895	(408.278)
Diğ.Olğ.Gid.ve Zararl.(-)	(711.738)	x	2.0895	(1.487.177)
Toplam	(1.799.642)			(3.760.353)

	Tarihsel Değeri		Düzeltilme Katsayısı	Enflasyona Göre Düzeltilmiş Değerler
Öd.Vergi ve Yasal Yük.(-)	(1.607.265)	x	2.0895	(3.358.380)

31 Aralık 2001 yılı gelir tablosunun düzeltme işlemi aşağıdaki gibidir:

Brüt Satışlar	Tarihsel Değeri		Düzeltilme Katsayısı	Enflasyona Göre Düzeltilmiş Değerler
Yurtiçi Satışlar	116.780.492	x	1.2928	150.973.820
Yurtdışı Satışlar	55.619.992	x	1.2928	71.905.526
Diğer Satışlar	3.074.468	x	1.2928	3.974.672
Toplam	175.474.952			226.854.018

Satışlardan İndiriml.(-)	Tarihsel Değeri		Düzeltilme Katsayısı	Enflasyona Göre Düzeltilmiş Değerler
Satış İskontoları (-)	(3.486.305)	x	1.2928	(4.507.095)
Diğer İndirimler (-)	(4.670.755)	x	1.2928	(6.038.352)
Toplam	(8.157.060)			(10.545.447)

	Tarihsel Değeri		Düzeltilme Katsayısı	Enflasyona Göre Düzeltilmiş Değerler
Satışların Maliyeti (-)	(136.671.637)	x	1.2928	(176.689.092)

Faaliyet Giderleri(-)	Tarihsel Değeri		Düzeltilme Katsayısı	Enflasyona Göre Düzeltilmiş Değerler
Paz.Sat.Dağ.Giderleri (-)	(2.335.362)	x	1.2928	(3.019.156)
Gen.Yön.Giderleri (-)	(12.619.401)	x	1.2928	(16.314.362)
Toplam	(14.954.763)			(19.333.518)

Diğer Fal.Gelir ve Kârl.	Tarihsel Değeri		Düzeltilme Katsayısı	Enflasyona Göre Düzeltilmiş Değerler
İşt.Temettü Gelirleri	1.286.958	x	1.2928	1.663.779
Faiz ve D.Temettü G.	3.712.352	x	1.2928	4.799.329
Faal.İlg.Diğ.Gel.ve Kârl	11.657.688	x	1.2928	15.071.059
Toplam	16.656.998			21.534.167

Diğ.Fal.Gid ve Zararl.(-)	Tarihsel Değeri		Düzeltilme Katsayısı	Enflasyona Göre Düzeltilmiş Değerler
	(8.148.817)	x	1.2928	(10.534.791)

Finansman Giderl.(-)	Tarihsel Değeri		Düzeltilme Katsayısı	Enflasyona Göre Düzeltilmiş Değerler
K.V. Borçlanma Gid.(-)	(7.390.778)	x	1.2928	(9.554.798)
U.V. Borçlanma Gid.(-)	(1.423.146)	x	1.2928	(1.839.843)
Toplam	(8.813.924)			(11.394.641)

Olağan. Gelir ve Kârlar	Tarihsel Değeri		Düzeltilme Katsayısı	Enflasyona Göre Düzeltilmiş Değerler
Konusu Kalm.Karşılıkl.	949.549	x	1.2928	1.227.577
Ön.Dönem Gelir ve Kârl.	181.471	x	1.2928	234.606
Diğ.Olğ.Gelir ve Kârlar	581.894	x	1.2928	752.273
Toplam	1.712.914			2.214.456

Olağ. Gider ve Zararl.(-)	Tarihsel Değeri		Düzeltilme Katsayısı	Enflasyona Göre Düzeltilmiş Değerler
Çalışm.Kısım Gid.Zarl.(-)	(5.708.356)	x	1.2928	(7.379.763)
Önc.Dön.Gid.ve Zarl.(-)	(107.895)	x	1.2928	(139.487)
Diğ.Olğ.Gid.ve Zarl.(-)	(1.628.413)	x	1.2928	(2.105.212)
Toplam	(7.444.664)			(9.604.462)

	Tarihsel Değeri	Düzeltilme Katsayısı	Enflasyona Göre Düzeltilmiş Değerler
Öd.Vergi ve Yasal Yük.(-)	(3.413.380)	x 1.2928	(4.412.818)

3.5.Satın Alma Gücü Kayıp veya Kazancının Hesaplanması

Satın alma gücü kayıp ve kazancı şirketin sahip olduğu parasal aktif ve pasiflerdeki artış ve azalışa göre hesaplanmaktadır. Parasal aktifler artarsa satın alma kaybı, parasal pasiflerde artış olursa satın alma kazancı gerçekleşir. Aşağıda Akçansa A.Ş.'nin parasal aktifleri ve parasal pasifleri verilmiş ve buna göre satın alma gücü kayıp veya kazancı hesaplanmıştır.

Tablo 9 Parasal Aktif Kalemler

	2000 YILI	2001 YILI
Hazır Değerler	3.592.889	3.615.072
Kasa	3.672	3.153
Bankalar	1.982.128	3.381.741
Diğer Hazır Değerler	1.607.089	230.178
Menkul Kıymetler	3.796.322	296.462
Kamu Kesimi Tahvil, Senet ve Bonoları	3.796.322	296.462
Kısa Vadeli Ticari Alacaklar	22.962.060	20.180.636
Alıcılar	13.638.440	12.087.365
Alacak Senetleri	11.249.565	10.289.215
Verilen Depozito ve Teminatlar	402	692
Diğer Kısa Vadeli Alacaklar	89.397	110.500
Alacak Reeskontu (-)	(492.106)	(500.783)
Şüpheli Alacaklar Karşılığı (-)	(1.523.638)	(1.806.353)
Diğer Kısa Vadeli Alacaklar	6.457.023	11.555.675
İştiraklerden Alacaklar	0	5.433
Bağlı Ortaklıklardan Alacaklar	5.728.363	11.119.881
Kısa Vadeli Diğer Alacaklar	729.373	430.361
Şüpheli Alacak Karşılığı (-)	(713)	0
Diğer Dönen Varlıklar	2.760.732	5.958.789

Uzun Vadeli Ticari Alacaklar	47.077	977
Verilen Depozito ve Teminatlar	47.077	977
Diğer Uzun Vadeli Alacaklar	318.086	409.731
Uzun Vadeli Diğer Alacaklar	318.086	409.731
Diğer Duran Varlıklar	302.095	292.069
TOPLAM	40.236.284	42.309.411

Tablo 10 Parasal Pasif Kalemler

	2000 YILI	2001 YILI
Finansal Borçlar	12.858.098	13.275.307
Banka Kredileri	11.475.068	13.275.307
Uzun Vadeli Kred.Anapara T.Ve Faizleri	1.383.030	0
Ticari Borçlar	11.696.778	12.344.639
Satıcılar	11.292.670	11.819.675
Alınan Depozito ve Teminatlar	307.709	161.563
Diğer Ticari Borçlar	96.399	363.401
Diğer Kısa Vadeli Borçlar	1.578.514	3.153.262
Ortaklara Borçlar	66.645	65.729
Bağlı Ort.Borçlar	171.263	212.716
Öd.Vergi Harç ve Diğer Kesintiler	955.785	1.148.622
Kısa Vadeli Diğer Borçlar	384.821	1.724.882
Alınan Sipariş Avansları	248.610	47.428
Borç ve Gider Karşılıkları	2.376.780	5.479.062
Vergi Karşılıkları	11.607.265	3.413.380
Diğer Borç ve Gider Karşılıkları	769.515	2.065.682
Finansal Borçlar	207	0
Borç ve Gider Karşılıkları	5.594.616	8.675.431
Kıdem Tazminatı Karşılığı	5.594.616	8.675.431
TOPLAM	34.353.603	42.975.129

	31 Aralık 2000	31 Aralık 2001
	Dönem Başı	Dönem Sonu
PARASAL AKTİF	40.236.284	42.309.411
PARASAL PASİF	34.353.603	42.975.129
NET PARASAL POZİSYON	5.882.681	665.718
Dönem başı Net Parasal		
Kalemlerin Düzeltilmiş Değeri	5.882.681 x 1.8856 =	11.092.383
Dönem İçindeki Net Parasal		
Pozisyondaki Azalışın Düz. Tutarı	6.548.399 x 1.2928 =	(8.465.777)
Dönem Sonunda Olması Gereken Net Parasal Pozisyon		2.626.606
Dönem sonu Net Parasal Pozisyon	=	(665.718)
SATIN ALMA GÜCÜ KAYBI		1.960.888

Bu düzeltme işlemlerinden sonra şirketin 2000 ve 2001 yıllarına ait bilançosu ve gelir tablosu karşılaştırmalı olarak düzenlenmiştir:

AKÇANSA ÇİMENTO SANAYİ VE TİCARET A.Ş.				
AYRINTILI BİLANÇO (AKTİF)	Düzeltilmiş	Tarihsel	Düzeltilmiş	Tarihsel
Milyon TL	31.12.2001	31.12.2001	31.12.2000	31.12.2000
I. DÖNEN VARLIKLAR	81.169.524	72.209.117	100.090.411	51.592.192
A. Hazır Değerler	3.615.072	3.615.072	7.209.755	3.592.889
1. Kasa	3.153	3.153	6.949	3.672
2. Bankalar	3.381.741	3.381.741	4.172.479	1.982.128
3. Diğer Hazır Değerler	230.178	230.178	3.030.327	1.607.089
B. Menkul Kıymetler	296.462	296.462	7.158.345	3.796.322
3. Kamu Kesimi Tahvil, Senet ve Bonoları	296.462	296.462	7.158.345	3.796.322
C. Kısa Vadeli Ticari Alacaklar	20.180.636	20.180.636	44.196.167	22.962.060
1. Alıcılar	12.087.365	12.087.365	26.601.549	13.638.440
2. Alacak Senetleri	10.289.215	10.289.215	21.212.180	11.249.565
3. Verilen Depozito ve Teminatlar	692	692	758	402
4. Diğer Kısa Vadeli Ticari Alacaklar	110.500	110.500	168.567	89.397
5. Alacak Reeskontu (-)	(500.783)	(500.783)	(913.915)	(492.106)
6. Şüpheli Alacaklar Karşılığı (-)	(1.806.353)	(1.806.353)	(2.872.972)	(1.523.638)
D. Diğer Kısa Vadeli Alacaklar	11.555.675	11.555.675	13.649.626	6.457.023
2. İştiraklerden Alacaklar	5.433	5.433	0	0

3.Bağlı Ortaklıklardan Alacaklar	11.119.881	11.119.881	12.275.664	5.728.363
4.Kısa Vadeli Diğer Alacaklar	430.361	430.361	1.375.306	729.373
6.Şüpheli Alacaklar Karşılığı (-)	0	0	(1.344)	(713)
E.Stoklar	39.562.890	30.602.483	22.670.882	12.023.166
1.İlk Madde ve Malzeme	28.678.478	22.183.229	18.233.015	9.669.609
2.Yarı Mamüller	918.541	710.505	886.852	470.329
3.Ara Mamüller	7.317.070	5.659.862	1.434.970	761.015
4.Mamüller	2.342.583	1.812.023	1.805.358	957.445
8.Verilen Sipariş Avansları	306.218	236.864	310.687	164.768
F.Diğer Dönen Varlıklar	5.958.789	5.958.789	5.205.636	2.760.732
II.DURAN VARLIKLAR	129.794.822	97.907.696	142.246.947	75.438.561
A.Uzun Vadeli Ticari Alacaklar	977	977	88.768	47.077
3.Verilen Depozito ve Teminatlar	977	977	88.768	47.077
B.Diğer Uzun Vadeli Alacaklar	409.731	409.731	599.783	318.086
4.Uzun Vadeli Diğer Alacaklar	409.731	409.731	599.783	318.086
C.Finansal Duran Varlıklar	27.898.375	15.369.787	25.619.657	13.587.006
3.İştirakler	22.046.110	11.719.517	21.927.762	11.629.064
4.İştiraklere Sermaye Taahhütleri (-)	0	0	(34.291)	(18.186)
6.Bağlı Ortaklıklar	5.768.080	3.585.152	3.604.512	1.911.600
9.Diğer Finansal Duran Varlıklar	84.185	65.118	121.674	64.528
D.Maddi Duran Varlıklar	100.911.097	81.742.345	115.123.867	61.054.237
1.Arazi ve Arsalar	2.113.876	1.203.664	1.774.206	940.924
2.Yerüstü ve Yeraltı Düzenleri	25.694.862	20.917.549	26.751.233	14.187.120
3.Binalar	50.741.569	41.271.018	51.892.506	27.520.421
4.Makine, Tesis ve Cihazlar	146.498.600	119.281.523	153.051.578	81.168.635
5.Taşıt Araç ve Gereçleri	15.898.340	12.977.313	17.446.985	9.252.750
6.Döşeme ve Demirbaşlar	5.615.214	4.564.354	5.670.161	3.007.086
7.Diğer Maddi Duran Varlıklar	8.481.441	6.810.686	6.421.303	3.405.443
8.Birikmiş Amortismanlar (-)	(155.679.664)	(126.480.280)	(155.543.138)	(82.489.997)
9.Yapılmakta Olan Yatırımlar	889.395	687.960	6.765.408	3.587.934
10.Verilen Sipariş Avansları	657.464	508.558	893.625	473.921
E.Maddi Olmayan Duran Varlıklar	197.055	92.787	245.242	130.060
2.Haklar	106.085	48.175	139.335	73.894
4.Diğer Maddi Olmayan Duran Varlıklar	90.970	44.612	105.907	56.166
F.Diğer Duran Varlıklar	377.587	292.069	569.630	302.095
AKTİF TOPLAMI	210.964.346	170.116.813	243.337.358	127.030.753

AYRINTILI BİLANÇO (PASİF)	Düzeltilmiş	Tarihsel	Düzeltilmiş	Tarihsel
Milyon TL	31.12.2001	31.12.2001	31.12.2000	31.12.2000
I.KISA VADELİ BORÇLAR	34.299.698	34.299.698	57.528.282	28.758.780
A.Finansal Borçlar	13.275.307	13.275.307	27.545.956	12.858.098
1.Banka Kredileri	13.275.307	13.275.307	24.583.086	11.475.068
2.U.V.Kredil.Anapara Taks.ve Faizl.	0	0	2.962.870	1.383.030
B.Ticari Borçlar	12.344.639	12.344.639	22.055.445	11.696.778
1.Satıcılar	11.819.675	11.819.675	21.293.459	11.292.670
3.Alınan Depozito ve Teminatlar	161.563	161.563	580.216	307.709
4.Diğer Ticari Borçlar	363.401	363.401	181.770	96.399
C.Diğer Kısa Vadeli Borçlar	3.153.262	3.153.262	2.976.446	1.578.514
1.Ortaklara Borçlar	65.729	65.729	125.666	66.645
3.Bağlı Ortaklıklara Borçlar	1.313	1.313	0	0
4.Ödenecek Giderler	212.716	212.716	322.934	171.263
5.Öd.Vergi, Harç ve Diğer Kesintiler	1.148.622	1.148.622	1.802.228	955.785
7.Kısa Vadeli Diğer Borçlar	1.724.882	1.724.882	725.618	384.821
D.Alınan Sipariş Avansları	47.428	47.428	468.779	248.610
E.Borç ve Gider Karşılıkları	5.479.062	5.479.062	4.481.656	2.376.780
1.Vergi Karşılıkları	3.413.380	3.413.380	3.030.659	1.607.265
2.Diğer Borç ve Gider Karşılıkları	2.065.682	2.065.682	1.450.997	769.515
II.UZUN VADELİ BORÇLAR	8.675.431	8.675.431	10.549.597	5.594.823
A.Finansal Borçlar	0	0	390	207
1.Banka Kredileri	0	0	390	207
E.Borç ve Gider Karşılıkları	8.675.431	8.675.431	10.549.207	5.594.616
1.Kıdem Tazminatı Karşılıkları	8.675.431	8.675.431	10.549.207	5.594.616
III.ÖZ SERMAYE	167.989.217	127.141.684	175.259.479	92.677.150
A.Sermaye	71.749.486	38.051.573	71.749.486	38.051.573
D.Yeniden Değerleme Değer Artışı	0	76.138.132	0	47.531.270
1.Duran Varlıklardaki Değer Artışı	0	70.723.201	0	42.116.930
2.İştiraklerdeki Değer Artışı	0	5.414.931	0	5.414.340
E.Yedekler	11.284.505	6.711.360	8.602.721	4.562.326
1.Yasal Yedekler	7.518.027	4.026.875	7.354.360	3.900.276
2.Statü Yedekleri	66	35	66	35
3.Özel Yedekler	1.500.083	930.438	945.385	501.371
4.Olağanüstü Yedek	1.709.231	1.303.794	75.343	39.957
5.Maliyet Artış Fonu	557.098	450.218	227.567	120.687
F.Net Dönem Karı	8.067.872	6.240.619	5.290.574	2.531.981
G.Enflasyon Kaybı	(1.960.888)	0	0	0
H.Düzeltilme Farkı	78.848.242	0	89.616.698	0
PASİF TOPLAMI	210.964.346	170.116.813	243.337.358	127.030.753

AKÇANSA ÇİMENTO SANAYİ VE TİCARET A.Ş.				
AYRINTILI GELİR TABLOSU MİLYON TL	DÜZELTİLMİŞ	TARİHSEL	DÜZELTİLMİŞ	TARİHSEL
	31.12.2001	31.12.2001	31.12.2000	31.12.2000
A.Brüt Satışlar	226.854.018	175.474.952	261.267.662	125.038.364
1.Yurtiçi Satışlar	150.973.820	116.780.492	190.800.492	91.313.947
2.Yurtdışı Satışlar	71.905.526	55.619.992	62.915.140	30.110.141
3.Diğer Satışlar	3.974.672	3.074.468	7.552.030	3.614.276
B.Satışlardan İndirimler (-)	(10.545.447)	(8.157.060)	(14.027.296)	(6.713.231)
2.Satış İskontoları (-)	(4.507.095)	(3.486.305)	(8.752.938)	(4.189.011)
3.Diğer İndirimler (-)	(6.038.352)	(46.707.55)	(5.274.358)	(2.524.220)
C.Net Satışlar	216.308.571	167317892	247240366	118325133
D.Satışların Maliyeti (-)	(176.689.092)	(136.671.637)	(223.387.816)	(106.909.699)
BRÜT SATIŞ KARI (ZARARI)	39.619.479	30646255	23852550	11415434
E.Faaliyet Giderleri (-)	(19.333.518)	(14.954.763)	(23.085.235)	(11.048.210)
2.Pazarlama, Satış ve Dağıtım Gid.(-)	(3.019.156)	(2.335.362)	(3.281.932)	(1.570.678)
3.Genel Yönetim Giderleri (-)	(16.314.362)	(12.619.401)	(19.803.303)	(9.477.532)
ESAS FAALİYET KARI (ZARARI)	20.285.961	15691492	767315	367224
F.Diğer Faaliyetlerden Gelirler ve Karlar	21.534.167	16.656.998	26.073.912	12.478.541
1.İştiraklerden Temettü Gelirleri	1.663.779	1.286.958	2.591.103	1.240.059
2.Bağlı Ortaklıklardan Temettü Gelirleri	-	-	464	222
3.Faiz ve Diğer Temettü Gelirleri	4.799.329	3.712.352	7.246.984	3.468.286
4.Faaliyetle İlgili Diğer Gelirler ve Karlar	15.071.059	11.657.688	16.235.361	7.769.974
G.Diğer Faaliyetlerden Gid.ve Zararlar (-)	(10.534.791)	(8.148.817)	(13.090.335)	(6.264.817)
H.Finansman Giderleri (-)	(11.394.641)	(8.813.924)	(5.012.238)	(2.398.774)
1.Kısa Vadeli Borçlanma Giderleri (-)	(9.554.798)	(7.390.778)	(3.640.563)	(1.742.313)
2.Uzun Vadeli Borçlanma Giderleri (-)	(1.839.843)	(1.423.146)	(1.371.675)	(656.461)
FAALİYET KARI (ZARARI)	19.890.696	15.385.749	8.738.654	4.182.174
I.Olağanüstü Gelirler ve Karlar	2.214.456	1.712.914	3.670.653	1.756.714
1.Konusu Kalmayan Karşılıklar	1.227.577	949.549	2.720.232	1.301.858
2.Önceki Dönem Gelir ve Karları	234.606	181.471	202.512	96.919
3.Diğer Olağanüstü Gelirler ve Karlar	752.273	581.894	747.909	357.937
J.Olağanüstü Giderler ve Zararlar (-)	(9.624.462)	(7.444.664)	(3.760.353)	(1.799.642)
1.Çalışmayan Kısım Gid.ve Zararları (-)	(7.379.763)	(5.708.356)	(1.864.898)	(892.509)
2.Önceki Dönem Gider ve Zararları (-)	(139.487)	(107.895)	(408.278)	(195.395)
3.Diğer Olağ.Giderler ve Zararlar (-)	(2.105.212)	(1.628.413)	(1.487.177)	(711.738)
DÖNEM KARI (ZARARI)	12.480.690	9.653.999	8.648.954	4.139.246
K.Öd.Vergi ve Yasal Yükümlülükler (-)	(4.412.818)	(3.413.380)	(3.358.380)	(1.607.265)
NET DÖNEM KARI (ZARARI)	8.067.872	6.240.619	5.290.574	2.531.981
ENFLASYON KAYBI	(1.960.888)			
DÖNEM NET KÂRI	6.106.984	6.240.619	5.290.574	2.531.981

4. AKÇANSA A.Ş.'NİN MALİ TABLOLARI ANALİZİ VE KARAR ALMA

Tarihi ve düzeltilmiş tabloların mali analizi, enflasyonun işletmelerin bünyesine, mali sonuçlarına olan etkisi göstermek ve genel fiyat düzeyi muhasebesini değerlendirmek için gereklidir. Çalışmamızda, 31 Aralık 2000 ve 31 Aralık 2001 yıllarına ait tarihsel ve düzeltilmiş temel mali tablolara oran, dikey ve karşılaştırmalı mali tablolar analiz yöntemleri uygulanmıştır.

4.1. Oran Analizi

Akçansa A.Ş.'ye ait 31 Aralık 2000 ve 31 Aralık 2001 yıllarına ait temel mali tablolarının tarihsel ve düzeltilmiş verilerine oran analiz tekniği uygulanmıştır. Şirketin mali yapısını değerlemede kullanılan oranlar mali tablolar kalemlerine aşağıdaki gibi uygulanmıştır.

4.1.1. Likitide Oranları

Likitide oranları, işletmenin kısa vadeli borçlarını vadelerinde ödeyip ödeyemeyeceğini ölçmekte kullanılmaktadır. Şirketin temel mali tablolarına uygulanan bu oranlar aşağıdaki gibidir.

Cari Oran = Dönen Varlıklar / Kısa Vadeli Borçlar

Cari Oran 2000 = 51.592.192 / 28.758.780 = 1.79

Cari Oran 2000*⁵ = 100.090.411 / 57.528.282 = 1.74

Cari Oran 2001 = 72.209.117 / 34.299.698 = 2.10

Cari Oran 2001* = 81.169.524 / 34.299.698 = 2.36

Likidite Oran = Dönen Varlıklar – Stoklar / Kısa Vadeli Borçlar

---

⁵ * olarak ifade edilen oranlar, enflasyona göre düzeltilmiş veriler üzerinde yapılan hesaplamaları göstermektedir.

$$\text{Likidite Oran 2000} = 51.592.192 - 12.023.166 / 28.758.780 = 1.38$$

$$\text{Likidite Oran 2000}^* = 100.090.411 - 22.670.882 / 57.528.282 = 1.35$$

$$\text{Likidite Oran 2001} = 72.209.117 - 30.602.483 / 34.299.698 = 1.21$$

$$\text{Likidite Oran 2001}^* = 81.169.524 - 39.562.890 / 34.299.698 = 1.21$$

Nakit Oran = Hazır Değerler (Kasa+Banka+D.Hazır Değerler) / Kısa Vadeli Borçlar

$$\text{Nakit Oran 2000} = 3.672 + 1.982.128 + 1.607.089 / 28.758.780 = 0.12$$

$$\text{Nakit Oran 2000}^* = 6.949 + 4.172.479 + 3.030.327 / 57.528.282 = 0.13$$

$$\text{Nakit Oran 2001} = 3.153 + 3.381.741 + 230.178 / 34.299.698 = 0.11$$

$$\text{Nakit Oran 2001}^* = 3.153 + 3.381.741 + 230.178 / 34.299.698 = 0.11$$

Stok Bağımlı Oranı = Kısa Wade.B. - (Hazır Değer.+Menkul Kıy.+Alacak.) / Stoklar

$$\text{Oran 2000} = 28.758.780 - (3.592.889 + 3.796.322 + 29.419.083) / 957.445$$

$$= - 7.2$$

$$\text{Oranı 2000}^* = 57.528.282 - (7.209.755 + 7.158.345 + 57.845.793) / 1.805.358$$

$$= - 8.1$$

$$\text{Oranı 2001} = 34.299.698 - (3.615.072 + 296.462 + 31.736.311) / 1.812.023$$

$$= - 1.8$$

$$\text{Oran 2001}^* = 34.299.698 - (3.615.072 + 296.462 + 31.736.311) / 2.342.583$$

$$= - 0.57$$

4.1.2.Mali Yapı Oranları

Mali yapı oranları, işletmenin öz kaynak ve yabancı kaynak arasındaki ilişkiyi inceleyerek, finansal sağlamlığını ortaya koymaktadır.Şirketin temel mali tablolarına uygulanı bu oranlar aşağıdaki gibidir:

Finansal Kaldıraç Oranı = Borçlar / Aktif Toplam

$$\text{Finansal Kaldıraç Oranı 2000} = 34.353.603 / 127.030.753 = 0.27$$

$$\text{Finansal Kaldıraç Oranı 2000}^* = 68.077.879 / 243.337.358 = 0.28$$

$$\text{Finansal Kaldıraç Oranı 2001} = 42.975.129 / 170.116.813 = 0.25$$

$$\text{Finansal Kaldıraç Oranı 2001}^* = 42.975.129 / 210.964.346 = 0.20$$

Oran = Özkaynaklar / Aktif Toplam (Pasif Toplam)

$$\text{Oran 2000} = 92.677.150 / 127.030.753 = 0.73$$

$$\text{Oran 2000*} = 175.259.479 / 243.337.358 = 0.72$$

$$\text{Oran 2001} = 127.141.684 / 170.116.813 = 0.75$$

$$\text{Oran 2001*} = 167.989.217 / 210.964.346 = 0.80$$

Özsermaye Borç Oranı veya Finansman Oranı = Özkaynaklar / T.Yabancı Kaynak

$$\text{Oran 2000} = 92.677.150 / 34.353.603 = 2.7$$

$$\text{Oran 2000*} = 175.259.479 / 68.077.879 = 2.6$$

$$\text{Oran 2001} = 127.141.684 / 42.975.129 = 3$$

$$\text{Oran 2001*} = 167.989.217 / 42.975.129 = 3.91$$

Oran = Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar / Toplam Pasif

$$\text{Oran 2000} = 28.758.780 / 127.030.753 = 0.23$$

$$\text{Oran 2000*} = 57.528.282 / 243.337.358 = 0.24$$

$$\text{Oran 2001} = 34.299.698 / 170.116.813 = 0.20$$

$$\text{Oran 2001*} = 34.299.698 / 210.964.346 = 0.16$$

Oran = Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar / Toplam Pasif

$$\text{Oran 2000} = 5.594.823 / 127.030.753 = 0.04$$

$$\text{Oran 2000*} = 10.549.597 / 243.337.358 = 0.04$$

$$\text{Oran 2001} = 8.675.431 / 170.116.813 = 0.05$$

$$\text{Oran 2001*} = 8.675.431 / 210.964.346 = 0.04$$

Otofinansman Oranı = Kâr Yedekleri – Birikmiş Zararlar / Ödenmiş Sermaye

$$\text{Oran 2000} = 4.562.326 / 38.051.573 = 0.12$$

$$\text{Oran 2000*} = 8.602.721 / 71.749.486 = 0.12$$

$$\text{Oran 2001} = 6.711.360 / 38.051.573 = 0.18$$

$$\text{Oran 2001*} = 11.284.505 / 71.749.486 = 0.16$$

Oran = Duran Varlıklar / Özkaynaklar

$$\text{Oran 2000} = 75.438.561 / 92.677.150 = 0.81$$

$$\text{Oran 2000}^* = 142.246.947 / 175.259.479 = 0.81$$

$$\text{Oran 2001} = 97.907.696 / 127.141.684 = 0.77$$

$$\text{Oran 2001}^* = 129.794.822 / 167.989.217 = 0.77$$

$$\text{Oran} = \text{Duran Varlıklar} / \text{Öz Kaynaklar} + \text{Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar}$$

$$\text{Oran 2000} = 75.438.561 / 92.677.150 + 5.594.823 = 0.77$$

$$\text{Oran 2000}^* = 142.246.947 / 175.259.479 + 10.549.597 = 0.77$$

$$\text{Oran 2001} = 97.907.696 / 127.141.684 + 8.675.431 = 0.72$$

$$\text{Oran 2001}^* = 129.794.822 / 167.989.217 + 8675.431 = 0.73$$

$$\text{Oran} = \text{Maddi Duran Varlıklar} / \text{Özkaynaklar}$$

$$\text{Oran 2000} = 61.054.237 / 92.677.150 = 0.66$$

$$\text{Oran 2000}^* = 115.123.867 / 175.259.479 = 0.66$$

$$\text{Oran 2001} = 81.742.345 / 127.141.684 = 0.64$$

$$\text{Oran 2001}^* = 100.911.097 / 167.989.217 = 0.60$$

$$\text{Oran} = \text{Maddi Duran Varlıklar} / \text{Toplam Varlıklar}$$

$$\text{Oran 2000} = 61.054.237 / 127.030.753 = 0.48$$

$$\text{Oran 2000}^* = 115.123.867 / 243.337.358 = 0.47$$

$$\text{Oran 2001} = 81.742.345 / 170.116.813 = 0.48$$

$$\text{Oran 2001}^* = 100.911.097 / 210.964.346 = 0.47$$

$$\text{Oran} = \text{Dönen Varlıklar} / \text{Toplam Varlıklar}$$

$$\text{Oran 2000} = 51.592.192 / 127.030.753 = 0.41$$

$$\text{Oran 2000}^* = 100.090.411 / 243.337.358 = 0.41$$

$$\text{Oran 2001} = 72.209.117 / 170.116.813 = 0.42$$

$$\text{Oran 2001}^* = 81.169.524 / 210.964.346 = 0.38$$

$$\text{Oran} = \text{Duran Varlıklar} / \text{Dönen Varlıklar}$$

$$\text{Oran 2000} = 75.438.561 / 51.592.192 = 1.46$$

$$\text{Oran 2000}^* = 142.246.947 / 100.090.411 = 1.42$$

$$\text{Oran 2001} = 97.907.696 / 72.209.117 = 1.36$$

$$\text{Oran 2001}^* = 129.794.822 / 81.169.524 = 1.60$$

4.1.3.Faaliyet Etkinlik Oranları

Bu oranlar, aktif kıymetlerin işletme faaliyetlerinde kullanılmaları sırasında ne derecede etkin ve verimli kullanıldığını göstermektedir.Şirketin temel mali tablolarına uygulanan bu oranlar aşağıdaki gibidir

$$\text{Mamul Stok Devir Hızı Oranı} = \text{S.M.M./ Ortalama Stok}$$

$$\text{Mamul Stok Devir Hızı Oranı Tarihsel 2000} = 105.425.783 / 957.445 = 110$$

$$360 \text{ gün} / 110 = 3.27 \text{ gün}$$

$$\text{Mamul Stok Devir Hızı Oranı Düzeltilmiş}^6 \text{ 2000} = 220.287.174 / 1.805.358 = 122$$

$$360 \text{ gün} / 122 = 2.95 \text{ gün}$$

$$\text{Mamul Stok Devir Hızı Oranı Tarihsel 2001} = 134.070.757 / 1.812.023 = 73.9$$

$$360 \text{ gün} / 73.9 = 4.87 \text{ gün}$$

$$\text{Mamul Stok Devir Hızı Oranı Düzeltilmiş}^7 \text{ 2001} = 173.326.675 / 2.342.583 = 73.9$$

$$360 \text{ gün} / 73.9 = 4.87 \text{ gün}$$

$$\text{Alacak Devir Hızı Oranı} = \text{Kredili Net Satış Tutarı} / \text{Ticari Alacaklar}$$

$$\text{Alacak Devir Hızı Oranı 2000} = 118.325.133 / 22.962.060 = 5$$

$$360 \text{ gün} / 5 = 72 \text{ gün}$$

$$\text{Alacak Devir Hızı Oranı 2000}^* = 247.240.366 / 44.196.167 = 6$$

$$360 \text{ gün} / 6 = 60 \text{ gün}$$

$$\text{Alacak Devir Hızı Oranı 2001} = 167.317.892 / 20.180.636 = 8$$

---

⁶ S.M.M.= 105.425.783 x 2.0895 = 220.287.174

⁷ S.M.M.= 134.070.757 x 1.2928 = 173.326.675

$$360 \text{ gün} / 8 = 45 \text{ gün}$$

$$\text{Alacak Devir Hızı Oranı 2001*} = 216.308.571 / 20.180.636 = 11$$

$$360 \text{ gün} / 11 = 32.7 \text{ gün}$$

$$\text{Hazır Değerler Devir Hızı Oranı} = \text{Net satışlar} / \text{Hazır Değerler}$$

$$\text{Oran 2000} = 118.325.133 / 3.592.889 = 33$$

$$\text{Oran 2000*} = 247.240.366 / 7.209.755 = 34$$

$$\text{Oran 2001} = 167.317.892 / 3.615.072 = 46$$

$$\text{Oran 2001*} = 216.308.571 / 3.615.072 = 60$$

$$\text{Net Çalışma Serm.D.H.Oranı} = \text{Net Satışlar} / \text{Dönen Varlıklar} - \text{Kısa Vadeli Borçlar}$$

$$\text{Oran 2000} = 118.325.133 / 51.592.192 - 28.758.780 = 5.2$$

$$\text{Oran 2000*} = 247.240.366 / 100.090.411 - 57.528.282 = 5.8$$

$$\text{Oran 2001} = 167.317.892 / 72.209.117 - 34.299.698 = 4.4$$

$$\text{Oran 2001*} = 216.308.571 / 81.169.524 - 34.299.698 = 4.6$$

$$\text{Dönen Varlıklar Devir Hızı Oranı} = \text{Net Satışlar} / \text{Dönen Varlıklar}$$

$$\text{Oran 2000} = 118.325.133 / 51.592.192 = 2.3$$

$$\text{Oran 2000*} = 247.240.366 / 100.090.411 = 2.5$$

$$\text{Oran 2001} = 167.317.892 / 72.209.117 = 2.3$$

$$\text{Oran 2001*} = 216.308.571 / 81.169.524 = 2.7$$

$$\text{Duran Varlıklar Devir Hızı Oranı} = \text{Net Satışlar} / \text{Duran Varlıklar}$$

$$\text{Oran 2000} = 118.325.133 / 75.438.561 = 1.6$$

$$\text{Oran 2000*} = 247.240.366 / 142.246.947 = 1.7$$

$$\text{Oran 2001} = 167.317.892 / 97.907.696 = 1.7$$

$$\text{Oran 2001*} = 216.308.571 / 129.794.822 = 1.7$$

$$\text{Maddi Duran Varlıklar Devir H.Oranı} = \text{Net Satışlar} / \text{Maddi Duran Varlıklar}$$

$$\text{Oran 2000} = 118.325.133 / 61.054.237 = 1.9$$

$$\text{Oran 2000*} = 247.240.366 / 115.123.867 = 2.2$$

$$\text{Oran 2001} = 167.317.892 / 81.742.345 = 2.1$$

$$\text{Oran 2001}^* = 216.308.571 / 100.911.097 = 2.1$$

Toplam Aktifler Devir Hızı Oranı = Net Satışlar / Ort. Toplam Aktifler

$$\text{Oran 2000} = 118.325.133 / 127.030.753 = 0.93$$

$$\text{Oran 2000}^* = 247.240.366 / 243.337.358 = 1.02$$

$$\text{Oran 2001} = 167.317.892 / 170.116.813 = 0.98$$

$$\text{Oran 2001}^* = 216.308.571 / 210.964.346 = 1.03$$

Özsermaye Devir Hızı Oranı = Net Satışlar / Ortalama Özsermaye

$$\text{Oran 2000} = 118.325.133 / 92.677.150 = 1.28$$

$$\text{Oran 2000}^* = 247.240.366 / 175.259.479 = 1.41$$

$$\text{Oran 2001} = 167.317.892 / 127.141.684 = 1.32$$

$$\text{Oran 2001}^* = 216.308.571 / 167.989.217 = 1.29$$

4.1.4. Kârlılık Oranları

İşletmelerin faaliyetleri sonucunda başarılarını ölçemeye yarayan oranlar, kârlılık oranlarıdır. Şirketin temel mali tablolarına uygulanan bu oranlar aşağıdaki gibidir:

Oran = Brüt Satış Kârı / Net Satışlar

$$\text{Oran 2000} = 11.415.434 / 118.325.133 = 0.10$$

$$\text{Oran 2000}^* = 23.852.550 / 247.240.366 = 0.10$$

$$\text{Oran 2001} = 30.646.255 / 167.317.892 = 0.18$$

$$\text{Oran 2001}^* = 39.619.479 / 216.308.571 = 0.18$$

Oran = Faaliyet Kârı / Net Satışlar

$$\text{Oran 2000} = 367.224 / 118.325.133 = 0.003$$

$$\text{Oran 2000}^* = 767.315 / 247.240.366 = 0.003$$

$$\text{Oran 2001} = 15.691.492 / 167.317.892 = 0.09$$

$$\text{Oran 2001}^* = 20.285.961 / 216.308.571 = 0.09$$

Oran = Olağan Kâr / Net Satışlar

$$\text{Oran 2000} = 4.182.174 / 118.325.133 = 0.04$$

$$\text{Oran 2000*} = 8.738.654 / 247.240.366 = 0.04$$

$$\text{Oran 2001} = 15.385.749 / 167.317.892 = 0.09$$

$$\text{Oran 2001*} = 19.890.696 / 216.308.571 = 0.09$$

Oran = Dönem Kârı / Net Satışlar

$$\text{Oran 2000} = 4.139.246 / 118.325.133 = 0.04$$

$$\text{Oran 2000*} = 8.648.954 / 247.240.366 = 0.04$$

$$\text{Oran 2001} = 9.653.999 / 167.317.892 = 0.06$$

$$\text{Oran 2001*} = 12.480.690 / 216.308.571 = 0.06$$

Oran = Net Kâr / Net Satışlar

$$\text{Oran 2000} = 2.531.981 / 118.325.133 = 0.02$$

$$\text{Oran 2000*} = 5.290.574 / 247.240.366 = 0.02$$

$$\text{Oran 2001} = 6.240.619 / 167.317.892 = 0.04$$

$$\text{Oran 2001*} = 6.106.984 / 216.308.571 = 0.03$$

Oran = Faaliyet Giderleri / Net Satışlar

$$\text{Oran 2000} = 11.048.210 / 118.325.133 = 0.09$$

$$\text{Oran 2000*} = 23.085.235 / 247.240.366 = 0.09$$

$$\text{Oran 2001} = 14.954.763 / 167.317.892 = 0.09$$

$$\text{Oran 2001*} = 19.333.518 / 216.308.571 = 0.09$$

Oran = Dönem Kârı / Devamlı Sermaye (Öz sermaye + U.V.Yabancı Kaynaklar)

$$\text{Oran 2000} = 4.139.246 / 92.677.150 + 5.594.823 = 0.04$$

$$\text{Oran 2000*} = 8.648.954 / 175.259.479 + 10.549.597 = 0.05$$

$$\text{Oran 2001} = 9.653.999 / 127.141.684 + 8.675.431 = 0.07$$

$$\text{Oran 2001*} = 12.480.690 / 167.989.217 + 8.675.431 = 0.07$$

Oran = Satışlar / Devamlı Sermaye (Öz sermaye + U.V.Yabancı Kaynaklar)

$$\text{Oran 2000} = 118.325.133 / 92.677.150 + 5.594.823 = 1.2$$

$$\text{Oran 2000*} = 247.240.366 / 175.259.479 + 10.549.597 = 1.3$$

$$\text{Oran 2001} = 167.317.892 / 127.141.684 + 8.675.431 = 1.2$$

$$\text{Oran 2001*} = 216.308.571 / 167.989.217 + 8.675.431 = 1.2$$

Oran = Net Kâr / Özsermaye

$$\text{Oran 2000} = 2.531.981 / 92.677.150 = 0.03$$

$$\text{Oran 2000*} = 5.280.574 / 175.259.479 = 0.03$$

$$\text{Oran 2001} = 6.240.619 / 127.141.684 = 0.05$$

$$\text{Oran 2001*} = 6.106.984 / 167.989.217 = 0.04$$

Varlıkların Kârlılığı Oranı = Net Kâr / Toplam Varlıklar

$$\text{Oran 2000} = 2.531.981 / 127.030.753 = 0.02$$

$$\text{Oran 2000*} = 5.290.574 / 243.337.358 = 0.02$$

$$\text{Oran 2001} = 6.240.619 / 170.116.813 = 0.04$$

$$\text{Oran 2001*} = 6.106.984 / 210.964.346 = 0.03$$

Şirketin 31 Aralık 2000 ve 31 Aralık 2001 tarihli bilanço ve gelir tablolarına ait tarihsel ve düzeltilmiş verileri temelinde hesaplanan oranlar Tablo 11'de karşılaştırmalı olarak verilmiştir. Bu sonuçlara dayanarak şirketin düzeltilmemiş değerleri temelindeki durumu ile düzeltilmiş değerler temelindeki durumu karşılaştırılmış ve karar almaya etkilere değerlendirilmiştir.

Likidite Durumu: Şirketin likiditesi borç ödeme gücünü gösterir. Bu temelde bakıldığında, cari oran tarihsel değerlerle 2000 yılında 1.79 iken 2001'de 2.10'a yükselmiştir. Düzeltilmiş değerlerle aynı sonuçlar sırasıyla 1.74 ve 2.36 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuçlarla hem tarihsel değerlerle hem de düzeltilmiş değerlerle şirketin kısa vadeli borç ödeme gücünün olduğu söylenebilir. Ancak düzeltilmiş değerlerle kısa vadeli borç ödeme gücündeki gelişme daha yüksektir. Likidite oranında, 2000 ve 2001 yıllarında tarihi değerlerle ve düzeltilmiş değerlerle birin üzerinde olması, stokların paraya çevrilememesi halinde kısa vadeli borçları ödeyebilme gücünü gösterir. Ancak bu oranların yeterli olup olmadığını

anlayabilmek için alacakların ve stokların durumuna bakmak gerekir. Şirketin, 2000 ve 2001 yıllarında tarihsel ve düzeltilmiş değerlerle nakit oranının birin altında olması, işletmenin elindeki mevcut hazır değerlerle kısa vadeli borçlarını karşılayamayacağını göstermektedir. Likitide oranının birden küçük olması durumunda, borçların geri ödenmesinde, işletmenin stoklara olan bağımlılığını gösteren stok bağımlılık oranının eksi olması, şirketin kısa vadeli borçlarını ödemesinde, stok satışına bağımlı olmadığını gösterir. Sonuç olarak şirketin kısa vadeli borç ödeme gücündeki gelişme düzeltilmiş değerlerle daha yüksektir. Yönetim, durumunu koruma yönünde bir davranış sergilemesi gerekir.

Tablo 11 Oran Analizi

ORAN ANALİZİ	DÜZELTİLMİŞ	TARİHİ	DÜZELTİLMİŞ	TARİHİ
	31.12.2001	31.12.2001	31.12.2000	31.12.2000
LİKİTİDE				
Cari Oran	2.36	2.10	1.74	1.79
Likitide Oran	1.21	1.21	1.35	1.38
Nakit Oran	0.11	0.11	0.13	0.12
Stok Bağımlılık Oranı	-0.57	-0.74	-8.1	-8.4
MALİ YAPI ORANLARI				
Finansal Kaldıraç Oranı	0.20	0.25	0.28	0.27
Özkaynaklar/ Aktif Toplamı	0.80	0.75	0.72	0.73
Özsermaye Borç Oranı	3.91	3	2.6	2.7
KV Yabancı Kaynaklar/ Toplam Pasif	0.16	0.20	0.24	0.23
U.V.Yabancı Kaynaklar/ Toplam Pasif	0.04	0.05	0.04	0.04
Otofinansman Oranı	0.16	0.18	0.12	0.12
Duran Varlıklar/Özkaynaklar	0.77	0.77	0.81	0.81
Duran Varlıklar / Devamlı Sermaye	0.73	0.72	0.77	0.77
Maddi Duran Varlıklar/ Özkaynaklar	0.60	0.64	0.66	0.66
Maddi Duran Varlıklar/ Toplam Varlıklar	0.47	0.48	0.47	0.48
Dönen Varlıklar/ Toplam Varlıklar	0.38	0.42	0.41	0.41
Duran Varlıklar/ Dönen Varlıklar	1.60	1.36	1.42	1.46
FAALİYET ETKİNLİK ORANLARI				
Mamul Stok Devir Hızı Oranı	74	74	122	110

Alacak Devir Hızı Oranı	11	8	6	5
Hazır Değerler Devir Hızı Oranı	60	46	34	33
N.Çalışma Sermayesi Devir Hızı Oranı	4.6	4.4	5.8	5.2
Dönen Varlıklar Devir Hızı Oranı	2.7	2.3	2.5	2.3
Duran Varlıklar Devir Hızı Oranı	1.7	1.7	1.7	1.6
Maddi Duran Varlıklar Devir Hızı Oranı	2.1	2.1	2.2	1.9
Toplam Aktifler Devir Hızı Oranı	1.03	0.98	1.02	0.93
Özsermaye Devir Hızı Oranı	1.29	1.32	1.41	1.28
KÂRLILIK ORANLARI				
Brüt Satış Kârı/Net Satışlar	0.18	0.18	0.10	0.10
Faaliyet Kârı/Net Satışlar	0.09	0.09	0.003	0.003
Olağan Kâr/Net Satışlar	0.09	0.09	0.04	0.04
Dönem Kârı/Net Satışlar	0.06	0.06	0.04	0.04
Net Kâr/Net Satışlar	0.03	0.04	0.02	0.02
Faaliyet Giderleri/Net Satışlar	0.09	0.09	0.09	0.09
Dönem Kârı/Devamlı Sermaye	0.07	0.07	0.05	0.04
Satışlar/Devamlı Sermaye	1.2	1.2	1.3	1.2
Net Kâr/Özsermaye	0.04	0.05	0.03	0.03
Varlıkların Kârlılığı Oranı	0.03	0.04	0.02	0.02

Mali Yapı: Mali yapı oranları, şirketin kaynak dağılımını ve buna bağlı olarak uzun vadeli borç ödeme gücünü gösterir. Buna ilişkin oranlardan finansal kaldıraç oranı, şirket varlıklarının tarihsel değerlerle 2000 yılında % 27, 2001 yılında % 25; düzeltilmiş değerlerle 2000 yılında % 28, 2001 yılında % 20'sini borçla finanse ettiğini göstermektedir. Öz kaynakların, toplam aktiflere oranı, tarihsel değerlerle 2000 yılında % 73, 2001 yılında % 72 ; düzeltilmiş verilerde 2000 yılında % 72, 2001 yılında % 80'dir. Düzeltilmiş 2001 değerleriyle 2001 yılında toplam kaynaklar içerisinde öz kaynaklarının payının yüksek olduğunu göstermektedir. Öz kaynak ve yabancı kaynak ilişkisini gösteren, öz sermaye borç oranının tarihsel ve düzeltilmiş verilerde 2000 ve 2001 yıllarında birin çok üstünde olması, şirketin sahip ve ortakların kredi verenlere göre daha fazla yatırım yaptığını gösterir. Toplam pasifin tarihsel değerlerle %20- % 23; düzeltilmiş değerlerle % 16- % 24'nün kısa vadeli borçların oluşturması, şirketin duran varlıklarını kısa vadeli borçlarla finanse etmediğini göstermektedir. Şirket, varlıklarını 2001 yılında uzun vadeli yabancı

kaynaklarla finanse etmemiştir. Uzun vadeli borçlarında, borç ve gider karşılıkları yer almaktadır. Şirketin otofinansman yoluyla yaratmış olduğu fonlara baktığımızda tarihsel değerlerle 2000 yılında %12, 2001 yılında % 18 oranında fon yaratılmıştır. Düzeltilmiş değerlerle 2000 ve 2001 yılında otofinansman yoluyla yaratılan fonun az gözükmesi, enflasyona göre öz sermayenin düzeltilmesinde yeniden değerlendirme değer artış fonu gibi fonların sermayeden ve öz sermayeden indirilmesinden kaynaklanmaktadır.

Duran varlıkların tarihsel ve düzeltilmiş değerlerle 2000 yılında %81'i, 2001 yılında % 77'si öz kaynaklarla finanse edilmiştir. Duran varlıkların öz kaynaklara ve uzun vadeli yabancı kaynaklara oranının tarihsel ve düzeltilmiş değerlerle 2000 ve 2001 yıllarında birden küçük olması, duran varlıkların finansmanında kısa vadeli borçların kullanılmadığını göstermektedir.

Maddi duran varlıkların öz kaynaklara oranı, maddi duran varlıkların, tarihsel değerlerle 2000 yılında %66, 2001 yılında %64; düzeltilmiş değerlerle 2000 yılında %66, 2001 yılında % 60'ı öz kaynaklarla finanse edildiğini göstermektedir. Üretim işletmesi olduğu için toplam varlıklar içinde maddi duran varlıkların tarihsel değerlerle payı 2000 ve 2001 yıllarında %48; düzeltilmiş değerlerle payı 2000 ve 2001 yıllarında %47'dir.

Dönen varlıkların toplam varlıklardaki payı, tarihsel değerlerle 2000 yılında % 40.6, 2001 yılında %42; düzeltilmiş değerlerle 2000 yılında %41, 2001 yılında % 38'dir. Dönen varlıklarla, duran varlıklar arasında ilişkiyi gösteren oranın tarihsel ve düzeltilmiş değerlerde 2000 ve 2001 yıllarında birden büyük olması AKÇANSA A.Ş'nin üretim işletmesi olmasından kaynaklanmaktadır.

Sonuç olarak şirketin kaynak dağılımının uygun olduğu ve uzun vadeli borç ödeme gücünün iyi olduğu söylenebilir. Bununla birlikte düzeltilmiş değerlerle şirketin mali yapısının daha da iyi olduğu ifade edilebilir.

Faaliyet Oranları: Faaliyet oranları şirketin sahip olduğu varlıkların ne ölçüde etkin kullandığını gösterir. Bu bağlamda, şirket stoklarını, tarihsel değerlerle 2000 yılında 3.27 gün, 2001 yılında 4.87 gün; düzeltilmiş değerlerle 2000 yılında 2.95 gün, 2001 yılında 4.87 günde yenilemektedir. Alacaklarını ise tarihsel değerlerle 2000 yılında 72 gün, 2001 yılında 45 gün; düzeltilmiş değerlerle 2000 yılında 60 gün, 2001 yılında 32.7 günde tahsil edebilmektedir.

Net satışların hazır değerlere oranı, hazır değerlerin , tarihsel değerlerle 2000 yılında 33 kez, 2001 yılında 46 kez; düzeltilmiş değerlerle 2000 yılında 34 kez, 2001 yılında 60 kez satış hasılatı ile karşılandığını göstermektedir.

Şirket, net çalışma sermayesini satışlarla yılda tarihsel değerlerle 2000 yılında 5.2 kez, 2001 yılında 4.4 kez; düzeltilmiş değerlerle 2000 yılında 5.8 kez, 2001 yılında 4.6 kez karşılar. Oranın yüksek olması, stok ve alacak devir hızının yüksek olduğunu, stok ve alacakların daha az tutarda işletme sermayesine ihtiyacı olduğunu ve işletme sermayesinin verimli olduğunu ortaya koyar.

Dönen varlıklar devir hızı oranının yüksek olması, duran varlıkların toplam varlıklardaki payının yüksek olduğunu göstermektedir. Dönen varlıkların verimliliğini de ortaya koyan bu oranı değerlendirirken, kârlılık oranlarının da aynı doğrultuda verimli olup olmadığı incelenmelidir. Duran varlıklar devir hızı oranının incelediğimizde şirket satışlarının duran varlıkların 1.6 ve 1.7 katı olduğu görülmektedir. Büyük sanayi işletmelerinde beş olması uygun görülen maddi duran varlıklar devir hızı oranının, 2.1 ve 2.2 olması şirketin atıl kapasite ile çalıştığını göstermektedir.

Şirketin tüm varlıklarının verimliliğini gösteren toplam aktifler devir hızı oranının, düzeltilmiş değerlerle 2000 yılında 1.02, 2001 yılında 1.03 olması , diğer bir ifadeyle satışların toplam aktiflerin 1.02 ve 1.03 kat olması, varlıkların verimliliğinin yeterli düzeyde olduğunu göstermektedir. Öz sermaye devir hızı oranının yeterli olması, şirketin yeterli ölçüde yabancı kaynak kullanmamasından kaynaklanmaktadır.

Sonuç olarak düzeltilmiş değerlerle stok devir hızı daha fazla düşerken alacak devir hızı yükselmiştir. Aynı şekilde, şirket maddi duran varlıklar ile özsermaye kullanımında tarihi değerlerle başarılı görünürken, düzeltilmiş değerlerle başarısız olmuştur.

Kârlılık : Kârlılık oranları, şirket yönetiminin başarısını ortaya koymaktadır. Bu çerçevede şirketin net satışlarının tarihsel ve düzeltilmiş değerlerle 2000 yılında % 10, 2001 yılında % 18'nin brüt satış kârı, diğer bir ifadeyle gayri safi kârdır. Üretim yapan işletmeye göre kârlılık oranı düşüktür. Şirketin esas faaliyet kârı tarihsel ve düzeltilmiş değerlerle 2000 yılında %03 , 2001 yılında % 9'dur. İşletmenin süreklilik gösteren olağan faaliyetleri sonucunda elde edilen kâr tarihsel ve düzeltilmiş değerlerle 2000 yılında %4 , 2001 yılında % 9'dur. Şirketin her 100 TL'lik net satışları içinde vergiden önceki kârı tarihsel ve düzeltilmiş değerlerle 2000 yılında 4 TL, 2001 yılında 6 TL'dir. Net kârın net satışlara oranına baktığımızda, şirketin net satışlarının 2000 yılında tarihsel ve düzeltilmiş değerlerle %2'sinin, 2001 yılında tarihsel değerlerle %4'nün, düzeltilmiş değerlerle % 3'nün net kâr olduğunu görüyoruz.

Faaliyet giderlerinin % 9 oranında dönem kârına ağırlık olmaktadır. Faaliyet giderleri içinde en yüksek pay Genel Yönetim Giderlerine aittir. Şirketin tarihsel değerlerle dönem kârı devamlı sermayenin 2000 yılında % 4, 2001 yılında % 7; düzeltilmiş değerlerle 2000 yılında % 5, 2001 yılında %7'si kadardır.

Şirketin satışları tarihsel değerlerle devamlı sermayenin 2000 yılında 1.2 katı, 2001 yılında 1.2 katı; düzeltilmiş değerlerle 2000 yılında 1.3 katı, 2001 yılında 1.2 katıdır.

Ortaklara işletmeye ayırdıkları kaynaklar için tarihsel değerlerle 2000 yılında % 3, 2001 yılında %5; düzeltilmiş değerlerle 2000 yılında % 3, 2001 yılında % 4 oranında verimlilik elde etmiştir. Şirket sahip olduğu 100 TL değerindeki toplam

varlık için tarihsel değerlerle 2000 yılında % 2, 2001 yılında %4; düzeltilmiş değerlerle 2000 yılında % 2, 2001 yılında % 3 oranında net kâr elde ediyor.

Sonuç olarak, öz sermaye, kar marjı ve varlık karlılığında artış olmakla birlikte, düzeltilmiş değerlerle olan artış daha düşük olmuştur. Stok devir hızının düşmesi ve stok bağımlılık oranının artması karlılığın artışını onaylamamakla birlikte, karlılıktaki artış olumlu olarak değerlendirilmemelidir.

4.2. Dikey Analiz ve Yorumu

AYRINTILI BİLANÇO (AKTİF)	31.12.2001		31.12.2000		31.12.2000		31.12.2000		31.12.2000		31.12.2001		31.12.2001	
	Düzeltilmiş	Tarihsel	Düzeltilmiş	Tarihsel	Tarihsel	Gn Toplam	Düzeltilmiş	Gn Toplam	Düzeltilmiş	Gn Toplam	Düzeltilmiş	Gn Toplam	Düzeltilmiş	Gn Toplam
Milyon TL	31.12.2001	31.12.2001	31.12.2000	31.12.2000	31.12.2000	31.12.2000	31.12.2000	31.12.2000	31.12.2000	31.12.2000	31.12.2001	31.12.2001	31.12.2001	31.12.2001
I. DÖNEN VARLIKLAR	81.169.524	72.209.117	100.090.411	51.592.192	40,6	100	41	100	42,4	100	42,4	100	38,5	100
A. Hazır Değerler	3.615.072	3.615.072	7.209.755	3.592.889	2,8	7	2,9	7,2	2,1	5	5	1,7	4,5	
1. Kasa	3.153	3.153	6.949	3.672	0,003	0,007	0,003	0,007	0,002	0,004	0,004	0,001	0,004	
2. Bankalar	3.381.741	3.381.741	4.172.479	1.982.128	1,6	3,8	1,7	4,2	1,9	4,7	4,7	1,6	4,2	
3. Diğer Hazır Değerler	230.178	230.178	3.030.327	1.607.089	1,3	3,1	1,2	3	0,1	0,3	0,3	0,1	0,3	
B. Menkul Kıymetler	296.462	296.462	7.158.345	3.796.322	2,9	7,4	2,9	7,2	0,2	0,4	0,4	0,1	0,4	
3. Karnu Kes Tahvil, Senet ve Bon.	296.462	296.462	7.158.345	3.796.322	2,9	7,4	2,9	7,2	0,2	0,4	0,4	0,1	0,4	
C. Kısa Vadeli Ticari Alacaklar	20.180.636	20.180.636	44.196.167	22.962.060	18,1	44,5	18,2	44,2	11,9	27,9	27,9	9,6	24,9	
1. Alıcılar	12.087.365	12.087.365	26.601.549	13.638.440	10,7	26,4	10,9	26,5	7,1	16,7	16,7	5,7	14,9	
2. Alacak Senetleri	10.289.215	10.289.215	21.212.180	11.249.565	8,9	21,8	8,7	21,1	6	14,2	14,2	4,9	12,7	
3. Verilen Depozito ve Teminatlar	692	692	758	402	0,0003	0,0008	0,0003	0,0008	0,0004	0,0009	0,0009	0,0003	0,0009	
4. Diğer Kısa Vadeli Ticari Alacaklar	110.500	110.500	168.567	89.397	0,07	0,2	0,07	0,2	0,06	0,2	0,2	0,05	0,1	
5. Alacak Reskontu (-)	(500.783)	(500.783)	(913.915)	(492.106)	(0,4)	(0,9)	(0,4)	(0,9)	(0,3)	(0,7)	(0,7)	(0,2)	(0,6)	
6. Şüpheli Alacaklar Karşılığı (-)	(1.806.353)	(1.806.353)	(2.872.972)	(1.523.638)	(1,2)	(2,9)	(1,2)	(2,9)	(1)	(2,5)	(2,5)	(0,9)	(2,2)	
D. Diğer Kısa Vadeli Alacaklar	11.555.675	11.555.675	13.649.626	6.457.023	5,1	12,5	5,6	13,6	6,8	16	16	5,5	14,2	
2. İştiraklerden Alacaklar	5.433	5.433	0	0	-	-	-	-	0,003	0,008	0,008	0,003	0,007	
3. Bağlı Ortaklıklardan Alacaklar	11.119.881	11.119.881	12.275.664	5.728.363	4,5	11,1	5	12,3	6,5	15,3	15,3	5,3	13,7	
4. Kısa Vadeli Diğer Alacaklar	430.361	430.361	1.375.306	729.373	0,6	1,4	0,6	1,4	0,3	0,6	0,6	0,2	0,5	
6. Şüpheli Alacaklar Karşılığı (-)	0	0	(1.344)	(713)	0,0006	(0,001)	0,0005	(0,001)	-	-	-	-	-	
E. Stoklar	39.562.890	30.602.483	22.670.882	12.023.166	9,5	23,3	9,3	22,7	17,9	42,4	42,4	18,8	48,7	
1. İlk Madde ve Malzeme	28.678.478	22.183.229	18.233.015	9.669.609	7,6	18,7	7,5	18,2	13	30,7	30,7	13,5	35,3	
2. Yarı Mamuller	918.541	710.505	886.852	470.329	0,4	0,9	0,4	0,9	0,4	1	1	0,4	1,1	
3. Ara Mamuller	7.317.070	5.659.862	1.434.970	761.015	0,6	1,5	0,6	1,4	3,3	7,8	7,8	3,5	9	
4. Mamuller	2.342.583	1.812.023	1.805.358	957.445	0,8	1,9	0,7	1,8	1,1	2,5	2,5	1,1	2,9	
8. Verilen Sipariş Avansları	306.218	236.864	310.687	164.768	0,1	0,3	0,1	0,3	0,1	0,3	0,3	0,2	0,4	
F. Diğer Dönen Varlıklar	5.958.789	5.958.789	5.205.636	2.760.732	2,2	5,4	2,2	5,2	3,5	8,3	8,3	2,8	7,3	

AYRINTILI BİLANÇO (PASİF)	Düzeltilmiş	Tarihsel	Düzeltilmiş	Tarihsel	31.12.200		31.12.200		31.12.200		31.12.200	
					Tarihsel Genel Toplam	Grup Toplam	Düzeltilmiş Genel Toplam	Grup Toplam	Tarihsel Genel Toplam	Grup Toplam	Düzeltilmiş Genel Toplam	Grup Toplam
Milyon TL	31.12.2001	31.12.2001	31.12.2000	31.12.2000	22,6	100	23,7	100	20	100	16	100
I. KISA VADELİ BORÇLAR	34.299.698	34.299.698	57.528.282	28.758.780	10,1	44,7	11,3	47,9	8,	38,7	6	38,7
A. Finansal Borçlar	13.275.307	13.275.307	27.545.956	12.858.098	9	39,9	10,1	42,7	8	38,7	6	38,7
1. Banka Kredileri	13.275.307	13.275.307	24.583.086	11.475.068	1,1	4,8	1,2	5,2	-	-	-	-
2. Ü.V. Kırd. Anapara Taks. ve Faizl.	0	0	2.962.870	1.383.030	9,2	40,6	9,1	38,3	7	36	6	3,6
B. Ticari Borçlar	12.344.639	12.344.639	22.055.445	11.696.778	8,9	39,2	8,8	37	7	34,5	5,7	34,4
1. Satıcılar	11.819.675	11.819.675	21.293.459	11.292.670	0,2	1,1	0,2	1	0,09	0,5	0,08	0,5
3. Alınan Depozito ve Teminatlar	161.563	161.563	580.216	307.709	0,08	0,3	0,07	0,3	0,2	1,1	0,2	1
4. Diğer Ticari Borçlar	363.401	363.401	181.770	96.399	1,2	5,5	1,2	5,2	2	9,2	1	9,2
C. Diğer Kısa Vadeli Borçlar	3.153.262	3.153.262	2.976.446	1.578.514	0,05	0,2	0,05	0,2	0,04	0,2	0,03	0,2
1. Ortaklara Borçlar	65.729	65.729	125.666	66.645	-	-	-	-	0,0007	0,004	0,0006	0,004
3. Bağlı Ortaklıklara Borçlar	1.313	1.313	0	0	0,1	0,6	0,1	0,6	0,1	0,6	0,1	0,6
4. Ödenecek Giderler	212.716	212.716	322.934	171.263	0,8	3,3	0,7	3,1	0,7	3,3	0,5	3,3
5. Öd. Vergi, Harç ve Diğer Kesintiler	1.148.622	1.148.622	1.802.228	955.785	0,3	1,3	0,3	1,3	1	5	0,8	5
7. Kısa Vadeli Diğer Borçlar	1.724.882	1.724.882	725.618	384.821	0,2	0,9	0,2	0,8	0,03	0,1	0,02	0,1
D. Alınan Sipariş Avansları	47.428	47.428	468.779	248.610	1,9	8,3	1,8	7,8	3	16	3	16
E. Borç ve Gider Karşılıkları	5.479.062	5.479.062	4.481.656	2.376.780	1,3	5,6	1,2	5,3	2	10	2	10
1. Vergi Karşılıkları	3.413.380	3.413.380	3.030.659	1.607.265	0,6	2,7	0,6	2,5	1	6	1	6
2. Diğer Borç ve Gider Karşılıkları	2.065.682	2.065.682	1.450.997	769.515	4,4	100	4,3	100	5	100	4	100
II. UZUN VADELİ BORÇLAR	8.675.431	8.675.431	10.549.597	5.594.823	0,0002	0,004	0,0002	0,004	-	-	-	-
A. Finansal Borçlar	0	0	390	207	0,0002	0,004	0,0002	0,004	-	-	-	-
1. Banka Kredileri	0	0	390	207	4,4	99,9	4,3	99,9	5	100	4	100
E. Borç ve Gider Karşılıkları	8.675.431	8.675.431	10.549.207	5.594.616	4,4	99,9	4,3	99,9	5	100	4	100
1. Kıdem Tazminatı Karşılıkları	8.675.431	8.675.431	10.549.207	5.594.616	4,4	99,9	4,3	99,9	5	100	4	100

III. ÖZ SERMAYE	167.989.217	127.141.684	175.259.479	92.677.150	73	100	72	100	75	100	80	100
A. Sermaye	71.749.486	38.051.573	71.749.486	38.051.573	30	41,1	29	41	22	29,9	34	42,7
D. Yarıdan Değerleme Değer Artışı	0	76.138.132	0	47.531.270	37	51,3	-	-	45	59,9	-	-
1. Duran Varlıklardaki Değer Artışı	0	70.723.201	0	42.116.930	33	45,4	-	-	42	55,6	-	-
2. İstifaklardaki Değer Artışı	0	5.414.931	0	5.414.340	4	5,8	-	-	3	4,3	-	-
E. Yedekler	11.284.505	6.711.360	8.662.721	4.562.326	4	4,9	4	4,9	4	5,3	5	6,7
1. Yasal Yedekler	7.518.027	4.026.875	7.354.360	3.900.276	3	4,2	3	4,2	2	3,2	4	4,5
2. Sani Yedekleri	66	35	66	35	0,00003	0,00004	0,00003	0,00004	0,00003	0,00003	0,00003	0,00004
3. Özel Yedekler	1.500.083	930.438	945.385	501.371	0,4	0,5	0,4	0,5	0,5	0,7	0,7	0,9
4. Olağanüstü Yedek	1.709.231	1.303.794	75.343	39.957	0,03	0,04	0,03	0,04	0,8	1	0,8	1
5. Yalıtılabilir Artış Fonu	557.098	450.218	227.567	120.687	0,1	0,1	0,09	0,1	0,3	0,4	0,3	0,3
F. Net Dönem Karı	8.067.872	6.240.619	5.290.574	2.531.981	2	2,7	2	3	4	4,9	4	4,8
G. Ertesi Yarı Karı	(1.960.888)	0	0	0	-	-	-	-	-	-	(0,9)	(1,2)
H. Düzeltme Farkı	78.848.242	0	89.616.698	0	-	-	-	-	-	-	37	46,9
PASİF TOPLAMI	210.964.346	170.116.813	243.337.358	127.030.753	100		100		100		100	

AYRINTILI GELİR TABLOSU (MİLYON TL)	DÜZELTİLMİŞ 31.12.2001	TARİHSEL 31.12.2001	DÜZELTİLMİŞ 31.12.2000	TARİHSEL 31.12.2000	TARİHSEL 31.12.2000	DÜZELTİLMİŞ 31.12.2000	TARİHSEL 31.12.2001	DÜZELTİLMİŞ 31.12.2001
A. Brüt Satışlar	226.854.018	175.474.952	261.267.662	125.038.364	105,6	105,6	104,8	104,8
1. Yurtdışı Satışlar	150.973.820	116.780.492	190.800.492	91.313.947	77,2	77,2	69,8	69,8
2. Yurtdışı Satışlar	71.905.526	55.619.992	62.915.140	30.110.141	25,4	25,4	33,2	33,2
3. Diğer Satışlar	3.974.672	3.074.468	552.030	3.614.276	3	3	1,8	1,8
B. Satışlardan İndirimler (-)	10.545.447	(8.157.060)	(14.027.296)	(6.713.231)	(5,6)	(5,6)	(4,8)	(4,8)
2. Satış İskontoları (-)	4.507.095	(3.486.305)	(8.752.938)	(4.189.011)	(3,5)	(3,5)	(2,1)	(2,1)
3. Diğer İndirimler (-)	6.038.352	(4.670.755)	(5.274.358)	(2.524.220)	(2,1)	(2,1)	(2,7)	(2,7)
C. Net Satışlar	216.308.571	167.317.892	247.240.366	118.325.133	100	100	100	100
D. Satışların Maliyeti (-)	(176.689.092)	(136.671.637)	(223.387.816)	(106.909.699)	(90,4)	(90,4)	(81,7)	(81,7)
BRÜT SATIŞ KARI (ZARARI)	39.619.479	30.646.255	23.852.550	11.415.434	9,6	9,6	18,3	18,3
E. Faaliyet Giderleri (-)	19.333.518	(14.954.763)	(23.085.235)	(11.048.210)	(9,3)	(9,3)	(8,9)	(8,9)
2. Pazarlama, Satış ve Dağıtım Giderleri (-)	(3.019.156)	(2.335.362)	(3.281.932)	(1.570.678)	(1,3)	(1,3)	(1,4)	(1,4)
3. Genel Yönetim Giderleri (-)	16.314.362	(12.619.401)	(19.803.303)	(9.477.532)	(8)	(8)	(7,5)	(7,5)
ESAS FAALİYET KARI (ZARARI)	20.285.961	15.691.492	767.315	367.224	0,3	0,3	9,4	9,4
F. Diğer Faaliyetlerden Gelirler ve Karlar	21.534.167	16.656.998	26.073.912	12.478.541	10,5	10,5	10	10
1. İştiraklerden Temennü Gelirleri	1.663.779	1.286.958	2.591.103	1.240.059	1	1	0,8	0,8
2. Başlı Ortaklıklardan Temennü Gelirleri	0	0	464	222	0,0002	0,0002	-	-
3. Faiz ve Diğer Temennü Gelirleri	4.799.329	3.712.352	7.246.984	3.468.286	2,9	2,9	2,2	2,2
4. Faaliyetle İlgili Diğer Gelirler ve Karlar	15.071.059	11.657.688	16.235.361	7.769.974	6,6	6,6	7	7
G. Diğer Faaliyetlerden Giderler ve Zararlar (-)	(10.534.791)	(8.148.817)	(13.090.335)	(6.264.817)	(5,3)	(5,3)	(4,9)	(4,9)
H. Finansman Giderleri (-)	(11.394.641)	(8.813.924)	(5.012.238)	(2.398.774)	(2)	(2)	(5,3)	(5,3)
1. Kısa Vadeli Borçlanma Giderleri (-)	(9.554.798)	(7.390.778)	(3.640.563)	(1.742.313)	(1,5)	(1,5)	(4,4)	(4,4)
2. Uzun Vadeli Borçlanma Giderleri (-)	(1.839.843)	(1.423.146)	(1.371.675)	(656.461)	(0,5)	(0,5)	(0,9)	(0,9)

FAALİYET KARI (ZARAR)	16.990.696	15.385.749	5.738.654	4.182.174	3,5	3,5	9,2	9,2
1. Olağanüstü Gelirler ve Karlar	2.214.456	1.712.914	3.670.653	1.756.714	1,5	1,5	1	1
1. Konusu Kalınmayan Karşılıklar	1.227.577	949.549	2.720.232	1.301.858	1,1	1,1	0,6	0,6
2. Önceki Dönem Gelir ve Karları	234.606	181.471	202.512	96.919	0,08	0,08	0,1	0,1
3. Diğer Olağanüstü Gelirler ve Karlar	752.273	581.894	747.909	357.937	0,3	0,3	0,3	0,3
1. Olağanüstü Giderler ve Zararlar (-)	(9.654.462)	(7.444.664)	(3.760.353)	(1.799.642)	(1,5)	(1,5)	(4,4)	(4,4)
1. Çalışmayan Kısmı Gideri. ve Zararları (-)	(7.379.763)	(5.708.356)	(1.864.898)	(892.509)	(0,8)	(0,8)	(3,4)	(3,4)
2. Önceki Dönem Gider ve Zararları (-)	(139.487)	(107.895)	(408.278)	(195.395)	(0,2)	(0,2)	(0,06)	(0,06)
3. Diğer Olağanüstü Giderleri ve Zararları (-)	(2.105.212)	(1.628.413)	(1.487.177)	(711.738)	(0,6)	(0,6)	(0,09)	(0,09)
DÖNEM KARI (ZARARI)	12.480.690	9.653.999	8.648.954	4.139.246	3,5	3,5	5,8	5,8
K. Öd. Vergi ve Yasal Yükümlülükler (-)	(4.412.818)	(3.413.380)	(3.358.380)	(1.607.265)	(1,4)	(1,4)	(2,1)	(2,1)
NET DÖNEM KARI (ZARAR)	8.067.872	6.240.619	5.290.574	2.531.981	2,1	2,1	3,7	3,7
ENFLASYON KAYBI	(1.960.888)				-	-		(0,9)
DÖNEM NET KÂRI	6.106.984	6.240.619	5.290.574	2.531.981	2,1	2,1	3,7	2,8

Dikey analiz tekniği ile mali tablolarda yer alan kalemlerin küme ve grup toplamı içindeki oranı hesaplanmıştır. Tarihsel ve enflasyona göre düzeltilmiş 31 Aralık 2000 ve 31 Aralık 2001 yıllarına dikey analiz tekniği uygulanarak farklılıklar ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

AKÇANSA A.Ş'nin tarihsel değerlerden oluşan dönen varlıkların payı 31.12.2000 tarihli bilançoda % 40.6, 31.12.2001 tarihli bilançoda % 42.4; düzeltilmiş değerlerden oluşan dönen varlıkların payı 31.12.2000 tarihli bilançoda % 41, 31.12.2001 tarihli bilançoda % 38.5'dir.

Aktif yapıda düzeltilmiş değerlerle duran varlıkları incelediğimizde 31.12.2000 tarihli bilançoda duran varlıkların payı % 59 iken, 31.12.2001 tarihli bilançoda % 61.5'e yükseldiğini görürüz. Tarihsel değerlerde ise duran varlıkların payı % 59.4'den %57.6'ya düştüğünü görürüz.

Dönen varlıkların içersinde en yüksek paya finansal ve maddi duran varlıklar sahiptir. Finansal duran varlıklar, tarihsel ve düzeltilmiş değerlerle 31.12.2000 tarihli bilançoda %18'ni, 31.12.2001 tarihli tarihsel bilançoda % 15.7'sini, düzeltilmiş bilançoda % 21.5'ni oluşturmaktadır.

Maddi Duran varlıklar ise 31.12.2000 tarihli bilançoda tarihsel ve düzeltilmiş verilerle % 80.9'unu; 31.12.2001 tarihli bilançoda tarihsel % 83.5'ni, düzeltilmiş % 77.7'sini oluşturmaktadır.

Tarihsel ve düzeltilmiş değerlerle pasif yapıyı incelediğimizde yabancı kaynak ve öz kaynak dengesinin değiştiğini görürüz. Şirketin tarihsel değerlerle 31.12.2000 tarihli bilançoda kısa vadeli borçların payı % 22.6'dan, 31.12.2001 tarihli bilançoda % 20'ye düştüğü görülmektedir. Oysa enflasyona düzeltilmiş verilerde kısa vadeli borçların toplam pasifteki payının % 23.7'den % 16'ya düştüğü görülmektedir. Şirketin düzeltilmiş değerlerle dönen varlıkları ve kısa vadeli borçları azalan bir seyir izlemiştir. Şirketin likitidesini ve net çalışma sermayesinin yeterli olup olmadığını saptamamız için dönen varlıkları ve kısa vadeli borçları birlikte

incelememiz gerekir. Şirketin düzeltilmiş verilerle 31 Aralık 2000 yılında net çalışma sermayesi pozitif olup, toplam aktifin (% 42.4 -% 23.7) % 18.8'dir. Şirketin düzeltilmiş verilerle 31 Aralık 2001 yılında net çalışma sermayesinde 31 Aralık 2000 yılına göre artış olup, toplam aktifin (% 38.5 - % 16) % 22.5'ni oluşturmaktadır.

Grup toplamına göre kısa vadeli borçları incelediğimizde tarihsel değerlerle ve düzeltilmiş değerlerle 2001 yılında 2000 yılına göre azalış olmuştur. Borç ve gider karşılıkları kısa vadeli borçlar grubunun % 16'sını oluşturarak, 2000 yılına göre daha fazla pay almıştır.

Şirketin uzun vadeli borçlarını incelediğimizde tarihsel ve düzeltilmiş değerlerle pasiften 2000 ve 2001 yıllarında % 4 ile % 5 arasında pay almaktadır. Şirket, 2001 yılında varlıklarını uzun vadeli yabancı kaynaklarla finanse etmemiştir. Bu oran uzun vadeli borçlar kaleminde yer alan borç ve gider karşılıklarını içermektedir.

Şirketin öz sermayesi pasifin tarihsel değerlerle 31 Aralık 2000 tarihli bilançoda % 73'nü, 31 Aralık 2001 tarihli bilançoda % 75'ini oluşturmaktadır. Düzeltilmiş değerlerle ise öz sermaye toplam pasifin 31 Aralık 2000 yılında % 72'ni, 31 Aralık 2001 yılında % 80'ni oluşturmaktadır. Şirketin ödenmiş sermayesi pasifin düzeltilmiş verilerle 2000 yılında % 41'ni, 2001 yılında % 42.7'sini oluşturmaktadır.

Şirketin gelir tabloları dikey yüzdeleri yöntemi ile incelendiğinde, düzeltilmiş gelir tablosunda en önemli değişimin net dönem kârında görülmektedir. Bu değişim, şirketin parasal kalem bulundurmasından dolayı 2001 yılında 1.960.888 milyon TL satın alma gücü kaybından kaynaklanmaktadır. Tarihsel değerlerle 2001 yılında net dönem kârının net satışlardaki payı % 3.7 iken, düzeltilmiş verilerde % 2.8'dir.

4.3. Karşılaştırılabilir Mali Tablolara Analizi

AYRINTILI BİLANÇO (AKTİF)	Düzeltilmiş		Tarihsel		DEĞİŞİM		DEĞİŞİM		
	31.12.2001	31.12.2000	31.12.2001	31.12.2000	Tarihsel	Tutar	2001-2000	Düzeltilmiş	2001-2000
Milyon TL							Yüzde	Tutar	Yüzde
I. DÖNEN VARLIKLARI	81.169.524	100.090.411	72.209.117	51.592.192	20.616.925	20.616.925	40	-18.920.887	-19
A. Hazır Değerler	3.615.072	7.209.755	3.615.072	3.592.889	22.183	22.183	0,6	-3.594.683	-50
1. Kasa	3.153	6.949	3.153	3.672	-519	-519	-14	-3.796	-54
2. Bankalar	3.381.741	4.172.479	3.381.741	1.982.128	1.399.613	1.399.613	71	-790.738	-19
3. Diğer Hazır Değerler	230.178	3.030.327	230.178	1.607.089	-1.376.911	-1.376.911	-86	-2.800.149	-92
B. Menkul Kıymetler	296.462	7.158.345	296.462	3.796.322	-3.499.860	-3.499.860	-92	-6.861.883	-96
3. Kamu Kesimi Tahvil, Senet ve Bonoları	296.462	7.158.345	296.462	3.796.322	-3.499.860	-3.499.860	-92	-6.861.883	-96
C. Kısa Vadeli Ticari Alacaklar	20.180.636	44.196.167	20.180.636	22.962.060	-2.781.424	-2.781.424	-12	-24.015.531	-54
1. Alıcılar	12.087.365	26.601.549	12.087.365	13.638.440	-1.551.075	-1.551.075	-11	-14.514.184	-55
2. Alacak Senetleri	10.289.215	21.212.180	10.289.215	11.249.565	-960.350	-960.350	-9	-10.922.965	-51
3. Verilen Depozito ve Teminatlar	692	758	692	402	290	290	72	-66	-9
4. Diğer Kısa Vadeli Ticari Alacaklar	110.500	168.567	110.500	89.397	21.103	21.103	24	-58.067	-34
5. Alacak Reskontu (-)	(500.783)	(913.915)	(500.783)	(492.106)	(8.677)	(8.677)	(2)	413.132	45
6. Süpheli Alacaklar Karşılığ (-)	(1.806.353)	(2.872.972)	(1.806.353)	(1.523.638)	(282.715)	(282.715)	(19)	1.066.619	37
D. Diğer Kısa Vadeli Alacaklar	11.555.675	13.649.626	11.555.675	6.457.023	5.098.652	5.098.652	79	-2.093.951	-15
2. İşraklerden Alacaklar	5.433	0	5.433	0	5.433	5.433	100	5.433	100
3. Bağlı Ortaklıardan Alacaklar	11.119.881	12.275.664	11.119.881	5.728.363	5.391.518	5.391.518	94	-1.155.783	-9
4. Kısa Vadeli Diğer Alacaklar	430.361	1.375.306	430.361	729.373	-299.012	-299.012	-41	-944.945	-69
6. Süpheli Alacaklar Karşılığ (-)	0	(1.344)	0	(713)	(+713)	(+713)	(+100)	+1.344	100
E. Stoklar	39.562.890	22.670.882	30.602.483	12.023.166	18.579.317	18.579.317	155	16.892.008	75
1. İlk Madde ve Malzeme	28.678.478	18.233.015	22.183.229	9.669.609	12.513.620	12.513.620	129	10.445.463	57
2. Yarı Mamuller	918.541	886.852	710.505	470.329	240.176	240.176	51	31.689	4
3. Ara Mamuller	7.317.070	1.434.970	5.659.862	761.015	4.898.847	4.898.847	643	5.882.100	409
4. Mamuller	2.342.583	1.805.358	1.812.023	957.445	854.578	854.578	89	537.225	30
8. Verilen Sipariş Avansları	306.218	310.687	236.864	164.768	72.096	72.096	44	-4.469	-1
F. Diğer Dönen Varlıklar	5.958.789	5.205.636	5.958.789	2.760.732	3.198.057	3.198.057	116	753.153	14

II. DURAN VARLIKLAR	129.794.822	142.246.947	97.907.696	75.438.561	22.469.135	30	-12.452.125	-9
A. Uzun Vadeli Ticari Alacaklar	977	88.768	977	47.077	-6.100	-98	-87.791	-99
3. Verilen Depozito ve Teminatlar	977	88.768	977	47.077	-6.100	-98	-87.791	-99
B. Diğer Uzun Vadeli Alacaklar	409.731	599.783	409.731	318.086	91.645	29	-190.052	-32
4. Uzun Vadeli Diğer Alacaklar	409.731	599.783	409.731	318.086	91.645	29	-190.052	-32
C. Finansal Duran Varlıklar	27.898.375	25.619.657	15.369.787	13.587.006	1.782.781	13	2.278.718	9
3. İştirakler	22.046.110	21.927.762	11.719.517	11.629.064	90.453	0,7	118.348	0,5
4. İştiraklere Sermaye Taahhütleri (-)	0	(34.291)	0	(18.186)	18.186	100	34.291	100
6. Bağıl Ortaklıklar	5.768.080	3.604.512	3.585.152	1.911.600	1.673.552	88	2.163.568	60
9. Diğer Finansal Duran Varlıklar	84.185	121.674	65.118	64.528	590	0,9	-37.489	-31
D. Maddi Duran Varlıklar	100.911.097	115.123.867	81.742.345	61.054.237	20.688.108	34	-14.212.770	-12
1. Arazi ve Arsalar	2.113.876	1.774.206	1.203.664	940.924	262.740	28	339.670	19
2. Yarıstü ve Yeraltı Düzenleri	25.694.862	26.751.233	20.917.549	14.187.120	6.730.429	47	-1.056.371	-4
3. Binalar	50.741.569	51.892.506	41.271.018	27.520.421	13.750.597	50	-1.150.937	-2
4. Makine, Tesis ve Cihazlar	146.498.600	153.051.578	119.281.523	81.168.635	38.112.888	47	-6.552.978	-4
5. Taşıt Araç ve Gereçleri	15.898.340	17.446.985	12.977.313	9.252.750	3.724.563	40	-1.548.645	-9
6. Döşeme ve Demirbaşlar	5.615.214	5.670.161	4.564.354	3.007.086	1.557.268	52	-54.947	-0,9
7. Diğer Maddi Duran Varlıklar	8.481.441	6.421.303	6.810.686	3.405.443	3.405.243	100	2.060.138	32
8. Birikmiş Amortismanlar (-)	(155.679.664)	(155.543.138)	(126.480.280)	(82.489.997)	(43.990.283)	(53)	-136.526	-0,08
9. Yapılmakta Olan Yatırımlar	889.395	6.765.408	687.960	3.587.934	-2.899.974	-81	-5.876.013	-87
10. Verilen Sipariş Avansları	657.464	893.625	508.558	473.921	34.637	7	-236.161	-26
E. Maddi Olmayan Duran Varlıklar	197.055	245.242	92.787	130.060	-37.273	-29	-48.187	-20
2. Haklar	106.085	139.335	48.175	73.894	-25.719	-35	-33.250	-24
4. Diğer Maddi Olmayan Duran Varlıklar	90.970	105.907	44.612	56.166	-11.554	-21	-14.937	-14
F. Diğer Duran Varlıklar	377.587	569.630	292.069	302.095	-10.026	-3	-192.043	-34
AKTİF TOPLAMI	210.964.346	243.337.358	170.116.813	127.030.753	43.086.060	34	-32.373.012	13

AYRINTILI BİLANÇO (PASİF)	Düzeltilmiş		Tarihsel		Tarihsel		DEĞİŞİM		DEĞİŞİM	
	31.12.2001	31.12.2000	31.12.2001	31.12.2000	Tutar	Yüzde	Tutar	Yüzde		
Mihyon TL										
I. KISA VADELİ BORÇLAR	34.299.698	57.528.282	34.299.698	28.758.780	5.540.918	19	-23.228.584	-40		
A. Finansal Borçlar	13.275.307	27.545.956	13.275.307	12.858.098	417.209	3	-14.270.649	-52		
1. Bacıya Kredileri	13.275.307	24.583.086	13.275.307	11.475.068	417.209	3	-14.270.649	-52		
2. Üzün V'd.Kırd.Anapara Taks.ve Faizl.	0	2.962.870	0	1.383.030	-1.383.030	-100	-2.962.870	-100		
B. Ticari Borçlar	12.344.639	22.055.445	12.344.639	11.696.778	647.861	6	-9.710.806	-44		
1. Sarıflar	11.819.675	21.293.459	11.819.675	11.292.670	527.005	5	-9.473.784	-44		
3. Alınan Depozito ve Teminatlar	161.563	580.216	161.563	307.709	-146.146	-47	-418.653	-72		
4. Diğer Ticari Borçlar	363.401	181.770	363.401	96.399	267.002	277	181.631	99		
C. Diğer Kısa Vadeli Borçlar	3.153.262	2.976.446	3.153.262	1.578.514	1.574.748	99	176.816	6		
1. Ortaklara Borçlar	65.729	125.666	65.729	66.645	-916	-1	-59.937	-48		
3. Başı Ortaklıklara Borçlar	1.313	0	1.313	0	1.313	100	1.313	100		
4. Ödenecek Giderler	212.716	322.934	212.716	171.263	41.453	24	-110.218	-34		
5. Öd Vergi Harç ve Diğ.Kesintiler	1.148.622	1.802.228	1.148.622	955.785	192.837	20	-653.606	-36		
7. Kısa Vadeli Diğer Borçlar	1.724.882	725.618	1.724.882	384.821	1.340.061	348	999.264	138		
D. Alınan Sipariş Avansları	47.428	468.779	47.428	248.610	-201.182	-81	-421.351	-90		
E. Borç ve Gider Karşılıkları	5.479.062	4.481.656	5.479.062	2.376.780	3.102.282	131	997.406	22		
1. Vergi Karşılıkları	3.413.380	3.030.659	3.413.380	1.607.265	1.806.115	112	382.721	13		
2. Diğer Borç ve Gider Karşılıkları	2.065.682	1.450.997	2.065.682	769.515	1.296.167	168	614.685	42		
II. UZUN VADELİ BORÇLAR	8.675.431	10.549.597	8.675.431	5.594.823	3.080.608	55	-1.874.166	-18		
A. Finansal Borçlar	0	390	0	207	-207	-100	-390	-100		
1. Bacıya Kredileri	0	390	0	207	-207	-100	-390	-100		
E. Borç ve Gider Karşılıkları	8.675.431	10.549.207	8.675.431	5.594.616	3.080.815	55	-1.873.776	-18		
1. Kırsın Teminatı Karşılıkları	8.675.431	10.549.207	8.675.431	5.594.616	3.080.815	55	-1.873.776	-18		

III. ÖZ SERMAYE	167.989.217	175.259.479	127.141.684	92.677.150	34.464.534	37	-7.270.262	-4
A. Sermaye	-1.749.486	71.749.486	38.051.573	38.051.573	0	0	0	0
D. Yeniden Değerleme Değer Artışı	0	0	-6.138.132	47.531.270	28.606.862	60	0	0
1. Duran Varlıklardaki Değer Artışı	0	0	70.723.201	42.116.930	28.606.271	66	0	0
2. İstiraklerdeki Değer Artışı	0	0	5.414.931	5.414.340	591	0.01	0	0
E. Yedekler	11.284.505	8.602.721	6.711.360	4.562.326	2.149.034	47	2.681.784	31
1. Yasal Yedekler	7.518.027	7.354.360	4.026.875	3.900.276	126.599	3	163.667	2
2. Statü Yedekleri	66	66	35	35	0	0	0	0
3. Özel Yedekler	1.500.083	945.385	930.438	501.371	429.067	86	554.698	59
4. Olağanüstü Yedek	1.709.231	75.343	1.303.794	39.957	1.263.837	3.163	1.633.888	2.169
5. Maliyet Artış Fonu	557.098	227.567	450.218	120.687	329.531	273	329.531	145
F. Net Dönem Karı	8.067.872	5.290.574	6.240.619	2.531.981	3.708.638	146	2.777.298	52
G. Enflasyon Kaybı	(1.960.888)	0	0	0	0	0	-1.960.888	-100
H. Düzeltme Farkı	78.848.242	89.616.698	0	0	0	0	-10.768.456	-12
PASİF TOPLAMI	210.964.346	243.337.358	170.116.813	127.030.753	43.086.060	34	-32.373.012	-13

AYRINTILI GELİR TABLOSU (MİLYON TL)	DÜZELTİLMİŞ		DÜZELTİLMİŞ		TARİHSEL		TARİHSEL		DEĞİŞİM		DEĞİŞİM	
	31.12.2001	31.12.2000	31.12.2001	31.12.2001	31.12.2000	Tutar	Yüzde	Tutar	Yüzde	Düzeltilmiş 2001-2000	Düzeltilmiş 2001-2000	Yüzde
A. Brüt Satışlar	226.854.018	261.267.662	175.474.952	125.038.364	50.136.588	40	-34.413.644	-13				
1. Yurtdışı Satışlar	150.973.820	190.800.492	116.780.492	91.313.947	25.466.545	28	-39.826.672	-21				
2. Yurtdışı Satışlar	71.905.526	62.915.140	55.619.992	30.110.141	25.509.851	85	8.990.386	14				
3. Diğer Satışlar	3.974.672	7.552.030	3.074.468	3.614.276	-539.808	-15	-3.577.358	-47				
B. Satışlardan İndirimler (-)	(10.545.447)	(14.027.296)	(8.157.060)	(6.713.231)	(1.443.829)	(22)	-3.481.849	-25				
2. Satış İskontoları (-)	(4.507.095)	(8.752.938)	(3.486.305)	(4.189.011)	-702.706	17	-4.245.843	-49				
3. Diğer İndirimler (-)	(6.038.352)	(5.274.358)	(4.670.755)	(2.524.220)	2.146.535	85	763.994	14				
C. Net Satışlar	216.308.571	247.240.366	167.317.892	118.325.133	48.992.759	41	-30.971.795	-13				
D. Satışların Maliyeti (-)	(176.689.092)	(223.387.816)	(136.671.637)	(106.909.699)	29.761.938	28	-46.698.724	-21				
BRÜT SATIŞ KARI (ZARARI)	39.619.479	23.852.550	30.646.255	11.415.434	19.230.821	168	15.766.929	66				
E. Faaliyet Giderleri (-)	(19.333.518)	(23.085.235)	(14.954.763)	(11.048.210)	3.906.553	35	-3.751.717	-16				
2. Pazarlama, Satış ve Dağıtım Giderleri (-)	(3.019.156)	(3.281.932)	(2.335.362)	(1.570.678)	764.684	49	-262.776	-8				
3. Genel Yönetim Giderleri (-)	(16.314.362)	(19.803.303)	(12.619.401)	(9.477.532)	3.141.869	33	-3.488.941	-18				
ESAS FAALİYET KARI (ZARARI)	20.285.961	767.315	15.691.492	367.224	15.324.268	4.173	19.518.646	2.544				
F. Diğer Faaliyetlerden Gelirler ve Karlar	21.534.167	26.073.912	16.656.998	12.478.541	4.178.457	33	-4.539.745	-17				
1. İştiraklerden Temennü Gelirleri	1.663.779	2.591.103	1.286.958	1.240.059	46.899	4	-927.324	-36				
2. Bağlı Ortaklıklardan Temennü Gelirleri	0	464	0	222	-222	-100	-464	-100				
3. Faiz ve Diğer Temennü Gelirleri	4.799.329	7.246.984	3.712.352	3.468.286	244.066	7	-2.447.655	-34				
4. Faaliyetle İlgili Diğer Gelirler ve Karlar	15.071.059	16.235.361	11.657.688	7.769.974	3.887.714	50	-1.164.302	-7				
G. Diğer Faaliyetlerden Giderler ve Zararlar (-)	(10.534.791)	(13.090.335)	(8.148.817)	(6.264.817)	1.884.000	30	-2.555.544	-20				
H. Finansman Giderleri (-)	(11.394.641)	(5.012.238)	(8.813.924)	(2.398.774)	6.415.150	267	6.382.403	127				
1. Kısa Vadeli Borçlanma Giderleri (-)	(9.554.798)	(3.640.563)	(7.390.778)	(1.742.313)	5.648.465	324	5.914.235	162				
2. Uzun Vadeli Borçlanma Giderleri (-)	(1.839.843)	(1.371.675)	(1.423.146)	(656.461)	766.685	117	468.168	34				

FAALİYET KARI (ZARARI)	19.890.696	8.738.654	15.385.749	4.182.174	11.203.575	268	11.152.042	128
I. Olağanüstü Gelirler ve Karlar	2.214.456	3.670.653	1.712.914	1.756.714	-43.800	-2	-1.456.197	-40
1. Konusu Kalmayan Karşılıklar	1.227.577	2.720.232	949.549	1.301.858	-352.309	-27	-1.492.655	-55
2. Önceki Dönem Gelir ve Karları	234.606	202.512	181.471	96.919	84.552	87	32.094	16
3. Diğer Olağanüstü Gelirler ve Karlar	752.273	747.909	581.894	357.937	223.957	63	4.364	0,6
J. Olağanüstü Giderler ve Zararlar (-)	(9.624.462)	(3.760.353)	(7.444.664)	(1.799.642)	5.645.022	314	5.864.109	156
1. Çalışmayan Kısm Giderleri ve Zararları (-)	(7.379.763)	(1.864.898)	(5.708.356)	(892.509)	4.815.847	540	5.514.865	296
2. Önceki Dönem Gider ve Zararları (-)	(139.487)	(408.278)	(107.895)	(195.395)	-87.500	-45	-268.791	-66
3. Diğer Olağanüstü Giderler ve Zararları (-)	(2.105.212)	(1.487.177)	(1.628.413)	(711.738)	916.675	129	618.035	42
DÖNEM KARI (ZARARI)	12.480.690	8.648.954	9.653.999	4.139.246	5.514.753	133	3.831.736	44
K. Ödenecek Vergi ve Yasal Yükümlülükler (-)	(4.412.818)	(3.358.380)	(3.413.380)	(1.607.265)	1.806.115	112	1.054.438	31
NET DÖNEM KARI (ZARARI)	8.067.872	5.290.574	6.240.619	2.531.981	3.708.638	146	2.777.298	52
ENFLASYON KAYBI	(1.960.888)						-1.960.888	-100
DÖNEM NET KÂRI	6.106.984	5.290.574	6.240.619	2.531.981	3.708.638	146	816.410	15

Karşılaştırmalı tablolar analizi ile iki dönem karşılaştırmalı olarak düzenlenmiş, cari yılın bir önceki yıla göre oluşan artış ve azalışlar saptanarak, işletmenin gelişme yönü ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Enflasyonist dönemlerde, yapılan karşılaştırmaların bir anlam kazanabilmesi için, dönem verilerin cari dönemdeki paranın satın alma gücüne göre ifadesinin sağlanması gerekir. Bu nedenle enflasyona göre düzeltilmiş ve düzeltilmemiş 31 Aralık 2000 ve 31 Aralık 2001 yılları arasında karşılaştırma yapılarak, enflasyonun bu teknikle ulaşılan sonuçları ne ölçüde etkilediği ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

4.3.1.Karşılaştırmalı Bilançoların Analizi ve Yorumu

Şirketin, cari dönemdeki paranın satın alma gücüne göre bilanço verilerini düzeltmeden önce, şirketin dönen varlıkları 2000 yılına göre, 2001 yılında % 40 artış göstermiştir. Oysa düzeltilmiş verilere göre analizde 2001 yılında, 2000 yılına göre artış değil aksine azalış olduğu görülmektedir. Şirket, 2001 yılında 2000 göre dönen varlıklarında % 19 oranında azalış olmuştur.

Kısa vadeli yabancı kaynaklarda ise tarihsel değerlerde 2000 yılına göre, 2001 yılında % 19 artış olmuştur. Düzeltilmiş verilere göre söz konusu karşılaştırma yapıldığında, kısa vadeli yabancı kaynakların 2000 yılına göre, 2001 yılında % 40 azalış olmuştur.

Şirketin net çalışma sermayesi tutarında tarihsel değerlerle 15.076.007 milyon TL tutarında, nispi olarak % 66 artış, enflasyona göre düzeltilmiş değerlere göre ise 4.307.697milyon TL tutarında, nispi olarak % 10 artış olmuştur. Şirketin Net Çalışma Sermayesi Tablo 12'de gösterilmiştir.

Tablo 12 Net Çalışma Sermayesi

KALEMLER	DÜZELTİLMİŞ	DÜZELTİLMİŞ	TARİHSEL	TARİHSEL
	31.12.2001	31.12.2000	31.12.2001	31.12.2000
DÖNEN VARLIKLAR	81.169.524	100.090.411	72.209.117	51.592.192
K.V.Y.KAYNAKLAR	(34.299.698)	(57.528.282)	(34.299.698)	(28.758.780)
N.ÇALIŞMA SERMAYESİ	46.869.826	42.562.129	37.909.419	22.833.412

Şirketin aktif yapısını saptamak için dönen varlıklar ve duran varlıklardaki değişiklikleri incelememiz gerekir. Tarihsel değerlere göre dönen varlıklar duran varlıklara göre daha fazla artmış olduğu gözükürken, reel anlamda bir artış göstermediği, paranın satın alma gücüne göre 2000 yılına göre, 2001 yılında azalış olduğu görülmektedir.

Düzeltilmemiş verilere göre Dönen varlıklar toplamında % 40'lık artışın hangi kalemlere bağlı olduğuna bakıldığında diğer kısa vadeli alacaklar, stoklar ve diğer dönen varlıklar kalemlerinde önemli bir artışın olduğu görülmektedir. Artışlar incelendiğinde tutar ve nispi olarak en büyük artışın stoklarda yaşandığı görülmektedir. Stok kalemindeki artış satışlardaki artışlarla karşılaştırılarak yorumlanabilir. Düzeltilmemiş verilere göre stoklarda % 155 artış gerçekleşirken, net satışlarda % 41'lik bir artış olmuştur.

Düzeltilmiş verilere göre karşılaştırma yapıldığında 2001 yılında, 2000 yılına göre stoklarda % 75'lik artış gerçekleşirken, net satışlarda % 13'lük azalış olmuştur. Düzeltilmiş verilere göre stoklar ve net satışlar kalemlerindeki değişim incelendiğinde, tarihsel değerlerdeki bu kalemlerde görülen artışın fiyat artışların etkisiyle kaynaklandığı görülmektedir. Diğer taraftan, tarihsel ve düzeltilmiş değerlerde stoklar ile net satışların aynı yönde değişmemesi, satışların 2001 yılında 2000 yılına göre düşmesinden kaynaklanmaktadır.

Düzeltilmemiş verilere göre diğer kısa vadeli alacaklarda % 79'luk artışın sebebi, iştiraklerden ve bağlı ortaklardan alacaklardan kaynaklanmaktadır.

Düzeltilmemiş verilere göre diğer dönen varlıklarda 2000 yılına göre, 2001 yılında % 116 artış olmuştur.

Düzeltilmiş verilere göre 2001 yılında, 2000 yılı baz alındığında diğer kısa vadeli alacakların % 15 azaldığı, diğer dönen varlıkların % 14 arttığı görülmektedir.

Düzeltilmemiş verilere göre ticari alacaklar ve net satışlar incelendiğinde 2001 yılında 2000 yılına göre net satışlarda % 41'lik artış olurken, ticari alacaklarda % 12 azalış olması alacakların tahsilinde bir sorun olmadığını göstermektedir. Çünkü satış düzeyine bağlı olarak ticari alacaklarda da artış olmaktadır. Düzeltilmiş verilerde ise 2001 yılında, 2000 yılına göre net satışlarda % 13'lük azalış gerçekleşirken, alacaklarda % 54'lük azalış olmaktadır.

Düzeltilmemiş verilere göre duran varlık öz kaynak ilişkisi incelendiğinde 2001 yılında 2000 yılına göre duran varlıklarda % 30, Öz sermaye de % 37 artış görülmektedir. Paranın satın alma gücüne göre düzeltilmiş bilanço verileri ile karşılaştırma yapıldığında, 2001 yılında 2000 yılına göre duran varlıklarda % 9, öz sermayede % 4 azalış olmuştur.

Duran varlık artışlarının öz sermaye değişikliklerden fazla olması durumunda, duran varlıkların devamlı sermaye ile karşılaştırılması gerekiyor. Devamlı sermayenin, duran varlık toplamından fazla olması istenmektedir. Tarihsel değerlerle devamlı sermayedeki artışın duran varlıklara göre fazla olması (% 38-%30), net işletme sermayesinin 2000 yılına göre 2001 yılında yüksek olduğunun göstergesidir. Diğer taraftan düzeltilmiş değerlerle devamlı sermayedeki azalışın, duran varlıklardaki azalıştan az olması (%-5 - % -9), şirketin 2001 yılı net çalışma sermayesinin 2000 yılına göre yüksek olduğunu göstermektedir. Şirketin, duran varlıklar ve devamlı sermaye tutarları aşağıdaki gibidir.

Tablo 13 Duran Varlık ve Devamlı Sermaye Tutarları

KALEMLER	DÜZELTİLMİŞ	DÜZELTİLMİŞ	TARİHSEL	TARİHSEL
	31.12.2001	31.12.2000	31.12.2001	31.12.2000
DURAN VARLIKLAR	129.794.822	142.246.947	97.907.696	75.438.561
DEVAMLİ SERMAYE	176.664.648	185.809.076	135.817.115	98.271.973

Şirketin kaynak yapısını değerlendirebilmemiz için, öz sermaye ve yabancı kaynaklardaki değişimi birlikte ele almalıyız. Tarihsel değerlerle 2001 yılında, 2000 yılına göre kısa vadeli borçlarda % 19, uzun vadeli borçlarda % 55, öz sermayede % 37 artış olmuştur. Kısa vadeli yabancı kaynaklar içinde nispi ve tutar olarak en büyük artış borç ve gider karşılıklarından ve diğer kısa vadeli borçlar kalemlerinden meydana gelmiştir. Borç ve gider karşılıkları kaleminde yer alan vergi karşılıkları ve diğer borç ve gider karşılıklarının 2001 yılında 2000 yılına göre artış göstermiştir. Diğer kısa vadeli borçlar kalemindeki artış ortaklara olan borçlardaki artıştan ve kısa vadeli diğer borçlardan kaynaklanmaktadır. Şirketin finansal borçlarındaki artış, ticari borçlardaki artıştan daha azdır. Tarihsel değerlerle şirketin 2001 yılında 2000 yılına göre, finansal borçları % 3, ticari borçları % 6 artmıştır. Ticari borçlar göreceli olarak finansal borçlardan daha düşük maliyetli ve ödeme süreleri daha esnek olduğu için şirket yönetimi tarafından tercih edilmiş olabilir.

Tarihsel değerlerle uzun vadeli yabancı kaynaklarda 2001 yılında, 2000 yılına göre % 55'lik artış finansal borçlardaki artıştan değil, borç ve gider karşılıkları kaleminde yer alan kıdem tazminatı karşılıklarından kaynaklanmaktadır.

Tarihsel değerlerle öz sermaye kalemindeki nispi ve tutar olarak en büyük artış yeniden değerlendirme değer artışından kaynaklanmaktadır. Bu ise, maddi duran varlıklardaki % 30'luk artışın yeniden değerlendirme değer artışı kaleminde yer alan maddi duran varlıklar değer artışından kaynakladığı göstergesidir. Tarihsel değerlerde yedekler kaleminde 2001 yılında, 2000 yılına göre % 47 artış olmuştur.

Tarihsel değerlerle öz sermaye içinde dönem net kârındaki artış, bilanço geneli dikkate alındığında oldukça iyidir.

Düzeltilmiş değerlerle kısa vadeli borçlar kalemi 2001 yılında 2000 yılına göre % 40 azalmıştır. Düzeltilmiş değerlerle kısa vadeli yabancı kaynaklar kaleminde en fazla artış % 22 artış ile borç ve gider karşılıklarıdır. Düzeltilmiş değerlere göre diğer kısa vadeli borçlar kalemi, 2001 yılında 2000 yılına göre % 6 artmıştır. Düzeltilmiş değerlerle uzun vadeli borçlar 2001 yılında 2000 yılına göre % 18 azalmıştır.

Düzeltilmiş değerlerle öz sermaye 2001 yılında, 2000 yılına göre % 4 azalmıştır. Düzeltilmiş değerlerle öz sermaye kaleminde yer alan yedekler 2001 yılında, 2000 yılına göre % 31 artmıştır. Düzeltilmiş verilerle, net dönem kârı 2001 yılında, 2000 yılına göre % 52 artış olmuştur.

4.3.2.Karşılaştırmalı Gelir Tablolarının Analizi ve Yorumu

Karşılaştırmalı gelir tablosu analizi, enflasyonun gelir tablosu üzerinde yaptığı etkiyi en açık gösteren yöntemlerden biridir. Düzeltilmemiş veriler ışığında gelir tablosunu incelediğimizde, aşağıdaki gibi sonuçlara ulaşırız.

Tarihsel değerle şirket 2001 yılında, 2000 yılı baz alındığında brüt satışlarda % 40 artış olmuştur. Satış indirimlerinin % 22 artması ile şirketin net satışları % 41 düzeyinde artmıştır. Satışların maliyetinin % 28 oranında artması sonucu brüt satış kârı nispi olarak % 168 artmıştır. Şirketin ana faaliyetini sürdürmesi için katlanması gereken pazarlama, satış ve dağıtım giderleri, genel yönetim giderlerini içeren faaliyet giderlerinde % 35'lik artış olmuştur. Şirket esas faaliyet kârının 15.324.268 milyon TL tutarında artış olmasının sebebi, satışların maliyeti ve faaliyet giderleri kalemlerindeki artışın satış düzeyindeki artıştan az olmasındandır. Diğer faaliyetlerden gelir ve kârlar kaleminde % 33 artış olmuştur. Bu kalem içersinde en yüksek artış % 50 ile faaliyetlerle ilgili diğer gelir ve kârlarda görülmektedir. Diğer faaliyetlerden giderler ve zararlar kaleminde ise % 30'luk artış olmuştur. Finansman

giderlerinde tutar olarak 6.415.150 milyon TL.'lik, nispi % 267'lik artış şirketin yabancı kaynak finansmanına ağırlık verdiğinin göstergesidir. Bunun sonucunda da kârlılığın azaldığını görüyoruz. Faaliyet kârı, 2001 yılında 2000 yılına göre % 268 artmıştır. Olağanüstü gelir ve kârlarda 2001 yılında % 2'lik azalış vardır. Bu kalemden yer alan önceki dönem gelir ve karlar, diğer olağanüstü gelir ve kârlar da önemli artış olmuştur. Olağandışı gider ve zararlar kaleminde tutar ve nispi olarak kâr üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Özellikle çalışmayan kısım ve gider ve zararlar % 540 artış olmuştur. Şirketin dönem kârı %133'lük artış olmuştur. Şirketin faaliyet kârında % 268 artış olurken, dönem kârında % 133'lük artış düzeyine inmesi olağanüstü giderler zararlar etkisinden kaynaklanmaktadır. 2001 yılında 2000 yılına göre ödenen vergi tutarındaki % 112'lik artış olmuştur. Şirketin vergiden sonraki net kârında 2001 yılında, 2000 yılına göre % 146'lık artış olmuştur.

Tarihsel değerlerle şirketin net dönem kârında sağladığı % 146 oranındaki bir artışın başarısı konusunda karar verebilmek için enflasyonist dönemlerde paranın satın alma gücüne göre düzenlenmiş gelir tablolarında karşılaştırma yapmanız gerekir.

Düzeltilmiş verilerle, şirket 2001 yılında 2000 yılına göre brüt satış kârında artış değil, aksine % 13'lük azalış olmuştur. Bu kalemden yer alan yurt içi satışlarda % 21'lik azalış, yurt dışı satışlarda ise % 14'lük artış olmuştur. Bu oranlar şirketin 2001 yılında 2000 yılına göre iç piyasada satışlarının azaldığının, dış piyasa da ise satışlarının arttığına göstergesidir. Satışlardan indirim kaleminde de % 25'lik azalış olmuştur. Brüt satışlardaki azalış kadar % 13 oranında net satışlarda azalış olmuştur. Satışların maliyeti kaleminde 2001 yılında 2000 yılına göre % 21'lik azalış olmuştur. Faaliyet giderlerinde ise, satışlardaki düşüşe bağlı olarak % 16'lık azalış görülmektedir. 2001 yılı sonundaki paranın satın alma gücüne göre esas faaliyet kârında 2001 yılında 2000 yılına göre 19.518.646 milyon TL.'lik artış olmuştur. Şirketin diğer faaliyetlerden gelir ve kârlarında % 17, diğer faaliyetlerden gider ve zararlardan % 20 azalış olurken, finansman giderlerinde % 127 oranında artış olmuştur. Finansman giderlerindeki bu artış şirketin özellikle kısa vadeli yabancı kaynak finansmanına ağırlık verdiğini göstermektedir. Düzeltilmiş değerlerle şirket

2001 yılında 2000 yılına göre faaliyet gelirlerinde %128 oranında artış olmuştur. Şirketin olağanüstü gelirler ve kârlar toplamında % 40'lık azalış olmuştur. Bu kalemde yer alan süreklilik göstermeyen , arazi nitelik taşıyan önceki dönem gelir ve kârlarında % 16'lık, diğer olağanüstü gelirler ve kârlarda % 0.6'lık artış olmuştur. Olağanüstü gider ve zararlar kaleminde 2001 yılında 2000 yılına göre % 156'lık bir artış olmuştur. Bu kalemde yer alan çalışmayan kısım ve gider zararlarında % 296, diğer olağanüstü gider ve zararlarında % 42'lik artış olmuştur. 2001 yılında, 2000 yılına göre düzeltilmiş değerlerle dönem kârında tutar olarak 3.831.736 TL, nispi olarak %44'lük artış olmuştur. Şirketin 2001 yılında, 2000 yılına göre %31 oranında ödeyeceği vergi artmıştır ve bunun sonucunda da net dönem kârı % 52 artış ile 2.777.298 milyon TL olmuştur. Ancak şirketin parasal kalemler bulundurmasından dolayı 2001 yılında 1.960.888 milyon TL. satın alma gücü kaybı ortaya çıkmasından dolayı net dönem kârında tutar olarak 816.410 milyon TL., nispi olarak % 15'lik artış olmuştur.

Akçansa Çimento Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketine ait 31 Aralık 2000 ve 31 Aralık 2001 yıllarına ait temel mali tablolarına uyguladığımız mali analiz teknikleri sonuçlarını genel olarak aşağıdaki gibi özetleyebiliriz:

Düzeltilmiş değerlerle şirketin 2001 yılında 2000 yılına göre dönen varlıklarında ve kısa vadeli borçlarında azalış olmasına rağmen net işletme sermayesi pozitifdir. Ancak şirketin verimli olan işletme sermayesini değerlendirmek için kâr marjını incelememiz gerekir.

Enflasyona göre düzeltilmiş verilerde satışların 2001 yılında 2000 yılına göre % 13'lük azalışa bağlı olarak üretim işletmesi olan Akçansa Anonim Şirketinin kâr marjı da düşüktür. Ancak bu yıllardaki Türkiye'nin ekonomik konjonktürünü de incelememiz gerekir. Kasım 2000 krizinin ardından Şubat 2001'den itibaren yüksek faiz oranları ve nakit darlığı problemleri ile başlayan ekonomik faaliyetlerde başlayan daralma sonucunda 22 Şubat 2001'de kur sepetine bağlı kontrollü kur politikasından serbest kur politikasına geçilmiş ve sonuç da Türk Lirası belli başlı yabancı para birimleri karşısında önemli oranda değer kaybetmiştir. 2001 yılında

çimento sektöründe % 20, hazır beton sektöründe % 40 düşüğe rağmen şirket ihracat imkanlarını optimum düzeyde kullanarak, iç talebin daraldığı bu yılda satışları ihracata yönlendirmiştir.

Ticari Alacaklarla net satışları birlikte incelediğimizde, şirketin satışlarına bağlı olarak ticari alacaklarında da düşüş olduğunu görürüz. Şirketin 2001 yılında alacak devir hızı yükselmiştir, alacaklarını 32.7 günde tahsil etmektedir.

Ticari alacaklar ile ticari borçları birlikte incelediğimizde çok büyük farklılık olmamakla birlikte, ticari alacakların toplam aktifteki payı, ticari borçların toplam pasif içindeki payından daha fazladır. Enflasyonist dönemlerde alacaklı olma beraberinde riski getirdiğinden tercih edilmemelidir.

Şirketin öz kaynak, yabancı kaynak yapısını incelediğimizde 2000 yılında uzun vadeli yabancı kaynaklardan çok az yararlandığını, 2001 yılında uzun vadeli yabancı kaynaklardan finansman sağlanmadığı görülmektedir. Şirketin 2001 yılında kısa vadeli borçların toplam pasifteki payı % 16'dır. Toplam kaynağın %50'den fazlası öz kaynak olması, şirketin borçlarını ödemedeki riski olmadığını, öz kaynağın yeterli olduğunu göstermektedir. Öz kaynak yabancı kaynak ilişkisini gösteren öz sermaye borç oranını baktığımızda da oranın birin çok üstünde olması, şirketin sahip ortakların kredi verenlere göre daha fazla yatırım yaptığını gösterir. Oysa enflasyonist dönemlerde yabancı kaynaklardan finanse edilmesi istenir. Çünkü kısa veya uzun vadeli borçlar, kayıtlı değerler üzerinden ödeneceğinden, işletmenin reel ödeme borç ödeme yükü ödeme tarihine kadar azalacağından, bu da şirketin öz sermayesinde artış yaratacaktır.

Şirketin 2001 yılında dönen varlıkların % 48.7'sini stoklar oluşturmaktadır. Stok kalemi içerisinde en yüksek payın ilk madde ve malzemelerin ve ara mamullerin olması şirketin enflasyonist bir davranış olarak elinde fazla stok bulundurmasından veya üretimden aksamalardan kaynaklanabilir. Stokların dönen varlıklarda önemli bir pay almasına rağmen mamul stoklarını 4.87 günde yenilemesi, likiditeyi olumsuz etkilememektedir.

SONUÇ

Günümüzde yöneticiler, işletme amaçlarını gerçekleştirmek, işletmenin etkinlik ve verimliliğini arzu edilir düzeye ulaştırmak için çaba sarf etmektedir. Yöneticiler, günümüz dünyasının hızlı değişen şartlarına uyum sağlamak için hızlı ve rasyonel kararlar almak zorundadır. Sağlıklı karar almanın temel dayanağı da bilgidir. Günümüzde global ve yerel düzeyde gelişen gelişmeler muhasebenin ve muhasebenin sunduğu bilgilerin önemini arttırmakta, muhasebenin sunduğu bilgileri kullananların geniş bir alana yayılmasına neden olmaktadır.

İşletmelerin temel amacı kârı maksimize etmek olduğuna göre, bunu başarabilmeleri için verimli çalışmaları, verimli çalışmaları da doğru kararlar almalarıyla mümkün olacaktır. Doğru karar almak için doğru bilgilere sahip olmak gerekir. Ancak enflasyonist dönemlerde geleneksel muhasebe yöntemine göre hazırlanan mali tablolarda yer alan varlıkların farklı para birimi ile ifade edilmesi ve bu bilgiler doğrultusunda kararların alınması rasyonel olmayacaktır.

Enflasyonun işletmeler üzerine etkisi, enflasyonun hızına, varlık yapısına, varlıkların devir hızına, üretilen mal ve hizmetlerin talep esnekliğine, nispi fiyatlardaki değişmeye, teknolojik gelişmelere ve bu gelişmelerin ekonomiye uygulama hızına, işletmenin finans yapısına, borçtan yararlanma derecesine ve faiz yüküne bağlıdır. Enflasyon döneminde öz kaynaklarla kurulmuş bir işletme, borçla kurulmuş bir işletmeye nazaran daha çok zarar görürken, sabit kıymet yatırımları daha fazla olan işletmeler, daha az olan işletmelere göre daha fazla olumsuz etkilenmektedir. İşletmelerin varlık ve kaynak yapılarından dolayı enflasyondan etkilenmeleri parasal ve parasal olmayan kalemlerin varlık ve kaynak yapısı içindeki oranına bağlıdır. Diğer bir ifadeyle varlık ve kaynak yapısı içinde parasal kalemleri yüksek olan işletmeler, parasal kalemleri az olan işletmelere göre daha fazla etkilenecektir.

Geleneksel muhasebe sisteminin enflasyonist dönemlerde gerçek durumu yansıtamaması ve bunun sonucunda işletme kârlarının olduğundan daha düşük ya da

yüksek hesaplanması, işletmenin mali yapılarında önemli derecede bozulmalara veya vergi kayıplarına yol açmaktadır.

Geleneksel muhasebe yönteminde, kârların olduğundan daha fazla gösterilmesi; işletme faaliyetleri hakkında yanlış bilgi edinilmesine, aşırı vergilendirmeye, verimlilik derecesi üzerinde ücret artışlarına ve bunun sonucunda likidite sıkıntısı çekilmesine, yatırım, üretim, satış ve fiyat politikalarının yanlış belirlenmesine neden olmaktadır. Dolayısıyla bu olumsuzlukların önüne geçmek için şirketlerin mali tablolarında yer alan kalemlerin düzeltilerek, aynı satın alma gücü değeri üzerinden gösterilmesi gerekir.

Bu amaçla, Genel Fiyat Düzeyi Muhasebesi modeliyle Akçansa Çimento Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi'nin 31 Aralık 2000 ve 31 Aralık 2001 yıllarına ait temel mali tablolar düzenlenmiştir. Yapılan uygulama ve buna ilişkin yapılan değerlendirmelere göre şu sonuçlara varılmıştır:

Düzeltilme sonucuna göre, geleneksel muhasebe kayıtlarından elde edilen bilançodaki değerler, enflasyona göre düzeltilmiş değerlerden çok düşük olduğu görülmektedir. Gerçek değerleri yansıtmayan yatırım değerleri üzerinden amortisman ayrılması, giderlerin olduğundan az gösterilmesine ve dolayısıyla gerçekçi olmayan (fiktif) bir kârın ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bunun sonucunda şirketin azalan satın alma gücü nedeniyle sabit kıymetlerin yenilenmesi ve yeni yatırımların yapılması olanağı azalmaktadır.

Diğer bir sonuç, enflasyon dönemlerinde, mali tabloların dönemin satın alma gücüne göre düzenlenmesi, ilgili dönemlere ait mali tabloların gerçekçi bir şekilde karşılaştırma imkanı vererek, doğru yorum yapılmasını sağlamaktadır. Şirketin tarihsel değerlerle 2000 ve 2001 yıllarına ait bilanço ve gelir tablosuyla; düzeltilmiş değerlerle 2000 ve 2001 yıllarına ait bilanço ve gelir tablosu arasında farklılıklar vardır. Örneğin şirketin net satışları tarihsel verilerle 2001 yılında 2000 yılına göre % 41 artış olduğu gözükürken, düzeltilmiş değerlerle % 13 azaldığını görmekteyiz. Yönetim için satış miktarının yeterli satış kârı ve faaliyet kârını bırakacak düzeyin

bilinmesi çok önemliken, enflasyonist dönemde fiyat hareketlerindeki değişiklikleri dikkate almadan verilen kararlar şirketin yaşamını tehlikeye sokacaktır.

Net işletme sermaye, işletmelerin yükümlülüklerini yerine getirip getiremeyeceğini, kredi değerini ve mali gücünü ortaya koymaktadır. Akçansa A.Ş.'nin tarihsel değerlerle 2001 yılında 2000 yılına göre 15.076.007 milyon TL., nispi % 66 net işletme sermayesinde artış gözükürken, düzeltilmiş değerlerle % 10 artış olduğu görülmektedir. İşletmelerin itibarını ve değerini ortaya koyan net işletme sermayesinin yönetimce yanlış yorumlanması önemli zararlara yol açacaktır.

Başka bir sonuç, enflasyonun faaliyet sonucu üzerindeki etkisidir.Şirket tarihsel değerlerle 2001 yılında 6.240.619 milyon TL. net dönem kârı elde etmiş gözükürken, düzeltilmiş değerlerle 8.067.872 milyon TL. net dönem kârı elde ettiği gözükmektedir. Ancak enflasyonist dönemde şirket parasal varlıkları elinde bulundurmasından dolayı 1.960.888 milyon TL. satın alma gücü kaybına uğramıştır. Dolayısıyla 2001 yılının net dönem kârı 6.106.984 milyon TL.'dir.

Tüm bu açıklamalar enflasyon dönemlerinde, işletmelerin yaşamlarını sağlıklı bir şekilde sürdürebilmesinin ancak fiyat hareketlerin işletme sonuçları üzerindeki olumsuz etkisinin giderilmesi ve mali tabloların fiyat hareketlerine göre yeniden düzenlenmesi gerektiğini ortaya koymaktır. Ancak bu şekilde yatırım, yönetim ve mali kararlar doğru olarak alınabilir ve karar alıcılara fayda sağlanabilir.

KAYNAKÇA

AKDOĞAN, Nalan

1980 **Enflasyon Muhasebesi**, Ankara: Mali Bilimler ve Meslek Yüksek Okulu,
Yayın No:1

AKDOĞAN, N.ve O.SEVİLENGÜL

2000 **T.M.S.ile Uyumlu Tekdüzen Muhasebe Sistemi Uygulaması**, Ankara:
Gazi Kitabevi, 10.Baskı

AKDOĞAN, N.ve N.TENKER

2001 **Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri**, Ankara: Gazi Kitabevi, 7.
Baskı

AKGÜÇ, Öztin.

1994 **Finansal Yönetim**, İstanbul: Avcıol Basım, 9.Bası

AKGÜÇ, Öztin

1995 **Mali Tablolar Analizi**, İstanbul: Avcıol Basım, 9.Bası

AKSOY, H.Ümit

2001 "Bir Dönem Sonu İşlemi Olarak Finansman Gideri Kısıtlaması
Uygulaması", **Maliye Postası Dergisi**, yıl 22, sayı 510 (Aralık): 48-53.

AKTAN, Ç, Can.

2003 "Hastalığın adı: Hiperenflasyon"

<http://www.canaktan.org/ekonomi/ekonomikhastaliklar/hiperenflasyon.27.01>.

AKTAN, Ç, Can

2003 "Hastalığın Adı:Talep Enflasyonu"

<http://www.canaktan.org/ekonomi/ekonomik-hastaliklar/talep-enf.27.01>

AKTAN, Ç, Can

2003 "Hastalığın Adı: Maliyet Enflasyonu"

<http://www.canaktan.org/ekonomi/ekonomik-hastaliklar/maliyet-enf.>, 27.01

AKYOL M.E.ve M.KÜÇÜK

1999 "Mali Kanunlar Işığında Tekdüzen Hesap Planı Uygulaması", **Maliye Postası, Seri :1, cilt :1**

AKYOL, M.Emin

2000 "Yeniden Değerleme, Maliyet Artış ve Yenileme Fonlarının

Karşılaştırılması",**Maliye Postası Dergisi**, yıl:21, sayı:472 (Mayıs) : 80-86.

ALPTEKİN A.Ercan

2000 "Alacak ve Borçların Değerlemesi", **Maliye Postası Dergisi**, yıl:21, sayı : 473(15 Mayıs) : 63-68.

ALPTEKİN, Ercan

2002 Enflasyonun İşletmeler Üzerinde Etkileri",**Maliye Postası Dergisi**, yıl:23, sayı:522(1 Haziran):44-51.

ALPTEKİN, A.Ercan

2002 Enflasyonun Finansal Tablolara Etkisi-I", **Maliye Postası Dergisi**, yıl: 23, sayı: 524 (1 Temmuz) : 44-49.

ALPTEKİN, A.Ercan

2002 "Enflasyonun Finansal Tablolara Etkisi-II",**Maliye Postası Dergisi**, yıl:23, sayı:525(15 Temmuz):52-58.

ALPTEKİN, A.Ercan

2002 "Enflasyonun Finansal Tablolara Etkisi III",**Maliye Postası Dergisi**, yıl:23, sayı: 526 (1 Ağustos): 58-62.

ALPTEKİN.A.Ercan

2002 “Enflasyon II”, **Yaklaşım Dergisi**, yıl:10, sayı:118 (Ekim): 75-80.

ATAMAN, Ü ve R.HACİRÜSTEMOĞLU

1999 **Yöneticiler için Muhasebe ve Finans Bilgileri**, İstanbul: Türkmen Kitabevi

AVCILAR, Z.ve A.K.TUAN

1996 “Enflasyonun Mali Tablolar Üzerindeki Etkilerini Gideren Muhasebe Yöntemleri ve Ülkemizde Uygulamalar”,**Çukurova Üniversitesi İ.İ.B.F.Dergisi**, cilt:VI, sayı:1 : 131-141.

AZİZOĞLU, Kaan

1998 “Enflasyon Muhasebesinin Gerekliliği”,**Vergi Dünyası Dergisi**, Mayıs,sayı:201, cilt:XVII: 83-88.

BAKIR, H.ve G.SEVİL

1996 **Finansal Tablolar Analizi**, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayın No:954, Açıköğretim Yayın No:523, Fasikül 1.

BALAMİR, Yeni

1995 29 Nolu Uluslararası Muhasebe Standardı Açısından Yüksek Enflasyonist Ekonomilerde Mali Raporlama ve Bir Vaka’ a Çalışması. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi

BAYRAKTAR, B.Bir.

2003 “Bilgi Sistemleri ve Yönetim Bilgi Sistemi Olarak Yüksek Performans Yönetim Modeli” http://www.isguc.org/ik_bilgi.22.04.

BEDÜK, Aykut.

2003 “Bilgi Çağı, Örgütlerde Bilginin Önemi ve Bilgi Teknolojilerinin Örgütlere Sundukları Değişim ve Olanaklar”

http://www.ceterisparibus.net/kongre/kocaeli_1.htm 22.04.

BEKTÖRE S., B.ÇÖMLEKÇİ ve H.SÖZBİLİR

2000 **Tek Düzen Hesap Planına Göre Mali Tablolar Analizi**, Eskişehir: Birlik Ofset Yayıncılık.

BERK, Niyazi

2000 **Finansal Yönetim**, İstanbul: Türkmen Kitabevi, 5.Baskı

BRIGHAM, Eugene ve F, J.F.HOUSTON

1998 **Fundamentals of Financial Management, USA: Eight Edition, Chapter 3.**

CANOĞULLARI, Metin

2003 “Mali Tablo Analizi, Nakit Akım Tablosunun Önemi”

www.makalem.com.29.05.(Activeline, Şubat 2003)

CEMALCILAR, Özgül

2003 Muhasebenin Amaçlarına Ulaşmada Muhasebenin Kurumsal Yapısına Bağlılığın Gereği ve Önemi”, **Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi** ,yıl: 3, sayı: 8 (Ocak): 1-13.

CEMALCILAR, Ö.ve N.ERDOĞAN

1997 **Genel Muhasebe**, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım AŞ., 4.Baskı

CEMALCILAR, Ö.ve S.ÖNCE

1999 **Muhasebenin Kurumsal Yapısı**, Eskişehir:Anadolu Üniversitesi İ.İ.B.F.Yayımları,No:150, No:1093

CEYLAN, Ali

2001 **İşletmelerde Finansal Yönetim**, Bursa:Ekin Kitabevi, 7.Basım

ÇABUK A., ve İ.LAZOL.

1999 **Mali Tablolar Analizi**, İstanbul:Vipaş A.Ş.Yayın No: 154,Rota Ofset.

ÇELİK, Abdullah

2003 "Finansman Gider Kısıtlaması", **Yaklaşım Dergisi**, yıl:11, sayı 123 (Mart)
:70-75.

ÇELİK, Celal

2001 "Enflasyonun Mali Tablolar Üzerine Etkileri ve Enflasyon Muhasebesi",
Vergi Dünyası Dergisi, yıl:20, sayı:241 (Eylül):75-87.

ÇETİNER, Ertuğrul

2000 **İşletmelerde Mali Analiz**, Ankara:Gazi Kitabevi, 3.Baskı

DEMİR, Şeref

2000 "US GAAP, IAS ve Muhasebe Sistemimizde Stok Değerleme Ölçü ve
Yöntemleri", **Yaklaşım Dergisi**, yıl 8, sayı 93 (Eylül):137-145.

DİNLER, Zeynel

1997 **İktisada Giriş**, Bursa:Ekin Kitabevi, 3.Basım

DOĞAN, Zeki

1996 "Enflasyon Ortamında Bir İşletmenin Gerçek Kârlılığının Ölçülmesi",
D.E.Ü.İ.İ.B.F.Dergisi, cilt XI, sayı 1:69-89.

EĞİLMEZ, Mahfi

2003 "On Sustainable Inflation", <http://www.mahfiegilmez.nom.tr> 22.11.

ELELE, O.ve M.ARABACI

- 2003 “İktisadi İşletmelere Dahil Amortisman Konusu Kıymetlerin Yeniden Değerlemesi”, **Vergi Dünyası Dergisi**, yıl:22, sayı :268 (Aralık) : 195-203.

ENGİN, İsmail

- 2000 “Enflasyonun Vergi Etkisi”(Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F.Dergisi Güz 2000, cilt 2, sayı 2), www.dergi.i.i.b.f.gazi.edu.tr, 02.10

ERDEN.S.Aziz

- 1997 “Lifo ve Getirdikleri”, **Kocaeli Üniversitesi İ.İ.B.F.Dergisi**, sayı :1:7-15.

ERDOĞAN, Necmettin.

- 1997 **Mali Tablolar Analizi**, Ankara: Atilla Yayıncılık ve Kitabevi

EREN, Erol

- 1996 **Yönetim ve Organizasyon**, İstanbul: Beta Basım Yayın, 3.Bası

FRİEDMAN, İrving .S.

- 1981 **Enflasyon (Dünyayı Saran Bunalım)**, (Çev.Haluk F.Gürsel)İktisadi Yayınlar, İstanbul 1981.

GÖKDERE, A.C.İŞÖZ.E.OKTAY ve diğerleri.(Bölüm 23.İlker Parasız)

- 1996 **İktisadın İlkeleri**, Ankara:Alkım Yayınevi

GÜRBÜZER, Selma

- 2003 “Enflasyonun Vergi Gelirlerinin Reel Değeri Üzerindeki Etkisi (Tanzi Etkisi)” (Hazine Dergisi, Temmuz 1997, sayı 7), www.treasury.gov.tr/makaleler.22.10

HACİRÜSTEMOĞLU, Rüstem

1993 “Enflasyon Muhasebesi”, **Vergi Dünyası Dergisi**, sayı: 143, cilt:XIII
(Temmuz):51-55.

HACİRÜSTEMOĞLU, Rüstem

1997 **Enflasyon Muhasebesi Uygulamaları** (Türkiye Muhasebe Standartı-2
Yüksek Enflasyon Dönemlerinde Finansal Raporlama), İstanbul: Ders
Kitapları A.Ş.

HACİRÜSTEMOĞLU, R.C.İBİŞ.ve G.GÖKÇEN

1999 **Beşyüz Büyük Sanayi İşletmesinde Enflasyon Muhasebesi Uygulama
Araştırması**, İstanbul: Alfa Yayın

HORNGREN, C.T.ve W.T.HARRISON

1992 **Accounting**, Annotations by Betsy Willis and Becky Jones , Englewood
Cliffs, N.J., Prentice Hall,

KARABIYIK, Lale

2002 Enflasyonun Finansal Analiz ve Finansal Kararlar Üzerine Etkileri”,
www.antmm.com/enflasyon.16.08

KARAPINAR, A.ve K.GÜRDAL

2003 **Enflasyon Muhasebesi**, Ankara: Siyasal Kitabevi, Tesmer Yayın No :54

KAYGUSUZ, Murat

2003 Maliye Enflasyonu ve Türkiye’de Maliyet Enflasyonun Nedenleri”,
<http://www.ceterisparibus.nct/arsiv/m-kaygusuz2.doc> 04.02.

KAYNAK Harun

2000 “Amortisman Kavramı ve Amortisman Ayırmanın Gerekliliği”, **Maliye
Postası Dergisi.**, yıl:21, sayı: 473(15 Mayıs): 57-62

KIRKULAK, Berna

1999 “LIFO (Son Giren- İlk Çıkar) Yöntemi ile Stok Değerleme”, **Maliye Postası Dergisi**, yıl:20, sayı:449(15 Mayıs):65-66.

KİŞHALI, Y.D.YILMAZCAN ve S.İŞIKLILAR

2002 **Enflasyon Muhasebesi Yöntemler ve Standartlar**,İstanbul: Türkmen Kitabevi

KOÇEL, Tamer

2001 **İşletme Yöneticiliği Yönetim ve Organizasyonlarda Davranış Klasik-Modern- Çağdaş ve Güncel Yaklaşımlar**, İstanbul: Beta Yayınevi

KOONTZ, H.ve .H.Weihrich

1988 **Management**, New York: McGraw-Hill, Chapter 6.

KORKUSUZ, Mehmet

2002 “Enflasyon Muhasebesi Neden Gereklidir”,
[http:// www.vergidegundem.com/03 makale/a makale.16.08](http://www.vergidegundem.com/03_makale/a_makale.16.08).

KULU, M.Bahattin

2000 **Enflasyonun Vergi Yükleri Üzerindeki Etkisi ve Ortaya Çıkan Sonuçlar**”,
Vergi Dünyası Dergisi, sayı:227 (Temmuz):70-83.

KULU, Bahattin

2000 “Enflasyon Muhasebesi ve Mali Tablolar Üzerinde Uygulanması”,
Yaklaşım Dergisi, yıl:8, sayı:95 (Kasım):37-41

KURDOĞLU, Nusret

2000 “Enflasyon Dönemi Muhasebe İşlemleri Yeniden Değerleme ve M.A.F.”,
Maliye Postası Dergisi, yıl:21, sayı:469 (Mart):70-78.

LAZOL, İbrahim

2000 **Mali Analiz ve Enflasyon Muhasebesi Uygulamaları**, Bursa: Ekin Kitapevi Yayınları

ÖZCAN, Hüseyin

2002 “Sağlıklı Mali Tablo Nasıl Elde Edilir?”, **Yaklaşım Dergisi**, yıl 10, sayı 114 (Haziran):223-229

ÖZGEN H.ve A.YALÇIN

1992 “İşletmelerde Yönetim Bilişim Sistemi ve Yönetim Kararlarında Kullanılması”, **Eskişehir Anadolu Üniversitesi İ.İ.B.F.Dergisi**, C: X.:249-253.

ÖZYER.M.Ali

2000 “Stok Değerleme Yöntemleri Maliyet Bedeli ve LİFO”, **Yaklaşım Dergisi**, yıl:8, sayı:88 (Nisan):70-74.

PARASIZ, İlker

2000 **İktisada Giriş, Prensipler ve Politikalar**, Bursa: Ezgi Kitabevi, 6.Baskı

PARASIZ, İlker

2001 **Enflasyon, Kriz ve Ayarlamalar**, Bursa: Ezgi Kitabevi

PEKİN, Tefik

1993 **Makro Ekonomi**, İzmir: Bilgchan Basımevi

SEVİLENGÜL, Orhan

2001 **T.M.S.ile Uyumlu Genel Muhasebe**, Ankara: Gazi Kitabevi

SEYİDOĞLU, Halil

1999 **Uluslararası İktisat**, İstanbul: Kurtiş Matbaa, 13.Baskı

SEZEN, Kemal

2002 “Karar Alma Problemleri ve Karar Ağacı Analizi”,
<http://iktisat.uludag.edu.tr/dergi/2/kemal/kemal22.20.10>.

TOSUN, Kemal

1992 **İşletme Yönetimi: Genel Esaslar**, İstanbul: Savaş Yayınları

TUAN.A.Kadir

1979 **Yönetim Muhasebesi**, Ankara: İpek Matbaa, 2.Baskı, Muhasebe Serisi
 No:1

TUNCER, Selahattin

2002 “Türk Vergi ve Usul Kanunları İçinde Enflasyon Muhasebesiyle İlgili
 Uygulama Örnekleri-I”, **Yaklaşım Dergisi**, yıl:10, sayı:112 (Nisan):13-17.

TUNCER, Selahattin

2002 “Türk Vergi ve Usul Kanunları İçinde Enflasyon Muhasebesiyle İlgili
 Uygulama Örnekleri-II”, **Yaklaşım Dergisi**, yıl:10, sayı:113 (Mayıs):11-
 15.

TUNÇER, Mehmet

2002 “Enflasyon- Vergi Uyumu İlişkisi ve Türkiye”, **Vergi Dünyası Dergisi**,
 yıl 21, sayı 247 (Mayıs):151-156.

TÜRK, İsmail

1999 **Maliye Politikası**, Ankara: Turhan Kitabevi,13.Bası

ULUSAN, Hikmet

2001 Enflasyonun Finansal Tablolar Üzerine Etkileri ve Türkiye’de Uygulanan
 Vergisel Önlemler. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul: İstanbul
 Üniversitesi

UMAN, Nuri

2002 **Enflasyon Muhasebesi Teori ve Uygulamaları**, İstanbul: Denet Yayıncılık

YALKIN, Y.KOÇ.

2001 **Genel Muhasebe İlkeler ve Uygulamalar- Tekdüzen Muhasebe Sistemi**,
Ankara: Turhan Kitabevi, 12 Bası

YOZGAT, Uğur

1994 **Yönetimde Karar Verme Teknikleri**, İstanbul: Beta Basım

YÜCE, Mehmet

2002 “Enflasyon Muhasebesi ve Bu Bağlamda Türk Vergi Sisteminde Yer Alan
Düzenleme”, <http://www.basarm.com.t06/a/enflasyonmuhasebesi.16.08>.

YÜKÇÜ, S ve .S.ÖZKAN

2003 **Enflasyon Muhasebesi**, Ankara: Yaklaşım Yayınları

YÜKSEL, Ahmet

1997 **Enflasyon Muhasebesi**, İstanbul: Literatür Yayıncılık, 1.Basım

YÜRÜDÜ, H.İbrahim

1995 Enflasyon Etkisinin Gidrilmesi Açısından Mali Tabloların Yeniden
Düzenlenmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: İstanbul
Teknik Üniversitesi

ZALOĞLU, Mesut

2002 “Enflasyon, Enflasyonun Mali Tablolara Etkileri ve Enflasyon
Muhasebesi”, **Vergi Dünyası Dergisi**, yıl:21, sayı:249 (Mayıs):170-180.

2002 **Enflasyon Muhasebesi** (Hazırlayan:PricewaterhouseCoppers),Capital
Dergisi Eki,Aralık

2002 Yüksek Enflasyon Döneminde Mali Tabloların Düzeltilmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ (Scri:X1, No:20), <http://www.spk.gov.tr>, 09.09

2002 Türkiye Muhasebe Standartları Tebliği, <http://www.turmod.org>.08.09

2003 International Accounting Standards, Financial Reporting in Hyperinflationary Economies, Understanding IAS 29, <http://www.pwcglobal.com> 10.07

2004 Vergi Usul Kanunu Sirküleri/2, <http://www.gelirler.gov.tr>.05.01

2004 Vergi Usul Kanunu, Gelir Vergisi Kanunu ve Kurumlar Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, <http://www.gelirler.gov.tr>.05.01

2004 328 Sıra No'lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliğ Taslağı, <http://www.gelirler.gov.tr>.19.01.

<http://www.tcmb.gov.tr/kurlar>

G.V.K.

V.U.K.

EKLER

SATIŞLARIN MALİYETİ TABLOSU		
MİLYON TL	31.12.2000	31.12.2001
A. DİREKT İLK MADDE VE MALZ.GİDERLERİ	76.435.501	108.543.592
Hammadde	35.854.306	37.554.405
Yakıt	14.714.493	27.444.403
Elektirik	19.248.589	28.772.585
Ambalaj Malzemesi	2.195.014	2.207.490
Diğer	4.423.099	12.564.709
B.DİREKT İŞÇİLİK GİDERLERİ	6.827.267	10.390.123
C. GENEL ÜRETİM GİDERLERİ	32.768.011	30.595.285
Amortisman Giderleri	9.864.815	12.019.330
Diğer Genel Üretim Giderleri	22.903.196	18.575.955
D. YARI MAMUL KULLANIMI	767.907	(5.147.765)
Dönem Başı Stok	1.985.830	1.231.344
Stok Sayım Fazlası	13.421	144
Stok Sayım Noksanı	0	(8.886)
Dönem Sonu Stok	1.231.344	6.370.367
ÜRETİLEN MAMUL MALİYETİ	116.798.686	144.381.235
E. MAMUL STOKLARINDA DEĞİŞİM	(178.995)	(850.004)
Dönem Başı Stok	782.574	957.445
Stok Sayım Fazlası	0	8.459
Stok Sayım Noksanı	(4.124)	(3.885)
Dönem Sonu Stok	957.445	1.812.023
DAHİLDE KULL.MAMUL MALZEME	(11.193.908)	(9.460.474)
I- SATILAN MAMUL MALİYETİ	105.425.783	134.070.757
TİCARİ FAALİYET		
A- Dönem Başı Ticari Mallar Stoku	0	0
B- Dönem İçi Alışlar	1.416.411	2.506.366
C- Dönem Sonu Ticari Mallar	0	0
II- SATILAN TİCARİ MALLAR MALİYETİ	1.416.411	2.506.366
III- SATILAN HİZMET MALİYETİ	67.505	94.514
SATIŞLARIN MALİYETİ	106.909.699	136.671.637